AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gülden PEKER

HELLENİSTİK ve ROMA DÖNEMLERİNDE PAMPHYLIA'DA KENT MEMURİYETLERİ

Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2012

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gülden PEKER

HELLENİSTİK ve ROMA DÖNEMLERİNDE PAMPHYLIA'DA KENT MEMURİYETLERİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Burak Takmer

Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2012

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gülden PEKER'in bu çalışması jürimiz tarafından Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Dinçer Savaş LEMİGER

Üye (Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Burak TAKMER

Üye : Yrd. Doç. Dr. Nuray Gökalp ÖZDİL

Tez Başlığı: Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Pamphylia'da Kent Memuriyetleri

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 02/07/2012

Mezuniyet Tarihi 05/07/2012

Prof.Dr. Mehmet ŞEN
Müdür

.....

İ Ç İ N D E K İ L E R

TABLOLAR LİSTESİ v
KISALTMALAR LİSTESİ vi
ÖZET vii
SUMMARY viii
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
POLIS

1.1 Tanım 6
1.2 Sosyal Yapı 9
1.2.1 Vatandaşlık Hakkı 12
1.2.2 Vatandaşlık Hakkına Sahip Olmayan Kent Sakinleri 14
1.2.2.1 Köleler 14
1.2.2.2 Azatlılar (*vindictae* ve *apeleutheroi*) 15
1.2.2.3 Yabancılar (*metoikoi, paroikoi, katoikoi* vb.) 20
1.3 Kent Ekonomisi 21
1.3.1 Kent Gelirleri 21
1.3.2 Kent Giderleri 26

İKİNCİ BÖLÜM
KENT YÖNETİMİYLE İLGİLİ KURUMLAR

2.1 Meclisler ve Topluluklar 29
2.1.1 βουλή ve δῆμος 29
2.1.2 γερουσία ve νέοι 32
2.2 Kent Memurları 35
2.2.1 İdari Memurlar 35
2.2.1.1 ἄρχων 35
2.2.1.2 ἀντάρχων 36
2.2.1.3 στρατηγός 37
2.2.1.4 πρόβυλος ve ἀρχιπρόβουλος 38

2.2.1.5 γραμματεύς 39
2.2.1.6 δημιουργός 40
2.2.1.7 κωμάρχης 41
2.2.2 Dini Memurlar 42
2.2.2.1 ἀρχιερεύς 42
2.2.2.2 ἱερεύς 45
2.2.2.3 ἱεροφάντης 47
2.2.2.4 ἱερομνήμων 47
2.2.3 Maliye ve Ticaretle İlgili Memurlar 48
2.2.3.1 ἀγορανόμος 48
2.2.3.2 σιτώνης ve ἀρχισειτώνης 50
2.2.3.3 ἐμποριάρχης 52
2.2.3.4 ταμίας 53
2.2.3.5 δεκά/εἰκοσάπρωτοι 54
2.2.4 Resmi Kayıtlarla İlgili Memurlar 56
2.2.4.1 χρεωφύλαξ 56
2.2.4.2 ἐπισφραγιστής 57
2.2.4.3 εἰσαγωγεύς 58
2.2.5 Eğitimle İlgili Memurlar 58
2.2.5.1 γυμανσιαρχός 58
2.2.5.2 ἐφήβαρχος 60
2.2.5.3 ἀρχιατρός 61
2.2.6 Bayramlarla İlgili Memurlar 62
2.2.6.1 ἀγωνοθέτης 62
2.2.6.2 ἀλυτάρχης 64
2.2.6.3 μαστιγοφόρος 65
2.2.6.4 ξυστάρχης 66
2.2.7 Güvenlikle İlgili Memurlar 67
2.2.7.1 εἰρηνάρχης 67
2.2.7.2 παραφύλαξ 69
2.2.8 Elçiler ve Diğer Görevliler 71
2.2.8.1 πρεσβευτής 71

2.2.8.2 συνήγορος ve προηγόρος 72
2.2.8.3 ἐπιμελητής 72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KENT MEMURLUĞUNA SEÇİM

3.1 Seçim Yasası 74
3.2 Atama Kriterleri 76
3.2.1 Halk Meclisinde Seçim 77
3.2.2 Açık Arttırmayla Satış 78
3.2.3 Vali Tarafından Atanma 78
3.2.4 Yaş 79
3.2.5 Servet 80
3.3 Çocukların Memuriyete Katılımı 80
3.4 Kadınların Atanması 81
3.5 Merhumlar Adına Görev Üstlenme 83
3.6 Aynı Dönemde Birden Fazla Memuriyete Atanabilme 84

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
MEMURLUK SÜRELERİ

4.1 Bir Yıl ya da Daha Kısa Süreli Memuriyetler 85
4.2 Bir Yıldan Uzun Süreli Memuriyetler 86
4.3 Eponymos Memuriyetler 88
4.3.1 Perge 89
4.3.2 Sillyon 89
4.3.3 Aspendos 89
4.3.4 Side 90

BEŞİNCİ BÖLÜM
MEMURİYET MASRAFLARINI KARŞILAMA YOLLARI

5.1 Kent Kasasından 92
5.2 Memurun Kendi Kesesinden Karşılaması (*leitourgia*) 92
5.3 Euergesia 93
5.3.1 Bir Seferlik Bağışlar 94
5.3.2 Vakıflar 96

ALTINCI BÖLÜM

MEMURLARIN YARDIMCILARI

6.1 Hypo(ast)-memurlar 97

6.2 δημόσιος δοῦλος 98

YEDİNCİ BÖLÜM

MEMURİYETLER ARASI HİYERARŞİ

SEKİZİNCİ BÖLÜM

MEMURİYET ve İMTİYAZ

DOKUZUNCU BÖLÜM

KENT ELİTİ

ONUNCU BÖLÜM

ROMA'NIN KENT KURUMLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

SONUÇ 112

KAYNAKÇA KISALTMALARI 114

KAYNAKÇA 116

EK 1 TABLOLAR 128

EK 2 TESTIMONIA 148

ÖZGEÇMİŞ 272

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Kentler ve Memuriyetler 128
Tablo 2: Memuriyetler ve Memurlar 131
Attaleia 131
Perge 133
Sillyon 137
Aspendos 138
Side 139
Tablo 3: Memuriyet ve Süre 143
Attaleia 143
Perge 144
Sillyon 145
Side 145
Tablo 4: Memuriyet Üstlenen Kadınlar 146

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	adı geçen eser
aş.	aşağıda
bak.	bakınız
yak.	yaklaşık
dn.	dipnot
env. no.	envanter numarası
G.	genişlik
H.Y.	harf yüksekliği
İ.Ö.	İsa'dan önce
İ.S.	İsa'dan sonra
krş.	karşılaştırınız
no.	numara
s.	sayfa
str.	satır
s.v.	*sub voce*
Tab.	tablo
vd.	ve devamı
vdd.	ve devamının devamı
yk.	yukarıda
Y.	yükseklik
yy.	yüzyıl

ÖZET

İ.Ö. 8. yüzyılın başlarında Ege kıyılarında ortaya çıkan, *autonomia, autarkia* ve *polites* kavramlarıyla şekillenen *polis*, günümüzde kent devleti tanımının karşılığıdır. İ.Ö. 8. yüzyılın ortalarında başlayan kolonizasyon süreciyle daha önceden iskan edilmiş olan Pamphylia Bölgesi'nde yeni *polis*'ler kurulur.

Hellenistik Dönem'de kentler varlıklarını genellikle bir krallığa bağlı olarak sürdürmüşlerdir. Yine de *autonomia*'larını koruyarak bir kentin en temel idari kurumları olan danışma (*boule*) ve halk (*demos*) meclisleri aracılığıyla kendi kendilerini yönetmeye devam etmişlerdir. Bunun yanısıra kentlerde temizlik ve düzenin sağlanması, kent pazarının denetimi, yeterli yiyecek stoğunun tedarik edilmesi, güvenliğin sağlanması, halkın eğlence ihtiyacının karşılanması, çocukların ve gençlerin eğitimi, vergilerin toplanması, dinsel faaliyetlerin organizasyonu gibi kamusal yaşamın her alanında, çok sayıda memur görev yapmıştır.

Roma'nın egemen güç olmasıyla kentler çeşitli şekillerde Roma'nın kontrolu altına girmekle birlikte yönetimlerini *boule* ve *demos*'un aldığı kararlar uyarınca, yıllık olarak seçtikleri memurlar aracılığıyla sürdürmüye devam ettiler. Oldukça köklü bir kent kültürü ve gelişmiş bir örgüt yapısına sahip Anadolu'da Roma hazır bulduğu ve oldukça iyi işleyen sistemi ufak uyarlamalar dışında olduğu gibi devralmıştır. Bu durum Hellenistik kurumların Roma Dönemi'nde de devam etmesini sağlamıştır. Hellenistik Dönem'den itibaren sosyal yaşamda meydana gelen değişimlerle artan ihtiyaçların karşılanması için kentlerin zengin yurttaşların bağışlarına daha fazla ihtiyaç duyması *leitourgia*'nın çoğalmasının nedenidir. Roma'nın kentlerin yönetimini varlıklı kesimin eline verme politikası sonucunda bu durumun giderek hukuksal bir yapı kazanmasıyla memuriyet üstlenebilmek için *summa honoraria* uygulaması başlar. Bu durum kent nufüsunun memuriyet üstlenenler (βουλευταί) ve üstlenemeyenler (δημόται) olarak ikiye ayrılmasıyla sonuçlanır.

SUMMARY

The police shaped by the concepts of autonomia, autarkia and polites and emerged at 8 century BC. on the Aegean coast corresponds to the definition of the urban state. After the colonization process which began in the middle of 8 century B.C., the new poleis were established in Pamphylia Region which was previously occupied.

In the Hellenistic period the cities usually continued its existence as depended on a monarchy. Nevertheless the cities preserved most basic administrative institutions of the city that were *boule* and *demos* and continued to govern themselves through these councils. Besides these councils, a large number of civil servants served in cities at all areas of public life such as cleaning and ordering of city, supervision of urban market, sufficient food stocks, public entertainment, children's and young people's education, the collection of taxes, the organization of religious activities.

Although the cities came into under the control of the Rome in different ways when it became the sovereign power , they continued to manage themselves in accordance with the decisions that were taken by boule and demos and by the aid of the officials that were elected annually. Except for minor adjustments, Rome inherited a fairly well-functioning system from cities that had already a very deep-rooted city culture and developed organizational structure . This situation helped to continue the Hellenistic institutions in Roman period as well.In the Hellenistic period , some changes in social life caused the increase of needs. As a result, cities needed more donations of the rich citizens to meet the growing require ,and *leitourgia* increased. As a result of the policy of Rome , giving the management into the hands of wealthy cities of Rome, this situation gradually take on a legal structure and the summa honoraria application starts to gain a civil service. This situation results in separation of the urban population in two ,the ones who took the civil service (βουλευταί) and the ones who didn’t take the civil service (δημόται).

G İ R İ Ş

Hellenistik Dönem'den itibaren bir kentin en temel idari kurumları danışma (*boule*) ve halk (*demos*) meclisleridir. Bu kurumlar oluşumları ve işlevleri açısından birtakım değişikliklere uğramakla birlikte Roma İmparatorluk Dönemi'nde de kent yönetiminin temel kurumları olarak işlerliğini sürdürmüşlerdir. Bir kentte, yönetimden sorumlu meclislerin ve bunların üyeleri ve başkanlarının yanı sıra, temizlik ve düzenin sağlanması, yolların ve kanalizasyonların bakımı, kent pazarının denetimi, yeterli yiyecek stoğunun yapılması, her türlü eşkiyalık ve suç işlemeye karşı vatandaşın güvenliğinin sağlanması, halkın eğlence ihtiyacının karşılanması, çocukların ve gençlerin bedensel ve zihinsel gelişiminin istenilen düzeye yükseltilmesi, vergilerin toplanması, dinsel faaliyetlerin organizasyonu gibi bir kentin en temel konularını belli kurallar uyarınca yönetmekle yükümlü memurlar bireysel olarak ya da çeşitli kurullar aracılığıyla görev yapmaktaydı.

Pamphylia Bölgesi'nin İ.Ö. birinci binyılın ilk çeyreğinde vuku bulan büyük Yunan kolonizasyonu sırasında kolonize edildiği, kökenleri bu kolonizasyona bağlı olan kentlerin (Perge, Sillyon, Aspendos, Side)[1] Hellenistik Dönem'den itibaren bir Yunan kentinin sahip olduğu kurullar ve kurumlar aracılığıyla yönetildiği mevcut yazıtlardan anlaşılmaktadır. Bölgedeki kentlerin en yenisi, Attalos II Philadelphos tarafından kurulan Attaleia'dır. Ancak daha eski yerleşimler olarak hemen batısında Tenedos, doğusunda ise Magydos bulunmaktadır.

Bölgenin beş büyük kenti Attaleia, Perge, Sillyon, Aspendos ve Side'den önemli sayıda yazıt yayınlanmıştır. Bu yazıtlardan hem özelde Pamphylia'nın hem de genelde Anadolu'nun Antik Dönem tarihi ve kültürü açısından önemli veriler elde edilmektedir. Üstelik söz konusu kentlerden Perge ve Side'nin yazıt korpuslarının yayınlanmış olması; Attaleia yazıtlarının ise bir doktora çalışması çerçevesinde derlenmesi bunları kullanarak spesifik bir konuda araştırma yapmayı kolaylaştırmaktadır.

1900'lerden itibaren Yunan kent yönetimi hakkında bölgesel ya da genel anlamda çeşitli araştırmalar yapılmıştır.[2] Bu çalışmaların bazılarında kent yönetiminde görev alan memurlar sorumluluk alanlarına göre, bazılarında ise hukuki yetkilerine, özellikle uygulayabildikleri

---

[1] Bölgede kurulan diğer kentler için bak. Hansen – Nielsen, Inventory, s. 1212-1213.

[2] Bu çalışmalar konusundaki bilgiler Dmitriev'in City Government adlı eserinden alınmıştır. Krş. s. 23-25 ve 126-127.

para cezası miktarına göre ya da yargılama haklarının geçerli olduğu alanlara göre gruplandırılmıştır. Memuriyetleri hukuki yetkilerine göre sınıflandıran Justus H. Lipsius[3] ve A. R. W. Harrison[4], bazı bakımlardan ayrılmakla birlikte oldukça benzer bir sınıflandırma yapmışlardır. Yunan kentlerindeki birçok memuriyetin belli bir düzeyde hukuki yetkisinin olduğu ve bu nedenle memuriyetleri ceza yetkisine (verebilecekleri maksimum cezaya göre) göre ya da kararlarının geçerli olduğu alana göre gruplandırmak mümkün gözükmekle birlikte uygulanan ceza miktarları ile ilgili sınırlı sayıda belge olması verimli bir çalışma yapılmasını güçleştirmektedir. Bu bakımdan memuriyetleri sorumluluk alanlarına göre ayırmak daha mantıklı gözükür. Hellenistik Dönem Priene kent memuriyetlerini sorumluluk alanlarına göre ayırarak inceleyen Asboeck[5] yedi ana grup tanımlar. N. F. Jones[6] da aynı yöntemi kullanmakla birlikte Asboeck'ten oldukça farklı bir sonuç ortaya koyar.[7] Asboeck dini memuriyetleri, *leitourgia*'ları ve yasama ve yürütme kurumları olan meclisleri kent yönetimine dahil etmemiştir.

Dmitriev'e göre kent memuriyetlerinin bu şekilde gruplara ayrılması bazı sorular akla getirir: Danışma ve Halk meclisleri kent yönetiminde yer almadı mı? Dini görevler *leitourgia*'ya dahil edilmeyebilir mi? *Arkhon*'lar, askerler ve maliyeciler niçin aynı zamanda yurtdışı görevliler olmasın? Danışma meclisi sekreteri ile diğer memuriyetlerin sekreterleri

---

[3] Justus H. Lipsius, Das Attische Recht und Rechsverfahreh, Leipzig 1905-1915, 53-56, 60,77 vd. özellikle bak. 57-120: 1) "9 *archontes*", 2) Onbirler, 3) Kırklar, 4) *eisagogeis*, 5) *nautodikai*, 6) polisiye memuriyetler, 7) finansla ilgili memuriyetler, 8) denetim görevlileri 9) askeri memuriyetler 10) olağandışı makamlar.

[4] A. R. W. Harrison, The Law of Athens, Oxford, 1971, 2:7-36: 1) 9 *archontes*, 2) Onbirler, 3) Kırklar, 4) *eisagogeis*, 5) *nautodikai* ve *kseenodikai*," 6) cadde ve pazar görevlileri, 7) *apodektai*, 8) finansal memuriyetler, 9) askeri memuriyetler, 10) olağandışı makamlar, 11) *demarkhoi*.

[5] Asboeck, Priene, 1) sekreterler, 2) denetçiler (*agoranomos, metronomos, sitophylaks, arkhitekton, neopoios, teikhopoios*), 3) finansal görevliler (kent bütçesinin denetçisi [ὁ ἐπὶ τῆς διοικήσεὼς], kent *oikonomos*'u, *arkhitekton, nomophylaks, eksetaston*), 4) elçiler, *theoroi* ve *agonothetai*, 5) hukuki memurluklar, 6) eğitimle ilgili memurluklar, ve 7) askeri görevler (*phrouarkhos, strategos, hipparkhos*).

[6] Nicolas F. Jones, Public Organzation in Ancient Greece: A Documentary Study, Philadelphia 1987, s. 3-57, Atina için: 1) yasama kurumları, 2) yönetici memurlar, 3) yargı yönetimi, 4) finansal ve mali yönetim, 5) kent yönetimi, 6) *leitourgiai*, 7) din yönetimi, 8) askeri organizasyon.

[7] Farklı gruplandırmalar için ayrıca bak. Dmitriev, City, s. 23-25, dn. 48, 49, 54.

arasındaki fark nedir? En üst düzey görevlerin yönetim alanları nedir? Bu görevler Busolt'un[8] ya da Jones'un[9] yaptığı sınıflandırmada olduğu gibi niçin *synarkhia* olarak kabul edilmesin?
Roma Dönemi kent yönetimi konusunu ele alan ilk araştırmacılardan Lévy[10] kent memurlarını politik ve eponymos memurlar, *censor'*lar, Roma ile rutin dışı ilişkilerde görev yapanlar (elçiler, *ekdikos, syndikos*, halk avukatı), yargıçlar, güvenlik güçleri olmak üzere beş gruba ayırarak incelemektedir.

Kent yönetimi konusunda yapılan en eski çalışmalardan olmakla birlikte hala en sık başvurulan kaynak Liebenam'ın Städteverwaltung im Römischen Kaiserreiche adlı eseridir. Liebenam kent yönetimini 12 branşa ayırmakta dolayısıyla memurları birden fazla branşla ilişkilendirmeye izin vermektedir.[11] Dmitriev'e göre Liebenam'ın yaptığı bu gruplandırma antik Yunan bakış açısından oldukça sorgulanabilir görünmektedir. Çünkü Yunanlar genel olarak din görevlilerini *arkhon*'lardan farklı görürlerken, elçiliği, posta hizmetini veya inşaat faaliyetlerini kent yönetimine dahil etmemişlerdir.[12] Ayrıca sürelerine, maaşlı olup olmadıklarına, atanma şekillerine, masrafların ne yolla karşılandığına göre de sınıflandırmak gerekeceğinden Liebenam'ın sınıflandırması görece eksik kalmaktadır.
Dmitriev, modern araştırmacılar tarafından yapılan böylesi farklı sınıflandırmaların kent yönetimlerinin farklılıklar içermesi ile açıklanabileneceğini belirtmektedir.[13] Elbette her kentin gerek coğrafi ve siyasi gerekse toplumsal özellikleri birtakım idari farklılıklara neden olmaktadır.

---

[8] Busolt, Staatskunde II, 1081-1150: 1) *arkhontes*, 2) din görevlileri, 3) yargı ile ilgili memurlar, 4) polisiye memurlar ve müfettişler, 5) askeri görevliler, 6) maliye memurları.

[9] Jones, Greek City, s. 211-235: 1) yasa ve düzenin sağlanması (*nykterinos strategos, nyktostrategos, nyktophylaks, paraphylaks, horophylaks, eirenarkhes, diogmites, hipparkhos*), 2) belediye hizmetleri (*astynomos, agoranomos, sitones, arkhiatros*), 3) eğitim (*paideutes, gymnasiarkhes, paidonomos*) 4) din işleri ve oyunlar (*hiereus, paidonomos, hieronomos, naopoios, geçici pazarların agoranomos'luğu*)

[10] I. Lévy, Études sur la vie municipale de l'Asie Mineure sous les Antonins, REG 12, 1899, 266-286.

[11] Liebenam, Städteverwaltung, s. 281-296, 418: 1) Dini Yönetim, 2) Eğitim ve Öğretim, 3) Elçilik, 4) Güvenlik, 5) Kent Vergilerinin Toplanması, 6) Posta servisi, 7) Alimenta, 8) Yiyecek Temini, 9) Oyunlar ve Festivallerin Organizasyonu, 10) Onurlandırmalar, 11) İnşaat Faaliyetleri, 12) *Munera*.

[12] Dmitriev, City, s. 126.

[13] Dmitriev, City, s. 25 dn. 54.

Chapot[14] ise Asia Eyaleti kent memurluklarını magistratlıklar ve *leitourgia*'lar olarak iki grupta toplamıştır:

1) krallar, eponymos memurlar, *arkhontes* ve *prytaneis*, *strategos*, *grammateus*, *arkheia*, *agoranomoi*, kent yargıçları, maliye görevleri, bankerler, *logistai* ve polis örgütü,

2) elçilikler, *dekaproteia*, *annona*, *agonothesia*, *ephebarkhia* ve *gymnasiarkhia*. Chapot ayrıca *strategos*'u, *arkhontes*'i ve *prytaneis*'i "yüksek mevki magistratlar" olarak ayırmıştır.

Daha sonraki araştırmacılardan Magie ve Mitchell herhangi bir gruplandırma yapmadan her memuriyetin kent yönetimindeki işlevlevini ele almışlardır.[15] Macro[16] ise Roma dönemi memuriyetleri *arkhai* ve *leitourgiai* olarak iki gruba ayırarak incelemiş fakat idari görevler de üstlenen din görevlilerini ve elçileri iki gruba da dahil etmemiştir. Bu konuda yapılan en son çalışmalardan birisi Dmitriev'in City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor adlı eseridir. Yukarıda özetlemeye çalıştığım araştırma tarihinde görüldüğü gibi kent memuriyetleri konusunda şimdiye kadar yapılan çalışmalar arasında Pamphylia kentleriyle ilgili özel bir çalışma bulunmamaktadır.

Bu tezin amacı epigrafik veriler, antik literatür bilgilerinin yanısıra arkeolojik veriler ve modern literatür bilgileri ışığında Hellenistik ve Roma dönemlerinde Pamphylia'da kent memurluklarını araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak bölgenin beş büyük kenti Attaleia, Perge, Sillyon, Aspendos ve Side'nin epigrafik belgeleri taranarak kent memuriyetine ilişkin veri bulunan yazıtların biraraya getirildiği bir testimonia oluşturulmuştur. Testimonia'da yer alan yazıtlar tarihsel olarak sıralanmakla birlikte çoğu yazıt ancak dönemsel olarak tarihlenebilmektedir. *Boule* ve *demos* kent yönetiminden sorumlu meclisler olarak kent yönetiminde yer almakla birlikte, diğer memuriyet isimlerinin geçmediği sadece *boule* ve *demos*'la ilgili yazıtlara testimonia'da yer verilmemiştir. Yazıtların derlenmesinde Perge ve Side'nin IK ciltlerinden, Attaleia'nın doktora çalışması kapsamında yapılan yazıt korpusundan yararlanılmıştır. Sillyon ve Aspendos yazıtları farklı kaynaklardan

---

[14] Victor Chapot, La province romaine proconsulaire d'Asie depuis ses origines jusqu'à la fin du Haut-Empire, Paris 1904, s. 233-276, 569-570 ayrıca bak. s. 240, 243, 254, 255.

[15] Magie, Roman Rule, s. 643-651; Mitchell, Anatolia I, s. 199-200.

[16] Macro, 1980, s. 678-680: *Arkhai*: a) *eponymos* memurlar, b) heyetler (*prytanis*, *strategos* vs.), c) *grammateus*, d) *agoranomos*, e) *astynomos*, f) *tamias*, g) *eirenarkhes*, h) *paraphylaks*, ı) iki kişilik *sitonai* ya da *elaionae* heyeti. *Leitourgiai*: *gymnasiarkhia* ve *agonothesia*.

derlenmiştir. Testimonia'da yazıtlar kentlere göre gruplandırılarak, coğrafi sıraya göre, kent isimlerinin kısaltmalarıyla (Att., Per., Sill., Asp., Sid.) numaralandırılmıştır.

Tez konusu Hellenistik ve Roma dönemleri olarak belirlenmiş olsa da epigrafik veriler Roma Dönemi'nde yoğunlaşmakta ve bu durum Hellenistik Dönem'le ilgili yorum yapmayı zorlaştırmaktadır. Ayrıca söz konusu beş kentten Roma Dönemi'ait oldukça fazla sayıda yazıt bulunmakta ve önemli bilgiler içermekle birlikte bunlar genellikle onur yazıtları olduğu için kent yönetiminin ayrıntıları hakkında doğrudan bilgi vermemektedir. Ancak kentlerin idaresi birbirleriyle büyük benzerlikler göstermekte, önemli kurumların oluşumu ve işleyişi genellikle her yerde aynı olmaktadır. Bu doğrultuda memuriyet tanımı, görev süresi, seçim süreci gibi konular modern literatür bilgileri ışığında, ayrıntıları hakkında daha fazla bilgiye sahip olduğumuz Ionia ve Karia kentlerinden antik verilere de atıfta bulunularak yapılmıştır.
Çalışmanın ilk bölümünde memuriyetlerin nasıl bir tarihsel zeminde yer aldığının anlaşılması amacıyla *polis*'in tanımı, toplumsal yapısı ve ekonomisi incelenmiştir. İkinci bölümde yazıtlar aracılığıyla tespit edilen memuriyetler görev sahaları çerçevesinde gruplandırılarak; modern literatür bilgileri ile edebi ve epigrafik veriler ışığında her memuriyetin görev tanımlaması yapılarak Pamphylia kentlerinden konuyla ilgili veriler aktarılmıştır. Üçüncü bölümde memurların seçim süreci ve memuriyete atanma ile ilgili kriterler hakkında bilgi verilmiştir. Sonraki iki bölümde memuriyet süreleri ve memuriyet masraflarının karşılanma yolları ele alınmıştır. Son olarak kentlerde bu memuriyetleri üstlenen elit tabaka ve Roma'nın kent kurumları üzerinde ne gibi değişikliklere yol açtığı hususunda bazı tespitlerde bulunulmuştur. Ayrıca testimonia'da yer alan yazıtlardan elde edilen verilere kısa sürede ulaşmayı sağlamak amacıyla kentler ve memuriyetler, memuriyetler ve memurlar, memuriyet ve süre, memuriyet üstlenen kadınlar olmak üzere dört adet tablo oluşturulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM
POLIS

1.1 Tanım

Toplumsal örgütleniş biçimi olarak İ.Ö. 8. yüzyılın başlarında Ege kıyılarında ortaya çıkan *polis, autonomia* (özerklik), *autarkia* (kendine yeterlik) ve *polites* (yurttaş) kavramlarına dayanan kent devleti niteliği ile İ.Ö. 8. yüzyılın ortalarından itibaren başlayan kolonizasyon süreci ile Batı Anadolu, Akdeniz ve Karadeniz kıyılarına yayılmıştır. İ.Ö. 6. ve 5. yüzyıllarda gelişimini sürdüren Yunan *polis*'i sadece bir coğrafya ya da soyut bir kavram olmaktan çok bir vatandaşlar topluluğu idi. Bu nedenle Atina devletinden söz edildiği zaman Οἱ Ἀθηναῖοι demek yeterliydi. Kısacası devlet ile vatandaş; bir başka ifadeyle yöneten ve yönetilen aynı anlama gelmekteydi. *Polis*'in tanımı en açık biçimde Aristoteles tarafından yapılmıştır: yurttaşların yurttaşlık hukukundan eşit pay alması (κοινωνία πολιτῶν πολιτείας)[17]. Aristoteles ayrıca bir *polis*'in iyi bir düzene sahip olması için bazı memuriyetlerin küçük *polis*'lerde bile mutlaka olması gerektiğini, bunlar olmadan bir yerleşimin *polis* olamayacağını belirtir[18]. Bir kentte öncelikle Pazar yerlerinden sorumlu bir memuriyetin (*agoranomia*) olması gerektiğine değinir. Çünkü devletin temel etkinliklerinden birinin çeşitli gereksinimlere göre mal alıp-satmak olduğuna ve bunun insanları en kısa yoldan ekonomik bağımsızlığa ulaştırdığına inanır. Platon[19] ideal devleti tartıştığı kitabında tapınakların, çarşı alanlarının, yöneticilerin ve mahkeme üyelerinin bulunacakları yerlerin kent içindeki konumları hakkında görüşlerini açıklar ve *astynomoi*'un görevlerinin, ör. kamu mülklerinin korunması, kentin temizliği, yolların ve kanalizasyonların bakımı vb. bir *polis* için önemine değinir[20].

Hellenistik Dönem'de *polis* örgütlenişinde önemli farklılıklar meydana gelmiştir. Bu dönemde devlet vatandaş ilişkisi kopmuş, *polis* bir vatandaş topluluğu olarak klasik anlamını kaybetmiştir. *Gymnasion, agora*, çeşme, hamam gibi toplumsal işlev gösteren yapıları ve kent yönetiminden sorumlu memurları ile tam bir Yunan *polis*'i gibi görünen yerleşimler genellikle

---

[17] Aristot. pol. 1276b.

[18] Aristot. pol. 1321b.

[19] Plat. leg. 6, 778b-778e.

[20] Plat. leg. 6, 779a-779d.

bir krallığa bağlı olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir[21]. Buna rağmen kentler büyüklüklerine ve önemlerine göre haraç ödememek, garnizon bulundurmamak gibi birtakım ayrıcalıklardan yararlanmışlar, ayrıca *autonomia*'larını (kendi yasalarına, yargılama yetkisine, para basma, kararname çıkarma, bir kamu hazinesine sahip olma, elçiler gönderme vb.) korumuşlardır.

Roma'nın egemen güç olmasıyla mevcut kentler çeşitli şekillerde Roma'nın kontrolu altına girerken yeni kentlerin kurulması da teşvik edilmiştir.[22] Bununla birlikte yeni bir kent kurulması ya da önceden mevcut bir kentte yapılan yeni düzenlemeler Roma'nın kontrolünde mümkün olmuştur[23]. Yine de Augustus kentlerin özerk topluluklar olarak imparatorluk bünyesinde yer almalarını sağlayacak bir politika izlemiştir. Bu politika Vespasianus ve Hadrianus tarafından da devam ettirilmiş; iki imparator da, ağırlıklı olarak kırsal bölgelerde, hem yeni kentler kurmuşlar hem de eski kabile merkezlerini *polis*'e dönüştürmüşlerdir.[24]

Oldukça köklü bir kent kültürüne ve gelişkin bir örgütlü yapıya sahip Anadolu'da Roma hazır bulduğu ve oldukça iyi işleyen sistemi ufak uyarlamalar dışında olduğu gibi devralmıştır. Bu durum Hellenistik kurumların Roma İmparatorluk Dönemi'nde de devam etmesini sağlamıştır.[25] Çünkü sınırları geniş bir coğrafyaya yayılan *imperium romanum*'un sürdürülebilirliğinin yerel yönetimler tarafından yerine getirilen görevlere bağlı olduğu görüşü kabul edilmektedir.[26] Ancak devralınan Helenistik kurum ve memuriyetlerin yanı sıra merkezi otoritenin talepleri doğrultusunda yenilerinin (*deka*/*eikosaproteia*, *eirenarkhia* vb.) oluşturulduğu da bilinmektedir.[27].

---

[21] Bu kentler ya eskiden mevcut olan bir yerleşim üzerine ya da yeni bir yerleşim olarak kurulmuştur; krş. Sartre, L'Asie Mineure, s. 52.

[22] Abbott - Johnson, Administration, s. 72: Pompeius'un tekbaşına otuzdokuz kent kurduğu söylenmektedir (Plut. Pomp. 45). Atlı sınıfının bir üyesi olduğundan Pompeius'un amacının vergi toplamak olduğunu düşünebiliriz. Kentsel bir oluşum organize edilince vatandaşları bölgelerinde verginin toplanmasından sorumludur.

[23] Pisidia'da Tymandus halkına kent statüsü, bir imparator tarafından bir Roma görevlisine gönderilen mektupla bahşedilmiştir. Roma görevlisi, onbeş kişiden müteşekkil kent senatosunun oluşumu, memurların seçimi ve ayrıca gerekli herşeyin yerine getirilmesi için yetkilidir. Bununla ilgili olarak bak. Magie, Roman Rule, s.639.

[24] Magie, Roman Rule, s. 639; Macro 1980, 672-673.

[25] Dimitriev, City, s. 189.

[26] Burton, Curator, s.202.

[27] Bak. aş. böl. 10.

Pamphylia ovasının beş büyük kenti Attaleia, Perge, Sillyon, Aspendos ve Side Hellenistik ve Roma dönemlerinde kesintisiz varlıklarını devam ettirmişlerdir.[28] Bu kentlerin en yenisi Pamphylia'yı yönettiği sırada Attalos II tarafından kurulan Attaleia'dır. Diğer dört kent Perge, Sillyon, Aspendos ve Side'nin kuruluşları hakkında oldukça erken veriler bulunmaktadır.[29] Hakkındaki veriler Klasik Dönem'e kadar geri giden Aspendos'un Güney Anadolu'nun en zengin kentlerinden biri olduğu sadece iç bölgelerle olan yoğun bağlantıları ve sikke basımıyla değil, muhtemelen İ.Ö. 2. yüzyıla ait hala görülebilen mevcut binalarıyla da anlaşılmaktadır. Bu dönemden iki yazıtta kentin en yüksek memuriyeti *demiourgos*'luğu üstlenen kadınlardan Kurasio'nun bir kule için 20 *mna* gümüş (Asp. 3), Ne(v)opolis'in de bir kapı için yine 20 *mna* (Asp. 2) verdiklerinden söz edilmektedir. Bu miktar, bir esnafın beş yıllık maaşına denktir. Vakfedilen eserlerin Hellenistik Dönem için önemli kentsel yapılar olması dikkat çekmektedir. İleri düzeyde kentsel yapıya sahip bir kentte kült binalarının olması da beklenir. İ.Ö. 218'de Akhaios'un komutanı Garsyeris'i 4000 hoplit ile desteklemesinin[30] yanı sıra kentten bilinen çok sayıda Hellenistik yazıtın da gösterdiği gibi Aspendos azımsanmayacak bir nüfus yoğunluğuna sahiptir.[31]

Sikkelerin yanısıra anıtsal kapılar, tapınaklar ve diğer arkeolojik kalıntılar ve Pamphylia diyalektinde yazıtlar Sillyon'daki erken yerleşimin ileri bir düzeyde olduğunu kanıtlamaktadır.[32] Yazıt fragmanlarından[33] birinde geçen (muhtemelen Megaleis tarafından bağışlanan) "θέμις μεγάλα" burada kent yaşamının ayrılmaz bir parçası olan *stadion-gymnasion* kompleksinin varlığına işaret etmektedir. Komşusu Perge'de bu dönemde bir *gymnasion*'un varlığı[34] ve Aspendos'tan bir Olympia Oyunları galibinin belgelenmesi[35] bu

---

[28] Bölgede kurulan diğer kentler için bak. Hansen – Nielsen, Inventory, s. 1212-1213.

[29] a.g.e., s. 1213-1217.

[30] Pol. 5, 73, 3. Hoplitler sadece merkezi yerleşimden değil, Aspendos'un tamamından (*khora*'dan ve orada bulunan köylerden) toplanmıştır.

[31] Brandt, Gesellschaft, s. 45-48.

[32] Brandt, Gesellschaft, s. 45-48; krş. Hansen – Nielsen, Inventory, s. 1213.

[33] Brixhe, Dialecte 5 (İÖ 2. yüzyıl).

[34] Perge'de Hellenistik Dönem'de bir *gymnasion*'un varlığı *strategos* Stasias'ı onurlandıran yazıtla (Per. 4) kanıtlanmaktadır. Stasias'ın str. 36'da hem barışı hem de güvenliği sağlaması nedeniyle onurlandırılması kentin bu dönemde kriz ve huzursuzluk yaşadığını gösterse de Perge'de bir oyun düzenlendiği anlaşılmaktadır.

[35] Brandt, Gesellschaft, s. 47; krş.: L. Robert, Noms indigenes dans l'Asie Mineure greco-romaine, Paris 1963, s. 405 vd.

olasılığı desteklemektedir. İ.Ö. 1. yüzyıla tarihlenen Perge tapınak envanterine ait bir yazıt çok sayıda yabancı *euergetes*'in varlığına işaret etmesinin yanı sıra halihazırda önceki iki yüzyılda bütün Pamphylia'da tapınım gören tanrıça için (dolaylı olarak Perge kent hazinesine) hatırı sayılır bağış ve vakıf yapıldığını da göstermektedir. *Euergetes* ve cömert bir *gymnasiarkhes* olarak onurlandırılan Stasias'ın onur dekreti de (Per. 4) kentte yabancıların varlığını belgelemektedir. Perge'de Hellenistik Dönem'den *agoronomos*'lara ilişkin bir yazıt bulunmaktadır. Burada *agoronomos*'ları öven saygı ifadeleri onların aynı zamanda *euergetes* olduklarına işaret etmektedir. Aristoteles *agoronomia*'nın bir polis için önemine dikkat çeker.[36] Sonuç olarak Perge'de *agoronomos* için dikilen onur yazıtı Hellenistik Dönem Yunan kenti için karakteristik bir kentsel yaşam organizasyonuna işaret eder.

Pamphylia'daki beş büyük kent Attaleia, Perge, Silyon, Aspendos ve Side'nin Roma Dönemi'nde de önemini koruduğu ve Geç Cumhuriyet Dönemi'nde Roma topraklarına katıldığı görülmektedir. Vespasianus Dönemi'ne kadar çeşitli eyaletlere dahil edilerek yönetilen Pamphylia'da diğer bölgelerde gördüğümüz gibi bir koinon mevcut değildir. En son Vespasianus tarafından Likya Eyaleti'ne dahil edilmekle birlikte Likya federasyonuna dahil olmadan bir *Pamphyliarkhes* ve diğer kent kurumları aracılığıyla yönetimini sürdürmüştür.

1.2 Sosyal Yapı

Yunan düşüncesinde *polis*'in kendi halkı ile özdeş kabul edildiği[37] açık bir şekilde görülmekle birlikte halkı oluşturan sakinlerin kimler olduğu tartışmalıdır. Halk bütün sakinlerden mi yoksa sadece vatandaşlık hakkına sahip olanlardan mı oluşuyordu? Yunan *polis*'i tüm vatandaşların devlet yönetimine katıldığı demokratik bir yönetim olarak kabul edilse de unutulmaması gereken nokta, *polis*'in sadece vatandaşlık hakkına sahip özgür doğumlu yetişkin erkekler tarafından yönetilmiş olmasıdır. Bunların dışında kalan geniş bir toplum kesimi *metoikoi*, kadınlar ve köleler *polis*'in siyasal ve hukuki kararlarında söz sahibi olamamışlardır. Sadece özgür doğumlu erkeklerin yönetimde söz sahibi ve toplumda en ayrıcalıklı yere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ancak bu durum yere ve zamana göre bazı

[36] Krş. yk. dn. 18.

[37] Krş. yk. böl. 1.1.

farklılıklar gösterebilmektedir.[38] Örneğin İ.Ö. 509'da Atina'da tiranların kovulmasından sonra, Kleisthenes yabancıları ve köleleri kabilelere sokarak vatandaş yapmıştır[39].

Hellenistik Dönem ile birlikte *polis*'in geçirdiği değişim onun sosyal yaşamında olduğu gibi *polis*'te yaşayanların sosyal statülerinde de bazı değişikliklere yol açmıştır. Kentler artık binalarını daha gösterişli yapmaya, gençlerin eğitimine daha fazla önem vermeye, oyun ve eğlencelere daha fazla para harcamaya başlarlar. Ancak bütün bunların finansmanı için zengin yutttaşların katkılarına giderek daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. *Leitourgia* ve *euergesia*'nın kent ekonomisi için öneminin giderek artmasına bağlı olarak üst tabakaya mensup kadınların ve yabancıların toplumsal statüleri değişime uğramış ve bunlar yönetimde söz sahibi olmaya başlamışlardır. Hellenistik Dönem'e ait sınırlı sayıdaki yazıta rağmen bu değişimin Pamphylia kentlerine nasıl yansıdığı yine de takip edilebilmektedir. Örneğin Aspendos'tan ilki İ.Ö. 3. yüzyıl sonuna (Asp. 2), diğeri ise İ.Ö. 2. yüzyıla (Asp. 3) tarihlenen iki yazıtta kadınların kentin *eponymos* memuriyeti *demiourgos*'luğu üstlendikleri ve *euergesia* faaliyetlerinde bulundukları görülmektedir. Perge'den Artemis Tapınağı envanter yazıtında Side'li Menneas'ın karısı için bir ithaf yapıldığı ve kesin olmamakla birlikte kadının Artemis Pergaia rahibesi olduğu düşünülmektedir (Per. 1).[40]

Kadınların toplumsal statülerindeki değişim Roma İmparatorluk Dönemi'nde de artarak devam etmiştir. Sillyon'dan ele geçen yazıtlardan İmparatorluk Dönemi'nde kentin toplumsal yapısı ve kadınların statüsü hakkında bazı sonuçlara ulaşmak mümkündür. Bu yazıtlarda kentin *dekaprotos*'larından (*boule*'nin servet bakımından ilk on kişisi) biri olan Menodora'nın vatandaşlara yaptığı dağıtımlardan bahsedilmektedir (Sill. 1 ve 2). Bu dağıtımlarda en fazla payı alan *bouleutes*'lerin sosyal piramidin en üst tabakasını oluşturduğu görülmektedir. Her biri 88 *denaria* alan *bouleutai*'ı 81 *denaria* ile *gerousia* üyeleri ve 78 *denaria* ile *ekklesiastes* takip etmektedir (Sill. 1). Bunların herbirine ayrıca 1'er *modius* buğday, eşlerine de 3'er *denaria* dağıtım yapılmaktadır. En alt tabakada ise 4'er *denaria* alan *vindictae* ve *apeleutheroi* bulunmaktadır. Oinoanda'dan buğday yardımı aldığı bilinen (σιτομετρούμενοι) bir kesim Sillyon'da da bulunmakta ve bunlara *bouleutai*'ın yanısıra *geraioi* ve *ekklesiastai* da dahil edilmektedir. Menadora'nın oğlu adına *demiourgia* üstlendiği sırada yaptığı para dağıtımında da en yüksek payı 20 *denaria* ile yine *bouleutai* almakta, onların ardından 18 *denaria* alan

---

[38] Krş. aş. böl. 1.2.1.

[39] Aristot. pol. 1275b.

[40] ISide, s. 210.

geraioi ve *ekklesiastai*, 2 *denaria* ile *politai* ve son grup olarak da 1 *denarion* alan azatlılar ve *paroikoi* gelmektedir (Sill. 4). Yazıtlardan anlaşılan, Sillyon'da İ.S. 2. yy.'da vatandaşlık hakkına sahip toplum kesiminin en üst tabakası *boule* üyelerinden oluşmakta bunlardan sonra *geraioi* ve e*kklesiastai* gelmekte; bir de bu meclislerin üyesi olmayan diğer *politai* bulunmaktadır. Yurttaşlık hakkına sahip olmadan kentte yaşayanları ise *vindictae*, *apeleuteros* ve *paroikoi* oluşturmaktadır. Toplumsal piramitte bu grupların dışında bir de *paroikoi* bulunur. Bu yazıtlar kentte ikamet eden grupların yanı sıra sosyal yapıda İ.S. 2. yüzyılda ortaya çıkan değişimle ilgili veriler de sunmaktadır. Zira Roma'nın kentlerde aristokrat tabakayı güçlendirme yönünde izlediği politikaya bağlı olarak *boule*'nin kent yönetiminde giderek baskın hale geldiği *demos*'un gücünün azaldığı, *gerousia*'nın ise daha önemli bir pozisyona geldiği anlaşılmaktadır. Menadora'nın para dağıtımında meclis üyelerinin eşlerine de pay vermesi kadının statüsünde yaşanan değişim sonucu olmalıdır. Bunların dışında, Perge'den İmparator Domitianus Dönemi'ne tarihlenen bir yazıtta kentte yaşayan *katoikoi* ve yabancıların varlığı belgelenmektedir (IPerge 58).

Yurttaşlara yapılan para dağıtımlarıyla ilgili Lykia'daki Oinoanda kentinde bulunmuş üç yazıt daha detaylı bilgiler içerir.[41] Bunlardan İ.S. 2. yüzyıl sonu 3. yüzyıl başına tarihlenen ilk yazıtta Marcia Aurelia Polykleia ve eşi M. Aur. Artemon tarafından yeni kurulan *thymelik* bir *agon* sırasında yurttaşlara para dağıtımı (νομαί τοῖς πολίταις) söz konusudur.[42] Buna göre Oinoanda'da yurttaşların (τοῖς μέν πεντακοσίοις ἀνὰ δηνάρια δέκα τοῖς δὲ δημόταις ἀνὰ δηνάρια δύο) ayrıcalıklı 500 kişi (οἱ ϕ΄) ile sadece basit bir şekilde δημόται olarak tanımlanan geri kalanlardan oluştuğu anlaşılmaktadır. İkinci yazıt ise, 132 yılında *Lykiarkh* olan Licinnius Longus'un yıllık olarak 4 *modius* buğday ve adam başı 2 *denarii* olacak şekilde οἱ ϕ΄ için para dağıtımı yaptığından söz eder.[43] Üçüncü veri olan Demostheneia yazıtı bu ayrıcalıklı grubun tarihinin daha erkene gidebileceğini göstermektedir. Zira burada da tıpkı daha sonra Polykleia ve Artemon'un kurdukları bayramda olduğu gibi, sınırlı sayıda imtiyazlı πολῖται'ın yanında, imtiyazlı οἱ ϕ΄grubunun dışında kalan, *apeleutheros* ve *paroikos*'la birlikte geri kalan diğerleri olarak sınıflandırılan kent sakinlerine para dağıtımı söz konusudur. Wörrle'ye göre bu

[41] Wörrle, Stadt und Fest, s. 124.

[42] OGIS 566=IGR III 4899.

[43] IGR III 492.

ayrıcalıklı beşyüz kişi βουλευταί'ın yanı sıra bunların dışında kalan beşyüz kişi tamamlanıncaya kadar σιτομετρούμενοι arasından kura ile seçilenlerden oluşmaktadır.[44]

İmparatorluk Dönemi'nde toplumsal yapıda karşılaşılan bir başka özellik de bölgeye, özellikle de Attaleia[45], Perge[46] ve Sillyon'a[47] geniş arazilere sahip, İtalik kökenli ailelerin yerleşmesi ve bunların kentin eşraf tabakası arasında önemli bir konuma ulaşmış olmalarıdır.[48] Yerli kadınlarla evlenerek Pamphylia'da önemli miktarda arazi satın alan İtalikler ardından bölgenin kalıcı sakinleri olmuşlardır. Bu durum bölgenin Romalılaşmasına önemli bir ivme kazandırmıştır. Attaleia'da yaşayan İtalikler συμπολειτευόμενοι Ῥωμαῖοι olarak kentin aldığı kararlarda önemli rol oynamışlardır (Att. 8). Perge'li Plancii soyunun mensupları da kentte önemli memuriyetler üstlenmişler ve birçok imar faaliyetini finanse etmişlerdir.[49]

1.2.1 Vatandaşlık Hakkı

Yunan *polis*'i bir mekan ya da soyut bir kavram olmaktan çok bir vatandaşlar topluluğudur. Bu nedenle Atina *polis*'inden söz edildiği zaman Οἱ Ἀθηναῖοι demek yeterliydi. Kısacası kent ile vatandaş; bir başka ifadeyle yöneten ve yönetilen aynı anlama gelmekteydi. Aristoteles politika adlı eserinde "*polis* vatandaşlar toplamı olduğuna göre, vatandaşın temel özelliklerini incelemek gerekir"[50] der ve bu konuda ileri sürülen görüşleri inceler. Aristoteles vatandaşı diğerlerinden ayıran en etkin hususun yargıya ve yetkeye katılması olduğunu belirtmektedir. Vatandaşlık, haklara dayalı bir olgu olmaktan ziyade, gurur ile yerine getirilecek görevlere dayanmaktadır. Aristoteles "mahkemeye gidebilen, dava açabilen ya da dava edilebilenler vatandaştır" tanımını doğru bulmaz. Bir ticaret sözleşmesine giren herkes

---

[44] Wörrle, Stadt und Fest, s. 124-135; krş. Sartre, L'Asie Mineure, 219-221.

[45] Attaleia toprakları *ager publicus* yapıldıktan sonra buraya İtalikler yerleştiler ve toprak sahibi oldular. Broughton'a göre, Attaleia'daki Romalılar, Augustus tarafından, İ. S. 6 yılından önce *ager publicus'a* yerleştirilen emekli askerlerdi. İ. S. 6 yılına tarihlenmesi, bu tarihten daha erken bir συμπολειτευόμενοι Ῥωμαῖοι'un yer aldığı bir yazıtın henüz bulunmamasıdır; krş. Gökalp, Attaleia, s. 44 vd.

[46] Perge'li Plancii ve Attaleia'lı Calpurnii'nin geniş arazilere sahip oldukları bilinmektedir: Halfmann, Senatoren 1979, s. 54; krş. Brandt, Gesellschaft 1992, s. 156.

[47] Önen 2008, s. 67-72.

[48] Krş. Macmullen, Romanization, s. 4.

[49] IPerge, s. 107-119.

[50] Aristot. pol. 1274b: δῆλον ὅτι πρότερον ὁ πολίτης ζητητέος: ἡ γὰρ πόλις πολιτῶν τι πλῆθός ἐστιν.

için mahkemeye gitme yolunun bir ölçüde açık olduğunu ancak bir yabancının (*metoikos*) mahkemede kendisi adına hareket edecek birini atamak zorunda kaldığında devlete katılımının eksik olacağını belirtir.[51] Bu nedenle *polis*'i yurttaşların yurttaşlık hukukundan pay alması (κοινωνία πολιτῶν πολιτείας) şeklinde tanımlar.[52] Burada yurttaşların *politeia*'dan pay almasından kasıt savaşa, seçime, oylamaya, memurluklara katılmaları, kent teritoryumu içinde kalan mülklerin sahibi olabilmeleri vb.'dir. Buna göre Klasik Dönem *polis*'inde bu hak ve sorumluluklara sahip olmayan kadınlar, köleler ve yabancılar vatandaşlık olgusunun dışında bırakılmışlardır.[53] Diğer taraftan yabancılar ve köleleri de içerecek şekilde *polis*'in tüm nüfusu οἱ ἐν τῇ πόλει ile anılır. Bununla dolaylı olarak *polis*'le eşanlamlı görülen *politai* ile *polis*'in üyesi olmadan *polis*'te yaşayanlar arasındaki ayrım belirtilir.[54] Gortyn'de bulunmuş olan ve maaşlı işleri düzenleyen bir karar οἱ ἐν τῇ πόλει ifadesinin *polis*'in tüm nüfusunu, başka bir ifadeyle kentte yaşayan kölelerle özgür bireyleri (yurttaşlar ve yabancılar) işaret ettiğini açıkça göstermektedir[55].

Klasik Dönem'de *synoikismos* yoluyla birleşmeler dışında topluca vatandaşlık hakkı tanıma[56] oldukça nadirdir. Bununla birlikte, kahin Teisamenos örneğinde olduğu gibi,[57] dönemin ihtiyaçları *polis*'leri son derece istisnai bir şekilde, özellikle varlıklı kimselere vatandaşlık hakkı vermeye zorlamıştır.

Birden fazla *polis*'te vatandaş olabilmeye dair örneklerin ya da *isopoliteia* anlaşmalarıyla vatandaşlık verilmesine yönelik sıkça karşılaşılan uygulamaların gösterdiği gibi Hellenistik Dönem'de bu özellik yavaş yavaş kaybolur ve vatandaşlık daha çok bir statü/onur sembolü halini alır. Hellenistik Dönem'de Anadolu kentlerinde, örneğin Ephesos[58], Phaselis[59] ve Aspendos'ta (Asp. 1) görülen vatandaşlık satışını bazı araştırmacılar nüfusun aşırı derecede

---

[51] Aristot. pol. 1274b-1275a.

[52] Krş. yk. böl. 1.1.

[53] Aristot. pol. 1329a; Aristot. Ath. pol. 26, 3.

[54] Hansen, City-State, s. 58.

[55] ICrete IV 79 str. 8-13: [Ϝεργάδδ]εθαι δὲ ἐπὶ τοῖ μ[ι[σ]τοῖ αὐτοῖ πάν[τ]α [τοῖς] [ἐμ πόλι Ϝ]οικίονσι το<ι>ς [τ'] [ἐλ]ευθέροις καὶ το[ῖς δό̣λ][οις; krş. ICrete IV 144 str.8-11.

[56] Rodos ve Megalopolis'te olduğu gibi bunun için bak. R. Meiggs – D. Lewis, A Selection of Greek Historical Inscriptions to the End of Fifth Century B.C. Oxford 1988; krş. Sartre, L'Asie Mineure, s. 65-68.

[57] Hdt. 9, 33.

[58] IEphesos, 2001.

[59] L. Robert Hellenica I, 37-42

azalmasına bağlamışlardır.[60] Sartre'a göre ise vatandaşlığın sayıca çok az kişiye verildiği bu örnekler yurttaş sayısını arttırmaktan çok vergiyle ilgilidir. Çünkü *polis*'in vatandaşlığı yine de cimrice ve kendisine çok yararlı olan kimselere, yabancı *euergetes*'lere, krallık subaylarına, paralı asker birliklerine verilmiştir. Zira vatandaşlık hakkından yararlananların sayısının artması demek *euergetes*'lerin dağıtımlarından pay alanların sayısının artması demektir ve bu pek istenen bir durum değildir.[61] Anlaşılan, zenginlerin rolünün Hellenistik Dönem'de gittikçe artması Klasik Dönem'deki vatandaşlık kavramının ve bazı toplumsal değerlerin değişmesine yol açmıştır. Artık kadınların ve yabancıların kent ekonomisine katkıda bulunmaya başladıkları gözlenmektedir. Bu ana kadar namuslu kadınların toplum önüne çıkmalarını engelleyen tabular yıkılmakta, artık zengin kadınlar çeşitli *euergesia* faaliyetleri yerine getirmektedir. Aspendos'ta İ.Ö. 3. yüzyıl sonunda ve İ.Ö. 2. yüzyılda gördüğümüz gibi kadınlar, *demiourgos* olarak görev yapabilmekte, *euergetes* olarak kent ekonomisine katkıda bulunabilmektedir (Asp. 1 ve 3). Başka bir ifadeyle toplumda ayrıcalıklı bir konuma sahip olabilmek için zenginlik önemli bir kriter olmaya başlamıştır. Bu kritere bağlı olarak, *euergetai* olan *metoikoi* bilinmektedir.[62]

1.2.2 Vatandaşlık Hakkına Sahip Olmayan Kent Sakinleri

1.2.2.1 Köleler

Klasik Dönem boyunca, İ.Ö. 6. yüzyıldan itibaren Atina ve diğer Yunan şehirlerinde ve İ.Ö. 3. yüzyıl başlarından İ.S. 3. yüzyıla kadar Roma'da kölelik, bağımlı işgücü kapsamında değişik biçimlerde süregelmiştir. Köle bir mülk olarak alınıp satılabilen, kiralanan, çalınan, değeri, artan ya da azalan bir mal gibidir. Antik Çağ dünyasında sosyal statüler içinde en karmaşık olanı kölelik kurumudur. Örneğin Sparta'daki *heilotai,* bunlar köle olarak isimlendirilmekle birlikte Yunan Dünyası'nın geri kalanındaki alınıp satılabilen kölelerden farklıdır. *Heilotai* özgür olmamakla birlikte Sparta'lıların mülkü de değillerdi yani alınıp satılamaz, azat edilemezlerdi. Spartalı asil sınıftan daha kalabalık bir grup oluşturan

---

[60] L. Robert Hellenica I, 37-42; J. – L. Robert, Bull. èpigr. 1967, 496; 1973, 62; 1976, 95.

[61] Sartre, L'Asie Mineure, s. 65-70.

[62] Ünver, Karia, T.147. Metoikos Philoumenos: Bölge birliği, iyi niyetli bir şekilde ikinci kez *arkhon*'luk yapmış ve depremde yerle bir olan andron'u kendi kesesinden yaptırmış *metoikos* Philoumenos'u onurlandırmakta ve taze dallardan çelenkle taçlandırmaktadır.

heilotai'ın soya dayalı statüleri nesilden nesile geçmekteydi. Bunlar gerektiğinde ağır silahlı olarak Sparta ordusunda savaşmak zorunda bırakılmışlardır.[63]

Soya dayalı köleliğin yanında, M.Ö. 6. yüzyılın başlarında Atina'da ve M.Ö. 5. ve 4. yüzyıllarda Roma'da borcunu ödeyememenin köleliğin nedenlerinden biri olduğu anlaşılmaktadır. Aristoteles Atina'daki durumdan bahsedereken, "fakirlerin, eşleri ve çocuklarıyla zenginlerin kölesi" olduklarını belirtmektedir[64]. Bunlar Atina'ya ya da Roma'ya dışarıdan getirilip alınıp satılabilen kölelerden farklıdır.

Attaleia'da Sextus Paccius Valerianus Flaccus'un kente kölelerle birlikte bir arazi bırakması da kölelerin kişilere ya da devlete[65] ait olup, alınıp satılabilen, miras bırakılabilen bir mal olarak kabul edildiklerini gösterir.

1.2.2.2 Azatlılar (*vindictae* ve *apeleutheroi*)

Yunan Dünyasında azat edilmiş köleler için ἀπελεύθερος ve ἐξελεύθερος ifadeleri kullanılmaktadır.[66] Athenaios *apeleutheros* ile *ekseleutheros*'un ne bakımdan ayrıldıklarını sorarak[67] iki sözcüğün farklı anlamlara geldiğini dile getirmektedir. Nitekim Harpokration *apeleutheros*'un doğuştan köle olup sonradan azat edilen, *ekseleutheros*'un ise herhangi bir sebeple köle olup sonradan azat edilen kişiyi tanımladığını söylemektedir.[68] Hesykhios ise *ekseleutheroi*'un *apeleutheroi*'un çocukları için kullanıldığını aktarmaktadır.[69] Pollyks'ün Demosthenes'in ağzından aktardığı ἐξελευθερικοί νόμοι καὶ ἀπελευθερικοί νόμοι ifadesi de bu iki grup azatlı arasında bir fark bulunduğuna işaret etmektedir. Yine de ikisi arasında bir fark varsa bile söz konusu farkın neden ibaret olduğu hakkında yeterince bilgi bulunmamaktadır.[70] Köleler ya devlet ya da efendisi tarafından azat edilmektedir. Devlet örneğin Atina'da kutsal zeytin ağaçlarının sökülmesi[71] ya da tapınak hırsızlığı[72] gibi devlete ya da dine karşı işlenmiş

---

[63] Finley, Ekonomi, s. 63-65.

[64] Ath. pol. 2.2

[65] Kamu ya da kent kölesi için bak. aş. böl. 6.2.

[66] Poll. 3, 83.

[67] Athen. 3, 82.

[68] Harpakr. 31; krş. Eustath. Od. 2, 61.

[69] Hesykh. s. v. ἐξελεύθεροι · οἱ τῶν ἐλευθερουμένων υἱοί.

[70] Harpakr. 31: ἔστι δ' ὅτε καὶ οὐ διαφέρουσι.

[71] Lys. 7, 16.

[72] Lys. 5, 3; 5,5.

suçların ihbarında kölelere özgürlük tanımaktaydı. Platon bu şekilde serbest bırakılan kölenin bedelinin efendisine ödenmesi gerektiğini dile getirmektedir.[73] Ilion'da İ.Ö. 3. yüzyılda tiranların öldürülmesi karşılığında kölelerin itibar kazanmalarını, yasayla belirlenmiş yurttaşlık haklarından yararlanmalarını, aynı gün ya da en geç ertesi gün kent tarafından kendilerine 30 *mna* gümüş, ayrıca yaşamlarının sonuna kadar hergün 1 *drakhme* verilmesini öngören bir yasa bulunmaktadır.[74] Devlet tarafından azat edilme daha yaygın olarak örneğin Marathon'da[75], Aleksandros'a karşı Thebai'da[76], Mummius'a karşı savaşta[77] olduğu gibi kısmen savaş riski ortaya çıktığında; kısmen de Khaironeia'da[78], İ.Ö. 304 yılında Rodos'ta[79] ve 86 yılında Ephesos'ta[80] olduğu gibi çarpışmada kahramanca yer alma durumunda görülmektedir. Efendi tarafından azat edilme ise ya bedelinin ödenmesi veya başarılı hizmetlerin ödüllendirilmesi şeklinde gerçekleşiyordu. Bu şekilde azat edilme ya efendi henüz hayatta iken veya ölümünden sonra vasiyeti aracılığıyla yerine getiriliyordu. Bir kölenin özgürlüğünü üçüncü bir kişinin satın alması da mümkündü.[81] Platon'un bahsettiği genel yükümlülüklerin dışında[82], azatlıya özgürlüğünü onun adına satın alan kişiyi patronu (προστάτης) olarak seçmek[83] gibi farklı bağlayıcılıklar yüklenebiliyordu[84]. Bir azatlı çocuk sahibi olmadan ölürse serveti üzerinde onu azat eden patronu hak sahibi oluyordu.[85] İ.S. 1. yüzyılda Kalymna'da bir azatlının yükümlülükleri ona serbest dolaşım hakkı tanımakla[86]

---

[73] Plat. leg. 11, 914a: δοῦλος δ᾽ ἐὰν ᾖ, μηνύσας μὲν ἐλεύθερος ὑπὸ τῆς πόλεως ὀρθῶς γίγνοιτ᾽ ἂν ἀποδιδούσης τῷ δεσπότῃ τὴν τιμήν, μὴ μηνύων δὲ θανάτῳ ζημιούσθω; krş. 11, 932d: ἐὰν δὲ δοῦλος μηνύσῃ, ἐλεύθερος ἔστω, καὶ ἐὰν μὲν τῶν κακούντων ἢ κακουμένων δοῦλος, ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ἀφείσθω, ἐὰν δέ τινος ἄλλου τῶν πολιτῶν, τὸ δημόσιον ὑπὲρ αὐτοῦ τιμὴν τῷ κεκτημένῳ καταβαλλέτω.

[74] OGIS 218

[75] Paus. 7, 15, 7.

[76] Diod. 17, 11, 2.

[77] Pol. 40, 2; Paus. 7, 15, 7; 7, 16, 8.

[78] Lykurg. Leokr. 41; Dion Khrys. 15, 453.

[79] Diod. 20, 84, 3.

[80] SIG^2 329.

[81] Demosth. or. 59, 32.

[82] Plat. leg. 11, 915a.

[83] Harpokr. s. v. ἀποστασίου δίκη.

[84] Diog. Laert. 5, 55; Isai. 6, 19.

[85] Isai. 4, 9; Anaksimen. Rhet. ad Alex. 1, 17.

[86] SIG^2 805 str. 4.

birlikte kendisini azat eden patronunun varislerine karşı belli yükümlülükler getiren[87] ἀπελευθερικοὶ νόμοι ile belirlenmiştir.[88] Bununla birlikte, azat eden patronun bu yükümlülükleri tamamen veya kısmen kaldırdığı da oluyordu (ἀπέλυσε τῶν ἀπελεθερικῶν δικαίων).[89]

Bazen köleleri bir tanrıya adayarak ve onun tapınağına bununla ilgili bir yazıt dikerek kölelerin korunması için tanrıların ve tapınakların itibarından yararlanılmak istendiği de olmuştur. Bu yolla köleler her halükarda dünyevi efendilerinden çok daha hoşgörülü olan tanrıların hizmetine verilmekteydi. Bununla birlikte tanrılara yapılan bu adama yavaş yavaş dünyeviye nazaran dinsel itibarın ve yazıt aracılığıyla sağlanan onayın öne çıktığı basıt bir azat etme şeklini almıştır.[90] Bu tarz azatlar örneğin Orkhomenos'ta Serapis ve Isis'e (IG VII 3198-3199), Lebadeia'da Zeus Basileus ve Trophonios'a (IG VII 3080-3081), Koroneia'da Serapis'a (IG VII 2872), Khaironeia'da Serapis başta olmak üzere diğer tanrılara (IG VII 3301—3406), Thisbe'de Artemis'e (IG VII 2228) olduğu gibi Boiotia'da oldukça yaygındır. Bununla birlikte söz konusu azatlar her zaman gönüllü olarak da gerçekleşmiyordu. Nitekim ἀνατίθησι τὴν ἰδίαν δούλην Φιλουμένην ἐπὶ δωρεᾷ (IG VII 3332) şeklindeki ifade bunun daha ziyade azat etme karşılığında patronun bir bedel alması şeklinde gerçekleştiğini düşündürmektedir. Azat edilmenin ardından belli bir süre daha, genellikle de efendi hayatta olduğu sürece, onun evinde kalmaya devam etmek sıkça kaşılan bir durumdur. Örneğin Phokis'te Menandros oğlu Asandros, Apollon Pythios'a adadığı azatlısı Eupria'nın memleketi Makedonia'ya kadar kendisine eşlik etmesini ve azat işlemi için 200 *drakhme* ödemesini şart koşmuştur.[91] Thespiai'dan bir başka örnekte ise Asklepios'a adanarak azat edilen bir kadın kölenin hayatı boyunca kendi yanında; ölümünden sonraysa dostlarının yanında kalmasını şart koşmuştur.[92] Yine de bu tür azat etme istismara oldukça açıktır. Zira kölenin alacağı ücret hakkında bilgi sunmamaktadır. Bunun bir nedeni de ücret almanın adak kavramıyla çelişmesidir. Bu nedenle kutsal bir otoriteye satış yaygınlaşmaya başlamıştır. Zira bu şekilde koşulların yerine getirilmemesi durumunda sözleşmenin feshini, ayrıca sözleşmenin yerine

---

[87] SIG^2 867 str. 10; 868 str. 6 ve 22.

[88] Ayrıca bak. SIG^2 864, str. 16; 868 str. 3 ve 19; 869 str. 12.

[89] Krş. SEG 26 (1976) 691.

[90] H. Thalheim, RE VII.1 (1910) s. v. Freigelassene 97-98.

[91] GDI II 2071.

[92] IG VII 1780.

getirilmesi için satıcı tarafından kefiller gösterilmesini olanaklı kılacak şekilde sözleşme hükümlerini çok daha kesin şekilde belirlemek mümkün olmuştur. Satıcı bir veya birden fazla kişi olabildiği gibi, bunlar kadın, çocuklar (elbet bir vasiyle birlikte), kentin kendisi[93] veya kurumları[94], Attalos örneğinde olduğu gibi kralların temsilcileri[95] de olabilmektedir. Bu sözleşmelerde kölenin cinsiyeti, yaşı ve memleketi belirtilmektedir. Ayrıca satış bedeli, bunun ne zaman ve nerede ödenmiş olduğu tam olarak dile getirilmektedir. Sözleşmenin asıl amacı kölenin özgürlüğüdür, tanrıya satılmış olma ise sadece bir senet niteliği taşımaktadır.[96] Özgürlük bu yolla sağlandığında azatlı, köle de dahil mal mülk edinebilmektedir.[97] Yine de bu şekilde elde edilen haklar sınırsız değildir. Nitekim belli bir yerde ikamet etme zorunluluğu, bir seferlik veya yıllık ödemelerde bulunma yükümlülüğü, ve en sık karşılaşılan durum olarak azat eden kişi veya bunun belirlediği başka bir kişi yaşadığı sürece onun yanında kalma ve ona hizmete devam etmek gibi koşullar sözleşmelerde sıkça dile getirilmektedir.[98] Yanında kalmaya devam ettiği efendi onu ölçülü bir şekilde cezalandırabilmekte[99], ama satamamaktadır[100]. Bu παραμονή esnasında azatlının çocuklarının özgür mü yoksa köle mi statatüsünde olacakları özel koşullara bağlıdır. Köle sayısının azaldığı İmparatorluk Dönemi'nde köle stasüsünde görülmeleri daha yaygın bir uygulama olmuştur. Bunun dışında söz konusu παραμονή belli bir bedel karşılığında kaldırılabilmektedir.[101] Azatlının çocuk

---

[93] GDI II 1706: ἀπέδοτο ἁ πόλις τῶν Δελφῶν τῶι Ἀπόλλωνι τῶι Πυθίωι σῶμα ἀνδρεῖον.

[94] GDI II 2189: οἱ προστάται τῶν δαμιοργῶν.

[95] GDI II 2001:ἐπὶ τοῖσδε ἀπέδοτο Δαμέας ὁ παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου.

[96] GDI II 1738: ἐφ' ὧι ἐλεύθερον εἶμεν καὶ ἀνέφαπτον ἀπὸ πάντων τὸν πάντα βίον, καθὼς ἐπίστευσε Ἰστιαῖος τῶι θεῶι τὰν ὠνάν, ποιέων ὅ κα θέληι.

[97] GDI II 2197: κύριος δὲ ἔστω Νικάνωρ ὧν κέκτηται τῶν τε σωμάτων καὶ τῶν ὑπαρχόντων πάντων.

[98] GDI II 2160: παραμεινάτω δὲ Νικασίβουλος παρὰ Ἄρχωνα ἔτη τρία, δουλεύων καθὼς καὶ ὥς.

[99] GDI II 2161: εἰ δὲ μὴ θέλοι παραμεῖναι Σκύλλα παρὰ Εὐκλείδαν, καθὼς γέγραπται, κύριος ἔστω Εὐκλείδας ἐπιτιμέων Σκύλλαι καὶ μαστιγώων πλαγαῖς ἀσινέοις.

[100] GDI 1799: εἰ δὲ μὴ παραμείναι Μιθραδάτης ἢ μὴ ποέοι πᾶν τὸ πο[τ]ιτασσόμενον δυνατὸς ἐών, κυρία ἔσ[τ]ω Λάρισα κολάζουσα ὧι κα θέληι τρόπωι ἢ ὅν κα Λάρισα κελεύση, **πλὰμ μὴ πωλησάτω**.

[101] GDI 1919: **ἀπέσταν** καὶ **ἀπελύθην** Ἱεροκλῆς καὶ Ἱερόκλεα Ἀγαθαμερίδος τᾶς παραμονᾶς τᾶς παρὰ Ἱεροκλῆ καὶ Ἱερόκλεαν τᾶς ἀναγεγραμ[μέ]νας ἐν τῶ ἱερῶ, τᾶς ἔδει παραμεῖναι Ἀγαθαμερίδα παρὰ Ἱεροκλῆ καὶ Ἱερόκληαν ἄχρι κα ζώωντι Ἱεροκλῆς καὶ Ἱερόκλεα, **λαβόντες ἀργυρίου ΜΜΜ** (= μνᾶν τριῶν).

sahibi olmaması durumunda mirası azat eden kişiye kalmaktaydı.[102] Sözleşmenin yerine getirilmesini garanti almak için satıcının bir ile üç arasında garantör (βεβαιωτήρ) göstermesi gerekliydi. Yunan Dünyası'nda azat etmenin vergiye tabi bir uygulama olduğu Mısır'dan bilinmektedir.[103]

Romalılarda azat etme[104] (*manumissio*) devlet açısından karlı bir iştir. Devlet bir kölenin özgürlüğünü elde etmesi için ödenen miktardan yüzde beş vergi almaktadır. Roma'da azat etmenin farklı statüleri mevcuttur. Öncelikle resmi ve gayri resmi olarak iki tür azat etme şekli bulunmaktadır. Resmi olarak yapılan azat etmenin Gaius ve Ulpianus'un kendi zamanlarında da sürdüğünü söyledikleri üç çeşidi vardı: *manumissio vindicta, manumissio censu, manumissio testamento*.[105] Bunlardan en eski uygulama olduğu bilinen[106] *manumissio vindicta* köle sahibi, köle ve hukuki yetkisi olan bir memur nezninde yapılan bir törenle gerçekleştirilmektedir.[107] 30 yaşın altında bir kölenin *vindicta* olarak azat edilebilmesi için geçerli bir kanıt gereklidir. Köle resmi olarak azat edildiği takdirde, azatlı olarak kent kabilelerinin ve *centuriae*'nin en alt tabakasında Roma vatandaşı olarak oy kullanabilmekte, ancak özgür doğumlu olmadıkları için memuriyete seçilme ve askeri hizmete katılma hakkına sahip olamamaktadır. Askeri hizmete katılamama durumu sadece İ.Ö. 1.yy'a kadar devam etmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde birkaç defa kırsal kabilelere kaydolma hakkı elde etmelerine karşın bu durum İmparatorluk Dönemi'ne kadar devam etmemiştir. Ancak torunları özgür doğumlu olarak bütün kabilelere kaydolabilmişler ve ikinci veya üçüncü kuşakta memuriyete seçilme hakkı kazanmışlardır. Resmi olarak azat edilmeyenler vatandaşlık hakkına sahip olamazlardı. Azatlı ve patron arasında karşılıklı olarak bazı yükümlükler doğmuş ve azatlı patronun ailesinin bir üyesi olarak kabul edilmiştir. Bu azatlıların patronlarının *nomem* ve *praenomen*'ini taşımasında da açıkça görülür.

---

[102] GDI 1759: ἐπεὶ δέ κα τελευτάση Εὐπορία, τὰ καταλειφθέντα ὑπάρχοντα τὰ Εὐπορίας πάντα Ὀλυνπογένεος καὶ Ἀριστομάχου ἐόντω.

[103] BGU 96, 326, 338.

[104] S. Hornblower - A. Spawforth (ed.), The Oxford Classical Dictionary, Oxford – New York 1996 s. v. freedmen, freedwomen; H. Nettleship – J. E. Sandys (ed.), A Dictionary of Classical Antiquities, Mythology, Religion, Literature&Art, London 1895 s.v. freedmen.

[105] Girard – Senn, Droit romain, s. 414-449, no. 13; krş. Cic. top. 2; Plaut. cas. 2, 8, 68.

[106] Livius (2, 5) bu uygulamanın Krallık Dönemi'ne kadar geri gittiğini söylemektedir.

[107] Süreç için bak. Pers. sat. 5, 78; Plaut. capt. 2, 3, 48; Cic. Att. 7, 2; .2.

Pamphylia kentlerinde ele geçen yazıtlarda kent sakinleri arasında azatlıların varlığı bilinmektedir. Sillyon'lu Menadora'nın yaptığı para dağıtımlarından kentte yaşayan *vindictae* ve *apeleuteroi* olarak iki azatlı grubunun mevcut olduğu ve dağıtımlarndan pay aldıkları görülmektedir (Sill.1-2-3). Attaleia'da Traianus ve Hadrianus dönemlerine tarihlenen iki yazıttan ilkinde patronu Lucius Gavius Fronto II'yi onurlandıran Lucius Gavius Seleukos (Att. 14) ve ikincisinde patronu Marcus Gavius Gallicus'u onurlandıran Marcus Gavius Eirenaios'un (Att. 16) azatlı oldukları anlaşılmaktadır. İkisi de isimleri patronlarının *nomen* ve *preanomen*'ini ile Yunanca bir *cognomen*'den oluşur. Perge'de ise M. Plancius Pius (Per. 22) ve M. Plancius Aleksandros (Per. 23) patronları Plancia Magna'yı onurlandırmaktadır.

1.2.2.3 Yabancılar (*metoikoi, paroikoi, katoikoi* vb.)

Polis'te geçici ya da kalıcı olarak yaşayan fakat *polis*'in vatandaşı olmayan özgür insanların ikamet ettiği bilinmektedir. Bu gibi kimseler *–oikos* ile biten, *katoikos - paroikos – metoikos* gibi çeşitli isimlerle anılmışlardır. Bu terimlerin bazen birbirlerinin yerine kullanılabildikleri tespit edilmiştir[108]. Bunlar kentin kenar mahallerinde oturan, başka kentlerden gelmiş olan kent sakinleridir. *Paroikos*'ların Hellenistik Dönem'de kent finansına katkıda bulundukları görülmektedir.[109] Vergi ödedikleri bilinen *paroikoi*, aşağı derecede ama kabul gören bir statüye sahiptir.[110]

Metoikoi, daha sık rastlanan bir statü olarak görülmektedir. Vatandaş olmadıkları için siyasal hayata katılamamalarına karşın sosyal hayatta diğer vatandaşlardan farkları yoktu ancak kendi kentlerine dönünce bütün vatandaşlık haklarına sahiplerdi. Her mesleği seçebilen dolayısıyla tüccarlık, bankacılık, zanaatkarlık gibi işlerle uğraşan bu insanlar kentlerde zengin bir tabaka olarak yer almaktadır. Hatta *euergetai* olan *metoikoi* da bilinmektedir[111]. *Metoikoi* ikamet ettikleri kente belli oranlarda vergi ödemekteydi. Atina'da yıllık olarak adam başına 12, her bir hür kadın için ise 6 *drakhme* ödüyorlardı.[112] Devletle ilgili işlerini yönetmesi için bir patron (*protastes*) seçmek zorundaydılar. Eğer bir *metoikos* yanlış bir iş yapmakla

---

[108] Sartre, L'Asie Mineure, 286.

[109] Sartre, L'Asie Mineure, s. 61.

[110] Sartre, L'Asie Mineure, s. 100.

[111] Ünver, Karia, T.147. Metoikos Philoumenos: Bölge birliği, iyi niyetli bir şekilde ikinci kez *arkhon*'luk yapmış ve depremde yerle bir olan *andron*'u kendi kesesinden yaptırmış *metoikos* Philoumenos'u onurlandırmakta ve taze dallardan çelenkle çelenklendirmektedir.

[112] Dictionary of Classical Antiquities. Mythology, Religion, Literature and Art,s.391.

suçlanırsa mahkemeye çağrılır, suçlu bulunursa köle olarak satılırdı. Vatandaşlarla evlenmeleri ve toprak sahibi olmaları yasaktı; fakat belli bir miktar vergi ödeyerek ticaretle uğraşabilirlerdi. Savaş için ayrıca bir vergi ödemekle ve hem donanmada hem de kara ordusunda askeri hizmete katılmakla yükümlüydüler. Hoplit olabilirlerdi fakat atlı sınıfına dahil olamazlardı. Festivallerde tören alayını takip etmek, güneşlikleri, yiyecek tepsilerini taşımak onların görevidir. Özel hizmetlerine karşılık bir Halk Meclisi kararı onlara bir "*isoteleia*" sunmaktadır. Bu *isoteleia* ile *leitourgia*'ya ya da kamusal yükümlülüklerine bağlı olarak bir patrona bağlı olma ve vergi ödeme zorunluluğundan kurtuldular ve arazi edinme hakkı ile bir patrona bağlı olmaksızın Halk Meclisi ve yöneticilerle iş görme hakkı kazandılar fakat bu ayrıcalıklı durumda bile etkin bir vatandaşlık hakları yoktur.

1.3 Kent Ekonomisi

1.3.1 Kent Gelirleri

Pamphylia kentlerinin gelir kaynakları konusunda doğrudan veri bulunmadığı gibi kentlerin finans kaynakları başlı başına bir araştırma konusudur. Burada diğer kentlerden konuyla ilgili belgelere ve antik kaynaklarda bölgenin üretim etkinlikleriyle ilgili verilere dayanılarak bazı tespitlerde bulunulabilir. Bilindiği gibi kentler Hellenistik Dönem'de genellikle bir krallığa daha sonra ise Roma'ya bağlı olmakla birlikte kendi kamu hazinelerine ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesini sağlayacak gelir kaynaklarına sahiplerdir. Kuşkusuz gelir kaynakları kentlerin coğrafi konumları ve buna bağlı üretim etkinliklerine göre farklılık göstermektedir. Ayrıca vergi gelirleri açısından Hellenistik ve Roma dönemleri arasında bazı farklılıklar mevcuttur. Hellenistik Dönem'den itibaren gelişen çifte vergi sistemi[113] ile kentler hem doğrudan hem de dolaylı vergiler uygulamışlar; ama Hellenistik Dönem'de ağırlık noktasını dolaylı vergilere vermişlerdir[114]. Bu ayrım uyarınca *metoikoi*'dan ve kentin hakimiyet alanı altındaki yerleşimlerden alınanlar doğrudan vergiler, kentte gerçekleştirilen ithalat, ihracat ve mal satışı gibi ekonomik faaliyetlerden alınanlar ise dolaylı vergiler olarak nitelendirilir.

Kente ait arazi ve kırsal kesim toprakları çoğu zaman kentin ana gelir kaynağıdır. Kentler tarıma elverişli kamu arazilerini uzun süreli ya da belirli bir süre için kiraya vermekte, kira

---

[113] Zuiderhoek, Politics of Munificence, s. 45-49. Hellenistik Dönem'de uygulanan dolaylı vergiler için ayrıca bak. Magie, Roman Rule, s. 63vd.

[114] Rostovtzeff, Hellenistic World, s. 74 ve 440.

bedelini ürün ya da para olarak almaktadırlar.[115] Dağlık arazide bulunan kentler gelirlerini, büyük oranda otlakların kullanım hakkını[116] ve kamusal ormanları kiralayarak elde etmişlerdir.[117] Kent arazisi bir kraldan satın alma yoluyla ya da armağanla[118] veya başka bir toplulukla συνοικισμός (*synoikismos)* veya συμπολιτεία (*sympoliteia)* ile genişletilebilmektedir. Dion Khrysostomos'un Apameia'lılar[119] ve Rodoslulara[120] yönelik söylevlerinde büyük bir teritoryumun değerini vurgulamasının temelinde buradan elde edilecek gelirin azımsanmayacak miktarda olması yatmaktadır.

İmparator Nerva'nın kentlere tüzel kişilik kazandırması[121] ve doğrudan miras hakkı bahşetmesinden sonra kamu arazileri, armağanlar ve bağışlarla arttırılmıştır.[122] Bu bağışlar bazen özel amaçlar için bir bütün olarak kente ya da kentin *boule*, *gerousia* veya *neoi* gibi kurumlarına yapılmaktadır. Attaleia'dan İ.S. 2. yy'a tarihlenen bir yazıta göre Sextus Paccius Valerianus Flaccus kente kölelerle birlikte bir toprak bağışlamıştır (Per. 7). Perge'nin teritoryumunda bulunan Lyrboton Kome'den Teimotheos kızı Les köye her türlü yasal hakkıyla birlikte, bir arazi bırakmıştır (Per. 65).

Pamphylia Bölgesi'ndeki kentlerin zenginlikleri günümüzde olduğu gibi verimli toprakları ve ticarete, özellikle de denizyolu ticaretine dayanmaktadır. Side'de kentin refahı için iyi hasadın ne kadar önemli olduğu *demiourgos* yazıtlarında görülmektedir.[123] Bölgenin Hellenistik Dönem'de dışa açıldığı gerek amphora ticaretinden gerekse *proksenos*'ların varlığından anlaşılmaktadır.[124] Henüz İ.Ö. 1. yüzyılda Attaleia önemli bir ticaret

---

[115] Schwahn, Τέλη, s. 237; Magie, Roman Rule, s. 63-64.

[116] Otlaklar için özel bir kullanım ücreti ödenmesi gerekmektedir. Thykudides'e göre, Epidauros ve Argos arasında çıkan savaşın nedeni, Epidauros'luların otlak bedeli olarak söz verdikleri kurbanı göndermemeleridir (Thyk. 5. 53).

[117] Anadolu'da kente ait otlak vergisine dair kanıt bulamayız. Ancak Likya'da Trebenna'da kente ait bir orman örneği görülür: Bunun için bak. Lanckoronski II, no. 184.

[118] Örneğin Roma, Kyzikos ve Stratonikeia'yı teritoryumlarını genişleterek ödüllendirmiştir: Broughton, Roman Asia Minor, 797-798.

[119] Dion Khrys. 35, 13.

[120] Dion Khrys. 31, 101.

[121] FIRA II no. 24 cap. 28.

[122] Ayrıca bak. Johnston 1985, s. 105-125.

[123] Nollé, ISide, s. 129 vd.

[124] Brandt, Gesellschaft, s. 76-83 ve 93; ayrıca krş. Adak 2006, 3, s. 1-28.

merkezidir.[125] Pamphylia Bölgesi'nde yetişen ürünler arasında özellikle zeytin Antik Dönem'in en önemli tarım ürünlerindendir. Perge'nin teritoryumunda bulunan Lyrboton Kome'de, Aspendos ve Side'nin[126] kırsalında yetiştirilen zeytinin kentler için önemli bir gelir kaynağı olduğu kesindir. Zeytinyağının bölgenin önemli ihraç ürünleri arasında olduğu antik kaynaklarda da belirtilir[127]. Bölgeden sayısız zeytinyağı işliği bilinmektedir. Ayrıca susam[128] ve *zizyphos* ağacının meyvesi (hünnap)[129] önemli tarım ve ihraç ürünleridir. Anadolu'nun ikinci büyük tarımsal faaliyeti olarak gösterilen üzüm bağı yetiştiriliğinin Pamphylia'da da yapıldığı bilinmektedir.[130] Günümüzde de yoğun tarımsal etkinliklerin gerçekleştirildiği bölgede antik kaynaklardan bilinenlerin dışında da üretimlerin yapılmış olabileceğini söylemek yanlış olmasa gerektir.

Pamphylia'daki kentlerden elimize geçmese de başka bölgelerden belgeler tarım ve hayvancılık faaliyetleri ve buna bağlı diğer ürünlerden alınan dolaylı vergiler hakkında kanıt oluşturmaktadır. M.Ö. 176/5'den bir yazıt Miletos'ta sığır ve arı kovanları, yağ ve diğer ἐκφορία (=topraktan üretilenler) üzerinden vergi alındığını göstermektedir.[131] Dolayısıyla tarıma elverişli verimli topraklara sahip Pamphylia kentleri, epigrafik kaynaklardan verilen bu örneklerin gösterdiği gibi bölgede yetiştirilen tarım ürünlerinden dolaylı vergiler yoluyla gelir elde etmiş olmalıdır.

Antik Dönem'de sahip olduğu zengin ormanların bölge için önemli bir gelir kaynağı olduğu bilinmektedir.[132] Bu ormanlardan, elde edilen kereste oldukça kıymetlidir ve Mısır ile yapılan ahşap ticareti Yeniçağ'a kadar devam etmiştir.[133]

Side yalnız korsanların hakim olduğu dönemde değil, Roma İmparatorluk Dönemi'nde de büyük ve meşhur bir esir pazarına sahiptir. Side'li bir *emporiarkhes'*ten söz eden yazıt (Sid. 13) kentin bir *emporion*'a sahip olduğunu göstermektedir. Hemen hemen bütün kentler pazar

---

[125] Brandt, Gesellschaft, s. 140-141 ve 147-148.

[126] Strab. 12, 7, 1.

[127] Krş. ISide, s. 152.

[128] Colum. 10. 56.

[129] Plin. nat. 21. 51.

[130] Sartre, L'Asie Mineure, s. 272.

[131] IMilet I 3, no 140, sat. 18 vd.

[132] Strab. 12. 7. 3; ayrıca 14. 5. 3 ve 14. 5. 6'da da korsanların gemi yapımında kullandıkları keresteyi karşıladıkları belirtilmektedir.

[133] Gökalp, Attaleia, s.16-42.

yerlerindeki dükkanların ve satış standlarının kiralarından, pazarın kullanımı için alınan harçtan (ἀγοραστικόν) ve pazarda satılan mallardan ve yabancılardan alınan özel bir pazar vergisinden (ξενικὸν τέλος) gelir elde etmişlerdir. [134]

Bölge kentlerinden Attaleia ve Side'nin deniz kıyısında bulunması, Perge'nin o dönemde akarsu taşımacılığına elverişli bulunan Kestros ırmağına yakın konumu bu kentler için gelir kaynağı olmalıdır. Pamphylia Denizi, Doğu Akdeniz ile İtalya ve Yunanistan arasında bir köprü görevi üstlenmektedir. Pamphylia'nın önemli liman kenti Side'den sonra Magydos ile birlikte Attaleia doğal limanıyla Pamphylia'nın batısında yer alır. Stadiasmus Maris Magni'de belirtildiğine göre, sahil boyunca Side'den giden rotada Attaleia'ya uğradıktan sonra Phaselis ve Korykos'a geçiş yapılması mümkündür. Pamphylia kıyıları boyunca devam eden rotanın yılda bin gemi tarafından kullanıdığı tahmin edilmektedir.[135] Kentlerin liman görevlileri (ἐλλιμενισταί) tarafından toplanan özel bir liman ücreti[136] (ἐλλιμένιον) aldıkları, ayrıca gemi seferlerinin ve akarsu taşımacılığının bazı kentlerin tekelinde olduğu bilinmektedir[137].

Pamphylia Bölgesi'nde ayrıca balıkçılık[138] ve tuz[139] üretimi yapıldığı antik kaynaklardan bilinmektedir. Genellikle kentlerin tekelinde olan bu tür ekonomik faaliyetler ya kiralanmakta ya da kent tarafından işletilmektedir.[140] Ancak bu tekellerin (tuzlaların işletilmesi, balıkçılık hakları, gemi seferleri) her zaman kente ait olmadığı anlaşılmaktadır.[141] Tuzlalar ve balıkçılık hakları kutsal mülk olması haricinde muhtemelen Roma'nın gelir kaynağıdır.[142]

---

[134] Schwahn, Τέλη, s. 244

[135] ISide, s. 27-28; Pamphylia kıyı kentlerinin deniz ticaretindeki işlevi ve Geç Antik Dönem'deki etkinliği konusunda ayrıca bak. Brandt, Gesellschaft, s. 188-191.

[136] Schwahn, Τέλη, s. 243; Busolt, Staatskunde[3], s. 614.

[137] OGIS 572; Robert, Noms indigènes 35-36; Zimmermann, Zentrallykien 233-234; Marksteiner-Wörrle, Altar 561, dn. 55; Takmer 2004, s. 107-117.

[138] Ail. nat. 8, 28; Plin. nat. 9, 169.

[139] Plin. nat. 31, 73.

[140] Priene'de Athena'ya ait olan fakat kent tarafından işletilen tuzlalar için bak. IPriene III, 11. 114 ve 138 vd. ve 117, I. 48.

[141] İskender'in Iasos'a balıkçılık haklarını bağışlaması bu hakkın herzaman kentin tasarrufunda olmadığını gösterir; SIG[1] 307=CIG 2672.

[142] Aynı şekilde Priene'deki tuzlalar Athena'nın mülkü yapılarak *publicani*'den kurtarılmıştır; krş. IPriene III, sat. 114, 138 vd. ve 117, sat. 48.

Pamphylia çömlekçilerinin varlığı, Rhodos'taki amphora kulplarından takip edilebilmektedir.[143] Attaleia'da onurlandırılan şahıslardan birinin *eparkhos tekhneiton* (zanaatkarlar birliğinin başkanı) olması kentte el sanatlarıyla uğraşıldığını göstermektedir (Att. 11).

Kentler kamusal hizmetlerin kullanım ücretlerinden (örn. *aquaductus*'tan su kullanımı, hamam kullanımı vb.) gelir elde etmişlerdir.[144] Side'den bir onur yazıtı Nineis oğlu Toues'in Melas nehri üzerinden karşıdan karşıya geçiş ücretini ödediği, dolayısıyla Side kentinin geçiş ücretini hem Leartes hem de Side kenti için bir süreliğine kaldırdığını göstermektedir (Sid. 4). Side *gerousia*'sının Melas ırmağından kente su getiren *aquductus*'u tamir ettirdiği için Bryonianus Lollianus'u onurlandırması kentin su ihtiyacının karşılanmasının yanısıra *aquductus*'un kullanımından elde edeceği gelir yüzündendir (Sid. 46).

Kentler tapu, senet, evlat edinme, azat etme gibi işlemlerden de ücret almaktadır.[145] Perge'den bu işlerden sorumlu bir *khreophylaks* belgelenmektedir.

Bir tersaneye sahip olduğu bilinen Side[146] buradan önemli miktarda gelir elde etmiş olmalıdır. Zira Kaunos yazıtının kentin limanına yanaşan yabancı tüccarlarla ilgili kısmından bilindiği üzere, gemilerden tamirat masrafları, limanda kalışları gibi gerekçelerle ücret alınmaktadır.[147]

Kentler için önemli bir gelir kaynağı da kent memurlarının yasaların onlara verdiği hukuki yetkileri kullanarak yerel düzenlemelerin ya da bir kentin temel yasalarının ihlali durumunda uyguladıkları para cezalarıdır.[148] İ.Ö. 4. yüzyıl ve sonrasına ait bazı yazıtlar *gymnasiarkhos, astynomoi, neopoioi, agoronomoi*'ın küçük miktarlarda cezalar kestiğini kanıtlamaktadır. Roma İmparatorluk Dönemi'nde de kent memurları hukuki yetkilerini kullanarak para cezası uygulamışlardır. Trafik düzenini ihlal etmek, sınır taşlarını yerinden oynatmak, kamu mülklerine zarar vermek, dini ya da kamuya ait yerleri kirletmek, yasaklanmış sınırlar

---

[143] Brandt, Gesellschaft, s. 77 dn. 660.

[144] Liebenem, Städteverwaltung, s. 17.

[145] Jones, Greek City, s. 239-240, dn. 55; Schwahn, Τέλη, s. 245; Rostovtzeff, Hellenistic World, s. 74 ve 440.

[146] Strab. 14, 3, 2.

[147] IKaunos 135 str. E18-F4.

[148] Tralleis'de *agoranomos*'lar kent pazarındaki işlemlerle ilgili zabıtları karara bağladı ve ceza kesti (ITralles I 32, str. 8-10, Hell. Dön); Erytrae'den bir yazıt (IErytrai 101 İ.Ö. 2.yy); Eumenes II'nin bir mektubundan bağımlı bir kentte *agoronomia*'nın kestiği cezalardan gelen paranın krallığa gittiği anlaşılmaktadır; krş. Jones-Ricl 1997, 3.

dahilinde ölü gömmek ve defin yerlerine ya da bir mezara zarar vermek ilk sırada gelen yasa ihlalleridir. Binlerce mezar üzerine kazınmış yazıtlarda mezara zarar verecek olanların oldukça ağır para cezalarına çarptırılacağını belirten ifadeler bulunmaktadır. Söz konusu suçların işlenmesi durumunda uygulanan cezalar bazen imparatorluk hazinesine bazen bir rahiplik makamına fakat genellikle kent kasasına yapılmakta, bazı durumlarda ceza miktarları 100.000 *sestertii* gibi büyük meblağlara ulaşmaktadır.[149]

Fakat kentlerin düzenli gelir kaynakları her zaman giderlerini karşılayamamıştır. Bu durumda kent yurttaşlarından borç para toplama yoluna gitmiş; bazen bu borçlarını geri ödeyemeyince de tüm yurttaşların eşit olarak ödeyecekleri bir olağandışı vergi (Yun. εἰσφοραί; Lat. *tributum*) uygulamıştır. Cicero kentlerin hiç paraları olmadığını; fakat borçlanmak suretiyle ve katkı payı (*tributum*) adı altında gelir sağladıklarını söylemektedir.[150]

Kentlerin en önemli finans kaynaklarından biri de Hellenistik Dönem'den itibaren artarak devam eden *leitourgia* ve *euergesia* kapsamında yapılan ödemeler ve bağışlardan elde edilmiştir.[151] Hellenistik Dönem'den itibaren rahipliklerin satışından ve *euergesia* yoluyla yapılan hibelerin kent finansına katkıları bilinmektedir. Roma Dönemi'nde ise bunun kapsamı daha da genişleyerek kent memuriyeti yapanlardan ve *bouleutai*'dan üstlendikleri memuriyete giriş bedeli olarak alınan *summa honoraria* niteliğindeki zorunlu ödemeler kent finansı için önemli bir gelir kaynağı olmuştur (Sid. 23). *Khoregos*'luk, *gymnasiarkhos*'luk, *agonothetes*'lik gibi görevler, kentler bunun için belli bir bütçe tahsis etseler de, genellikle *leitourgia* ile yerine getirilmektedir.

1.3.2 Kent Giderleri

Hellenistik Dönem'den itibaren kamusal yaşam alanlarının önem kazanması ve *gymnasion*, *stadion*, hamam, tiyatro gibi yapılara duyulan ihtiyacın artmasına bağlı olarak kentler için en büyük harcama kalemi yapı faaliyetleri olmuştur. Kutsal ve kamusal yapılar, (pazar yerleri, hamamlar, *gymnasion*'lar, tiyatrolar vs.), yol yapımı, kente su getirme işi (*aquaducti*, çeşmeler) büyük mali yatırımlar gerektirmektedir. Zuiderhoek, bir kentin yıllık giderinin *leitourgia* ve *euergesia*'nın olmaması durumunda yaklaşık 50.000 *denarii* olduğunu öne

---

[149] Liebenam, Städteverwaltung, s. 43-53.

[150] Cic. Flacc. 20.

[151] Bak. aş. böl. 4.

sürmektedir.[152] Bu miktarın yarısını imar harcamaları ve sosyal kültürel harcamalar oluşturmaktadır.[153] Kentlerin inşa faaliyetlerinin bir hayli masraflı olduğu Plinius'un mektupları ve yazıtlar sayesinde iyi bilinmektedir: Nikaia'da tamamlanmamış ve neredeyse kentin iflasına neden olacak tiyatro için on milyon sestertii[154], Nikomedeia'nın tamamlanmamış su kemerlerine üç buçuk milyon *sestertii*, Aspendos'un su yollarına iki milyon *denarii* [155] harcanmıştı. İ.S. 1. yy'daki yeni binaların inşası aşamasından sonra, 2. ve 3. yüzyılın başlarında güzelleştirme çalışmaları yürütülmüştür. Bu arada karşılaşılan depremler ya da savaşlar yüzünden hesapta olmayan yapı işleri de çıkmaktadır.[156] Örneğin depremin ardından yıkılan[157] ve kente Melas Irmağı'ndan su getiren *aquaductus*'un onarımı kentin hayırsever yurttaşı Bryonianus Lollianus'un katkılarıyla gerçekleştirilmiştir (Sid. 46).

Kentler *gymnasiarkhia* ve *agonathesia* gibi bazı kamusal hizmetler ya da elçilikler için her yıl belli bir bütçe tahsis etmekle birlikte, söz konusu memuriyetler ağırlıklı olarak bireysel bağışlarla da desteklenmektedir. *Gymnasion*'ların işletilmesi, özellikle spor antremanlarında kullanılan zeytinyağı, oldukça pahalıydı. Iasos'tan Gaius Caninius Synallasson'un altı aylık bir süre için gençlerin *gymnasion*'una yağ sağlamak amacıyla 450 *denarii* ayırması önemli ölçüde fikir vermektedir. Bu miktar, Caninius'un gençlerin *gymnasion*'u için kurduğu 5000 *denarii* anaparalı vakfın gelirinden elde edilmektedir[158]. İmparatorluk Dönemi'nde Phrygia Apameia'sında *gymnasiarkhia* için yıllık 15.000 *denarii* verilmesi için kent oy birliği ile karar almıştır.[159]

Iasos'tan *gymnasiarkhia* örneğinde görüldüğü gibi elçilik, *agonothesia*[160], *agoranomia*[161] gibi görevlerin gerektirdiği ağır harcamalar bu görevi üstlenenler tarafından karşılanmıştır.

---

[152] Zuiderhoek, Politics of Munificence, s. 43 vd.

[153] Kent giderleri ile ilgili olarak bak. Broughton, Roman Asia Minor, s. 804-812.

[154] Plin. epist. 10.39.

[155] IGR III, 804=Asp. 7.

[156] Broughton, Roman Asia, s. 601-602'da bununla ilgili bir liste bulunmaktadır .

[157] C. Foss, *aquaductus*'un Isauria'lıların saldırıları sırasında hasar görmüş olabileceğini ve Geç Antik Dönem'de onarım gördüğünü düşünmektedir. Bununla ilgili ayrıntılı bilgi için bak. Foss 1977a, s. 161-171.

[158] MAMA VI 180, str. I 6–12 ve II str. 7–9.

[159] MAMA VI 180.I, str. 6–12 ve II, str. 7–9 (Phrygia Apameia, yak. İ.S. 160); ayrıca diğer referanslar Ramsay, Cities, 461, no. 295.8–13 (Phrygia Apameia , İmp. Dön.); I.Ephesos VII.1, 3066, str. 13–16 (İ.S. erken 2. yüzyıl). Ayrıca bak. IGR IV 790, str. 23– 28 (Phrygia Apameia, İ.S. 2. yüzyıl?); Jones, Greek City, s. 241-242.

[160] Krş. aş. böl. 1.5.7.1.

Asia Eyaleti *proconsul*'ü Paullus Fabius Persicus'un Ephesos maliyesiyle ilgili olarak rahiplere ayrılan ödeneklerde yapılan yolsuzluklara, *hymnodoi*'un (ilahi okuyanlar) para karşılığında yaptığı işi *ephebos*'ların *leitourgia* olarak üstlenmesi ve *pentaeterik* yarışmalar için kentin en fazla 4500 *denarii* ödenek ayırması gerektiğine, ayrıca kölelerin yapabileceği işlerde özgür adamların çalıştırılmaması gibi hususlara dair yayınladığı bildiri kent harcamaları konusunda fikir vermektedir.[162]

Kentler Roma'ya ya da eyalet valilerine çeşitli vesilelerle, karşılıklı ilişkilerin düzenlenmesi amacıyla görüşmelerin yürütülmesi için elçi heyetleri (Sid. 11) göndererek oldukça yüksek harcamalar yüklenmişlerdir. Ancak yazıtlardan da açıkça görüldüğü gibi özellikle Roma Dönemi'nde bu işi üstlenen seçkin tabakanın elçilik masraflarını kendilerinin karşıladıkları[163] ve kentin bunun için ayırdığı ödeneği kullanmadıkları görülmektedir.

Kentler meclis kararlarının taşa geçirilmesi için yıllık olarak belli bir miktar ödenek ayrılmakla birlikte bu işten sorumlu *grammateus* görevini bazen *leitourgia* olarak yerine getirmiştir.

Kentler hem Hellenistik hem Roma Dönemi'nde halk doktorlarına ve öğretmenlere maaş ödemiştir.[164] Perge'li hekim Asklepiades komşu kent Seleukeia'da 1000 *drakhme* maaşla görev yapmıştır (Per. 3).

Kentlerin kültlerle bağlantılı dinsel faaliyetler için de belli bir bütçe ayırdıkları bilinmektedir.[165] Ancak büyük ve ünlü tapınaklar hatırı sayılır gelir kaynaklarına sahip olduklarından bunlar için büyük festivaller dışında kentin yardım etmesine gerek kalmazdı.

---

[161] Krş. aş. böl. 1.5.3.1.

[162] I.Ephesos Ia 17, str. 53–55 (yak. İ.S.. 44).

[163] Per. 13, Ti. Cl. Apollonios; Per. 17, N.N.; Asp. 6, Ti. Cl. Italicus; Sid. 18, M. Aur. Obrimianus Konon.

[164] Krş. aş. böl. 2.2.5.3; Kent yönetimi tarafından ödenen maaş ve ücretler için ayrıca bak. A.H.M. Jones, Greek City, s. 242-243 ve dn. 58.

[165] Liebenam, Städteverwaltung, s. 68.

İKİNCİ BÖLÜM
KENT YÖNETİMİYLE İLGİLİ KURUMLAR

2.1 Meclisler ve Topluluklar

2.1.1 βουλή ve δῆμος

Bir Yunan *polis*'inin en temel idari kurumları Danışma (*Boule)* ve Halk (*Demos*) meclisleridir. En büyük yetki resmi olarak kent kütüğüne kayıtlı erkek vatandaşlardan[166] oluşan *demos*'a verilmiştir. *Demos* kanun koyma, kent memurlarını seçme ve yargı işlevlerini yazılı yasalar çerçevesinde Halk Meclisi (*ekklesia*) toplantılarında oylama yoluyla kullanmaktadır. Yazıtlardan anlaşıldığı üzere *boule* üyeleri (βουλευταί), halk oyuyla genellikle bir yıl ya da altı ay gibi belirli süreler için seçilmekte[167] ve βουλευταί sayısı kentlere göre değişmektedir.[168] Sınırlı görev süresi ile vatandaşlar tarafından doğrudan seçim, bir Yunan uygulamasıydı. Roma Dönemi'nde yaşam boyu üyelik hakkı verilmesi eğilimi yaygınlaştı. *Demos* teorik olarak daha etkin bir politik güce sahip gözükmekle birlikte burada oylanacak kanun tekliflerinin *boule* tarafından hazırlanması nedeniyle kent yönetiminde asıl belirleyici kurum olarak *boule* kabul edilmektedir. Danışma Meclisi, gündeme getirilen kanun tekliflerini görüşerek sonunda kararlarını "*boule* ve *demos*" adına yasalaştırmaktadır. *Bouleutai* sayısının fazla olduğu kentlerde, her vatandaşın yönetime eşit olarak katılabilmesi için, *boule* dönüşümlü olarak görev yapan yönetim heyetlerine ayrılmıştır. Danışma Meclisi genel olarak kent memurları, kent maliyesi, kamu binaları, devlet arşivleri, kente yapılan bağışlar üzerinde denetim uygulamıştır. Gerektiğinde yabancılara yurttaşlık hakkı ya da vergi muafiyeti gibi bazı ayrıcalıklar tanımış, yabancı devletlerden gönderilen elçileri kabul etmiştir.

Bir kent devletinin yasalarının uygulanması ve kentin fiilen yönetimi geniş bir memur organına verilmiştir. Bu memurlar genellikle Halk Meclisi tarafından seçilmekte ve

---

[166] Πρόξενοι ve μέτοικοι gibi kentin diğer sakinleri nüfuzlu kişiler olsalar bile, başka bir imtiyazla kendilerine ayrıca vatandaşlık hakkı tanınmadığı sürece *demos*'un dışında bırakılmışlardır; krş. yk. böl. 1.2.1.

[167] İ.S. 1. yüzyıl sonlarında Tarsus'da (Dion Khrysostom. *Orat.* 14, 35) ve Karia'daki Stratonikeia'da [SEG 4 (1929) 264] βουλή üyeleri altı ay için seçilmiştir; krş. Magie, Roman Rule, s. 834, no. 18.

[168] M.Ö. 460'da Erytrai'da yüzyirmi βουλευταί bulunmakta, Halicarnassos'da βουλή'de alınan bir kararda doksan iki oy kullanılmıştır; BCH 14, 1890, s. 95 no. 3.

seçmenlerin memuriyet için aday önerme hakkı olmasına karşın Danışma Meclisi'nin hazırladığı aday listesinin herhangi bir değişiklik yapılmadan, oylamaya sunulması tercih edilmekteydi; sonuçta *boule'*nin önerisi seçime eş bir hale gelmiştir.

Roma'nın egemen güç olmasıyla kentlerde politik güç kesinlikle Halk Meclisi'nden Danışma Meclisi'ne geçmiştir.[169] *Bouleutai* sayısı Roma Dönemi'nde de kentlere göre değişmektedir. Önceden mevcut olan veya Roma'nın yeni düzenleme yapmadığı kentlerde üye sayısı genellikle değiştirilmemiştir. Roma kentleşme düzeyini arttırma gayretleri doğrultusunda *polis* statüsü verdiği yerleşimlerde - tıpkı Pompeius tarafından Bithynia-Pontus için yapılan uygulamalarda söz konusu olduğu gibi Pisidia'daki Tymandos'ta[170]– *bouleutes* sayısını kendisi belirlemiştir. Bu şekilde belirlenmiş olan *bouleutai* sayısı ancak imparatorun izniyle değiştirilebilirdi.[171] Roma'nın *boule* üzerindeki denetiminin sadece bu yapısal değişikliklerle sınırlı kalmadığı anlaşılmaktadır. Kent varlıklarından, bir kişiye toprak ya da para bağışlanması gibi bir karar alınması için de valinin onayı gereklidir.[172]

Boule üyesi olabilmek için bir yaş sınırlaması vardı. Bithynia için Pompeius'un koyduğu kural 30 yaşla sınırlıydı.[173] Ayrıca Roma'yla birlikte Yunan demokrasisinin ruhuna aykırı olarak *boule* üyeliği için servet ölçütü de getirilmiştir. Dmitriev, 3. yüzyıl Smyrna yazıtlarında[174] *boule*'den "κρατίστη" (seçkin) olarak söz edilmesini Roma'nın kent yönetiminde *boule*'nin etkinliğini arttırma politikasına bağlamakta ve bunun bir tarafta *bouleutai* ve aileleri diğer tarafta kentin geri kalanı arasındaki büyüyen ayrışmayı gösterdiğini belirtmektedir[175]. Sonuç olarak *boule*'nin giderek Roma *senatus*'u gibi seçkinler zümresine ait bir kuruma dönüştüğü açıkça görülmektedir.

---

[169] Bithynia için çıkarılan Pompeius Yasası'na göre Danışma Meclisi kent memurluğu yapan kişilerden oluşuyordu ve bu durumun muhtemelen diğer Anadolu kentlerinde de aynı olması beklenebilir; krş. Cass. Dio 37, 20, 2.

[170] Magie, Roman Rule, s. 639; krş. Reid, Municipales, s. 441: Tymandos'da *bouleutes* sayısı 50 kişi olarak belirlenmiştir.

[171] Plin. epist. 10. 112.

[172] Bu tür kararlarda valinin onayının alınması konusunda bak Magie, Roman Rule, s. 642 ve 1506 no. 32.

[173] Plin. epist. 10. 79.

[174] ISmyrna 640 (yak. İ.S. 214-215) ve 717 (yak. İ.S 225).

[175] Dmitriev, City, s. 255.

Memurların seçimi eskiden olduğu gibi Halk Meclisi'nde yapıldığı, Hellenistik Dönem'deki pekçok memuriyetin Roma Dönemi'nde de devam ettiği görülmektedir.[176] Ancak üst düzey memuriyetlere seçilebilmek için belli bir sosyal statüye sahip olmak gerekmektedir. Likya kentlerinden yazıtlar bu memuriyetlerden sadece *boule* üyeleri ve ailelerine açık olanları *bouleutikai* Halk Meclisi üyeleri tarafından yerine getirilen daha alt düzeyde olan memuriyetleri ise *demotikoi* olarak tanımlar.[177]

Kuruluşları oldukça eskiye dayanan Pamphylia kentlerinin yanı sıra, İ.Ö. 2. yüzyılda Pergamon önderliğinde kurulan Attaleia'nın bir Yunan *polis*'inin en temel idari kurumları olan *boule* ve *demos* aracılığıyla yönetimlerini sürdürdükleri yazıtlardan takip edilebilmektedir. İ.Ö. 302-298'de Aspendos *demos*'unun kente yararı dokunan yabancılara vatandaşlık hakkı tanımıştır (Asp. 1). Hellenistik-Roma öncesine tarihlenen bir yazıtta Perge *boule* ve *demos*'unun kent *strategos*'u ve *gymnasiarkhos* Stasias için bir onurlandırma kararı alarak bunu kamuya ilan etmektedir (Per. 4). Roma'nın kentlerde aristokrat tabakayı güçlendirme politikası sonucunda *boule*'nin kent yönetiminde daha etkili bir pozisyona geldiği Sillyon'lu Menodora'nın yaptığı para dağıtımlarında açıkça görülmektedir (Sill. 1, 2).

Ancak, Pamphylia kentlerinin epigrafik kaynakları komşu bölgelerin yazıtlarına kıyasla *boule* ve *demos*'un işlevleri ve işleyişi konusunda çok fazla bilgi içermez. Bununla birlikte idari yapılarında bazı farklılıklar olsa da kentlerin temel kurumlarının oluşumları ve işleyişleri genellikle her yerde aynıdır. Bu bakımdan *boule* ve *demos*'ta gerçekleştirilen oturumlara ilişkin daha ayrıntılı bilgiler içeren Likya'dan yazıtlara dayanarak bir tasavvur oluşturmak mümkün olabilir. Söz konusu yazıtlardan, nekropollerin *boule* ve *demos*'un denetimi altında olduğu, gömü yerleri ve mezarların yeniden kullanım hakkı için bu kurumların onayının alınması gerektiği anlaşılmaktadır.[178] Kent *euergetes*'leri ve bunların vakıflarının oluşturulması ya da bir hayırsever vatandaşa kente yaptığı bağışların karşılığı olarak bir unvan[179] bahşedilmesi *boule* ve *demos*'ta gerçekleştirilen oturumlar sonucunda mümkün

---

[176] Dmitriev, City, s. 189.

[177] Wörrle, Stadt und Fest, s. 10: Oinoanda'da *pentaeterik* bayramın *agonothetes*'i bu festivalin *panegyriarkhoi*'unu sadece *boule* üyeleri ya da onların aile fertleri arasından seçmek zorundadır; krş. Dmitriev, City, s. 158.

[178] TAM II 605 satır 1-3: bir kaya mezarının ortak kullanımı için gömü yerlerini detaylı olarak belirlemekte ve bu *boule*'nin iznine göre gerçekleşmektedir.

[179] ἐφ' οἷς ἀμειβομένη ἡ πόλις τὴν Λάλλαν ἐπεβήσασθαι ἐν τῇ ἀρχαιρεσιακῇ ἐκκλησίᾳ τῷ ἱερεῖ τῶν Σεβαστῶν ὥστε χρηματίζειν τὴν Λάλλαν μητέρα πόλεος. "Kent, Lalla'nın cömertliğinin karşılığını ödemek için, *arkhon*'ların

olmaktadır[180]. Bir kentin yukarıda söz edilen konularla ilgili bir karar alabilmesi için öncelikle *boule*'de bir προβουλεύσιμον (yasa tasarısı) hazırlanmakta ve bu *ekklesia*'da oylanmaktadır.

2.1.2 γερουσία ve νέοι

Neoi ve *gerousia*, kendilerine ait bir *gymnasion*'a bağlı olarak yaşa göre örgütlenen toplumsal kurumlardır. Kendi *gymnasion*'larına ve gelir kaynaklarına[181] sahip kurumlar olarak bunların yönetimiyle ilgili, *gymnasiarkhes*, *grammateus*, *tamias* gibi memurları vardır.[182] Bu iki kurum da Hellenistik Dönem'den itibaren Anadolu'da bazı kentlerde belgelenmektedir.[183]

Neoi, *ephebos* eğitimini tamamlayan genç erkeklerden oluşan bir kurumdur.[184] Kökeninde sportif bir topluluk olmakla birlikte zamanla sosyal bir kuruma dönüşerek kent içinde ayrıcalıklı bir gruba ait olma bilinci oluşturmada etkili olmuştur.[185]

Philetairos'un İ.Ö. 278-277'de Kyzikos'a *neoi* için yaptığı bağış[186], Aristonikos İsyanı sırasında Methymna'da *neoi*'un kente para bağışlaması[187], Suriye'den gelip Anadolu üzerinden geri dönüşü sırasında İmparator Hadrianus'u Pergamon'da *neoi*'un karşılaması[188] kent için önemli bir sosyal kurum olarak varlığını belgelemektedir. Pamphylia Bölgesi'nde

---

seçildiği *ekklesia*'da Lalla'nın kentin anası unvanını kullanabilmesi için imparator kültü rahibinin *probouleusestai* hazırlaması için Lalla'yı destekler." Krş. Wörrle, Stadt und Fest, s. 29.

[180] TAM II 408.

[181] Bazı kentlerde mezar cezalarının *neoi*'a ve *gerousia*'ya ödendiği, para bağışı yapıldığı ve giriş için aidat alındığı bilinmektedir. *Gerousia* giriş ücreti için (SIG 1112).

[182] Magie, Roman Rule, s. 855, n. 37 ve 859 n. 38; Jones, Greek City, s. 225, dn. 30 ve 226, dn. 31; Macro 1980, s. 681.

[183] Forbes, Neoi, s. 6 vd. ile Poland, Vereinswesens s. 611 vd.'ında bulunan listeler νέοι'un İ.Ö. 3.yy. başından İ.S. 3.yy.'a kadar Anadolu'da ve komşu adalarda 55 yerde belgelendiğini göstermektedir.

[184] B. Dreyer, Die Neoi im hellenistischen Gymnasion, şurada: D. Zah – P. Scholz (ed.) Das hellenische Gymnasion, Berlin 2004, s. 211 – 236; Magie, Roman Rule, s. 854vd. *Gymnasion*'daki gruplar ve Beroia'da bulunan *gymnasiarkhos* yasası için bak. P. Gauthier - V. C. Miltiades, La loi gymnasiarchique de Beroia, Atina 1993.

[185] Zengin yurttaşların ve varlıklı yabancıların oğulları *ephebe* olurlardı; krş. Sartre, L'Asie Mineure, s. 70.

[186] Daha fazla belge için bak. Magie, Roman Rule, s. 854 dn. 37; Dmitriev, City, s. 30.

[187] IG XII. Suppl. No 116=SEG III 710.

[188] IGR IV 349=IPergamon II 274.

Attaleia ve Perge'de yaşlılar, çocuklar ve gençler için ayrı *gymnasia* olması dışında *neoi*'a ait başka bir veri bulunmamaktadır (Att. 3, 7, 8, 19 ve Per. 4).

*Gerousia'*nın (ya da *presbyteroi, gerontes, geraioi*) Anadolu'da Hellenistik Dönem'den itibaren mevcut olmakla birlikte Roma Dönemi'nde daha önemli bir konuma geldiği görülür.[189] Bu kurumun herhangi bir yönetim yetkisinin olup olmadığı tartışmalıdır.[190] Ancak *gerousia*'nın bazen *boule* ve *demos* ile birlikte bazen tek başına onurlandırma kararları almasından kent tarafından resmen tanındıkları, yaşları ve toplumdaki saygınlıkları[191] nedeniyle bazen politik konularda da etkili oldukları görülmektedir[192]. Bazen elit tabakaya mensup kadınlar da *gerousia*'ya dahil edilmiştir.[193]

Anadolu'da bu kurum için en erken örnek Hellenistik Dönem'den itibaren varlığı kanıtlanabilen Ephesos *gerousia*'sıdır. Ephesos *gerousia*'sının İ.Ö. 302-301'de Artemis kültüne ait mülklerin vergiden ve askerlerin konaklamasından muaf tutulmasını sağlamak için kendi elçilerini göndermesi, yine aynı tarihlerde Artemis festivalinde görev yapan bir flüt sanatçısı için onurlandırma kararı alması, Ephesos *gerousia'*sının Roma Dönemi öncesinde öncelikle Artemis festivali ve festivali finanse eden kaynakların korunmasıyla ilgilenen, önemli bir kamusal kurum olduğunu gösterir.[194] Roma Anadolu'ya egemen olduğunda eski kültlerle bağlantılı belli festivallerde şölen ve kurban geleneklerini sürdüren bir *gerousia* halihazırda mevcuttu. Roma, *boule*'nin yanısıra *gerousia*'nın da belli ayrıcalıklara sahip ikinci bir kurum olarak kent içinde saygın bir konuma yükselmesini destekleyerek kent yönetimine resmi olarak katılmasa da İmparatorluk Dönemi'nde daha güçlü bir pozisyona gelerek toplumsal ve politik öneme sahip bir kuruma dönüşmesini desteklemiştir. Örneğin komşu bölge Lykia'da Commodus Dönemi'nde Sidyma'da *gerousia*'nın kurulması için kent meclisi validen bunu onaylamasını isteyince, C. Pomponius Bassus uygun olanın bunu onaylaması

---

[189] Magie, Roman Rule, s. 855-60, dn. 38; Dmitriev, s. 31, dn. 84 ayrıca s. 131-34.

[190] Krş. Magie, Roman Rule, s. 63; Jones, City, s. 226; Macro 1980, 681; Oliver 1958 s. 472-496.

[191] *Gerousia* üyeleri memuriyette bulunmuş ve *boule* üyeliği yapan kimselerdi; krş. Macro 1980, 681.

[192] Roma Dönemi'nde gerousia'nın işlevleriyle ilgili olarak bak. Abbott-Johnson, Municipial Administration, s. 77; Jones, Greek City, s. 225 vd; Macro 1980, 681; Quass, Honoratiorenschicht, s. 419vd.

[193] Bremen, Limits, s. 56, dn. 60; krş. Dingil, *Leiturgia* ve *Arkhe*, s. 175 vd., no. 131.

[194] Oliver 1958, s. 473; Dimitriev, City, s. 131 ve ayrıca bak: Strabon 14, 1, 21'de Lysimakhos tarafından Ephesos'un yeniden düzenlenmesi sırasında *gerousia*'nın önemli bir rol oynadığına değinmektedir.

değil; sadece takdir etmesi olduğu yanıtını vermiştir.[195] Ancak yine de Roma döneminde *gerousia*'nın herhangi bir resmi yönetim yetkisi olduğu kuşkuludur.[196]

Pamphylia kentlerinde *gerousia*'nın tek başına ya da *boule* ve *demos* ile birlikte onurlandırma kararlarında yer aldığı, bazı konularda kent finansına katkıda bulunduğu belgelenir. Side'de her mahallenin farklı isimlerle kendi *gerousia*'sına sahip olduğu anlaşılmaktadır.[197] Side *gerousia'*sı için ilk belge *Constitutio Antoniniana*'nın ilan edilmesinden hemen öncedir. Bu belgeye göre *gerousia* kendi maddi kaynaklarını kullanarak Dionysos kutsal alanında bulunan yemek salonunun (δειπνιστήριον) onarılmasını sağlamıştır.[198] Kent tanrıçası Athena'nın *neokori* tapınağının bakımı da *gerousia'*nın dini sorumlulukları arasındadır.[199] Kurumun haklarını bir ἔκδικος temsil etmektedir; kurulun böyle bir yasal temsilcisinden söz edilen yazıtta, bir validen *gerousia'*nın *euergetes'*i olarak bahsedilmektedir.[200] Geç 3. yüzyıl yazıtlarında ἱερά, σεμνοτάτη, φιλοσέβαστος[201] ve κρατίστη gibi sıfatlarla anılan Side *gerousia*'sının daha önemli bir pozisyona gelerek onur kararlarının alınmasında *boule* ve *demos*'un yanında yer aldığı görülmektedir.[202]

İmparatorluk Dönemi'nde Sillyon'da da *gerousia* üyelerinin önemli bir mevkiye sahip oldukları görülmektedir. Sillyon'lu Menadora tarafından kentin tüm yurttaşlarına yapılan para dağıtımında *gerousia* üyeleri (*geraioi*) 81 *denarii* ile 88 *denarii* dağıtılan *bouleutes*'lerden sonra en çok para dağıtımı alan zümredir (Sill. 1, 2). 78 *denarii* dağıtılan *ekklesiastes* ise üçüncü sırada gelmektedir.

Bir yazıt Perge *gerousia*'sının kente önemli hizmetlerde bulunan Plancia Magna için bir onurlandırma kararı aldığını belgelemektedir (Per. 21). Bir başka yazıtta emekli aylıklarını arttırdığı için *logistes* Cn. Pedanius Valerianus'u onurlandırması (Per. 34), Perge'de *gerousia* üyelerinin düzenli olarak maaş aldığını gösterir. Bu veri Perge'de *gerousia*'nın kendi

---

[195] TAM II 175 str. 11-12: τὰ καλῶς γεινόμενα ἐπαινεῖσθαι μᾶλλον προσ|ήκει ἢ κυροῦσθαι.

[196] Wörrle, Stadt und Fest, s.114; Jones, Greek City, s. 226; Oliver 1958, s. 472-496.

[197] İsimlerin her bölgenin öne çıkan anıtlarına göre verildiği anlaşılıyor: büyük kapı- quadriga- zeus altarı- büyük fabrika- krş. Foss 1977a, s. 163.

[198] ISide 26.

[199] ISide s. 285-290.

[200] ISide 153.

[201] Nollé φιλοσέβαστος unvanının imparator kültü ile ilgili bir anlam ifade edebileceğini belirtmektedir; krş. ISide s. 96.

[202] ISide 26, 113, 153, 159.

gelirlerine sahip olduğunu ve muhtemelen *logistes* Cn. Pedanius Valerianus'un *gerousia*'nın mali durumunu denetlemesinin ardından üyelerine ödenen paranın arttırılmasını onayladığını akla getirir.

Attaleia'da *gerousia'*nın, yerel memuriyetlerin yanısıra *praefectus fabrum* olarak Roma'ya hizmet eden Marcus Petronius Firmus Calpurnius Saeclarius'u, masraflarını kendi kesesinden karşılayarak onurlandırması Attaleia *gerousia*'sının da kendi gelir kaynaklarına sahip olduğunu göstermektedir.

2.2 Kent Memurları

2.2.1 İdari Memurlar

2.2.1.1 ἄρχων

Arkhon sözcüğü köken olarak ἄρχω fiilinden türetilen ve kent yönetimiyle ilgili olarak kullanılan bir terimdir. Ἀρχή isim olarak otorite, liderlik gibi soyut bir kavram olmakla birlikte, kent yönetimiyle ilgili olarak kullanıldığında "memuriyet" olarak tercüme edilmektedir. Dmitriev'e göre Yunanlar yürütme, yasama, askeri ve hukuki görevler arasında açık bir ayrım yapmadıkları için *arkhe* ve türevlerini yürütmeyle ilgili memuriyetlerin yanısıra *bouleutes* için de kullanmışlar, ancak Hellenistik Dönem'de *arkhe* ve bundan türetilen sözcükler yasama yetkisi olan veya din işlerinden sorumlu memurların tersine yönetimle ilgili olanları belirtmek için kullanılmaya başlamıştır.[203] Magie, birçok kentte yönetim kurulu olarak *arkhon*'ların bulunduğunu, aslında bunun Roma memurları ve imparatorlar tarafından kentlere gönderilen mektuplarda kent yöneticileri için kullanılan genel bir terim olduğunu belirtmektedir[204]. Çok sayıda resmi yazının, kentlerin temsilcileri olarak ἄρχοντες, βουλή ve δῆμος'a ithafen yazılması, ayrıca kent adına alınan kararların bu üç unsur tarafından onaylanması, ἄρχοντες'in idari memurlar olarak anlaşılması gerektiğini ve bundan dolayı *arkhon* unvanını taşıdıklarını gösterir. İ.Ö. 1. yüzyıldan başlayarak *arkhe* sözcüğüne, "en onurlu, en şahane, en olağanüstü" gibi çeşitli sıfatlar eklenmeye başlar[205]. Side'de Dea Roma rahibi ve *demiourgos* P. Aelius Paeonianus en önemli *arkhe* ve *leitourgia*'ları (τὰς ἐπισήμους ἀρχὰς καὶ λειτυργίας) yerine getirdiği için onurlandırılır (Sid. 9). Burada söz konusu olan bütün kentin yönetimi değil *arkhe*'si olan herhangi bir memuriyet olmalıdır.

---

[203] Dmitriev, City 13-16.

[204] Magie, Roman Rule, s. 644.

[205] Dmitriev, City, s. 113, dn. 22.

Bazı kentlerde *arkhontes* bazılarında ise *strategoi* görülmekte ancak aynı işlevlere sahip iki memur heyetinin aynı zamanda görev yapması söz konusu olamayacağı için *arhon, prytaneis* ya da *strategoi* gibi yönetim kurulu üyeleri için kullanılan genel bir isim olarak kabul edilmelidir.[206] Bu kurulun görevlerinden birisi, yasa tasarılarını onaylaması için Halk Meclisi'ne sunmaktır. Bunun yanı sıra genel olarak kent yönetimi ile ilgili yükümlülükleri bulunmaktadır. *Arkhon*'ların Kibyra'da[207] ve Orcistus'ta[208] bir mirasın koşullarını yerine getirmesi için *demos*'a yemin ettirmeleri ve bir vakfın gelirlerini yönetmekle yükümlü olmaları onların kamu finansının yönetiminden sorumlu olduklarını gösterir.[209] Bu örnekler *arkhon* ya da *strategos* heyetinin kamusal maliyenin yönetiminden sorumlu olduğunu göstermektedir. Heyet üyeleri aynı zamanda *boule* ve *demos*'un aldığı kararları uygulamakla yükümlüydüler; Mitylene'de *strategoi* alınan bir karara karşı itaatsizlik yüzünden ceza uygulamıştır. Mylasa'da *arkhon*'lara, kanun dışı ticareti yasaklayan yasayı ihlal etmekle suçlananları yargılamaları ve eğer bunlar suçlu bulunurlarsa ceza uygulamaları ya da bir köle olması durumunda bedensel ceza ve hapis cezasına çarptırmaları ve bu konuda *boule* ile işbirliği içinde çalışmaları emredilmiştir. Antoninus'un Asia *proconsul*'ü olduğu sırada yayınladığı bildirisinde magistratlara eşkiyalıktan tutuklu bulunanları yargılamaları emredilmektedir.

Strategos ya da *arkhon*'un adı ve unvanı kent tarafından basılan bronz paralarda görülür. *Arkhon*'un adı ἐπί ile birlikte kullanılırsa memuriyet dönemini, παρά ve διά ile birlikte kullanılırsa basım masraflarını karşıladığını gösterir[210].

2.2.1.2 ἀντάρχων

Roma Dönemi kent yönetiminde *anti*-önekiyle oluşturulan *antarkhon, antitamias, antistrategos* gibi memuriyetlere rastlanmaktadır[211]. *Anti*- önekinin kullanımı, bağlı olduğu

---

[206] Digesta 27, 1,15, 9'da ἄρχων ve στρατηγός'un eşanlamlı kullanıldığı anlaşılmaktadır: Ἐὰν ὁ τῆς πόλεως ἄρχων, τοῦτ'ἔστιν ὁ στρατηγὸς διαπιπτύσης αὐτῷ τῆς χειροτονίας ὑπεύθυνος γένηται κινδύνῳ ἐπιτροπῆς ταύτην οὐ συναριθμήσει ἄλλαις ἐπιτροπαῖς, ὥσπερ οὐδὲ ὁ ἐγγυησάμενος ἐπιτροπὴν, ἀλλ᾽οὐδὲ οἱ κατὰ τιμὴν ἐπίτροποι γραφέντες.

[207] IGR IV, 915c.

[208] JHS 57, 1937, s. 1vd.

[209] Magie, Roman Rule, s. 644, n. 38.

[210] Magie Roman Rule, s. 644 ve 1509 no. 38.

[211] Dmitriev, City, s. 241 vd.

memurlukla ilgili olarak yardımcı işlevinin bir yansıması olarak yorumlanır.[212] Ancak Side'den bir yazıtta geçen *antarkhon, demiourgos* yardımcısına işaret etmektedir (Sid. 9) Yine Side'den bir başka yazıtta (ISide 254) *antarkhon* δεύτερος ἄρχων olarak tanımlanmaktadır. *Anti-* memurların durumu genellikle vekalet etmek olarak anlaşılmalıdır. *Anti-* memuriyeti üstlenen kişi hem bir memurun komutası altında bulunmakta hem de bizzat komutasında bulunduğu memurun gücüne sahip olmaktadır. Çünkü Yunanlar Roma Dönemi ve öncesinde kent memurlarının yardımcılarını *hypo-* öneki ile belirttikleri için, Roma Dönemi'nde en azından bazı durumlarda *anti-* öneki Yunanlar tarafından memuriyet yapmadan yetki sahibi olanları belirtmek için kullanılmıştır. Eğer bu doğruysa, Yunanlar için yeni olan bu uygulama Roma etkisine bağlanabilir.

2.2.1.3 στρατηγός

Strategos köken olarak askeri işlerin yönetimiyle ilgilidir. Eğer bir kent hem kendisi için hem de müttefiklerine gerektiği zaman yardım etmek için bir ordu beslemek zorundaysa *strategos* bu işlerle ilgilenmekle yükümlüdür. Fakat Roma'nın Yunan Dünyası'na hakim olmasıyla birlikte askeri görevlerini bırakan *strategos* kent yönetimiyle ilgili bir memura dönüşmüş[213], kentin birinci yöneticisi olmuştur. Bu durumda onların görevleri bir *prytaneis*'inkinden farklı değildir. *Prytaneis* gibi γνώμη στρατηγῶν (*strategos*'ların önerisi) şeklinde Halk meclislerine öneri getirmiştir.[214] Pergamon'da Hellenistik Dönem'de kent yönetiminden *strategoi*'un sorumlu olduğu anlaşılmaktadır[215]. İmparatorluk Dönemi'nde özellikle imparatorlar tarafından yeni kurulan kentlerde *strategoi* yönetim heyeti olmuştur. Dolayısıyla bir Pergamon kurması olan Attaleia'da yönetim kurulu olarak bir *strategoi* heyeti bulunması şaşırtıcı değildir. Attaleia'lı Calpurnii ailesine mensup *senator* Marcus Calpurnius Rufus'tan *strategos*'lar sınıfının bir üyesi (στρατηγικοῦ) olarak söz edilmektedir (Att. 2). Tiberius Dönemi'nde *senatus*'a giren Marcus Calpurnius Rufus Pamphylia'dan bilinen ilk

---

[212] OMS 7, 579 vd.

[213] Bu değişim Roma'daki "*praefectus praetoria*" memuriyetine geçişe benzer bir değişim olarak yorumlanmaktadır.: bak. Reid, Municipales, 445.

[214] *Strategos*'ların Halk Meclisi'ne öneri getirdiği kentlerin listesi için bak. Magie, Roman Rule, s. 60, dn. 29.

[215] IPergamon I 18, str. 3–4, 21–24 (İ.Ö. 3. yüzyıl ort.) ve 246, str. 33–34.;krş. Magie, Roman Rule, s. 134-135; Dmitriev, City, s. 16.

senator'dur.[216] Attaleia'da muhtemelen 2. yüzyılda, Marcus Petronius Firmus Calpurnius Saeclarius'un diğer yerel memuriyetlerin yanısıra yerine getirdiği *strategos*'luk görevi de kent yönetimiyle ilgili bir memuriyettir (Att. 11).

Perge'de Roma öncesine ait bir yazıtta kent *strategos*'u olarak onurlandırılan Stasias aynı zamanda hem gençlerin hem de *epheboi*'un *gymnasion*'unda *gymnasiarkhos*'luk yapmıştır. Burada *strategos*'un sadece kent yönetimiyle ilişkili olup olmadığı çok net değildir. Onurlandırmanın altın bir çelenkle yapılması ve ἀνδρείως . . . ἐν εἰρήνηι καὶ ἀσφαλείαι ifadesinin kullanılması Stasias'ın askeri bir faaliyette bulunduğu şeklinde yorumlanmaktadır[217]. *Strategos*'un Perge'de daha sonra belgelenmemiş olması da bu yorumu desteklemektedir.

2.2.1.4 πρόβυλος ve ἀρχιπρόβουλος

Yunan demokrasisinin her vatandaşın kent yönetiminde görev alması ilkesi uyarınca, *bouleutes* sayısının fazla olduğu kentlerde *boule*'nin, dönüşümlü olarak görev yapan, herbiri bir kent kabilesine tekabül eden yönetim heyetlerine (πρόεδροι, πρυτάνεις, πρόβουλοι) bölündüğü bilinmektedir[218]. Birden fazla kişinin görev yaptığı yönetim heyetlerinde yer alan memurlar arasında daha üst bir statüye işaret eden *arkhi-* memuriyetler (*arkhiproboulos, arkhiprytanis* vb.) Roma Dönemi'nden önce görülmezler.[219] Kanunlaştırılmak üzere Halk Meclisi'ne sunulacak karar tasarısını (προβούλευμα) formule etmek gibi *boule*'nin yerine getirmekle yükümlü olduğu işlerden sorumlu olan yönetim heyetlerinin başkanı olan ἀρχιπρόβουλος çoğu kentte Halk Meclisi'nin toplantılarına da başkanlık yapmıştır. Bu bakımdan sadece prestijli değil aynı zamanda politik öneme sahip bir görevdir. Termessos'ta 12 kişilik *probouloi* heyetinin birer aylık sürelerle görev yaptığı ve Sagalassos'ta *proboulos*'un *eponymos* olduğu bilinmektedir.[220] Termessos[221] ve Sagalassos[222] gibi bazı yerlerde ise *arkhiproboulos* aynı zamanda *eponymos* memurdur[223].

---

[216] Halfmann 1979, s. 78.

[217] Krş. IPerge, s. 21.

[218] Magie, Roman Rule, 834, dn. 18; Jones, Greek City, s. 165 vd.

[219] Dmitriev, City, s. 235.

[220] IGR III 356; Liebenam, Staedteverwaltung, s. 294, n. 3.

[221] TAM III 23, 25, 49-50, 59, 136, 141-169, 173-180, 182-183, 186-190, 194, 196, 590. Termessos'ta *arkhiproboulos* genelde eksik biçimde sadece *proboulos* olarak adlandırılır.

[222] Lanckoronski, Städte 212.

Pamphylia'da ise *proboulos* ve *arkhiproboulos* Side ve teritoryumunda belgelenmektedir (Sid. 2, 4, 11, 20). Side tiyatrosu oturma yeri yazıtlarında adı geçen şahsın *proboulos* unvanına sahip olduğunun belirtilmesi bu unvanın önemini ve elit tabaka içinde ayırt edici bir özellik taşıdığını gösterir.[224] Bazı yazıtlarda onurlandırılan şahısların birkaç kuşaktan itibaren *arkhiproboulos*'ların soyundan geldiklerinin (ἐκ πατέρων προβουλικόν) vurgulanması söz konusu memuriyetin oldukça itibarlı olduğunu göstermektedir (Sid. 11, 12).

2.2.1.5 γραμματεύς

Kent yönetiminin en önemli işlerinden birisi *boule* ve *demos*'un zabıtlarının tutulması, kararların, kentin tüzel ve özel kişilerle yaptığı anlaşmaların, yabancı devletlerle yazışmaların kaydedilerek arşivlenmesidir. Gerekli bildirilerin kamuya ilan edilmesi için geçici kararların tahta ya da uygun bir duvar üzerine, kalıcı olanların ise taş üzerine yazılarak kamuoyuna duyurulması gerekmektedir. Özel bir bilgi ve tecrübe gerektiren bu işler *grammateus*'in en temel görevleridir.[225] Hellenistik Dönem'de görev süresi genellikle bir yıl olmakla birlikte bir *grammateus*'un ondört yıl görevde kalabildiği görülmektedir.[226] Ancak diğer taraftan bir Erythrai yasası memurun yetkilerini kontrol etmek için birbirini izleyen yıllarda farklı devlet kademelerinde *grammateus* olarak hizmet etmeyi yasaklamaktadır[227]. *Grammateus*'un emrinde genellikle kamu kölelerinden[228] (δημόσιος δοῦλος) oluşan kalıcı bir personel görev yapmıştır.[229] Bazı kentlerde *boule*'nin (γραμματεύς τῆς βουλῆς), *demos*'un (γραμματεύς τοῦ δήμου) ayrı *grammateus*'leri vardır. Hatta Hellenistik Dönem'de bazı kentler, *prytaneis, strategos, tamias* gibi yönetim heyetleri ya da *neoi, geraioi* gibi kurullar için de bir *grammateus* görevlendirmiştir. Ancak bu kadar çok sayıda *grammateus* her zaman yaygın olmamıştır. Roma Dönemi'nde en büyük kentler dahi bunu uygulamamışlardır.

Grammateus İmparatorluk Dönemi'nde *boule* ve *demos*'un bir sekreterinden daha çok kent yönetiminin pekçok ayrıntısından sorumludur: *Gymnasiarkhia* için yapılan bağışın el

---

[223] Magie, Roman Rule, s. 264.

[224] ISide 143 ve 145.

[225] Jones, Greek City, s. 238; Magie, Roman Rule, s. 60 ve 645; Reid, Municipales, 445.

[226] IPriene 4, str. 16 vd.= Holleaux, BCH 31, 1907, 382-388.

[227] Krş. Magie, Roman Rule, s. 848-9, no. 32.

[228] Kent kölelerinin görevleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bak. aş. böl. 6.2.

[229] Krş. Jones, Greek City, s. 238.

sürülmeden korunması için *demos* tarafından yapılan yemin töreninde *strategoi* ile birlikte yer almıştır; Efes'te vatandaşlara yapılacak para dağıtımından sorumludur; Kibyra'da Aziz Paulus'a saldırmak için toplanan ayak takımını dağıtmıştır.[230] Politik deneyim sahibi olması nedeniyle *grammateus*'in kent yönetiminde oldukça etkili olduğu anlaşılmaktadır. Halk Meclisi'ne sunulacak kanun tasarıları muhtemelen *grammateus* tarafından formüle edilmektedir. Daha da önemlisi *grammateus*'un adı ve unvanı sikkeler üzerinde görülür ve yazıtlar çoğunlukla onun memuriyet yılına tarihlenir[231]. Bir memur heyeti ile birlikte hareket eden *grammateus*'in *arkhe*'ye sahip olduğu aşikar olmakla birlikte, bu memuriyet aynı zamanda *leitourgia* olarak da kabul edilmektedir.[232] *Grammateus*'luğun *neokoria,* rahiplik, *stephanephoria, Asiarkhia*, imparator kültü başrahipliği gibi diğer prestijli memuriyetlerle birlikte de yapıldığı belirtilmektedir.[233]

Testimonia'da yer alan yazıtlarda sadece Side'de (Sid. 3) *grammateus*'a ait belge bulunur.

2.2.1.6 δημιουργός

Kent yönetiminin en yetkili makamlarından biri olan *demiourgia* aynı zamanda *eponymos* bir memuriyet olarak bilinmektedir.[234] Hellenistik Dönem'de Anadolu'nun batı kıyıları ve Kilikia'da *eponymos* memur bazı kentlerde *demiourgos* idi.[235] Aspendos'ta da bu dönemden bir meclis kararında *eponymos* memurun *demiourgos* olduğu görülür (Asp. 2). Magie, İmparatorluk Dönemi'nde Perge, Side ve Sillyon'da *demiourgos*'un varlığını Hellenistik Dönem'den kalan bir özellik olarak düşünmektedir[236].

Perge ve Sillyon'da İmparatorluk Dönemi yazıtlarında sıkça karşılaştığımız *demiourgia*'nın *eponymos* olduğuna dair, Side'de olduğu gibi kesin bir kanıt göstermek mümkün değildir. Side'de kent için önemli olayların geçtiği; iyi bir hasat (Sid. 9, 15, 34), bir tiyatro yapımının başlaması (Sid. 11), bir binanın ithafı (Sid. 12) ya da bir dava kazanılması (Sid. 13) gibi yazıtların *demiourgos*'un memurluk yılına tarihlenmesi *eponymos* olması ile

---

[230] Magie, Roman Rule, s. 645.

[231] Macro, Cities, s. 678,-679 dn.44.

[232] Magie, Roman Rule, s. 852, no. 35.

[233] Dmitriev, City, s. 227 ve 279.

[234] Anadolu kentlerinin *eponymos* memuriyetleri için bak. Sherk 1990, 1991 ve 1992.

[235] Magie, Roman Rule, s. 263.

[236] Magie, Roman Rule, s. 263; Jones, İmparatorluk Dönemi'nde Perge, Side, ve Sillyon'da *demiourgos* bulunmasını Aspendos'un etkisine bağlar; krş. Greek City, s. 47.

bağlantılıdır. Bu yazıtlarda, ἐφ ᾽ οὗ yani onun görevi üstlendiği dönemde, şeklinde formüle edilen bir giriş yapılmaktadır. Nollé, Side'de *demiourgos'*luğun tanrıça Roma'nın rahipliği ile birlikte olmasının (ἱερεὺς Θεᾶς Ῥώμης καὶ δημιουργός) iki memurluğun ilişkisini gösterdiğini belirtmektedir.[237] İ.S. geç 3. yüzyılda Side'deki Pythia oyunlarının *agonathesia*'sını üstlenebilmek için *demiourgia* memuriyetini yerine getirmiş olmak muhtemelen şarttı; en azından iki yerde geçen ἀγωνοθτήσας μετὰ δημιουργίαν ifadesi bu sonuca götürmektedir. Kent olasılıkla *demiurgia* için başvuru sayısının giderek azalması ve daha popüler olan *agonothesia*'ya daha fazla talep olması nedeniyle *eponymos* memuriyetin boş kalmamasını garanti altına almak için bir önlem almıştır. Side'de bir istisna hariç İmparatorluk Dönemi *demiourgos'*larının hepsi roma vatandaşlık hakkına sahiptir. Bunun dışında Side'de yabancı biri de *demiourgos'*luk yapabilirdi. 3. yy'dan komşu kent Kasai'dan M. Aur. Obrimianus Konon'un Side'de *demiourgia* üstlendiği bilinmektedir.

Perge'de *demiourgia*'nın eşzamanlı olup olmadığı kesin olmasa da genellikle Artemis rahipliği/rahibeliği ile birlikte yapıldığı görülür. Perge ve Sillyon'dan iki kadın *demiourgos* iyi bilinmektedir: Perge'de Plancia Magna, Sillyon'da Menodora. *Demiourgia* oldukça sık olarak farklı memuriyetlerle birlikte, eşzamanlı olup olmadığı kesin olmasa da çoğu zaman *demiourgos*'luk yapan birisi imparator kültü baş rahipliği de yapmıştır. Perge ve Sillyon'da *demiourgia*'nın *eponymos* olup olmadığı çok net değildir. Ancak Aspendos'tan iki yazıtta ἐπὶ δημιουργοῦ ile başlayan ifade nedeniyle *demiourgia*'nın *eponymos* olduğu kesindir.[238]

İmparatorluk Dönemi'nde Perge, Sillyon ve Side'de *demiourgia* üstlenen vatandaşların kendilerinden beklendiği gibi gerek kentlerinde gerçekleştirdikleri imar faaliyetleri gerekse yaptıkları para dağıtımlarıyla görevlerini oldukça cömert bir şekilde yerine getirmişlerdir.

2.2.1.7 κωμάρχης

Komarkhes, bir köyün yönetiminden sorumlu yıllık olarak seçilen, genellikle iki kişi olan, köy yöneticilerini işaret etmek için kullanılan en yaygın unvandır. *Komarkhoi*'un (κώμαρχοι) festivaller, kurbanlar, köye miras bırakılan arazi vs. bağışların amacına uygun kullanılması gibi sorumlulukları olduğu anlaşılmaktadır (Per. 64, 65). Köy memurları için kullanılan daha eski bir unvan βραβευταί idi. Kentsel bir unvan olan *strategos* bazen bağımsız köyler için de

---

[237] ISide, s. 98.

[238] Bak. aş. böl. 4.3.3.

kullanılmıştır.[239] Bazı köylerde bir yaşlılar meclisi (*gerousia*) olmasına karşın kente özgü, ayırt edici özellikte bir kurum olan *boule* görülmez. *Gerousia* yerel meselelerle ilgili - ortak arazilerin kullanımı, köy fonlarına memurların katkıları, vakıf ve fonların örgütlenmesi gibi - konularda kararlar almış ve yıllık olarak memurların seçimini yapmıştır. Bazen yaşlıların ön sırada oturma hakkından bahseden yazıtlar vardır. Bazı köylerde *grammateus* ve *tamias* da vardı. Köyler kentle ilgili işlerde kesinlikle söz söyleme hakkına sahip değillerdi. Ancak kent yönetimi de köylere çok az müdahale etmiştir.[240]

Perge teritoryumundaki Lyrboton Kome'den iki yazıtta *komarkhoi*'un hayırsever vatandaşlar tarafından yapılan bağışların hangi amaçlarla kullanılacağıyla ilgili vasiyetlerden bahsedilmektedir (Per. 64,65). Yazıtlardan birinde tanrı Apollon'a adanmak üzere arazi satın alınması için bırakılan paranın gelirinden tanrı sunuları ve delikanlılık çağına gelen gençlerin ziyafetine para harcamaları vasiyet edilmektedir. Yazıtta geçen -her yıl seçilen *komarhos*'lar- ifadesinden, *komarkhoi*'un en azından burada yıllık olarak seçildiği anlaşılmaktadır.

2.2.2 Dini Memurlar

2.2.2.1 ἀρχιερεύς

Anadolu'da Augustus Dönemi'nden itibaren ilk olarak Asia Eyaleti'nde kurulan imparator kültünün yürütülmesinden sorumlu makam olan *arkhiereia* (başrahiplik), hem eyalet hem de kent düzeyinde oldukça önemli bir memuriyettir. İlk kez İ.Ö. 29'da Pergamon'da eyalet çapında bir imparator tapınağı kurulur.[241] Pergamon'daki ilk tapınaktan sonra eyalet düzeyinde imparator tapınağının hangi kentte kurulacağı kentler arasında önemli bir çekişme konusuna dönüşür. Bunun üzerine İ.Ö. 26'da Tiberius, kendisi, annesi Iulia ve Senato için Smyrna'da eyaletteki ikinci imparator tapınağının kurulmasını onaylar.[242] Üçüncüsü, Miletos'ta Caligula'nın kendisi için tapınak yapılmasını emretmesinden sonra yapılmış olabilir. Ancak bu tapınağın yapılıp yapılmadığı kesin değildir.[243] Ephesos'ta ilki Flavius'lar, ikincisi Hadrianus döneminde olmak üzere eyalet çapında imparator tapınakları olduğu

---

[239] Magie, Roman Rule, s. 1026 no. 70; Jones, Grek City, s. 272. Roma döneminde κωμάρχαι, κωμαρχία için bak. (OGIS 527)

[240] Jones, Greek City, s. 272 dn. 18.

[241] Cass. Dio 51, 20, 7; krş. Deininger, Provinziallandtage 37 dn. 1.

[242] Tac. ann. 4, 55-56.

[243] Cass. Dio 59, 28,1: Γάιος δὲ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τῷ ἔθνει τέμενός τι ἑαυτῷ ἐν Μιλήτῳ τεμενίσαι ἐκέλευσε; ayrıca bak. Magie, Roman Rule, s. 1366, no. 46.

bilinmektedir.[244] Yine Hadrianus Dönemi'nde Kyzikos'ta bir eyalet imparator tapınağı kurulmuştur.[245] Daha sonrasında Pergamon, Ephesos, Smyrna ve Sardeis'te olmak üzere çok sayıda eyalet düzeyinde imparator tapınakları kurulduğu görülmektedir.[246] Bu tapınakların başrahiplerini belirtmek için ἀρχιερεὺς Ἀσίας ναῶν τῶν (ναοῦ τοῦ) ἐν Περγάμῳ,[247] ἀρχιερεὺς Ἀσίας ναοῦ τοῦ Σμύρνῃ,[248] ἀρχιερεὺς Ἀσίας ναοῦ τοῦ (ναῶν τῶν) ἐν Ἐφέσῳ,[249] ἀρχιερεὺς Ἀσίας ναῶν τῶν ἐν Σάρδεσιν,[250] ἀρχιερεὺς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Κυζίκῳ[251] ifadeleri kullanılmaktadır. Bunun yanısıra sadece ἀρχιερεὺς Ἀσίας ifadesi görülür. Kornemann'ın başı çektiği erken dönem araştırmacılar ἀρχιερεὺς Ἀσίας'ın Pergamon'da görevli olan ve hierarşik olarak diğer dört kentteki *arkhiereus*'lardan daha üst makamda bulunan Pergamon'daki tapınakların *arkhiereus*'unu işaret ettiğini düşünmektedir.[252] Ancak Magie'nin de göstermiş olduğu gibi ἀρχιερεὺς Ἀσίας ile diğerleri arasında böyle bir hierarşi olduğunu kanıtlayacak hiçbir antik veri bulunmamaktadır.[253]

Pamphylia kentlerinde görülen, kent düzeyinde yapılan başrahiplik genel olarak kentteki imparatorluk kültünün işleyişinden ve kültle bağlantılı oyunların düzenlenmesinden sorumludur.[254] Oldukça prestijli olan bu makama getirilenler, köken olarak yerel seçkinler zümresine ait[255] ve *eponymos* (Asp. 5) memurlar olarak kentin en önde gelen kişileri arasındaydılar. Geleneksel kültlerin rahipleri gibi görev süreleri bir yıl ya da daha fazla hatta ömür boyu olabilmektedir. Ephesos'tan bir ailenin bu görevi beş kuşak boyunca sürdürdüğü bilinmektedir.[256] Başrahipliğin en çok masraf gerektiren bölümü imparatorluk kültüyle

---

[244] Magie, Roman Rule, s. 1432-1434, no. 18.

[245] IGR IV 140.

[246] Daha detaylı bilgi için bak. Deininger, Provinziallandtage 39.

[247] Örn. IGR IV 525, 577, 908, 1230-1231, 1639.

[248] Örn. ISmyrna 727.

[249] Örn. IGR IV 643.

[250] Örn. IGR IV 1523.

[251] Örn. IGR IV 153, 155, 157.

[252] Deininger, Provinziallantage, s. 39, dn. 9.

[253] Krş. Deininger, Provinziallantage, s. 39, dn. 10.

[254] İmparatoluk kültü ile ilişkili oyunlar için bak. Magie, Roman Rule, s. 1523; Price, Ritual and Power, s. 179-227.

[255] Quass, Honoratiorenschicht, s. 216. Başrahipliğin önemi için bak. Quass, Honoratiorenschicht, s. 150vd ve 307 vd.

[256] IEphesos III 710.

bağlantılı oyunların düzenlenmesidir. Bu bakımdan başrahiplik *leitourgiae* arasında en masraflı memuriyetlerden birisidir. Bu görevi üstlenenlerden beklenen son derece cömert olmalarıdır.[257]

Pamphylia'da İmparatorluk Kültü ilk kez büyük ihtimalle Tiberius'un yönetimi sırasında Dea Roma ve Tiberius'un oğlu Drusus'un rahipliği ile bitlikte Attaleia'da belgelenir (Att. 4). Yaklaşık 73–77 yılları arasına tarihlenen bir başka (Att. 6) yazıtta *arhhiereus* olarak Marcus Sempronius Albanus görülür. Bu yazıtta M. Sempronius Albanus arkadaşı olan Marcus Plancius Varus'u onurlandırmaktadır. Daha sonra *arkhiereus* olarak Quadratus oğlu Calpurnius Diodoros'un dört yıl süreyle görev yaptığı ve bu sırada düellolar ve hayvan dövüşleri düzenleyerek görevini cömert bir şekilde yerine getirdiği için onurlandırılmaktadır (Att. 10). Attaleia'dan *arkhiereus* olarak görev üstlenen Marcus Petronius Firmus Calpurnius Saeclarius ayrıca yaşam boyu Apollon rahipliği, *Megala Kaisarea*'nın *agonothetes*'liği, *eirenarkhos*'luk ve *strategos*'luk gibi yerel memuriyetlerin yanısıra *praefectus fabrum* olarak hizmet etmiştir (Att. 11). Calpurnius ismi nedeniyle Attaleia'lı Calpurnii ile akraba olmalıdır. Traianus Dönemi'ne tarihlenen onurlandırma yazıtında Lucius Gavius Fronto II (PIR^2 G 100) *arkhiereus* olarak görülür (Att. 14). Lucius Gavius Fronto II, *quaestor* ve *propraetor* olan Lucius Gavius Aelianus'un[258] babası, senator Lucius Gavius Clarus'un[259] büyükbabasıdır. İmparator tarafından devlet atıyla ve en seçkin onurlarla onurlandırılmış, İmparator Traianus tarafından askeri hizmetlerini bitirmiş 3000 lejyonerin Kyrene'ye yerleştirilmesi ile görevlendirilmiştir. Attaleia'ya dönünce beş yıl boyunca devamlı olarak *gymnasiarkhos*'luk, dört yıl boyunca bütün imparator kültlerinin başrahipliğini üstlenmiş; ayrıcada *skenik* ve *gymnik* oyunlara masraflarını üstlenerek *agonothetes* olmuştur. Hadrianus Dönemi'ne tarihlenen bir yazıtta ἀρχιερέα τῶν τριῶν πενταετηρικῶν ἀγώνων ifadesi Attaleia'da ilk kez geçmekte ve bu bayramın imparator kültü rahipliğini Marcus Gavius Gallicus masraflarını kendisi karşılayarak üstlenmektedir (Att. 16). Perge Kenti'nde Iulius-Claudius'lar Dönemi'nde C. Iulius Cornutus Bryoninus'un başrahip ve *agonothetes* olarak görev aldığı [260] oyunlara paralel olarak Attaleia'daki bayram da imparatorluk kültünün kurulması ile bağlantılı olmalıdır. Attaleia'da *arkhiereus* olarak görev yapan Quintus Rutilius İmparator

[257] Price, Rituels and Power, s. 64 vd.

[258] Halfmann 1979, s. 79 ve 160 no. 71.

[259] Halfmann 1979, s. 183 no. 106.

[260] Krş. IPerge, s. 55 vd. no. 42.

Oyunlarının *agonothetes*'liğini masraflarını karşılayarak üstlenmiştir (Att. 18). Attaleia'da ayrıca Curtia Paulina adında bir kadın başrahiplik yapmış gözükmektedir (Att. 9).
Perge'de imparator kültünün kuruluşuna ilk kez Vespasianus Dönemi'nde tanık olunmaktadır. Vespasianus Dönemi'nde Perge'de imparator kültününün kuruluşuyla bağlantılı olarak *neokor* unvanı verilmesiyle *Megala Kaisarea* Oyunları kurulmuştur.[261] Neokoros kültünün Perge'de kurulmasında Bryoninus'un katkıları olmuştur (Per. 6). C. Iulius Cornutus'un oğlu olan Bryoninus, imparatorluk kültü başrahibi ve *pentaeterik Megala Kaisarea* oyunlarının *agonothetes*'idir.

2.2.2.2 ἱερεύς

Sorumlusu oldukları tapınağın bakımından, ibadet edenlerin beslenmesinden, kurbanlıkların temininden ve diğer konularda kendi ceplerinden harcama yapmaları nedeniyle rahiplerin görevleri *leitourgia* özelliği taşımakta ve özellikle önemli tapınakların rahiplikleri varlıklı kimseler tarafından üstlenilmekteydi. Rahiplik üstlenen elitler kendilerinden beklendiği şekilde tanrıya dindarlıklarını, insanlara karşı da onurseverliklerini gösteriyorlardı. Kuskusuz bunun tek yolu cömertlikti. Tanrılar için kesilen kurbanlar, yapılan sunu ve şölenler, insanlar için yapılan yiyecek, zeytinyağı veya para dağıtımları ile verilen ziyafetler dindarlık ve onurseverliği gösterme araçlarıdır. Hellenistik Dönem'de özel bir halk hizmeti olan görevleri giderek kentsel bir görev haline gelir.[262] Bu nedenle rahipliklerin *leitourgia*'nın yanında *arkhe* özelliğine de sahip olduğu söylenebilir.

Rahipler Halk Meclisi'nde genellikle bir yıl için atanmakla birlikte Halk Meclisi bazen kente ya da herhangi bir tapınağa yararı dokunan bir kişinin kendisine ve soyundan gelenlere sonsuza kadar rahiplik bahşedebilirdi. [263] Bazı rahiplikler açık arttıma ile en yüksek teklifi verene satılırdı.

Beklendiği gibi Pamphylia kentlerinde çok sayıda rahiplik olduğu görülür. Testimonia'daki yazıtlar incelendiğinde kentlerde çok sayıda kültle bağlantılı birçok rahip ve rahibe olmakla birlikte, Hellenistik Dönem'e ait epigrafik belge çok kısıtlıdır. Perge'de Artemis Pergaia ünü kent dışına taşan bir kült olmasına karşın, bu külte ilişkin de Hellenistik Dönem'den epigrafik belge azdır. Parçalı bir durumda bulunan tapınak envanter listesinin korunan bölümünde

---

[261] IPerge, s. 56 vd.

[262] Bremen, Limits, s. 22.

[263] Jones, Greek City, s. 227, dn. 32; Bremen, Limits, s. 22.

Sideli Menneas'ın karısı için bir ithaf yapıldığı anlaşılmakta, Menneas'ın karısının belli bir dönem için bu memuriyeti üstlenen Sideli bir Artemis Pergaia rahibesi ya da Side'de Artemis tapınımından sorumlu bir Artemis rahibesi olduğu düşünülmektedir[264].

Side'de Hellenistik Dönem'e tarihlenen bir yazıtta Κιδραμυας adında bir Zeus Nikator kültü rahibi bulunur. Gölcük'te (muhtemelen Lyrbe'nin kırsal bir yerleşimi), Pisidia'daki Tymandos'ta (muhtemelen Seleukos Kralları tarafından kurulan) ve Arykanda'da belgelenen bu kültün kralığın çöküşünden sonra Seleukos kültünün devamı olarak büründüğü yeni form olduğu varsayımı[265] henüz kesinlik kazanmamıştır. Ancak İ.Ö. 3. ve 2. yüzyıllarda Side'nin Seleukos'larla yakın ilişkisi nedeniyle kentte Seleukos kültünün kurulması doğaldır.[266]

İmparatorluk Dönemi'de hem kültlerin çeşitliliğinde hem de rahiplerin sayısında önemli bir artış gözlenir. Perge'de ilk sırada, 5 rahibe 8 rahip ile kentin baştanrıçası Artemis Pergaia kültü gelmektedir. Bunu Sebaste Homonoia, Apollon Pythios, Tanrıça Meter, Athena, Ares rahiplikleri takip etmektedir.

Side'de tespit edilen 14 Dea Roma rahipliği, *demiourgia* ile eş zamanlı olarak ve sadece erkekler tarafından üstlenilmiştir. Kentte ayrıca Apollon, Poseidon, İsis, Serapis, Athena, Dionysos, *themis* Andronikiane rahibi, Demeter rahiplikleri belgelenmiştir.

Attaleia'da da yoğun bir kült organizasyonun olduğu görülür. Side'deki yoğunlukta olmasa da sık rastlanan Dea Roma rahipliği bir kadın tarafından da üstlenilmiştir. Bunun dışında Apollon, Dionysos, Ares, Artemis Elaphebolos, Leto, Drusus, Antonia, Sebaste Nike'nin rahiplikleri belgelenmiştir.

Sillyon'da diğer memuriyetler gibi kentteki bütün rahiplikleri de Menodora'nın üstlendiği görülmektedir. Sadece buluntu raslantısallığına dayandırılamayacak bu veri en azından Menodora'nın kent eliti içindeki seçkin konumuna ışık tutmaktadır. Menodora'dan Demeter rahibesi ve bütün vatan tanrılarının *hierophantis*'i olarak söz edilmesi kentte Demeter'in yanısıra başka kültlerin de varlığını göstermektedir.

Mevcut epigrafik verilerle rahiplik süreleri konusunda kesin bir sonuca ulaşmak zor gözükmektedir. Bununla birlikte rahipliğin yaşam boyu (διὰ βίου) ya da sonsuza kadar (εἰς

---

[264] IPerge 10; krş. ISide, s. 210.

[265] ISide, s. 381.

[266] ISide, s. 380-381.

τὸν αἰῶνα) veya peşpeşe birkaç yıl (πενταετηρικός) ya da bir defadan fazla (δίς) üstlenilebildiği kesindir.[267]

2.2.2.3 ιεροφάντης

Hierophantis kelime anlamına göre ibadet etmek isteyenlere dini bilgileri öğreten görevlidir.[268] Ayrıca Eleusis Mysteria'larına, bir rahip klanı olan Eumolpidae'dan ömür boyu görev yapmak üzere başrahip olarak atanan kişiye verilen bu unvan Demeter ve Dionysos kültlerinin olduğu yerlerde de görülür.[269] Sillyon'da Menodora imparator kültü baş rahibeliği, bütün tanrıların ve Demeter'in yaşam boyu rahibeliği ile bütün vatan tanrılarının *hierophantes*'liğini üstlenmiştir (Sill. 1, 2, 3).

2.2.2.4 ιερομνήμων

Hieromnemon genellikle bir tapınakta hazineden sorumlu üst düzey görevliler için kullanımaktadır.[270] Khalkedon'dan bir karar metninde, *proksenia* bahşedilen kişilerin adının taş stel üzerine yazdırılması ile *hieromnemon* görevlendirilmiştir.[271] Issa, Byzantium, Perinthos, Slymbria ve Entella'da *eponymos* memuriyet olarak görülmektedir.[272]

Side'de bahsedildiği her iki yazıtta da belli bir dini fonksiyonu açık değildir fakat en azından kentle ilgili diğer faaliyetlerle ilgili görünmekte ve iki yazıtta da (Sid. 9, Sid. 48) *antarkhon* ile birlikte geçmektedir. Nollé Side'de tanık olduğumuz *hieromnemon* için *demiourgos* yardımcılığından (*antarkhon*) hemen sonra bahsedilmesinden dolayı burada önemli bir memuriyet olduğu sonucuna ulaşılabileceğini ancak önemli tapınakların finans yönetiminden sorumlu din görevlisi ya da tapınağın günlük işlerinden sorumlu bir memur olup olmadığının kesin olarak anlaşılamadığını belirtmektedir.[273]

---

[267] διὰ βίου: Att. 10-11-16, Per. 22-23-29-37, Sill. 2; Sid. 13; εἰς τὸν αἰῶνα: Sid. 14; δὶς: Att. 4-7; πενταετηρικὸς: Sid. 8.

[268] Liddell-Scott-Jones, Lexicon 1968.

[269] A Dictionary of Classical Antiquities. Mythology, Religion, Literature and Art, s. 210-212.

[270] RE 8,2, *hieromnemones*, 1490-6'da Anadolu'dan belgeler verilmektedir.

[271] Magie, Roman Rule, s.1184, n.8.

[272] Sherk 1993, s. 279.

[273] ISide, s. 360.

2.2.3 Maliye ve Ticaretle İlgili Memurlar

2.2.3.1 ἀγορανόμος

Agoranomos, bir kent için oldukça önemli bir konu olan ticari faaliyetlerin düzgün bir şekilde yürütülmesinden sorumludur[274]. Öncelikli olarak *agora*'daki dükkanların bakım ve onarımını sağlamak, pazar yerinde kullanılan ölçüm aletlerinin doğruluğunu kontrol etmek[275], satışa sunulan malların kalitesini denetlemek ve fiyatlarının uygunluğunu sağlamakla yükümlüdür[276]. *Agoronomos'*lar kusurlu davranan bir tüccarın dükkanını kapatma ya da para cezası uygulama yetkisine sahiptir.[277]

Agora genellikle taş döşeli, etrafı sütunlarla çevrili, üzerinde dükkanların bulunduğu bir alandır. Kentler bu dükkanları ve sütunlar arasında kurulan tezgahları kiraya vermekte ve buradan iyi bir gelir elde etmektedir.[278] Kent adına bu kiraları toplamak *agoranomos*'un görevidir.

Onun en zor görevi ise iaşe düzensizliklerini önlemek, fırsatçılarla mücadele etmek ve tahılın uygun fiyata satılmasını sağlamaktır. Anadolu'da her yerde tahıl üretimi yapılmasına karşın bazı kentlerde şiddetli buğday krizleri yaşandığı bilinmektedir. Aspendos'ta Tiberius Dönemi'nin başlarında böyle bir kriz yaşanmıştır[279]. Dolayısıyla tahıl çok fazla fiyat dalgalanmasına maruz kalmakta, fiyatlar yoksul sınıfların satın alma gücünün üstüne çıkabilmektedir. İyi bir *agoranomos* cebinden ödeyerek ya da ikna gücünü kullanarak,

---

[274] Aristoteles (pol. 1321b 13 vd.) *polis*'te olması gereken zorunlu görevlerin başta gelenleri arasında pazar yerlerinin denetlenmesi, alışverişin dürüst yapılması ve iyi bir düzenin hüküm sürmesini sağlama görevinin verileceği bir yetke (*agoranomia*) olması gerektiğini belirtir.

[275] Ağırlıkların üzerinde genellikle *agoronomos*'un adı bulunmaktadır. Tüccarlar kullandıkları ölçü aletlerini *agoronomos'*un ofisinde (*agoranomion*) bulunan standart ölçüm aletleriyle kontrol ettirerek damgalatırlardı. Perge'de ele geçen ağırlıklar üzerinde de *agoronomos*'ların isimleri görülmektedir (Per. 48, 49, 50). *Agoronomos*'ların kullandıkları ağırlıklar konusunda yapılan en son çalışmalarla ilgili bibliografya ve ağırlıklar üzerindeki betimlemeler için bak. N. Eda Akyürek Şahin- S. Uyar, Gephyra 6, 2009,137-148, s. 141-144 ve s. 141 dn. 10.

[276] Jones, Greek City, s. 215-217; Magie, s 60 vd.; Sartre, L'Asie Mineure, s. 225-226; Veyne, Brot und Spiele, s. 254; Quass, Honoratioren, s. 248-252 ve 260-264.

[277] Tralleis'de *agoranomos*'lar kent pazarındaki işlemlerle ilgili zabıtları karara bağladı ve ceza kesti: (ITralles I 32, str. 8-10 Hell. Dön); (IErytrai 101 İ.Ö. 2.yy). Eumenes II'nin bir mektubundan bağımlı bir kentte *agoronomia*'dan elde edilen gelirlerin krallığa gittiği anlaşılmaktadır; krş. Jones-Ricl 1997, s. 3.

[278] Bununla ilgili olarak bak. yk. böl. 1.3.1.

[279] Sartre, L'Asie Mineure, s. 226-229. Aspendos için ayrıca bak. Philostr. Ap. 1, 15.

buğdayı[280], zeytinyağını[281] ve diğer gerekli maddeleri, kıtlık sırasında bile makul fiyata satılmasını sağlamıştır. Böyle cömert *agoranomos*'lara ayrıcalık ve onurların verildiği Hellenistik kararların sayısı oldukça fazladır. *Agoranomos*'un görev ve yetkileri Roma Dönemi'nde de aynı doğrultuda devam etmiştir.

Memuriyetini kıtlık bunalım ya da darlık dönemlerinde yapan *agoranomos*'ların, görevini "görkemli", "sebatlı", "seçkin", "eli açık" şekilde yerine getirdiğini belirten onur yazıtları bu görevin hatırı sayılır bir harcama gerektirdiğini ve memuriyetin *leitourgia* olarak üstlenildiği göstermektedir.[282] Ancak *agoranomia'*ya maddi katkıda bulunmak için mutlaka *agoronomos* olmak gerekli değildir. Bazen halihazırda bir *leitourgia* yapmakta olan birisi, ör. bir *gymnasiarkhos* ya da başka biri, *agoranomia*'ya katkıda bulunabilmektedir[283]. Bir *agoranomos* bu görevini *leitourgia* olarak birden fazla dönem için yapabilirdi[284].

Agoranomia genellikle bir kişi tarafından bir yıl süreyle yapılmakla birlikte bazı kentlerde iki ya da üç üyeden oluşan bir kurul söz konusu olabilmektedir[285]. Bu durumda memuriyet heyetinin bir yıllığına seçildiği ancak heyet üyelerinin aynı zamanda değil sırayla görev yaptıkları görüşü doğru olmalıdır[286]. Bu memuriyeti üslenenlerden beklenen maddi yükümlülüklerin yüksek olması ve ağırlaşan ekonomik şartlar nedeniyle, İmparatorluk Dönemi öncesi genellikle bir yıl olan görev süresi kısaltılmış, *agoranomia*'yı bir yılda birkaç kişi dönüşümlü olarak üstlenmiştir.

Pamphylia'da Hellenistik Dönem'de *agoranomos* sadece Perge'de belgelenir. Roma Dönemi'nde ise Perge, Sillyon ve Side'de çok sayıda *agoranomos* görülmektedir. Side'de Aurelius Mandrianus Longinus'un *agoranomos* olarak bir yıl süreyle görevde kaldığı özellikle vurgulanmaktadır (Sid. 17). Buna karşın İ.S. 3. yüzyılın ekonomik kriz ortamında, Perge ve Side'de, bir yıl içinde birden fazla *agoranomos*'un görev yaptığı anlaşılmaktadır. Side'de memuriyet için en erken belgede birinin *agoranomos* memuriyetini kazanması dolayısıyla ödediği *summa honoria'*dan bahsedilir (Sid. 23).

---

[280] Reynolds, Aphrodisias, no. 30.

[281] TAM 5, 2 no. 942.

[282] Magie, Roman Rule, s. 645; Quass, Honoratioren, s. 260-264.

[283] Quass, Honoratioren, s. 264 dn.1075.

[284] Dmitriev, City, s. 257.

[285] Magie, Roman Rule, s. 645, dn. 41.

[286] Wörrle, Stadt und Fest, s. 112.

2.2.3.2 σιτώνης ve ἀρχισειτώνης

Hellenistik Dönem'den itibaren bazı kentlerde halkın hububat gereksiniminin düzenli bir şekilde karşılanması için her yıl düzenli olarak bir buğday alım memuru, σιτώνης tayin edildiği görülmektedir.[287] Yerel üretimin kentin hububat gereksinimini karşılamakta yetersiz olması ya da kötü hava koşulları, savaş gibi olağanüstü durumlar ya da spekülatif olarak tahıl kıtlığı yaratılması gibi durumlarda tüccarlar hububat ithal etmekte ancak fiyatı yerli halkın ödemeye alışık olduğundan daha yüksek olmaktadır. *Sitonia*'ın böyle durumlarla başa çıkabilmek için geliştirilen bir kurum olarak işlevi, halkın ihtiyacı olan tahılı uygun fiyata vatandaşa temin etmektir. Bu uygulamanın ilk örneklerinden birisi, İ.Ö. 338 Khaironeia Savaşı sonrasında ortaya çıkan olağanüstü koşullarda Atina'da, Demosthenes'in *sitones* seçilmesidir. Klazomenai'da yaklaşık İ.Ö. 360'da *sitonia* olarak kabul edilebilecek bir devlet eylemi görülmekle birlikte *sitones* sözcüğü geçmemektedir. İlk önce Batı Anadolu kıyı kentleri Erytrai'da (İ.Ö. 275-270) ve Samos'ta (yak. İ.Ö. 245) görülen memuriyet Roma Dönemi'nde tüm Anadolu'ya yayılır. *Sitonia*'nın olmadığı kentlerde tahıl temininden ἀγορανόμος, τριτευτής, εὐθηνιάρχης gibi memurlar sorumludur.

Anadolu'da *sitones* için en erken belgelerden olan hububat alımı ile ilgili Samos kararına[288] göre kentin her yıl magistratların seçildiği toplantıda Halk Meclisi'nin hububat temini için, kişisel serveti iki talent'in altında olmayan, bir *sitones* ve serveti üç talentten az olmayan kişiler arasından da tahıl için ayrılan paranın yönetimiyle ilgili diğer memurları seçmesi gerekmektedir. [289]

Sitonia Roma Dönemi'nde de diğer memurlar gibi yerel kariyerin bir parçası sürekli bir memuriyet olarak Halk Meclisi'nde oylama ile seçildiğini gösteren bir yazıt mevcuttur (ἐψηφίσατο IGR IV, no. 1167). *Sitonai* sayısı kentlere göre değişmekte yazıtlarda çoğul formu σειτῶναι'ın bulunması bazı kentlerde birden fazla kişinin görev yaptığını göstermektedir. Side'de bazı yazıtlarda geçen ἀρχισειτώνης da bunu destekler. Ἀρχισειτώνης olarak söz edilen kişi *sitonai* heyetinin başkanı olmalıdır.

Sitonai'ın sadece yiyecek kıtlığı baş gösterince ya da bu riskin yüksek olduğu kentlerde oluşturulan bir memuriyet olduğu yönündeki yorumları destekleyen bir kanıt mevcut değildir.

---

[287] Magie, Roman Rule, s. 61 vd. dn.33; Strubbe 1987, s. 83.

[288] Stephen V. Tracy, The Date of the Grain Decree from Samos: Prosopographical Indicators, Chiron 20, 1990, 97-100

[289] Sartre, L'Asie Mineure, s. 95-97.

Konuyla ilgili metinlerde *sitones*'in zor koşullarda memuriyet yaptığına değinen ifadeler sadece iki metinde geçmektedir. Bithynia'da Prusa'da, Pamphylia'da Side'de (Sid. 23) bu memuriyetin mevcut oluşu *sitonai*'ın sadece teritoryumunda yeterli tahıl üretimi yapılamayan ya da ihracat yapılması için uygun olmayan bir konumda olan kentlerle sınırlı olmadığını göstermektedir. Bazı çok küçük kentlerde *stonai* bulunmasına karşın büyük bir kentte olmaması gıda temininden sorumlu başka memuriyetlerin olmasındandır. Özellikle *agoranomia* kent pazarında halkın ihtiyacına yetecek miktarda malın, özellikle zeytinyağı ve tahıl, hazır bulunmasından sorumludur. Perge'de *stonai* için şu ana kadar bir belgenin ele geçmemesi muhtemelen bu işi *agoranomos*'un üstlenmiş olmasındandır. Perge'den İ.S. 1. yüzyıla tarihlenen bir yazıtta geçen εἰς ἀγορασμὸν πυ[ρῶ]ν ifadesi (Per. 13) ve Perge'de özellikle 3. yüzyıla tarihlenen çok sayıda *agoranomos* yazıtıyla da bu desteklenmektedir. *Sitones* yazıtlarında da İ.S. 2. ve 3. yüzyılda bir artış dikkati çeker.

Tralleis'ten bir metin *sitones*'in Mısır'dan tahıl ithal etmek için imparator'dan izin aldığından söz etmektedir.[290] Bu izin *sitones* için fevkalade bir böbürlenme vesilesidir. Gerek *sitonai* gerekse hububat gelirlerine bakan diğer memurlar kuşkusuz kentin eşraf tabakasına mensup kişilerdi. Side'den yerli kökenden gelen Polemon oğlu ....otesbaras *boule* üyeliği ve *arkhisitones*'liğinin yanısıra *agoranomia* için yüklüce bir *summa honoraria* ödemiştir (Sid. 23). Sillyon'da onurlandırılan Kleon ise *sitonia* için 500 *denarii* bağış yapmıştır. *Sitones*'in kentin zenginlerinden olması ve büyük toprak sahibi kimseler arasından seçilmesi geleneği, hububat kıtlığı ya da spekülasyonu olduğunda, bu kimselerin daha kolay buğday temin edebileceği düşüncesinden kaynaklanmış olsa gerektir. *Sitones*'in herhangi bir kıtlık durumu olmadığı zaman tahıl temin etmesi zor olmamalıdır. Muhtemelen kentin ihtiyacı olan tahıl öncelikle teritoryumda yapılan üretimden karşılanmaktadır. Bazen spekülatörlerin suni olarak tahıl kıtlığı yarattıkları bilinmektedir. Bununla ilgili iyi bilinen bir olay Tiberius Dönemi'nin sonlarında Aspendos'ta yaşanmıştır. Dio Khrysostom'un başından geçen bir olay Prusa kentinde tahıl fiyatlarının nasıl normalin üstünde yükseldiğini ve kızgın ayak takımının *rethor*'un evine taşlar ve yanan odun parçalarıyla nasıl saldırdıklarını anlatır[291]. Dio'nun yaşamındaki bu olay, bir kentte uygun fiyatla yeterli tahıl bulundurulmasının ne kadar önemli olduğunu ve bununla bağlantılı sorunların hangi boyutlara ulaşabileceğini göstermektedir. Halkın kıtlık süresinde sıkıntıya düşmemesi için kurulmış olan *stonia*'nın, politik amacı ise

---

[290] Strubbe 1989, s. 107-108.

[291] Dio Khrys. 46, 8; krş. Jones, Dio Chrysostom s. 19-25.

kıtlık sırasında mümkün olan halk ayaklanmalarını önlemek ve Roma yönetiminin mümkün bir müdahalesine meydan vermemektir.[292]

Kadınların bu tür bir memuriyet yaptıklarına ise şimdiye dek rastlanmamıştır.

2.2.3.3 ἐμποριάρχης

Ἐμποριάρχης, bir *emporion*'un yönetimi ve denetiminden sorumlu en yüksek memurdur. Ἐμπόριον, agora gibi, alım-satım işlerinin yapıldığı bir yerdir. Anadolu'da Side dışında örneğin Miletos,[293] Ephesos,[294] Smyrna[295], Aphrodisias,[296] Laodikeia,[297] Phrygia Apameia'sı,[298] Nikaia,[299] Prusias ad Hypium,[300] ve Nikomedeia'da[301] *emporia* belgelenmiştir. *Emporion*'un oluşum bakımından değişik biçimleri görülmektedir. Kentte, kırsal alanlarda, deniz kıyısında ya da ırmak ağızlarında olabilir. Kent içindeki *emporion* kentin yasal sistemi içinde ve onun coğrafi bir parçasıdır. Aphrodisias ve Apameia *emporion*'ları bu şekildedir.[302] Bu bakımdan Apameia'da[303] ve Aphrodisias'taki *emporiarkhes* olasılıkla kentin içindeki *emporion*'un başındadır. Kentin bir ἐμποριάρχης'e sahip olması kent pazarının önemini gösterir.

Bundan başka Trakya ve Bithynia kentleri tarafından yönetilen *polis* statüsünde olmayan geniş kırsal alanlarda pekçok *emporion* görülmektedir.[304] Bu tip *emporia* pazarların olmadığı bölgelerde, bölgenin ekonomik yaşamını canlandırmak için ya da imparatorluk işleri için

---

[292] Strubbe 1987 ve Strubbe 1989

[293] Rehm, Inschriften 140 str. 31; IPriene 130.

[294] SEG 34 (1984) 1107.

[295] ISmyrna 713.

[296] J. Reynolds, The Linen-Market of Aphrodisias in Caria, şurada: F. E. Koenig – S. Rebetez (ed.), Arculiana. Recueil d'hommages offerts à H. Bögli, Avenches 1995, 523-528.

[297] ILaodikeia 50.

[298] IGR IV 796.

[299] INikaia 1071, 1203, 1422.

[300] IPrusias 29

[301] SEG 37 (1987) 1072.

[302] Magie, Roman Rule, s. 983 no. 20.

[303] IGR IV 796.

[304] Jones, Greek City, s. 260; INikaia 1071.

seyahat eden askerlere ve memurlara daha bol malzeme ve daha rahat konaklama sağlamak için kurulmuş pazar merkezleri olmalıdır[305].

Bir başka kategori olarak İskenderiye'de olduğu gibi, Anadolu'da Ephesos, Milet, Smyrna ve Side'de bulunan büyük limanların, hinterlad için bir iaşe merkezi olarak kullanılan *emporion*'ları bulunmaktadır. Bir de kıyı ırmaklarının ağzında kurulan ve iç kesimlerin siteleriyle bağlantılı pekçok *emporion* mevcuttur. Örneğin Bithynia'nın ufak bir kenti orman ürünleri açısından etkin bir merkez olan Prusias ad Hypium'da ırmak kıyısında bir *emporion*'a sahip olduğunu belirten bir yazıt bulunmaktadır.[306]

Statüsü, vergi muafiyeti olup olmadığı gibi ya da idari organizasyonuna dair ayrıntılar hakkında neredeyse hiçbirşey bilinmemekle birlikte *emporion*'da tamamen kendi hukukuna sahip bir bölge söz konusudur. Robert bir *emporion*'u "ne kent, ne kasaba ama *emporion*" diye açıklar.[307]

Ticaret kenti Side'de *emporiarkhes* önemli bir memurdur. Bu *emporion*'ların başkanları, pek tabii Decmus Iunius Zenodotos da, kentin eşraf tabakası içinde görece daha yüksek bir mertebede bulunmaktaydı (Sid. 13). Dec(i)mus Iunius Zenodotos'un Side'nin içinde mi yoksa bugünkü Manavgat civarında yani teritoryumunda bulunan bir *emporion*'un *emporiarkhes*'liğini yaptığı bilinmemektedir. Nollé birçok yabancının akınına uğrayan kentsel bir *emporion*'un başkanlığını başarıyla yerine getirebilmek için hırslı bir mizaca sahip olmak gerekirken kırsal *emporia*'da büyük toprak sahiplerinin bu işi üstlenmiş olabileceğini düşünmektedir.[308] *Emporiarkhes* kent dışından gelen müşterilerle ilişki içinde olması nedeniyle ticari ve hukuki konularda bilgili olmak zorundaydı. Side'li *emporiarkhes* Dec(i)mus Iunius Zenodotos da muhtemelen iyi hukuk bilgisinden dolayı *demiourgos*'luğu sırasında imparatordan kentin bütün davalarını kazanmıştır.

2.2.3.4 ταμίας

Tamias kamu hazinesiyle ilgili sorumlulukları olan bir memurdur. Bazen tek bir memur bazen de Smyrna, Pergamon, Milet gibi büyük kentlerde bir *tamias* heyeti görev yapmıştır.

---

[305] Jones, Greek City, s. 260; Magie, Roman Rule, s. 692.

[306] IGR III, 1427; bununla ilgili olarak ayrıca bak. L. Robert, A travers I'Asie Mineure, Paris 1980, s. 74-76.

[307] Hellenica II, 135.

[308] ISide, s. 369.

Alt kademede görev yapan, yani *arkhe*'si olmayan yardımcı pozisyonda olan memurlardır [309]. Onların görevleri kentin gelirlerini toplamak ve yasalara veya kararlara göre Danışma Meclisi'nin öngördüğü ödemeleri yapmaktır. Hellenistik Dönem'de bazı kentlerde ör. Miletos'ta olduğu gibi, işlevleri, kentin kamu gelirlerini seçimle işbaşında bulunan üyeler tarafından yönetilen bankada muhafaza etmekle ve bu seçilmiş üyeler tarafından belirtilen özel amaçlar için tahsis edilen paranın gerekli yerlere ödenmesiyle sınırlıdır. Çok sayıda mezar yazıtında, mezar hırsızlarına uygulanan para cezalarının ödeneceği kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.[310] Ancak bazı kentlerde *tamias*'ın daha geniş yetkilere sahip olduğunu gösteren ipuçları vardır: Smyrna'da *tamias*'ın adı ve unvanı sikkeler üzerinde görülür; Pergamon'da ἐνεχυρασία ile bağlantılı yasal sorumluluklara sahip ve yönetiminde köleler olan bir heyet olarak görev yapmışlardır.[311].

2.2.3.5 δεκά/εἰκοσάπρωτοι

Dekaprotoi/*eikosaprotoi,* kısaca, on ya da Hadrian'dan itibaren yirmi kişiden oluşan, kentlerin Roma'ya ödemekle yükümlü oldukları vergi tutarından sorumlu olan bir kuruldur. Kurul üyeleri Kent meclisi üyeleri (*bouleutai*) arasından belli bir servet kriterine göre seçilirdi. *Dekaprotoi*/*eikosaprotoi* yerel yönetim ve Roma arasında bir aracı kurum olarak hizmet görmekte[312] ve kentin bu hususta uğrayacağı zararlardan dolayı kendi servetleri dahilinde sorumluluk taşımaktaydı[313]. Söz konusu heyetin, Roma yönetiminin kentlerden aldığı verginin ödenmesinden sorumlu olduğu için, ödenmesi gereken vergi miktarında herhangi bir açık olması durumunda, bunu üyelerinin katkılarıyla tamamlamak zorunda oldukları bilinmesine karşın vergilerin nasıl toplandığı konusunda elimizde çok az bilgi bulunur. Muhtemelen vergilerin toplanması ile görevli yardımcı memurlar görev yapmaktaydı. Bir *dekaproteia*/*eikosaproteia*'nın, bir kentin gelirlerinin sorumluğunu üstlenmesi demek olan görevi, önemli bir *leitourgia* idi ve bu görevi bir kez veya daha fazla ya da yaşam boyu üstlenmek mümkündü.

---

[309] Macro, Cities, s. 679; Jones, Greek City, s. 241; Magie, Roman Rule, s. 61.

[310] Jones, Greek City, s. 241; Magie, Roman Rule, s. 61.

[311] Macro 1980, s. 679, dn. 47.

[312] Magie, Roman Rule, s. 1517, n. 48; Burton,

[313] Takmer, Gümrük Yasası, s. 197.

Bu kurulun Roma öncesinde Anadolu kentlerinde varlığı konusunda bazı fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Seeck, Roma öncesi *dekaproteia*'ya ilişkin hiçbir antik kaynak veya epigrafik malzeme bulunmamasından hareketle bu memuriyetin bir Roma kurumu olduğunu ve batı eyaletlerinde *senator* listesinin ilk on kişisinden oluşturulan *decemprimi*'ye karşılık olarak *dekaprotoi*'un ortaya çıktığını ileri sürmüştür.[314] Bununla birlikte Boecklin-Hyatt, *dekaprotoi*'un devlet tarafından kiralanan vergilerin toplanmasındaki rollerine benzer görevlere sahip memurların Roma'nın doğuyu ele geçirmesinden önce de var olmalarına dayanarak, bu memuriyetin Hellenistik Dönem'de de var olabileceğini düşünmektedir.[315] Dmitriev, Roma'lılardan önce Yunan dünyasında *dekaprotoi/eikosaprotoi* ile doğrudan ilişkili bir kanıt olmadığını belirtmektedir.[316]

Bu memuriyete ilişkin en erken belge Syria'dan, İ.S. 66-67'ye tarihlenen bir yazıttır[317]. Anadolu'da en erken belge ise Tralleis'ten İ.S. 2. yüzyıl başına tarihlenmektedir. Bazı kentlerde, Likya'da neredeyse tüm kentlerde, *dekaprotoi*'un yerini kısa süre sonra sayıları yirmi kişiye yükselen *eikosaprotoi* kurulu alır. Hula, her iki memuriyete birlikte değinen iki yazıt nedeniyle *dekaproteia*'nın yaklaşık Hadrianus Dönemi'nde yavaş yavaş *eikosaproteia* ile yer değiştirdiği ileri sürmektedir[318]. Hula'nın bu tezine karşılık Dmitriev, *dekaproteia*'nın erken 2. yüzyılda başladığı bilinirken, hemen hemen aynı dönemde niçin ve nasıl *eikosaproteia* ile yer değiştirdiğini anlamanın güç olduğunu, üstelik bazı kentlerde sadece *eikosaproteia*'nın bulunması ve buna ilişkin yazıtların 2. yüzyıl aralığına tarihlenmesi nedeniyle, bu kentlerde muhtemelen yalnızca bu kurulun var olduğunu ileri sürmekte ve ayrıca 2. ve 3. yüzyılda da *dekaproteia*'nın devam ettiğinin bizzat Hula tarafından da kabul edildiğini belirtmektedir[319].

---

[314] Seeck, Decemprimat, 147; Macro, Cities, s. 668.

[315] *Dekaproteia*'nın Roma öncesi memurluklarla bağlantıları ve benzer görevler üstlenen Hellenistik Dönem memuriyetler hakkında ayrıntılar için bak. Takmer, Gümrük Yasası, s. 195 vd.

[316] Dmitriev, City, s. 198.

[317] Boecklin-Hyatt 1934, s. 511-522.

[318] Edward Hula'nın ileri sürdüğü bu görüşü için gönderme yaptığı yazıtlardan birisi İdebesus'dan Demetrios Hermappios için onurlandırma kararı diğeri Iasus'daki *neoi gymnasion*'u için C. Caninus Synalassun tarafından kurulan vakıfla ilgili metindir: TAM II 838d = IGR III 649 (Idebesus, Hadrian dönemi); IIasos 248.45-47 (Hadrian dönemi) = SEG 18, 448; ayrıca bak. Burton 2001, s. 207.

[319] Dmitriev, City, s. 198 krş. Hula 1902, s. 203.

Epigrafik kaynaklar *dekaprotoi*'un görevde kalma sürelerinin farklılık arz ettiğini göstermektedir. Bunun bir yıllık memuriyet olduğuna dair veri yoktur. Önemli bir *leitourgia* olan bu görevi bir kez veya daha fazla ya da yaşam boyu üstlenmek mümkündü. Uzun görev süresi memuriyet için asıl gerekli şartın zenginlik olmasıyla bağlantılıdır. Birçok kentte uzun süre[320], hatta ömür boyu[321] görevde kalmış *deka/eikosaprotoi* belgelenmiştir.

Dekaproteia politik kariyer için iyi bir başlangıç olarak genç insanlara açılır. Gençlere *decurionatus* olmak için izin veren Roma yasası muhtemelen yerel isteklere Roma'nın onay vermesinin bir sonucuydu. 3. yüzyılda *decemprimat,* soya dayalı bir zorunluluk olduğu için, muhtemelen yaşa bakılmaksızın çocuklukta kazanılabilen bir hak olmuştur.[322]

Pamphylia'da Attaleia dışında diğer dört kentte de *dekaproteia* görülmektedir. Sözkonusu *dekaprotos*'lar yaklaşık olarak İ.S. 2. yüzyıla tarihlenen yazıtlarda görülür. Perge'de Dionysios oğlu Aphrodisios'un *demiourgia* ve *dekaproteia* üstlendiği ve eyaletin ileri gelenlerinin soyundan olduğu belirtilmektedir (Per. 42). Sillyon'da bu görevi üstlenen Menodora'nın ise *dekaprotos*'ların olduğu bir aileden geldiğinin belirtilmesi *dekaproteia*'nın Sillyon'da soya dayalı bir görev olduğunu göstermektedir. Aspendoslu *dekaprotos* Ti. Cl. Italicus'un ailesi muhtemelen Claudius devrinde Roma vatandaşlık hakkı almıştır. Ti. Cl. Italicus'un *dekaproteia*'nın yanısıra *arkhiereus, demiourgos, gymnasiarkhos, pentaeterik Megala Kaisareia* oyunlarının *agonothetes'*i olarak hizmetlerde bulunduğu ve kentine su getirmek amacıyla yapılacak *aquaduktus* için 2.000.000 gümüş denar bağışlamış olması onun ne kadar büyük bir servete sahip olduğunu göstermektedir. Sideli *dekaprotos*'un adını yazıttan öğrenemiyoruz. Ancak üstlendiği diğer görevler, *gymnasiarkhia* ve başrahipliğin yanısıra Danışma Meclisi'ne 5.000 gümüş denaria bağışlaması iyi bir servete sahip olduğu konusunda fikir vermektedir.

2.2.4 Resmi Kayıtlarla İlgili Memurlar

2.2.4.1 χρεωφύλαξ

Doğuda Hellenistik ve Roma Dönemi'nde pek çok kentte arşivlerde kamuya ait belgeler ve şahsi tapuların onaylı kopyalarının depolandığı bir kütük bulunmaktaydı.[323] Kayıt türleri yerel

---

[320] TAM V 940 (Thyatira, İmp. Dön.).

[321] TAM II, 765 (Arneai); TAM II, 1200, 1202 (Phaselis).

[322] Dmitriev, City, s. 199.

[323] J. K. Davies, Greek Archives: From Record to Monument." şurada: M. Brosius (ed.), Ancient Archives and Archival Traditions: Concepts of Record-Keeping in the Ancient World, Oxford 2003, s. 323-343; S. M.

yasa ve adetlere göre farklılık gösterse de çoğu kentte doğumlar, evlat edinmeler, evlilikler, birçoğunda kölelerin azat edilmesi kaydedilirdi. Borçların ve ipoteklerin, vasiyetlerin, şahsi mülklerin ve kölelerin devri, icralar, bağış yapılan tapular ve çeyizlerin kaydedilmesi sık karşılaşılan bir durumdu. Kayıt memurluğunun yönetimi bazı kentlerde Pazar yerleri ile ilgili memurlardan birine ör. Mısır'da *agoranomoi*'a, Tenos'ta *astynomoi*'a verilmiştir. Ancak pek çok kentte γραμματοφύλαξ, χρεοφύλαξ, ἀποδοχεὺς τῶν ἀρχείων gibi özel bir memur görev yapmaktaydı. [324] Doğal olarak oldukça büyük bir depolama kapasitesi gerektiren bu iş için bazen bir tapınak kullanılmakta fakat genellikle özel bir yapı (*khreophylakion, grammatophylakion* gibi) inşa edilmekteydi.[325] Aphrodisias'ta bu iş için yapılan arşiv binası *grammatophylakion* çevresi stoa'lar ile çevrili, sütunlu galerileri, kitap rafları ve iki adet çift odalı atölyesi (*ergasterion*) ve odası olan bir yapıdır.[326]

Perge'de Antoninler Dönemi'ne tarihlenen adak yazıtında bir *demiourgos* ile üç χρεωφύλαξ'ın adı geçmektedir. Yazıt, Perge'de görev yapan *khreophylakes*'in isimlerinin yerli kökenden geldiklerini göstermesi dışında görevleriyle ilgili herhangi bir bilgi içermez.

2.2.4.2 ἐπισφραγιστής

Episphragistai resmi belgelerin mühürlenmesinden sorumlu memurlardır. Aspendos'ta İ.S. 1.yüzyılda (yak.69'da) karşılaştığımız bu memurların T. Flavius Politon'un *demiourgos*'luğu sırasında üç kişilik bir grup olarak görev yaptıkları anlaşılmaktadır. *Grammateus* olarak verilen bir şahıs *episphragistes*'lerin başı olarak gözükmektedir. *Episphragistes*'lere muhtemelen burada adları geçen *eisagog*'lar gibi birçok görevli yardım etmektedir. *Eisagog*'ların isimleri baba adı olmadan verildiği için muhtemelen kent kölesi olmalıdırlar.[327]

Sherwin-White, Ancient Archives: The Edict of Alexander to Priene, A Reappraisal, JHS 105, 1985, s. 69-89.

[324] Jones, Greek City, s. 239.

[325] *Khreophylakion* için genel olarak bak. Dareste 1882.

[326] Ünver, Karia, s. 229-231, T-52.

[327] Şahin, EA 31, 1999, s. 43-46.

2.2.4.3 εἰσαγωγεύς

Resmi belgelerin mühürlenmesi ya da imzalanmasından sorumlu, *episphragistes*'lerin yanında yardımcı olarak çalışan hizmetlilerdir. *Eisagog*'ların isimleri baba adı olmadan verildiği için muhtemelen kent kölesi olmalıdırlar.[328]

2.2.5 Eğitimle İlgili Memurlar

2.2.5.1 γυμανσιαρχός

Gymnasiarkhos, bir *gymnasion'*un yönetiminden sorumlu en yüksek rütbedeki memurudur.[329] Yunan kentlerinin en karakteristik kurumlarından birisi, Hellenistik Dönem'den itibaren gençlerin ve çocukların eğitiminden sorumlu bunun için yoğun çaba harcayan ve toplumsal yaşamını oldukça fazla etkileyen, *gymnasion*'dur. *Gymnasion*'un devamlılığının sağlanması bir kentin kamusal yaşamını geniş çaplı etkileyen bir hizmettir. Halk Meclisi tarafından seçilen *gymnasiarkhos* önemli bir mevkide (ἀρχή) bulunmaktadır[330]. *Gymnasiarkhia* genellikle bir kez yapılmakla birlikte, γυμνασίαρχος εἰς τὸν αἰῶνα ile ifade edildiği şekilde bir *gymnasiarkhes* ömür boyu memuriyet masraflarını karşılayabilmektedir. Kent memuriyetleri arasında en prestijli görevlerden birisidir. Onun görevi, kurumun işlevinin ve işlerliğinin en iyi şekilde sürdürülmesidir.[331] Hem binanın bakımından hem de burada verilen eğitimin gerektiği gibi yürütülmesinden sorumludur. Eretria'dan *gymnasiarkhos* Kallikrates oğlu Mantidoros *neoi*'un edebiyat öğretmeni ücretini kendi cebinden ödemiştir[332]. *Gymnasion*'a devam eden gençlerin ahlaki bakımdan iyi yetişmelerine özen göstermekle yükümlüdür. Gerektiğinde ceza verme, kamçılama yetkisi vardır.[333] Bazı kentlerde *gymnasiarkhos* yardımcısı olarak bir *hypogymnasiarkhos* ve görevinin eğitimle ilgili kısmını sürdürebilmesi için onun denetiminde *ephebarkhos*[334], *paidonomos*[335] gibi memurlar görev

---

[328] Şahin, EA 31, 1999, s. 43-46

[329] *Gymnasiarkhos*'un yükümlülükleri için bak. Jones, Greek City, s. 221; Magie, Roman Rule, s. 61-62 ve 652-653; Quass, Honoratioren, s. 286-291 ve 317-323.

[330] Oehler, Γυμανσιαρχός, s. 1976; Jones, Greek City, s. 220-221.; Magie, s. 62.; Quass, Honoratioren, s. 286.

[331] Bir de kentlerde değil kutsal alanlarda yürütülen dinsel şölenler sırasında zeytinyağı dağıtımı yapma görevi de *gymnasiarkhia* olarak adlandırılmaktadır. Bu *gymnasiarkhia* ile ilgili belgeler için bak. Ünver, Karia, s. 116.

[332] IG XII, 9, 235, str.1–13 (İ.Ö. 1. yy. Eretria).

[333] Plut. Amat. 755a.

[334] Bak. aş. böl. 2.2.5.2.

yapmaktadır. Dolayısıyla *gymnasiarkhos arkhe*'si olan bir memurdur. Her kentte, en az bir bazı yerlerde çocuklar, genç erkekler ve yetişkinler için ayrı ayrı olmak üzere üç ya da daha fazla sayıda *gymnasion* olabilmektedir.[336] Birden fazla *gymnasion* olduğu zaman herbirinin ayrı *gymnasiarkhes*'i olabildiği gibi cömert bir vatandaş kentteki bütün *gymnasion*'ların yönetimini üstlenebilmektedir.

Gymnasion işletme maliyeti yüksek bir kurumdur. Özellikle spor antremanlarında kullanılan zeytinyağı oldukça ağır harcamalar gerektirmektedir. Iasos'tan Gaius Caninius Synallasson'un altı aylık bir süre için gençlerin *gymnasion*'una yağ sağlamak amacıyla 450 *denarii* ayırması önemli ölçüde fikir vermektedir. [337] Kentler *gymnasion*'un masraflarının karşılanması için her yıl belli bir bütçe tahsis etmekte[338], hayırsever vatandaşlar çeşitli şekillerde bağışlar yoluyla ya da yağ temin edilmesi amacıyla vakıflar kurarak katkıda bulunmaktaydı. Ancak en büyük sorumluluk *gymnasiarkhes*'e aitti ve bütçenin tamamını üstlenmesi beklenirdi. Bu bakımdan *gymnasiarkhia* aynı zamanda bir *leitourgia*'dır. Bu memuriyet kamusal işlevi bakımından sahip olduğu önemi İmpartorluk Dönemi'nde de koruyarak *leitourgia* ve *arkhe* olarak adlandırılmıştır. *Gymnasion*'ların sayısındaki artış, onların lüks donanımları, banyo ve hamamlarla bağlantıları düşünüldüğünde zamanla *gymnasiarkhos*'ların yükümlülüklerinin arttığı anlaşılmaktadır. Görevini cömert bir şekilde yerine getiren bir *gymnasiarkhos* serveti ölçüsünde kendi cebinden harcama yaparak *gymnasion*'un daha donanımlı hale gelmesini sağlamıştır. Eğer *aleitourgia*'ya sahip birisi bu görevi üstlenirse bu durum özellikle vurgulanmaktadır.

Pamphylia Bölgesi'nde Hellenistik Dönem için Perge'den bir *gymnasiarkhos* için belge bulunmaktadır. (Per. 4). Bu yazıt geç Hellenistik Dönem'de kentte gençlerin ve *ephebe*'lerin

---

[335] Çocuk eğitiminden (bazen *ephebos*'ların da) bir yıl için seçilen bir kent memuru olan *paidonomos* sorumludur. *Paidonomos* meclisin onayıyla atanmaktadır. *Paidonomos* öğretmenlik için yapılan başvurular arasından seçtiklerini görevlendirir, aynı zamanda öğrencilerin sınıflara dağılımını yapardı. *Paidonomos* erkek çocuklar için atletizm yarışmaları düzenler ve çocukların tören ve seramonilerde yer alması sağlardı: SIG.^{2} 577 ve 578; ayrıca bak. Jones, Greek City, s. 222-223.

[336] Oehler'in hazırladığı İ.Ö. 4. yüzyıldan İ.S. 4. yüzyıla uzanan liste Anadolu ve komşu adalarda hem *gymnasion* hem de *gymnasiarkhes* bulunan120 farklı kent göstermektedir; krş. Magie, Roman Rule, s. 852, no. 36.

[337] IIasos, 248; *Gymnasiarkhia*'nın gerektirdiği harcamalar için ayrıca bak. Dörner, Inschriften, s. 54vd, dn. 27.

[338] Roma dönemi Phrygia Apameia'da *gymnasiarkhia* için yıllık 15.000 *denarii* verilmesi için kent oy birliği ile karar almıştır.: MAMA VI 180. I, str. 6–12 ve II, str. 7–9, yak. İ.S. 160; IGR IV 790, str. 23– 28, İ.S. 2. yüzyıl?; krş. Jones, Greek City, s. 241-242.

olmak üzere en azından iki *gymnasion* olduğunu gösterir. Roma Dönemi'nde erken örnek Attaleia'dan bir kadın Caecilia Tertulla Erken İmparatorluk Dönemi'nde çocuklar, gençler ve yaşlıların *gymnasiarkhes*'liğini yapmıştır (Att. 2, 3). Trainus Dönemi'nde Roma'da görev üstlenmiş olan Lucius Gavius Fronto II'nin *gymnasiarkhos*'luğu beş yıl boyunca devamlı olarak üstlendiği belirtilmektedir. Caecilia Tertulla Pamphylia'dan bilinen ilk *senator* Tiberius Dönemi'nde *Senatus*'a giren Marcus Calpurnius Rufus'un annesi, Lucius Gavius Fronto II ise *senator* Lucius Gavius Clarus'un büyükbabasıdır. Bu örneklerden *gymnasiarkhia*'yı elit tabakanın üstlendiği açıkça görülür. Attaleia'da bunun dışında üç *gymnasiarkhos* daha bilinmektedir (Att. 7, 14, 15).

Perge'de Hellenistik Dönem'den sonra ilk olarak Vespasianus Dönemi sonuna tarihlenen Gnaeus Postumius Cornutus'un ve Domitianus Dönemi'nde Demetrios ve Apollonios kardeşler çocuklar, gençler ve yaşlıların *gymnasiarkhos*'luğunu üstlenmiştir (Per. 12, 15). Gnaeus Postumius Cornutus ayrıca *agonothetes, arkhiereus* ve *demiourgos* olarak en prestijli hizmetlerde bulunmuştur. Antoninler Dönemi'nde *gymnasiarkhos* olan Cn. Pedanius Saturninus Philotes'in aynı zamanda *boule* üyesi olduğu ve *demiourgia* üstlendiği anlaşılmaktadır.

Sillyon'da İ.S. 2. yüzyılda Menadora diğer görevlerinin yanısıra zeytinyağı yardımıyla birlikte *gymnasiarkhia* yapmıştır. Menadora'nın aile büyüklerinin yanısıra kızı da *gymnasiarkhia* üstlenmiştir.

Aspendos'tan bilinen tek *gymnasiarkhos* Ti. Cl. Erymneus aynı zamanda *dekaprotos* idi. Side'den bilinen dört *gymnasiarkhos*'un da *demiourgos, hiereus, agonothetes, gymnaiarkhos, proboulos* gibi en önemli ve masraflı görevlerin bazılarını üstlendikleri görülmektedir.

2.2.5.2 ἐφήβαρχος

Ephebarkhos, ephebik eğitim sürecinde olan ergenlik çağına gelen gençlerin (*epheboi*) başkanı olarak onlara ihtimam göstermekle yükümlü görevlidir. Bir *gymnasion*'a bağlı olarak yapılan hem atletik hem askeri idmanları kapsayan *ephebik* eğitim köken olarak ergenlik çağına gelen gençlerin askeri disiplin içinde yetişmelerini amaçlayan zorunlu bir eğitimdir. İ.Ö. 3. yüzyılda ise gönüllük esas olmuştur. Bunun sonucunda eğitim için zaman harcayabilecek boş vakti olan ortaya çıkan harcamaları üstlenebilecek hali vakti yerinde ailelerin oğullarının bir *gymnasion*'a bağlı olarak hem fiziksel hem de zihinsel eğitim aldıkları

sosyal bir organizasyon olarak hellenistik dünyada hızla yayılmıştır.[339] Ptolemaios dönemi Mısır'da *gymnasion*'larda düzenli olarak bu eğitim verilmiştir. Kurum Roma döneminde de gelişip büyümeye devam ederek daha geniş biçimde yayılmıştır. Kuzeydoğu Anadolu'nun en uç noktası Paphlagonia Pompeiopolis'te İ.S. 2. yüzyılın sonunda hala *ephebeia* kurulması bunu kanıtlamaktadır. Oksyrhynkhos'tan bir papirüs Konstantin döneminde bu kentte *ephebik* eğitimin hala devam ettiğini göstermektedir (P. Oxy. 42).[340]

Side'de şair Aelius Paion'un oğlu için yapılan bir onurlandırmada bir *ephebarhos't*an bahsedilir (Sid. 9).

2.2.5.3 ἀρχιατρός

Bazı Yunan kentleri çok erken bir dönemden itibaren halk sağlığıyla ilgilenecek hekimler istihdam etmiştir[341]. Bu uygulama hem Hellenistik hem de Roma dönemlerinde görülmektedir. Roma Dönemi'nde neredeyse her kent birkaç resmi hekime sahiptir. Temel görevi vatandaşlara tıbbi tedavi sağlamak olan halk hekimlerinin hastalardan ücret almalarına izin verildiği anlaşılmaktadır. Onlar aynı zamanda kent doktorları olarak görev yaptılar. Şüpheli ölümlerin sebeplerinin incelenmesi ve saldırı iddiası olan durumlarda davacıların zararlarının bilirkişi olarak inelenmesi için görev yaptılar. Bilim ve sanat dallarında düzenlenen yıllık yarışmalarda önemli rol oynadılar. Genellikle tıbbi eğitim de verdiler. Perge'de bir halk hekimi *gymnasion'*da verdiği mükemmel dersler nedeniyle övülen Asklepiades'in komşu kent Seleukeia'da 1000 drakhme maaşla çalıştığı belirtilmektedir (Per. 3). Vespasian tarafından hekimlerin yanısıra öğretmenlere bazı muafiyetler verilmiş ancak bu suistimal edilerek kamusal görevlerden kaçmak isteyen birçok kişi bu işlere yönelmiştir. Neticede Antoninus Pius bunların sayısına sınırlama getirmek zorunda kalmıştır. Hekimler için bu sayı; eyalet metropolisleri için on, mahkeme bölgelerinin başkentleri için yedi, küçük kentler için beş ile sınırlamıştır[342].

---

[339] Hellenistik dönemin sonunda çeşitli sosyal organizasyonların kendi memurlarıyla ilgili kanıtlar *ephebeia* için de mevcuttur. Stratonikea'da *ephebeia*'nın kendi *grammateus*'u, Sestus'da *neoi* ve *epheboi*'un bir *ephebarkhos* ve *gymnasiarkhos*'u vardı. Krş. Dmitriev, City, s. 32.

[340] Jones, Greek City, s. 223-225, dn. 26-27.

[341] Rostovtzeff, Hellenistic World, s. 952-953.

[342] Magie, Roman Rule, s. 634 ve 1494, no. 13.

2.2.6 Bayramlarla İlgili Memurlar

2.2.6.1 ἀγωνοθέτης

Hem Hellenistik hem Roma Dönem'inde kent tarafından resmi olarak kutlanan bayramlar ve yarışmalar kamusal yaşamda önemli bir yer işgal etmiştir. Atletizm ve müzik yarışmalarının yapıldığı bu bayramlar düzenleniş biçimine göre dört, iki ya da birer yıl aralarla kutlanırdı. Bu etkinlikler sırasında gösterimi yapılacak tiyatro oyunlarının ayarlanması, sanatçıların davet edilmesi, yarışmalara katılacak olan atletlerin kaydedilmesi, kurbanlık hayvanların tedarik edilmesi gibi bayramlar sırasında gerçekleştirilecek her türlü organizasyondan *agonothetes* sorumluydu.[343] *Agonothetes* bunların yanısıra yarışmalara hakemlik etmiş, ödüllerin verilmesiyle ilgili özel bir kurulun bulunduğu çok daha iddialı olan Olimpik Oyunlar dışında, yarışma ödüllerini dağıtmıştır[344]. Bayramlar sırasında düzen ve asayişin korunması da *agonothetes*'in işidir. Kutlamalar sırasında asayişin sağlanmasında kendisine yardım edecek *masteigophoroi*'ı ve oyunlar sırasında kurulan geçici pazar yerlerinin denetiminden sorumlu olan *panegyriarkh'ı agonothetes*'in seçmesi[345] *arkhe*'ye sahip olduğunu gösterir. *Agonothetes* diğer memurlar gibi seçimle göreve gelirdi. Ancak festivalin özel bir şahıs tarafından kurulması durumunda *agonothesia* bazen kurucu şahsın kendisine (Sid. 121-126) ya da ailesine ömür boyu ya da sonsuza kadar verilmiştir[346].

Bu etkinliklerin gerçekleştirilmesi, yani kurbanlık hayvanların satın alınması, tiyatro gösterilerinin ve diğer performansların düzenlenmesi oldukça masraflı işlerdi. Kentlerin bayramların düzenlenmesi için ayırdıkları bütçe genellikle yetersiz kaldığı için *agonothetes* kendi cebinden harcama yapmak zorundaydı. *Agonothesia* Hellenistik Dönem'den itibaren daha çok *leitourgia* olarak yapılmaktaydı. Kentlerin para sıkıntısı çektiği Hellenistik Dönem'de, prestij kazanmak isteyen varlıklı vatandaşlar için *agonothesia* cömertliğini gösterebileceği etkili bir yol olmuştur. Aynı doğrultuda kent içinde önemli bir mevki kazanmak isteyen zengin vatandaşlar için İmparatorluk Dönemi'nde de en popüler *leitourgia*'lar arasındadır. Özellikle İ.S. 1. yüzyıldan itibaren büyük *pentaeterik* festivallerin imparatorluk kültü ile bağlantılı olarak yapılması durumunda çok daha gösterişli etkinlikler, özellikle gladyatör ve vahşi hayvan dövüşleri de işin içine girmekte dolayısıyla *leitourgia*

---

[343] Jones, Greek City, s. 234; Magie, Roman Rule, s. 653; Wörrle, Stadt und Fest, s. 183-209.

[344] Jones, Greek City, s. 234.

[345] Wörrle, Stadt und Fest, s. 4-17; krş. Dimitriev, City s. 229.

[346] Jones, Greek City, s. 233; Magie, Roman Rule, s. 654.

olarak maliyetin artmasının yanısıra bir o kadar da prestij kazandırmaktaydı. Aphrodisias'taki Lysimakheia için kurucusu 120.000 *denarii* bırakmıştı; bayram bunun 31.839 *denarii* bulan faizi ile finanse edilmekteydi.[347] Pergamon'da kutlanan Traianeia 70.000 *denarii*'ye[348], daha mütevazi olan Ephesos'ta kutlanan Sebasteia[349] ortalama 4.500 *denarii*'ye mal oluyordu. *Agonothetes* ayrıca kazananların heykellerinin dikilmesi için para ödedi; ziyafetler düzenledi; seyircilere yiyecek ve şarap hatta yağ dağıtımları da yaptı[350]. Onur yazıtlarında *agonothetes*'in görevini cömert bir şekilde yaptığını belirten λαμπρῶς καὶ φιλοδόξως gibi ifadeler kullanılmıştır (Att. 7).

Agonothesia üstlenen vatandaşlara bazı ayrıcalıklar verildiği bilinmektedir. Yazıtlardan bilindiği gibi tiyatroda kendi adına bir oturma yeri[351] mor şertli toga giyme, çelenk takma ve özel bir asa taşıma hakkı verilmiştir[352]. Bazı kent görevlerinden belli bir süreyle muaf tutulmuştur. Demosteneia'nın *agonothetes*'i *panegyris*'ten önceki iki yıl ile sonraki üç yıl olmak üzere beş yıl boyunca vergiden ve tüm kent görevlerinden muaf tutulmuştur.[353]

Pamphylia'da özellikle Attaleia, Perge ve Side'de *agonothetes*'likle ilgili oldukça fazla sayıda belge ele geçmiştir.[354] Attaleia'da imparator kültü ve bununla bağlantılı kutlanan *pentaeterik* bayram ilk kez Claudius Dönemi'nde belgelenmekte ve imparator kültü rahibinin aynı zamanda bu bayramın *agonothetes*'liğini üstlendiği görülmektedir (Att. 4). Bir başka yazıtta aynı bayramının *agonothetes*'liğini yapan Calpurnius Diodoros görevinin gerektirdiği gibi hayvan dövüşlerinin masraflarını da karşılamıştır (Att. 10). Perge'de de bu konuda epeyce belge bulunmuştur. Vespasianus Dönemi'ne tarihlenen C. Iulius Cornutus Bryoninus muhtemelen ilk imparator rahibi ve Megaela Caeisaria'nın ilk *agonothetes*'i idi (Per. 6-9). Bryoninus'tan sonra da Perge'de çok sayıda *agonothetes* belgelenmektedir. Side'de bilinen ilk *agonothetes* Tiberius Iulius Magnus yaklaşık 1. yüzyıla tarihlenmektedir. Tiberius Iulius

---

[347] J.M. Reynolds, Aphrodisias and Rome. London: Society for the Promotion of Roman Studies, 1982, s. 185-189, no.57; krş. Sartre, L'Asie Mineure, s. 235.

[348] IGR 4, 337.

[349] IEphesos 17-19, str. 53.

[350] Bremen, Limist, s. 66-68; Quass, Honoratiorenschicht, s. 307-13.

[351] ISide, no. 143.3.

[352] Bremen, Limits, s. 67.

[353] SEG 38 (1988) 1462, str. 56-59.

[354] Att. 4, 6, 7-8, 10, 11, 12; Per. 6-9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 36, 57, 58, 59; Asp. 7; Sid. 14, 15, 18, 19, 21, 24-29, 43.

Magnus aynı zamanda *demiourgos, hiereus, gymnaiarkhos, proboulos*'luk yapmıştır. İ.S. 2. yüzyıl sonunda Athena onuruna Andronikiane adında bir *themis* ve *epibaterion*[355] kuran ve yaşam boyu bu bayramın rahipliğini alan L. Audius Maximus *agonothetes*'liğini de yapmıştır (Sid.14). L. Auidius Maximus'un *agon*'u yalnızca Side vatandaşlarının katılabildiği bir organizasyondur. Daha sonra (3. yüzyıl) bütün Pamphylia'lıların katılabildiği daha geniş kapsamlı bir *epibaterion* Aur. Paeonianus Touesianus tarafından kurulmuş ve bu bayramın *agonothetes*'liği yaşam boyu ona verilmiştir (Sid.24-29). Aur. Paeonianus Touesianus muhtemel İ.S. 212'den sonra roma vatandaşlığı almıştır. Side'nin teritoryumunda bulunan Kasai kentinin önde gelen ailelerinden birinin mensubu olan M. Aur. Obrimianos Konon 243 yılında Gordian III tarafından çeşitli onur unvanları ve büyük ayrıcalıklarla donatılan, ἀγὼν ἱερὸς οἰκουμενικὸς Ἀπολλώνιος Γορδιάνειος Ἀντωνείνιος ἰσοπύθιος ἐκεχείριος εἰσελαστικὸς εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην Side *agon*'unun ilk *gymnasiarkhos*'luğunu ve *agonothetes*'liğini üstlenmiştir (Sid. 18).

2.2.6.2 ἀλυτάρχης

Alytarkhes olimpik oyunlar sırasında yasa ve düzenin sağlanmasından sorumlu kolluk gücünün (ἀλύται) başı olarak görev yapan memurdur.[356] Yetkileri hakkında çok fazla bilgi sahibi değiliz (krş. Luk. Hermot. 40). Etymologicum Magnum'un ἀλυτάρχης maddesine[357] göre ἀλύται, Elis'te Olympia Oyunları'nın düzen sağlayıcıları (ῥαβδοφόροι ya da μαστιγοφόροι) için kullanılan bir terimdir.[358] Birçok şampiyon yazıtında *agonothetes*'ten hemen sonra bir *alytarkhes*'ten söz edilir. Eleia'daki Olympia'nın diğer kurumlarıyla birlikte ἀλυταρχία da başka kentlere taşınmıştır. Nitekim Tralleis yazıtlarında Olympia'nın *agonethetes*'i ile birlikte *alytarhes* de anılır. Daha önce askeri tribün olan Aurelius Aelius Stratonikos Ephesos Olympia'nın *alytarkhes*'idir. Ephesos'ta Olimpia'nın *alytarkhes*'i olan Publius Vedius Antoninus'un ayrıca *prytanis, gymnasiarkhes*, iki kez Halk Meclisi'nin

---

[355] Epibaterion hakkında bak. Robert, Hellenica V, 74-76; Bean, Inscr. of Side, s. 44-47.

[356] RE I_2, 1894, s. 1711, s. v. ἀλυτάρχης; Pleket 1976, 10; Liebenam, Städteverwaltung, s. 375.

[357] Eti. Magnum, s. v. Ἀλυτάρχης: Ὁ τῆς ἐν τῷ Ὀλυμπιακῷ ἀγῶνι εὐκοσμίας ἄρχων. Ἠλεῖοι γὰρ τοὺς ῥαβδοφόρους ἢ μαστιγοφόρους παρὰ τοῖς ἄλλοις καλουμένους ἀλύτας καλοῦσι, καὶ τὸν τούτων ἄρχοντα ἀλυτάρχην. Ἥδυλος δὲ εἰς τὰ ἐπιγράμματα Καλλιμάχου διὰ δύο λάμβδα ὀνομάζει τοὺς ἀλύτας ἀλλύτας. Μεθόδιος.

[358] RE I_2 1894, s. 1711, s. v. ἀλύται.

grammateus'u, *asiarkh* ve Büyük Epheseia'nın *panegyriarkhos*'u olarak önemli görevler üstlenmiş olmasından da anlaşıldığı gibi elit tabakanın üstlendiği bir görevdir.[359] Pleket bu göreve atanmak için tıpkı *agonothetes*'in festival hizmetlilerinin ücretlerini ödediği gibi *alytarkhes*'in de ἀλύται (=ῥαβδοφόροι ya da μαστιγοφόροι) için yüklüce bir meblağ *summa honoraria* ödemiş olabileceğini belirtmektedir.[360] İ.S. 3. yy.'dan iki *alytarkhes't*en, görevlerini yaptıkları sırada cömert davrandıkları için, övgüyle söz edilmektedir. *Alytarkhia* ve *epimeleteia* bazen bir kişide birleştirilmiştir.

Köken olarak Olympia'da seremonilerin ve güvenlik güçlerinin yöneticisi ve ἀλύτης birliğine komuta eden *alytarkhes*'in bu fonksiyonunun İmparatorluk Dönemi'nde azaldığı düşünülür.[361] Eckstein İmparatorluk Dönemi'nde Olimpia'da en yüksek kült görevlisi olarak yorumlamıştır. Lammer ise Olimpia'da ve yerel Olimpia'larda festivalin kontrolünden sorumlu Roma magistratının üst düzey temsilci olarak yorumlamaktadır.[362] *Alytarkhes* Syria Antokheia'daki olimpik oyunlarda oldukça önemlidir. Burada en azından Geç İmparatorluk Dönemi'nde (Malalas Chron. 286 ve 417'de) bütün festivalin en üst düzeydeki yöneticisidir. Geç İmparatorluk Dönemi yazıtlarında çeşitli kentlerde *eponymos* memur olması oldukça saygın bir memuriyet olduğunu ispatlamaktadır. Teodosius II'nin 409 yılına ait bir fermanında *Syriarkh, Asyarkh* ve *agonothetes* ile birlikte ilk sırada *alytarkhes'*in adı anılmaktadır (Cod. Teod. II 15, 9, 2).

Pamphylia Bölgesi'nden bilinen tek *alytarkhes* Sideli Dek(i)mus Iunius Likinnius Titianus, Apollonius *agon*'unun üçüncü kutlamasında *alytarkhes*'lik yapmıştır. Ptyhia'da bir *alytarkhes* olması şaşırtıcı olmakla birlikte Side'de Olimpia'nın kutlandığı bilinmektedir. Muhtemelen Side Olimpia'sının *alytarkhes*'i Side Pythia'sında güvenlik görevi üstlenmiştir. Side'deki *alytarkhes* Dek(i)mus Iunius Likinnius Titianus, *demiourgos* Dek(i)mus Iunius Zenodotos'un soyundan olabilir.

2.2.6.3 μαστιγοφόρος

Mastigophoroi festival başkanı *agonothetes*'in otoritesi altında onun cezalandırma ve denetim yetkisini şenlik polisi olarak yerine getirerek kutlamalar sırasında düzeni sağlamak

---

[359] IEphesos III, 728, str. 3-20.

[360] Pleket 1976, 10-15.

[361] Krş. Liebenam, Städteverwaltung, s. 375.

[362] M. Lämmer, Olympien und Hadrianeen im antiken Ephesos, Diss. Köln 1967

için çalışırlardı. [363] Oinoanda'da Demostheneia'nın kuruluşuyla ilgili yazıt *mastigophoroi*'ın seçimi ve göreviyle ilgili bazı bilgiler içermektedir. Oinoanda yazıtına göre *mastigophoroi agonothetes* tarafından vatandaşlar arasından seçilmekte ve 20 kişilik bir grup olarak görev yapmaktadırlar. Yazıtın verdiği bilgilere göre, iç çamaşırı giymeden ellerinde kalkanlar ve sopalar taşıyarak, bayram sırasında tiyatroda düzenin sağlanması için *agonothetes*'in verdiği talimatlar doğrultusunda çalışırlardı.[364] Oinoanda yazıtında *mastigophoroi*'dan yüksek görevliler olarak söz edilmesi vatandaşlar arasından seçilmelerinin yanısıra *agonothetes*'in otoritesi altında olsalar da cezalandırma ve denetim uygulama yetkisine sahip olmalarındandır. Bu nedenle *arkhe*'si olan bir memurdur.

Perge'de *mastigophoroi*'dan söz eden iki yazıttan birisinde Claudia Tertulla ve C. Caesius Cornutus İmparatorluk kültü başrahibi ve *agonothetes* olarak kendi dönemlerindeki *mastigophoroi*'ı onurlandırmaktadırlar (Per. 10). *Mastigophoroi* muhtemelen Perge'de de sadece bayram sırasında yerine getirecekleri geçici görev için vatandaşlar arasından *agonothetes*'ler Claudia Tertulla ve C. Caesius Cornutus tarafından seçilen *mastigophoroi* oyunlar sırasında güvenliği sağlamak için kırbaçlar ve sopalarla silahlandırılmışlardır. Cornutus ismi taşıması nedeniyle Perge'li Iulii Cornuti ile akraba olabilir.

2.2.6.4 ξυστάρχης

Ksystarkhes atletik bir topluluğun (*kystoi*) başkanıdır. Liebenam festivallerde saygınlığı olan önemli bir makam olduğunu ve imparator tarafından genellikle yaşam boyu atandığını belirtir.[365] Sardeis'li atlet Marcus Aurelius Demostratos'un ödül listesinin verildiği yazıttan da atamanın imparator tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Marcus Aurelius Demostratos'un aldığı ödüller sıralandıktan sonra imparatorlar Severus ve Antoninus'tan rahipliğinin oğullarına geçmesini ve *ksystarkhia*'sının yaşam boyu sürmesini istediği ve bunu elde ettiği belirtilir. Yazıtın devamında oğullarının da *ksystarkhia* üstlendikleri ve Pouzzoles Eusebia'larının ve Napoli Sebasta'larının *ksystarkhes*'i tarafından ödüllendirildiği belirtilmektedir.[366] Bunun dışında Anadolu'da Tralleis'te, Ephesos'ta, Aphrodisias'ta ve

---

[363] Jones, Greek City, s. 234; Wörrle, Stadt und Fest, 219; IPerge, s. 61;

[364] SEG 38 (1988) 1462, str. 59-65.

[365] Liebenam, Städteverwaltung, s. 375, dn. 3; ayrıca bak. C. A. Forbes, Ancient Athletic Guilds, Class. Phil. 50, 1959.

[366] IGR 4, 1519; krş. Sartre, L'Asie Mineure, s. 232.

Magnesia'da da *ksystarkhes* belgelenmektedir.[367] Bu örneklerin üçünde *ksystarkhes*'in yaşam boyu atandığı görülür. Roma Dönemi öncesinde sadece dini makamlar için uygulanan yaşam boyu görev süresinin Roma Dönemi'nde *boule*'nin yanısıra *gerousia*, *kystoi* vb. sosyal organizasyonların başkanlarına da verilmektedir.[368]

Perge'de de *ksystarkhes*'in imparator tarafından yaşam boyu atandığı anlaşılır. Tertulleios *agon*'unda iki kez çocuk güreşlerinde galip gelen Lukius Curius Maximianus Anatolius aynı zamanda Pisa'da yapılacak olan Olympiyat oyunlarına seçilmiş ve İmparator'dan yaşam boyu *ksystarkhes* unvanı elde etmiştir (Per. 56).

2.2.7 Güvenlikle İlgili Memurlar

2.2.7.1 εἰρηνάρχης

Eirenarkhia kamusal disiplin ve genel ahlakın iyileştirilmesinden sorumlu bir memuriyettir. Kentte ve teritoryumunda, özellikle soygun ve eşkiyalık yapan suçluların yakalanması ve bunu müteakiben suçluların yargılanmak üzere eyalet valisine gönderilmesi gibi önemli sorumlulukları olan bir görevdir. Sözcük anlamı "barışın önderi" demek olan εἰρηνάρχης'in εἰρήναρχος ve εἰρηναρχήσας gibi çok sık kullanılan biçimleri de bulunmaktadır. Birçok yazıt, antik metin ve papirüste karşılaştığımız bu memuriyetin, İmparatorluk Dönemi'nde Ptolemaioslar'daki benzer kolluk kuvvetlerinden örnek alınarak kurulmuş olduğu düşünülmektedir[369]. Anadolu'da ilk kez Roma Dönemi'nde belgelenmektedir. Diğer kent memurlarının tersine, *eirenarkhia*'ya atamalar eyalet valisinin kontrolü altında yapılmaktadır. *Eirenarkhia* için atamanın nasıl yapıldığı konusunda tek kaynak Aelius Aristeides'in eseridir. Buna göre, her kentten *boule* üyeleri arasından varlık bakımından önde gelen ilk on kişinin isimleri her yıl eyalet valisine gönderilmekte, vali her gruptan bir kişiyi o yılın *eirenarkhes* adayı olarak atamaktadır. Aristeides, kent çevresinde mülklere sahip olduğu için bu göreve atandığını söyler. Bundan, kırsal bölgelerde mülk sahibi olanların, onu korumakla yükümlü oldukları anlaşılmaktadır.

---

[367] ITralles I, 113, str. 9-10 (3. yüzyıl ve sonrası), 117, str. 2 (Commodus Dön.); IEphesos IV, 1124, str.11-12 (İ.S. 96-98); MAMA 8, 421, str. 4 (İ.S. 161-169); IMagnesia 180, str. 2-3 (İ.S. 138).

[368] Dmitriev, City, s. 220-221.

[369] Rostovtzeff, Hellenistic World, s. 1044.

Yukarıda belirtilen yaygın formların yanısıra yazıtlarda ve edebi metinlerde geçen ἀρχὴν εἰρήνης[370], φύλαξ τῆς εἰρηνης, εἰρήνης ἄρξας[371], φύλακα τῆς εἰρήνης ve εἰρενοφύλαξ[372] ifadelerinin de *eirenarkhes*'liğe işaret ettiği düşünülmektedir. *Eirenarkhes*'lik görevine aday gösterilen hatip Aelius Aristeides ise, *hieroi logoi* adlı söylevinde, bu makamdan söz ederken φύλακα τῆς εἰρηνης formunu kullanmıştır.[373] Örneğin Termessos'lu Zenodotos'un onur yazıtında bu görev ἀρχὴν εἰρήνης olarak geçerken;[374] Termessos'tan Orthagoras adlı birisinin adak yazıtlarında εἰρήνης ἄρξας şekliyle[375] karşılaşılmaktadır. Anadolu'da bu memuriyet için en erken belge Traian döneminden, *eirenarkhes'*e değinen Sebastopolis'ten bir yazıt olarak düşünülmektedir.[376] *Eirenarkhia*'dan söz eden diğer erken yazıtlar, Galatia Eyaleti'nden, biri Traianus'un yönetim yıllarının başına diğeri ise son yıllarına tarihlenen yazıtlardır.[377] Ancak Frigya'da imparatorluk azatlısı[378] Titus Flavius Helios İ.S. 79'a tarihlenen ve İmparator Vespasinus ile oğlu Caesar Titus'a adakta bulunduğu yazıtta εἰρηνοφύλαξ τῆς ἐπαρχείας unvanını taşımaktadır.[379] Bu yazıtlar *eirenarkhia*'nın geç 1. yüzyılda ortaya çıkışı için kanıt olarak gösterilmektedir. Bu memuriyetin yeniden organizasyonu Antoninus Pius'a atfedilir; fakat bu imparator tarafından gerçekleştirilen değişiklikleri özgün bir yeniden düzenleme olarak nitelendirmek zordur.[380] Mevcut uygulamaların kurumsallaştırılması ve yeri geldikçe uygun değişikliklerin yapılması, Roma'nın yerel yönetimlerle ilgili geleneksel davranış biçimidir. Memuriyet yaklaşık 409'da Honorius ve Theodosius tarafından yürülükten kaldırılmıştır.[381]

---

[370] IGR 3, 452 = TAM III 77.

[371] SEG 6 (1932) 636 = TAM III 907 = SEG 30 (1980) 1511.

[372] SEG 40 (1990) 1233.

[373] Aristeid. 4. 72-73.

[374] TAM III 77.

[375] TAM III 907.

[376] Karia'daki Sebastopolis kentinde bulunmuş olan ve Traianus dönemine tarihlenen P. Satios Hermos'a ait yazıtta söz konusu şahsın yaptığı görevler arasında *eirenarkhes*'likten söz edilmekte ve bu göreve seçilmesinin onuruna *gymnasion*'un taşlarını döşettiğinden bahsedilmektedir: Şahin 2002, 1-21.

[377] Bosch 1967, s. 115, no. 100 ve s. 141, no. 117.

[378] Bu memuriyet her ne kadar soylu vatandaşlara verilen bir görev olsa da az da olsa aşağı tabakadan kişilerinde bu göreve getirildiği görülmektedir; krş. Magie, Roman Rule, s. 647.

[379] MAMA VII 135 = OGIS 550.

[380] Dmitriev, City, s. 206-207; Burton 2001, s. 209.

[381] Cod. Theod. 12.14.1

Pamphylia'da *eirenarkhes*'e ait belgeler Attaleia (Att. 11, 13) ve Side'nin teritoryumundan gelmektedir (Sid. 18). Söz konusu yazıtlardan bu kentlerde *eirenarkhes*'in görev sahasının kapsamı hakkında bilgi edinilememektedir. Ancak Side'de *demiourgos, agonothetes* ve *gymnasiarkhos* olarak hizmet eden M. Aur. Obrimianus Konon aslında Side'nin teritoryumunda bulunan Kasai kentinin vatandaşıdır ve *eirenarkhes* olarak kendi kentinde görev yapmıştır. Bilhassa Toros dağ silsilesi ve makiyle sıkı biçimde kaplanmış araziyle kuşatılan Side teritoryumu yasalarla başı derde giren insanlara iyi bir saklanma yeri sağlıyordu. Göçebe insanların geliş gidişleriyle ortaya çıkan mevsimlik hareketle birlikte Toros Dağları'nda yayılan haydutluk ve kentte görevli polislerin fazla güvenilir olmaması Sideli bir *eirenarkhes*'in işini zorlaştırmaktadır. Onun görevini yerine getirmesi için bilhassa διωγμῖται'dan atlı polis birliği oluşturulur. *Diogmitai eirenarkhes*'in emrinde dağlık arazide görev yapan güvenlikten sorumlu memurlar olarak hizmet etmiştir[382].

2.2.7.2 παραφύλαξ

Paraphylaks güvenlikten sorumlu yüksek rütbeli bir memurdur.[383] Kentteki elit tabaka tarafından üstlenilebilen *paraphylaks'*lığın görev süresi bir yıldır.[384] Adına ilk kez III. Attalos'un vasiyetnamesinde παραφυλακῖται biçiminde rastladığımız memuriyetin başta kırsal alanın korunması olmak üzere, birçok farklı alanda faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır. Görevleri bazı yönlerden *eirenarkhes'*inki ile benzeşmekle birlikte aralarında açıkça bazı farklar görülmektedir. Çünkü her iki memuriyette aynı kentte aynı zamanda görülmekte[385], ancak *eienarkhes* ile ilk olarak İ.S. 1. yüzyılda karşılaşılırken *paraphylaks* İ.Ö. 1. yüzyıldan itibaren belgelerde görülmektedir. *Paraphylaks*'ın görevinin, kırsal bölgelerin güvenliğinden sorumlu olmasıyla *eirenarkhes't*en ayrıldığı ileri sürülmekle birlikte, *eirenarkhes*'in görev alanı da bazı durumlarda kırsal bölgeyi kapsamaktadır.

Hierapolis'ten ele geçen bir meclis kararı *paraphylaks'*ların özellikle kentin kırsal alanlarında görev yaptıklarını göstermektedir. Bu meclis kararına göre *paraphylaks*'ların köyleri ziyaretleri sırasında yaptıkları masrafları kendi ceplerinden ödeyecekleri; köylülerin

---

[382] Macro 1980, s. 679; Magie, Roman Rule, s. 647;

[383] Macro 1980, s. 680; Magie, Roman Rule, s. 647 dn. 47; Dmitriev, City, s. 211-212; Sartre, L'Asie Mineure, s. 290.

[384] MAMA IV, 297.

[385] BCH 7, 1883, s. 272, no. 15.

sadece yakacak odun, yemlik saman ve kalacak yer temin etmekle yükümlü oldukları; köylülerin, eğer son derece özel yararlar göstermemişse, *paraphylaks*'ları çelenkle onurlandırma yükümlülükleri olmadığı; üzüm bağlarına izinsiz giren çobanların *paraphylaks*'lara ihbar edilmeleri eğer köle iseler kırbaç cezasına çarptırılmaları emredilmektedir.[386] Bu durum, kırsalda devriye gezme görevinin daha ziyade *paraphylakes* tarafından yürütülmüş olduğuna işaret etmektedir.[387]

Paraphylakes'in taptıkları kültler görevlerinin daha iyi anlaşılabilmesi açısından yardımcı olmaktadır. Apollonia Salbake'de bulunmuş bir yazıt, bir *paraphylaks*'ın, emri altındakilerle birlikte Meter Oreia'ya yaptığı adağın metnidir. Bu yazıtta adı geçen Stephanos oğlu *paraphylaks* Stephanion, Meter Oreia ve vatanı için, *neanikos*'larla birlikte yeni bir parthenon inşa etmiştir[388]. Tüm bu örnekler *paraphylaks'*ların da tıpkı *eirenarkhes*'ler gibi kırsal alanda görev yaptıkları ve kırsaldaki sorunlara ilk olarak müdahale ettiklerini göstermektedir.

Paraphylakes devriye görevini elbette tek başlarına yürütmüyorlardı. Tire yakınlarında bulunmuş bir kabartma, hepsi de kısa kılıçları, yuvarlak kalkanları ve ucu kıvrık coplarıyla at üstünde betimlenmiş üç *diogmitai*'ın *paraphylaks*'a eşlik ettiğini göstermektedir[389]. Bunun dışında, Apollonia Salbake'de bulunmuş bir yazıt[390], 10 kişilik *neaniskoi* ile bunların başı olan *neaniskarkhes*'in bir *paraphylaks*'ın komutası altında bulunduğunu; ayrıca, efendilerinin atlarının bakımından sorumlu olan ve yaya olarak ilerleyen altı kölenin daha bunların yanında yer aldığını göstermektedir.

İmparatorluk Dönemi'ne ait birçok yazıt aracılığıyla, *paraphylaks*'ların kent içinde de görev yaptıklarını öğrenmekteyiz. Birçok *paraphylaks*'ın ismini pazarlarda kullanılan ağırlıklar ve mühürler üzerinde görmekteyiz[391]. Ephesos Gümrük Yazıtı'nda *parahylaks*'ların gümrük işlerinin sorumluluğunu üstlendikleri öğrenilmektedir[392]. Aphrodisias'ta *paraphylaks* ve *grammateus* Meclis'e bir kararname teklifi sunduğu, Notium'da bulunan bir

---

[386] OGIS 527.

[387] Mitchell, Anatolia, 196.

[388] Magie, Roman Rule, s. 648 ve 1516.

[389] Robert, Études Anatoliennes, 102vd; Speidel, The Police Officer, 159d; Mitchell, loc. cit.

[390] T. Reinach, "Παρθενών", BCH 32, 1908, s. 499-513; Robert, Carie II, 281-283 no. 162; Mitchell, Anatolia, 196.

[391] Magie, Roman Rule, s. 1515; Öztürk, Paraphylaks, s. 146; SEG 40 (1990) no. 1129.

[392] SEG 39 (1989) no. 1180.

paraphylaks'lar listesinde herbirinin kente şarap temin ettiğini görülmektedir[393]. Bu örnekler Attaloslar zamanında kırsal alanın korunmasına yönelik olarak kurulmuş olan *paraphylaks*'ların zamanla kent içindeki bazı memuriyetlerin görevlerini üstlenmiş olduklarının göstergesidir[394].

Pamphylia'da Perge'de iki yazıtta παραφυλάξας τὴν ἀκρόπολιν şeklinde geçen ifadeden *paraphylaks*'ın kent içinde görev yaptığı anlaşılmaktadır (Per. 39, 40). Göreve gelmesinden üç ay sonra bir adak yerine getirmesi görev süresinin dolduğunu, yani Perge'de *agoranomos*'lar gibi *paraphylaks*'larında üç ay süreyle dönüşümlü olarak görev yaptığını gösterebilir. Çünkü *paraphylaks*'ın görev süresi bir yıldır.

2.2.8 Elçiler ve Diğer Görevliler

2.2.8.1 πρεσβευτής

Elçilik yapmak hem Hellenistik hem Roma Dönemi'nde önemli bir *leitourgia* idi. Elçilik sürekli olmayan gerektiği zaman yerine getirilen bir görev olması nedeniyle diğer memurlar gibi belli sürelerle seçilmediği için kent memurluğu olarak kabul edilemeyeceği görüşü yaygındır. Gerek kentler arası gerek kralın yanına ve gerekse imparatora yapılan elçilikler vasıtasıyla kentler birçok ayrıcalıklar elde edebilmekteydiler. İmparatordan elde edilebilen ayrıcalıklarla ilgili olarak Prusa'lı Dio'nun *oratio*'larından bazı bilgiler elde edebilmekteyiz. Dio Traianus'a yapmış olduğu elçilik vasıtasıyla Prusa'da *bouleutes* sayısının yüz kişi arttırılmasını ve kentin mahkeme merkezi olmasını sağlamıştır. Bu ayrıcalıkların Prusa'ya iki yönden katkısı olmuştur. Birincisi Traianus'un *bouleutes*'lerden seçilmeleri onuruna para talep etmesi sonucunda kentin yeni bir gelir kaynağına sahip olması, ikincisi de mahkeme merkezi olması nedeniyle kente gelecek ziyaretçilerden elde edeceği gelirlerdir. Hadrianus, eğer elçileri Cascellius Ponticus kendisi bedava elçilik yapma sözü vermediyse, elçilik masraflarını geri ödemeleri için Ephesos *gerousia*'sına yaptığı bir çağrı yapmıştır. Cascellius'a bir seyahat harçlığı alma hakkı tanınmış, fakat muhtemelen diğer benzer

---

[393] Aprodisias ve Notium'daki *paraphylaks* için bak. REG 19, 1906, s.90, no. 7 ve JOAI 8, 1905, s. 172, no.7: Hem paraphylaks hem *eirenarkhes* Nysa'da aynı yazıtta geçmektedir: BCH 7, 1883, s. 272, no. 15.

[394] Öztürk, *Paraphylaks* s. 146'da Likya ve Pamphylia'daki *paraphylaks*'ların kent içinde görev yapıp yapmadıklarının şu an için bilinmediğini ancak Pisidia'daki Termessos kenti *paraphylaks*'ı için bunu söyleyebileceğimizi çünkü kentin ana caddesi üzerinde παραφυλακεῖον'un bulunmasının *paraphylaks*'ların Termessos surları içinde görev yaptığını düşündürttüğünü belitmektedir; krş. Lanckoronski II no. 58=TAM III 14.

durumlardan bilindiği üzere, bu prestijli elçilik görevine seçilme şansını arttırmak için bunu reddetmeyi tercih etmiştir[395].

Perge'li Ti. Cl. Apollonios kendi olanaklarıyla üç kez Roma'ya elçi olarak gitmiş ve İmparator Domitianus'tan Perge'nin baştanrıçası Artemis için *asylia* hakkı elde etmiştir. Side'den T. Fl. Spartiaticus'un *demiourgos*'luğu sırasında imparatora üç kez elçi gönderilmiştir. Severus Aleksander'a iki kez bedava elçilik yapan M. Aur. Obrimianos Konon aynı zamanda Side'de *demiourgos*'luk ve kendi kurduğu Apolloneius Gordianeius Antoneinius bayramının *gymnasiarkhos*'luğunu ve *agonothetes*'liğini yapmıştır.

2.2.8.2 συνήγορος ve προηγόρος

Synegoros (=*advocatus fisci*) Halk tarafından seçilen avukatlar için kullanılan bir terimdir. Yasalarda herhangi bir değişiklik yapıldığı zaman *synegoros* önceden mevcut yasayı savunmakla görevlidir. 2. yüzyılda Plutarkhos Cumhuriyet Dönemi'nin olaylarını anlatırken özellikle Murena'nın avukatlarından biri olarak Cicero'nun rolünü tartışır. Cicero'nun Milo savunmasını tanımlarken Plutarkhos ondan bir *synegoros* olarak söz etmektedir.[396]
Proegoros imparatorla ya da diğer yöneticilerle bağlantı kurmakla görevli memurdur.
Attaleia'da *synegoros* ve *proegoros* olarak görev üstlenen Marcus Gavius Gallicus'un imparator tarafından Roma'da devlet atıyla onurlandırılması atlı sınıfının bir üyesi olduğunu gösterir. Gallicus aynı zamanda üç kez kendi kesesinden imparator kültü başrahibi ve *Praefectus fabrum* olarak kentine hizmet etmiştir. Bir *euergetes* olarak nitelendirilmesi memuriyetlerinin yanısıra yaptığı bağışlarla ilişkilidir.

2.2.8.3 ἐπιμελητής

Epimeletes (=*curator*) kentle ilgili işlerin herhangi bir aksama olmadan düzgün bir şekilde yerine getirilmesi için görevlendirilen memurdur. *Epimeletes* hem sürekli atanan bir memur hem de doğrudan kamusal yaşamın özel bir alanıyla ilişkili olarak görevlendirilen, örneğin *epimeletai hydatos*, bir memurdur.

Epimeleia'nın en temel anlamı "bakım" olduğu için kent yönetiminden çok diğer yönetim alanları ile ilişkili olarak kullanılmıştır. *Epimeletes* bazen *arkhe* olmayan hekimlik gibi görevlerin yürütülmesiyle ilgili kullanılırken bazen de bir kişinin belli bir süreyle görev

---

[395] Dmitriev, City, s. 151; bununla ilgili olarak krş. Oliver, Greek Constitutions, s. 10-11.

[396] Plut. Cato Mi. 21, 7 ve De amic. mult. 6, s. 95^{c}.

üstlendiği durumlar için kullanılmıştır. Kent memurları bazen memuriyet sorumluluklarının bir bölümünde *epimeleiai* yapmışlardır. Örneğin dini memurların geçit törenleriyle, kutsal yapıların inşaası ya da bakımı gibi belli bir konuyla özel olarak ilgilenmeleri, askeri görevlilerin kent teritoryumundan güvenli bir şekilde geçiş sağlamaları özel olarak atanan *epimeletes*'in görevidir. Bu sözcük aynı zamanda özel şahısların yürüttükleri bina projeleri, heykeller dikilmesi gibi faaliyetleri de göstermektedir. *Epimeleia* aynı zamanda memuriyetin içeriğine işaret etmektedir. Örneğin bir *grammateus* görevini yaparken " *epimeleia*" sını iyi bir şekilde ortaya koyduğu için ya da bir *gymnasiarkhos gymnasion*'un yanısıra *epheboi* ve *neoi*'un eğitimine özen gösterdiği için (yani üstlendiği *gymnasiarkhia*'nın sorumluluklarını tesis ettiği için) övgüye layık görülür. Phaselis'ten ünlü bir hayırsever için kaleme alınan onur yazıtı "sonsuza kadar *eikosaphrotos, gymnasiarkhos, boule*'nin *grammateus*'u, rahip ve iki kez *prytanis*; ve kamu işlerinin ve *gymnasiarkhia*'nın *epimeletes*'i olduğunu ve bütün *arkhai*'ı onursever bir şekilde yerine getirdiğini" söylediği zaman hem *arkhe* hem de *epimeleia*'dan söz etmektedir. *Gymnasiarkhia*'nın yanısıra *gymnasiarkhia*'nın *epimeleia*'sından bahsedilmesi muhtemelen bizzat memuriyet yapmadan *gymnasiarkhia*'nın sorumluluklarını üstlendiğini göstermektedir.[397]

[397] Dmitriev, City, s. 120.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KENT MEMURLUĞUNA SEÇİM

3.1 Seçim Yasası

Hellenistik Dönem'de her kent kendi yasalarına göre yönetildiği için, bazı temel yönetim ilkeleri dışında standart bir uygulamadan söz edemeyiz. Ancak Yunan demokrasisinin en temel ilkesi tüm vatandaşların yönetime katılmasını sağlamaktır. Memuriyete atanmak için aranan en temel kriter ise özgür doğumlu ve vatandaşlık hakkına sahip olmaktır. Bu nedenle kadınlar ve yabancılar özgür doğumlu olsalar da vatandaşlık hakkına sahip olmadıkları için memuriyet üstlenemezlerdi. Ancak bir *metoikos* kendi kentine döndüğünde bütün vatandaşlık haklarından faydalanabilirdi. Memuriyete başlama yaşı da görevin niteliğine göre değişiyordu. Örneğin İ.Ö. 303'te Teos'un yeni yasalarının kaleme alınmasıyla görevlendirilecek olan *nomographoi*'un[398] ve Teos'ta *paidonomos*'un 40 yaşından genç olmama şartı[399] getirilmesinin nedeni muhtemelen bunların tecrübe gerektiren görevler olmasındandır. Memur seçimleri her yıl önerilen adaylar arasından Halk Meclisi'nin seçim oturumunda (ἐν ἀρχαιρεσίαις) oylama ile yapılırdı.

Roma Dönemi'nde de kentler kendi meclis üyelerini ve memurlarını atama yetkisine sahip olmalarına rağmen, genel kriterleri (*bouleutes* sayısı, memuriyete başlama yaşı, servet gibi) *lex provincia* ile Roma belirlemiş, gerektiği zaman da bu sürece müdahale etmiştir. Nitekim *Lex Cornelia* elçililikler için harcanacak tutarı düzenlemiş ve yerel yönetimlere memurların yıl sonundan elli gün önce atanmasını emretmiştir.[400] Bithynia-Pontos'ta *bouleutai*'ın ve diğer kent memurluklarının atanmasına ilişkin kurallar *Lex Pompeia* ile belirlenmiştir. Bu yasaya göre memuriyete başlama yaşı 30 olarak tespit edilmiş; *boule* üyeliği için de bir memuriyet

---

[398] SIG^3 344, str. 44–46 : ἀποδεῖξαι δὲ ἑκατέρους νομογράφους τρεῖς μὴ νεωτέρους ἐτῶν τεσσεράκοντα [ὄντας ἀνεριθευτ]οὺς·

[399] SIG^3 578, str. 2–3: μετὰ τὴν τοῦ γυμνασιάρχου αἵρεσιν παιδονόμον μὴ νεώτερονἐτῶν τεσσαράκοντα.

[400] IPriene 105 (= OGIS 458) str. 78-84: ἔδοξεν τοῖς ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἕλλησιν, γνώμῃ τοῦ ἀρχιερέως Ἀπολλωνίου τοῦ Μηνοφίλου Ἀζεανείτου· ἐπεὶ τὴν νέαν νουμηνίαν ἀεὶ δεῖ ἑστᾶναι τὴν αὐτὴ[ν] ἅπασιν τῆς εἰς τὰς ἀρχὰς εἰσόδου κατά τε τὸ Παύλου Φαβίου Μαξίμου τοῦ ἀνθυπάτου διάταγμα καὶ τὸ τῆς Ἀσία<ς> ψήφισμα, ἐνποδίζεται δὲ ἡ τοῦ χρόνου τάξις παρὰ τὰς ἐν τοῖς ἀρχαιρεσίοις ἐπικλήσεις, γείνεσθαι τὰ κατὰ τὰ ἀρχαιρέσια μηνὶ δεκάτῳ, ὡς καὶ ἐν τῷ Κορνηλίωι νόμωι γέγραπται, ἐντὸς δεκάτης ἱσταμένου.

yapmış olma şartı getirilmiştir.[401] Yasa aynı zamanda *censor*'un bir *senator*'u azletmesine yol açacak nedenleri de saptamıştır.[402] Bununla birlikte yasanın koşulları imparator veya eyalet valisinin *edictum*'ları aracılığıyla değiştirilebilirdi.[403] Başka bir ifadeyle *boule* üyesi olmak için gereken en az yaş[404] ya da *bouleutes* sayısında herhangi bir değişiklik[405] veya bunun için ödenecek *summa honoraria*[406] ancak imparatorun onayı ile belirlenebiliyordu.[407] Nitekim Augustus daha alt makamlar için göreve başlama yaşını 22'ye düşürmüş;[408] Dion Khrysostomos, muhtemelen Smyrna'ya *bouleutes* sayısını arttırmasına izin veren Traianus'tan kenti Prusa için de böyle bir izin almıştır.[409] Yine de eyalet yasasının belli hükümlerinin kent sakinleri tarafından bazen göz ardı edildikleri de görülmektedir.[410] Nitekim Gabinius'un Syria eyaletindeki kent yasalarını oligarkhia lehine değiştirdiği; ayrıca bunun tüm Roma valileri için genel eğilim olduğu söylenebilir.[411]

Bazı temel kurallar Roma tarafından belirlense de İ.S. 125 yılında komşu bölge Lykia'daki Oinoanda'da yeni kurulacak *pentaeterik* Demostheneia festivaliyle ilgili yazıttan, Roma'nın onayını almak koşuluyla kentlerin de bazı düzenlemeler yapabildikleri görülür. Söz konusu yazıta[412] göre festivalin *agonothetes*'i festivalden önceki yıl yapılan memur seçimleri sırasında *bouleutai* arasından atanır. Festival süresince görev yapacak diğer memurlar; üç *panegyriarkhes*, on *sebastophoroi* ve *masteigophoroi* ile *agelarkhai agonothetes* tarafından belirlenir. *Panegyriarkhes* yine *bouleutai* arasından, diğer görevliler de vatandaşlar arasından seçilmektedir. Gelecek festivalin *agonothetes*'ini görev başındaki *agonothetes* tayin eder. *Agonothetes* festivalden önceki iki ve sonraki üç yıl olmak üzere beş yıl boyunca diğer

---

[401] Plin. epist. 10, 79, 1: Cautum est, domine, Pompeia lege quae Bithynis data est,ne quis capiat magistratum neue sit in senatu **minor annorum triginta**. Eadem lege comprehensum est, ut **qui ceperint magistratum sint in senatu**.

[402] Plin. epist. 10, 114-115.

[403] Plin. epist. 10, 55; 10, 65; 10, 72; 10, 108; 10, 112.

[404] Plin. epist. 10, 79.

[405] Plin. epist. 10, 112.

[406] Plin. epist. 10, 39; 10, 112.

[407] Plin. epist. 10, 112.

[408] Plin. epist. 10, 79.

[409] Dion. Chrys. 45. 3-4 ve 7.

[410] Plin. epist. 10, 84; 10, 110-111.

[411] Ios. Ant. Iud. 14, 5, 4.

[412] SEG 38 (1988) 1462, str. 59-65 (Oenoanda, İ.S. 125-126).

memuriyetlerden muaf tutulmaktadır. Ancak kararın geçerli olabilmesi için valinin onayı gereklidir.[413]

3.2 Atama Kriterleri

Hellenistik Dönem'den itibaren memuriyete atanma kriterlerinde bazı değişiklikler meydana gelse de bir Yunan kentinde memuriyet üstlenebilmek için en temel kriter vatandaşlık hakkına sahip ve özgür doğumlu olmaktır. Yunan demokrasisinin ana ilkesi yönetim yetkisi olan memurluklara mümkün olduğunca bütün vatandaşların ulaşabilmesini sağlamaktır. Bununla birlikte Hellenistik Dönem'den itibaren bu ilkenin göz ardı edilerek memurluklara varlıklı kimselerin ve mevki sahiplerinin seçilmesi eğilimi daha etkin olmuştur.[414] Zira Hellenistik Dönem'de yaşam standardı gittikçe yükselmekte; kentler kamu binalarını güzelleştirmeye, *gymnasion*'larda eğitim düzeyini yükseltmeye, yiyecek tedariklerini çok daha yeterli düzeyde sağlamaya ve festivallerini çok daha gösterişli yapmaya gayret etmekteydiler. Ancak kent gelirleri tüm bunları karşılamak için yeterli değildi. Bunun için Halk Meclisleri kent memurluklarına zengin vatandaşları seçmekte ve onlar da üstlendikleri görevlerin gerektirdiği harcamalara mali güçleri ve cömertlikleri çerçevesinde katkıda bulunarak kentlerine hizmet etmekteydiler. Bununla bağlantılı olarak kadınlar da memuriyet yapma hakkı elde etmiş ve Hellenistik Dönem'den itibaren dini memuriyetlere katılmaya başlamışlardır. İmparatorluk Dönemi'nde kent *arkhai*'ı da yapabildikleri görülür. Roma Dönemi'nde memurluklara para harcama kapasitesi olan kimselerin atanması eğilimi gitgide artmakta; anlaşılan o ki sadece zenginlerin memurluk yapmaya gücü yetmektedir. Bu dönemde ortaya çıkan bir durum da memur adaylarının seçilme şansını arttırmak için kentine yapacağı hizmetlerle ilgili olarak vaatlerde bulunmasıdır. Ancak verilen sözlerin sadece bir kısmının yerine getirildiği Traianus Dönemi'nde yapılan vaatleri garanti altına almak için çıkarılan bir yasal düzenlemeden anlaşılmaktadır.[415] Böyle bir yasanın çıkarılması Roma'nın kent yönetimlerinde genellikle yaptığı gibi, yerel uygulamaları kurumsallaştırma yönündeki politikasının bir sonucudur.[416]

---

[413] SEG 38 (1988) 1462, str. 99-100.

[414] Jones, Greek City, s. 162 vd.

[415] Dig. 50,12, 6, 2.

[416] Dmitriev, City, s. 152.

3.2.1 Halk Meclisinde Seçim

Hellenistik Dönem'de, soya dayalı rahiplikler ve yaşam boyu ya da belli bir süre için açık arttırma ile satılan görevler dışında, memurlar Halk Meclisi tarafından seçilmektedir[417]. Halk Meclisi'nde herkesin memuriyet için προβολή (= ad önerme) hakkı vardı. Oylamalar el kaldırarak (= χειροτονία) yapılıyordu.[418]

Hellenistik Dönem'de Halk Meclisi'nde uygulanan seçim prosedürü hakkında Samos,[419] Lampsakos[420] ve Delphoi'dan ele geçen meclis kararları ayrıntılı bilgiler vermektedir. Delphoi'dan ele geçen *stonai* seçiminin detaylarını anlatan yazıta göre seçim meclisinde önerilen isimleri *arkhon* aday listesine yazmakta ve bunların arasından en yüksek oyu alan üç aday bu göreve atanmaktadır.[421] İÖ. 5 yüzyılda ἐξωμοσία ile görevin reddi mümkündür.[422] Yukarıda bahsedilen Lampsakos meclis kararı seçimden sonraki ἐξωμοσία'nın karşısına προβολή aşamasında reddetme hakkı koymaktadır.[423]

Roma Dönemi'nde bir memuriyet için adaylık ve seçilme prosedürü şu şekildeydi; adaylık genellikle bir memuriyeti, belirlenen bir zamanda üstleneceğine dair kamu önünde verilen resmi nitelikteki bir söz ile gerçekleşiyordu[424]. Üstlenilecek memuriyete ilişkin *summa*

---

[417] Jones, Greek City, s.162.

[418] Yunanistan'daki seçim uygulamaları için bak. Piérart 1974, 125-146. Ayrıca Ksenophon'un Onbinler'in onu başkomutan olarak seçmeleri süreci hakkında aktarımının (Ksen. an. 6, 1, 17-18) yanında Platon'un Nomoi adlı eserinde askeri görevlilerle müzik ve spor hocalarının seçimine dari tespitleri (Plat. leg. 755b-756b; 764c-765b) bunun genel bir uygulama olduğunu düşündürmektedir; krş. Piérart. Platon et la cité grecque, s. 236-246; Wörrlei Stadt und Fest 77 dn. 2-4.

[419] SIG^3 976.

[420] SIG^3 591 (= ILampsakos 4).

[421] SIG^3 671B str. 14-19: καθιστάμεν δὲ σ[ε]ιτώ[να]ς ἄνδρας τρεῖς μὴ νεωτέρους ἐτέων τριάκοντα μηδ[ὲ] πρεσβυτέρους ἐτέων ἑξήκοντα ἀξιοχρ[έο]νας, οὕς κα οἱ πολλοὶ ἕλωνται ἐν τᾶι ἐκκλησίαι κ[ατα]γραψάντω δὲ οἱ ἄρχοντες ἐν τῶι μηνὶ τῶι Θ[ευ]ξενίωι τοὺς ὑπὸ τῶν πολλῶν προβληθέντας, ὅ[σο]ι κα ἔωντι ἀξιοχρέονες, καὶ ἐπιγραψάν[τω] ἐπὶ σκινδύλια [τὸ] ὄνομα τὸ ἑ[κάστ]ου προ[βληθέντος . . . . .]· [οἷ]ς δέ κα πλεῖσται ἐνεχθέω[ντι ψᾶφο]ι, οὗτοι ἔστω[σαν κτλ.

[422] Piérart 1974, 131-132.

[423] ILampsakos 4 str. 8-15: καὶ προβληθέντ[ων τινῶν καὶ] οὐχ ὑπομενόντων, ἐνίων δὲ καὶ χειροτονηθέ[ν των καὶ ἐξο]μοσαμένων διὰ τὸ μέγεθος τῆς κομιδῆς [καὶ τῆς δαπάν]ης, Ἡγησίας προβληθεὶς ἀντὶ τοῦ ἐξομόσασ[θαι καὶ παρακ]ληθεὶς καὶ ἀξιωθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου οὐδ[ὲν φροντίσας τῶν] κατὰ τὴν ἐκγδημίαν κινδύνων, ἀλλ[ὰ ἐν ἐλάσσονι θέμε]νος τὰ καθ' αὑτὸν τοῦ τῆι πόλει συμφέ[ροντος ἐπεδέξατο] τὴν πρεσβείαν κτλ.

[424] Quass, Honoratiorenschicht, s. 331 ve dn. 1410.

honoraria'nın niteliği ve niceliği aday ile kent arasında yapılan bir pazarlık ile belirleniyordu ve verilen resmi söz (ὑπόσχεσις / ἐπαγγελία) ile karara bağlanıyordu. Bu söz kimi zaman *summa honoraria*'nın yanı sıra ek vaatler de içerebiliyordu.[425] Verilen söz derhal resmi belgelere geçiriliyor ve kent arşivine konuyordu.[426] Bu şekilde söz veren kişinin ölmesi durumunda yükümlülük ardıllarına geçiyordu.[427] Geç Roma Dönemi için tipik bir uygulama ise Gordianus III'ün bir *edictum*'undan anlaşılır. Buna göre görevdeki memur servet bakımından uygun ve göreve istekli bir ardılı aday göstermekle yükümlüdür.[428]

3.2.2 Açık Arttırmayla Satış

Hellenistik Dönem'de rahiplikler yaşam boyu ya da belli bir süre için açık arttırma ile satılırdı. Asia *proconsul*'u Paullus Fabius Persicus'un Ephesos Artemis Tapınağının gelirlerindeki düşüş karşısında yayınladığı bir *edictum* rahiplik satışının Anadolu'da eskiden beri varolan bir uygulama olduğunu; bu durumda memuriyeti satın alanın sadece memuriyet ödeneği değil, aynı zamanda tapınak gelirlerinden büyük kazanç elde ettiğini gösterir. Böyle bir uygulama doğal olarak satış fiyatının yükselmesine yol açmış ve sonuç olarak kentin satıştan elde ettiği gelirin artmasına karşın tapınağın geliri azalmıştır.[429] Çünkü tapınağın hizmetinde olan kamu köleleri yerine özgür işçiler istihdam edilmesi, düzenlenen kutsal yarışmalarda kazananlara aşırı bir misafirperverlik gösterilmesi tanrıçanın gelirlerini önemli ölçüde düşürmüştür.

3.2.3 Vali Tarafından Atanma

Kentlerin Roma'ya ödemekle yükümlü olduğu dolaysız vergilerin toplanması ve kentte düzenin sürdürülmesi konusunda bir aracı rolü üstlenmesi için geliştirilen iki memuriyet *dekaproteia* ve *eirenarkheia*, Roma'nın geliştirdiği kurumlardır. Bu iki göreve getirilenler yerli halktan kimseler olmakla birlikte atanmaları için eyalet valisinin onayı gerekmektedir. *Eirenarkhes*'lik için görevlendirmenin nasıl yapıldığı konusunda en önemli kaynak

---

[425] Quass, Honoratiorenschicht, s. 332 ve dn. 1411 ve 1412, krs. Veyne, Bread and Circuses, s. 137vd.

[426] Veyne, Bread and Circuses, s. 138.

[427] İmparator Traianus Dönemi'nde bu süreç yasa ile düzenlenmiş ve mirasçılar, ölmüş olan akrabalarının resmi sözlerini yerine getirme yükümlülüğü altına sokulmuştur. Bak. Dig. L, 12, 14.

[428] Cod. Iust. 11, 34, 2; 11, 36, 2.

[429] IEphesos Ia 17, str. 53–55 (yak. İ.S.. 44).

Aristeides'tir. İ.S. 153-154 yıllarında bu görev için seçilen Aristeides bu sorumluluktan nasıl kaçtığını anlatırken, atamanın yapılışına dair çok önemli bilgiler vermektedir. Buna göre kentler *boule* üyeleri (*bouleutai*) arasında servet bakımından önde gelen ilk on kişisinin (*dekaprotoi*) isimlerini valiye bildirilmekte ve vali onlardan birini *eirenarkhia*'ya atamaktadır.[430] Aristeides, kent çevresinde mülklere sahip olduğu için *eirenarkhia*'ya atandığını söylemektedir. Buna göre kırsal bölgelerde mülk sahibi olanların, onu korumakla sorumlu oldukları anlaşılmaktadır[431].

3.2.4 Yaş

Hellenistik Dönem'de gençlerin memuriyete başlama yaşının her kentin kendi yasalarına bağlı olması nedeniyle bu konuda kesin bir sonuca ulaşmak mümkün değildir. Ancak bununla ilgili bazı örnekler verilebilir. Örneğin İ.Ö. 303'te Teos'un yeni yasalarının kaleme alınmasıyla görevlendirilecek olan *nomographoi*'un 40 yaşından küçük olmaması gerektiği belirtilmiştir.[432] İ.Ö. 3. yüzyıl başlarında Teos ve Miletos'ta, kent teritoryumunun sınırlarında bulunan önemli mevkileri kontrol etmekle görevli *phrourarkhoi* için gerekli yaşı sınırının tespit edildiği görülmektedir. Yazıtlarda standart formül "....yaşından daha genç olmayan" şeklinde ifade edilir. Keos'tan İ.Ö. 3. yüzyıl başlarına tarihlenen bir metinde, diğer *arkhon*'larla birlikte 30 yaşından genç olmayan bir *gymnasiarkhes* seçilsin[433], ifadesi yer almaktadır. Teos'ta *gymnasiarkhos*'un seçilmesinden sonra 40 yaşından genç olmayan bir *paidonomos* seçilmesi belirtilmektedir.[434]

Hellenistik Dönem'de kentlerin her memuriyet için ayrı bir yaş tespit etmesi, memuriyete başlamak için belli bir yaş olmadığını göstermektedir. Roma Dönemi'nde ise memuriyete başlama yaşı ile ilgili birtakım düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Pompeius'un Bithynia-Pontos Eyaleti'ni kurarken hazırladığı *Lex Pompeia*'da *boule* üyeliği ve yerel memuriyetlere başlamak için en az 30 yaşında olmak gereklidir. Daha sonra İ.Ö. 29'da eyaletin yeniden yapılanması ve Augustus'un İ.Ö. 20'de buraya yaptığı bir ziyaret sırasında Bithynia ile ilgili yeni düzenlemeler yaparak yaş sınırı 22'ye düşürür ve askerlik görevini tamamlamış olanların

---

[430] Aristeid. 4. 72.

[431] Dmitriev, City, s. 208.

[432] SIG.^{3} 344.

[433] SIG.^{3} 958.

[434] SIG.^{3} 578, (Teos, İ.Ö. 2. yy)

görev üstlenebileceklerini öngörür[435]. Askerlik hizmeti atlılarda 21-22, piyadelerde 24-25 yaşlarını kapsar. Domitianus Dönemi'ne tarihlenen municipium görevlilerinin seçim koşullarını içeren *Lex Malacitana*'da bu sınır 25 olmuştur.

3.2.5 Servet

Hellenisik Dönem'de yaşam standardı giderek yükselmekte; kentler kamu binalarını güzelleştirmeye, *gymnasion*'larda eğitim düzeyini yükseltmeye, yiyecek tedariklerini çok daha yeterli düzeyde sağlamaya ve festivallerini çok daha gösterişli yapmaya hevesliydiler. Ancak bu konularda yeterince harcama yapmak için gereken ekonomik yeterililiğe sahip değillerdi. Bu nedenle teorik olarak zorunlu olmasa da varlıklı kişilerin kent memurluklarına seçilmesi tercih edilmiştir. Jones, özellikle dış politikada görev alan kişilerin zengin ve mevki sahibi olmalarının, Hellenistik krallar ve daha sonra Roma magistratları ile görüşmelerinde, onlara saygı ile davranmalarını sağlaması bakımında da önemli olduğunu düşünmektedir[436]. Varlıklı kişilerin tercih edilmesinin en önemli nedeni kuşkusuz bu kişilerin harcama yapabilecek kapasiteye sahip olmasıdır. Sonuç olarak Halk Meclisi'nin memuriyetlere zengin adamları seçmesi bir gelenek haline gelmiş ve bu kişilerden memur olarak sorumlulukları altında olan halk hizmetlerine cömertce katkıda bulunmaları beklenmiştir

Pamphylia'da incelediğimiz beş kentte de en masraflı memuriyetlerin kentin eşraf tabakasına mensup kişiler tarafından üstlenildiği ve memuriyet harcamalarını kendilerinin karşıladıkları yazıtlarda geçen ἐκ τῶν ἰδίων, δωρεὰν, προῖκα gibi ifadelerden anlaşılmaktadır.

3.3 Çocukların Memuriyete Katılımı

Hellenistik Dönem'den itibaren soylu ailelerin reşit olmayan çocuklarının önemli makamlara gelmeleri ve bu çocukların görevlerinin masraflarını ana-babaların ödemesi bilinen bir olgudur.[437] Bu durum sadece genç insanların ailelerinin kente karşı hayırsever tutumlarını sürdürdüklerini göstermekle kalmaz aynı zamanda ailenin bağış yapmaktaki cömertliğinin daha güçlü bir şekilde algılanmasına hizmet eder. Hellenistik Dönem'de başlayan bu gelenek Roma Dönemi'nde uygulama alanını genişletir. [438] Çocukların

---

[435] Plin. epist. 10, 79.

[436] Jones, Greek City, s. 166 vd.

[437] Magie, s. 649-650; Dmitriev, s. 52.

[438] Dig. 50, 17, 2.

üstlendikleri memuriyetlerden biri *agoranomia*'dır. Bunun yanısıra *stephanephoria, sitonai, eirenarkhia, paraphylakia, gymnasiarkhia, agonothesia*, başrahiplik ve diğer dini görevleri sayabiliriz.[439] Memuriyetin yasal yaşından önce üstlenildiğini belirtmek için yazıtlarda "genç yaşından itibaren" şeklinde bir ifade yer alırdı. Roma Dönemi'nde çocuklar adına yapılan memuriyet türü ve sayısında artış olsa da Hellenistik Dönem'de olduğu gibi, ailelerin çocukları adına yaptıkları hayırseverlik faaliyetleri olarak anlaşılmalıdır.[440] Çünkü çocukların bu memuriyetlerin ağır sorumluluklarını yerine getirmeleri beklenemez. Örneğin *agoranomia* üstlenen çocukların üreticilerle ya da tüccarlarla temas kurarak kent için tahıl alımı yaptıklarını söylemek zordur. Aynı durum çocuklar tarafından üstlenilen diğer memuriyetler için de geçerlidir. Dolayısıyla çocukların memuriyet üstlenmesi onursaldır ve sembolik bir anlam bir taşımaktadır. Başka bir ifadeyle burada daha ziyade memuriyeti çocuk adına yasal vasinin yerine getirmesi söz konusudur. Her ne kadar çocukların bir memuriyet üstlenmesi sembolik anlam taşımakta ise de bunların sözde bile olsa *tamias, strategos* ya da *bouleutes* gibi görevleri hiç üstlenmedikleri görülmektedir.[441]

Bremen'e göre Anadolu'daki Yunan kentlerinde kadınlar ve çocukların yaptığı memuriyetlerin kent memurluklarından ayrı bir kategori olarak incelenmesi gerekmektedir.[442]

3.4 Kadınların Atanması

Hellenistik Dönem'de kent yönetiminde zengin ailelerin etkinliğinin artışına bağlı olarak İ.Ö. geç 3. yüzyıldan itibaren, kadınlar dini görevlerde ve para bağışı şeklinde çeşitli hayırseverlik faaliyetlerinde bulunmaya başlamışlardır. Halirkarnassos'tan bir yazıt (SIG^{3}1015, İ.Ö.3.yy) erkekler gibi kadınlarında İ.Ö. 3. yüzyılda "yaşam boyu" rahiplik satın alabildiğini göstermektedir. Hellenistik Dönem'in sonlarında ise kadınların *eponymos* memuriyetlerde yer almaya başladıkları görülür[443]. *Eponymos* memuriyetler için en erken

---

[439] Bununla ilgili örnekler için bak. Dmitriev, City, s. 160 dn. 114;

[440] Quass, Honoratioreschicht, s. 313 n. 1336, 322 n. 1376 ve 338-341.

[441] Dimitriev, City, s. 114: *Tamias*'lığı çocuklar tarafından üstlenilmemiş memuriyetler arasında saymakla birlikte Didyma'dan Erken İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen bir örnekte (IDidyma 406) yasal yaşından önce *tamias* olan bir gençten söz edilmektedir .

[442] Bremen, Limits, s. 34.

[443] Dimitriev, City, s. 53; Bremen, Limits, s. 27-29: Hellenistik Dönem'de Anadolu'da kadınların dini görevler üstlendiklerini gösteren kanıtlar olmasına karşın bunların kent memurluğu olarak kabul edilemeyeceği belirtilmektedir.

örnekler İ.Ö. 3. yüzyıl sonunda ve İ.Ö. 2. yüzyılda Aspendos'ta görülmektedir: Aphrodisias kızı Névopolis (Asp. 2) ve Limnaos kızı Kourasiô (Asp. 3). Her ikisi de *demiourgia* üstlenmelerinin yanısıra 20 mna gümüş bağışlamışlardır.[444] *Demiourgia* üstlenen iki kadının aynı miktarda bağış yapması bunun zorunlu bir ödeme olabileceğini akla getirmektedir.

Hellenistik Dönem'den itibaren giderek artan *euergesia* ve *leitourgia* Roma Dönemi'nde kentlerdeki büyük ailelerin kent yönetimindeki egemenliğinin temelini oluşturmaktadır; dolayısıyla, aileler, yalnızca erkek üyeleriyle değil, kadınlar[445] ve çocuklar da dahil olmak üzere tüm üyeleriyle bu sistem içinde yerini almıştır. Roma yasalarına göre, kadınlar, henüz ergenlik çağına gelmemiş erkekler gibi, herhangi bir kamu görevi (*arkhe*) üstlenemezdi[446]. Bu yasağa karşın, Anadolu'da Roma yurttaşlığına hak kazanmış birçok kadının kamu görevi üstlendiği, Ulpianus'un valilerinin görevlerinden söz ederken (*de officio proconsulis*) yalnızca erkeklerin değil kadınların da bir kamu görevinden ötürü verdikleri sözü yerine getirmek zorunda olduklarını belirtmesinden anlaşılmaktadır.[447] Roma Dönemi'nde kent yönetiminde varlıklı sınıfın etkinliğinin artması kadınların giderek daha önemli memuriyetleri üstlenmeleri sonucunu doğurur.[448] Üstelik, bu kadınlardan bazıları, *eponymos arkhe*'leri elde ederek bir kentin en üst düzey makamına yükselmişlerdir. Buna 2. yüzyılda Perge ve Sillyon'dan iki kadın *demiourgos* örnek gösterilebilir. Bunlardan birisi Perge'den İtalik kökenli Plancii ailesinin bir üyesi, rahiplik görevlerinin yanısıra üç defa *demiourgos*'luk yapan Plancia Magna'dır. Diğeri Sillyon'lu yerli bir aileden gelen *gymnasiarkhia, demiourgia, arkhiereia* üstlenmesinin yanısıra en onurlu *leitourgia* olan *dekaproteia*'yı üstlenen Menodora'dır. Pamphylia'dan *gymnasiarkhia* ve *arkhiereia* üstlenen başka kadınlar da bilinmektedir.

---

[444] Kadınların *eponymos* memuriyetler üstlendiklerine dair başka örnekler için bak. Dmitriev, City, s. 53-54.

[445] İmparatorluk Dönemi'nde Karia kentlerinde kadınların üstlendikleri memuriyetler ve sayısal değerlendirmesi için bak Dingil, Leiturgia ve Arkhe, s. 227.

[446] Dig. 50, 17, 2: pr. Feminae ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotae sunt et ideo nec iudices esse possunt nec magistratum gerere nec postulare nec pro alio intervenire nec procuratores existere. 1. Item impubes omnibus officiis civilibus debet abstinere.

[447] Dig. 50,12, 6, 2.

[448] Serveti ve nüfuzu artan bazı ailelerin erkek üyelerinin, önce eyalet merkezlerinde, sonra da Roma'da önemli görevler üstlenerek imparatorluğun soyluları arasına yükselmeleri ve memleketlerindeki işlerinden uzaklaşmaları, ailedeki kadınların devreye girmesini zorunlu kılmıştır; krş. W. Eck 1980, s. 283-322.

Attaleia'dan Erken İmparatorluk Dönemi'nin başlarından *gymnasiarkhos* Caecilia Tertulla ve 2. yüzyıldan *arkhiereia* üstlenen Curtia Paulina bilinmektedir.[449]

Roma Dönemi'nde para harcama kapasitesi olan kadınların *arkhe* ve *leitourgia* elde edebildikleri görülmektedir. İmparatorluk Dönemi Karia'da *arkhe* ve *leitourgia* üstlenmiş olan yüz yetmiş iki kadın saptanmıştır.[450] Ancak tekil örnekler dışında *bouleutes, strategos, agoranomos, tamiai, logistes, eirenarkhes, bularkhos, grammateus, censor, sitones, presbeutes* gibi görevlere ve *boule, gerousia* ve *ekklesia* üyeliklerine getirildikleri görülmez.[451] Tralleis'den bir kadın *grammateus,* Herakleia Salbake'den Glykon kızı Tate onursal *gerousia* üyesi[452], Knidos'tan Aurelia Eirene *panegyriarkhia*[453] üstlenen tekil örnekler olarak bilinmektedir. Böyle görevlerin kadınlara verilmesi yaptıkları bağışlardan dolayı onursal unvanlar olarak düşünülse de bu görevlerle ilgili hiçbir faaliyette bulunmadıkları söylenemez. Kadınların sosyal statüleri, "kentin kızı", "kentin annesi", "Danışma Meclisi'nin annesi" gibi çeşitli onursal unvanlar aracılığıyla daha da artırılmıştır. Bu unvanlar Anadolu kentlerinde gördüğümüz, erkekler için kullanılan onursal unvanların benzerleridir.

3.5 Merhumlar Adına Görev Üstlenme

Bir kahraman ya da merhum bir ruh olarak tanımlanan ölü bir kişi tarafından bir memurluk yapılması oldukça şaşırtıcıdır. Ancak bir merhumun üstlendiği memurluklar aslında, sadece *hiparkh stephanephoros* gibi, tamamıyle sembolik olan *eponymos* memuriyetlerdir[454]. Merhum vatandaşlara kent memurluğu verilmesi durumunda memuriyetin sorumlulukları genellikle bu şahsın akrabaları tarafından yerine getirilmiştir. Buna bağlı olarak bu kişiler aynı zamanda memuriyet masraflarını da üstlenmişlerdir[455]. Sillyon'dan Menodora'nın genç yaşta vefat eden oğlu genç Megakles'in üstlenmiş olduğu *demiourgia* öldükten sonra onun anısına annesi tarafından yerine getirilmiştir (Sill. 4). *Dekaproteia*'nın ölüler adına da üstlenilmesini, bu göreve atamaların son *census*'a göre yapıldığı şeklinde yorumlamak, Hellenistik

---

[449] Pamphylia kentlerinde memuriyet yapan kadınların listesi için bak. ek 1 memuriyet üstlenen kadınlar.

[450] Krş. Dingil, Leiturgia ve Arkhe, s. 226 vd.

[451] Dingil, Leiturgia ve Arkhe, s. 229.

[452] Bremen, Limits, s. 56, dn. 60; krş. Dingil, Leiturgia ve Arkhe, s. 175 vd., no. 131.

[453] Bremen, Limits, s. 75-76 ve s. 315; krş. Dingil, Leiturgia ve Arkhe, s. 49, no. 39.

[454] Kyzikos'da *hipparkh*, Aphrodisias'da, Magnesia-Sipylus'da ve Hierapolis'de *stephanephoros* unvanı ölülere verilmiştir; krş. Magie, s. 650.

[455] Dmitriev, City, s. 241, dn. 119.

Dönem'den itibaren her türlü yasal kaydın tutulduğu bilindiği için pek tutarlı tutarlı gözükmemektedir.[456]

3.6 Aynı Dönemde Birden Fazla Memuriyete Atanabilme

Bir kişinin birden fazla memuriyet üstlenmesi iki grupta incelenmelidir. Birincisi aynı memuriyetin farklı yönetim kademelerinde ya da farklı sosyal kurumlarda yerine getirilmesidir. Nikophon oğlu Apellis Priene'de aynı dönemde hem bir kurulun hem de kentin *grammateus*'luğunu yapmıştır[457]. Bir kişi farklı sosyal organizasyonların *gymnasiarkhos*'luğunu aynı dönemde yapabilirdi.[458] Attaleia, Perge ve Sillyon'da *gymnasiarkhes*'lerin kentteki bütün *gymnasion*'ların yönetimini üstlendikleri görülmektedir.[459] İkincisi bir kişinin aynı dönemde farklı memuriyetleri üstlenmesidir. Bununla ilgili ilk belgeler 3. yüzyıl sonundandır. Örneğin Teos'ta ve Priene'de *agonothetesia* ve rahiplik, Magnesia'da *gymnasiarkhia* ve *stephanephoria*, Pergamon'da *prytaneia* ve rahiplik bir kişi tarafından aynı dönemde üslenilmiştir. Bunların bazısı, Teos ve Pergamon'da olduğu gibi, kentin *eponymos* memuriyeti ile birlikte yapılan memuriyetlerdir.[460]

Buna benzer bir durum Perge ve Side'de karşımıza çıkmaktadır. Side'de kentin *eponymos* memuriyeti *demiourgia* ile Dea Roma'nın rahipliğinin birlikte üstlenilmesi 1. yüzyıla tarihlenen Tiberius Iulius Magnus'un *demiourgos*'luğu ve Dea Roma Rahipliği ile başlar ve 3. yüzyıla kadar birkaç istisna dışında her zaman birlikte yapılır. Perge'de Domitianus Dönemi'ne tarihlenen bir yazıtta yerli bir aileden gelen, Roma vatandaşlığı elde eden Tiberius Claudius Apollonius'un *demiourgia* ve Artemis rahipliğini birlikte yaptığı görülür. Bu durum 2. yüzyılda da Plancia Magna'nın *demiourgia* ve Artemis rahibeliği ile devam eder.

---

[456] Krş. yk. böl. 2.2.4.1.

[457] IPriene 4, str. 6–20 (yak. İ.Ö. 333–326); *gymnasiarkhia* için ayrıca bak. IPriene 99, str. 20–21 (yak. İ.Ö. 100) 113, str. 114–115 (İ.Ö. 84'ten sonra) 111, str. 311–312 (İ.Ö. erken 1. yüzyıl)

[458] IPriene 99, str. 20-21 (yak. İ.Ö. 100)

[459] Att. 2, 3, 7, 14, 15; Per. 12, 15.

[460] Dmitriev, City, s. 63, dn. 129.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
MEMURLUK SÜRELERİ

4.1 Bir Yıl ya da Daha Kısa Süreli Memuriyetler

Yunan demokrasisinin ana ilkesi yönetimsel gücü mümkün olduğu kadar kontrol altına almak ve bütün vatandaşların yönetime katılmasını garanti altına almaktır. Bu bakımdan kent *arkhai*'ı olarak kabul edilen en önemli görevlerin süresi bir yıl ya da kısa süreyle sınırlı tutulmuştur. Yazıtlar *boule* üyelerinin (βουλευταί), genellikle bir yıl ya da altı ay gibi daha kısa süreler için seçildiğini göstermektedir.[461] *Boule*'nin dönüşümlü olarak görev yapan yönetim heyetlerine (πρόεδροι, πρυτάνεις, πρόβουλοι) ayrılması halinde bu heyetlerde yer alanların görev süresi bir aydır.[462] Kent *arkhai*'ının görev süreleri genellikle bir yıl olmakla birlikte Knidos[463], Stratonikeia[464], Tenos[465] ve Tarsus'ta[466] her altı ayda[467] değiştirilmiştir. Erytrai'de kent yönetiminden sorumlu *strategos* dört ay süreyle görev yapmıştır.[468] Kent *arkhai*'ı olmayan bazı görevlerin de bir yılda daha kısa süreyle yapılabildiği bilinmektedir. Bu durumda memuriyet süresinin kısalığı *leitourgia* ya da birden fazla kişinin görev aldığı bir heyet biçiminde olmasına bağlıdır. Örneğin Priene'de ve Teos'ta stratejik kalelerin korunmasından sorumlu olan *phrouarkhoi*'un görev süresi dört aydır. Knidos'ta *astynomoi*, Magnesia'da hakimler altı ay süreyle görev yapmıştır.[469] Miletos'ta İ.Ö. 3. yüzyılda *tamias* bir ay görev yaparken yüzyılın sonlarında bu süre altı aya çıkar. Görüldüğü üzere Yunan kent memurluklarının görev süreleri görevin kent *arkhai*'ı olup olmamasına, heyet biçiminde oluşup oluşmadığına bağlı olarak farklılık gösterebildiği gibi kentlere göre de değişmektedir.

---

[461] Krş. yk. böl. 1.4.1.

[462] Krş. yk. böl. 1.5.1.4.

[463] CIG 2654.

[464] BCH 15, 1891, s. 423-5.

[465] IG XII, v, 881-6.

[466] Dion Chrys., 24, 35-6.

[467] Pol. 27. 7.

[468] IErythrai 33, str. 8–10 (İ.Ö. 3. yüzyıl) 112, str. 12–13 (İ.Ö. 2. yüzyıl)

[469] IKnidos I 37 (Hellenistik Dönem); IMagnesia 99, str. 15–16 (İ.Ö. 2. yüzyıl başı).

4.2 Bir Yıldan Uzun Süreli Memuriyetler

Memuriyetin bir yıldan uzun hatta ömür boyu yapılması memuriyetin *arkhai* ya da *leitourgia* olup olmamasına bağlı olduğu gibi siyasal ve sosyal değişikliklerden de kaynaklanmaktadır. Hellenistik Dönem'den itibaren ivme kazanan *leitourgia* ve *euergesia* olgusunun görev sürelerinin uzamasında etkili olduğu açıktır. Bu dönemde açık arttırma ile satılan rahipliklerin yaşam boyu yapılabildiği bilinmektedir. Hatta eskiden mevcut bir tapınağın onarımını yapan ya da yeni baştan bir tapınak inşa ederek cömertlik gösteren bir aile sonsuza kadar rahiplik elde edebilirdi. Görevini para almadan yapacağına söz veren Didyma Apollon Tapınağı'nın denetçisi bu görevi 10 yıl sürdürmüştür. Kent *arkhai*'ının bir yıldan daha fazla yapılmasıyla ilgili en erken belge İ.Ö. 332-331'de Miletos'ta Tanrı Apollon'un kentin *eponymos* memuriyeti *stephanephoria*'yı üstlenmesidir. Bu görevi toplam olarak otuz defa üstlenmiş olmasının nedeni, görevi üstlenecek zengin bir vatandaşın bulunamaması ve bunun sonucunda kentin içine düştüğü finansal güçlüklerdir. Hellenistik Dönem'de bir memuriyetin yaşam boyu yapılabilmesi sadece satın alınabilen dini görevlere özgü bir durumken giderek dini olmayan görevlere de uygulanır. İlk başta sadece gönüllü olarak yapılan liturjik görevler bir yıldan daha uzun süre yapılırken bu durum Hellenistik Dönem'in sonlarına doğru kent *arkha*'i ya da diğer kent memurluklarında da görülür. Kyme'de[470] dört kez *grammateia*, Ksanthos'ta[471] iki kez *gymnasiarkhia,* ya da Smyrna'da Nikolaos oğlu Apollonios'un iki defa *agoronomos*[472] iken aynı kentten bir başkasının bu görevi dört kez üstlendiği görülmektedir. Bir yıldan uzun görev süresinin daha çok belli bir tecrübe gerektiren *grammateia* ya da *leitourgia* olan *agoranomia*, *gymnasiarkhia* gibi memuriyetlerde uygulandığı görülmektedir. Hellenistik Dönem'de bir memuriyetin yaşam boyu yapılabilmesi sadece satın alınabilen dini görevlere özgü bir durumken kent görevleri de bir yıldan uzun süreyle yapılır oldu. Memuriyet üstlenmeye hevesli kişilerin bağış yapma sözleri vermesi ve memuriyet harcamalarını karşılaması buna ivme kazandırdı.

Roma'nın kent yönetiminde gücü varlıklı kesimin eline verme politikası sonucunda *boule* üyeliği kişinin servetine bağlı olarak yaşam boyu kazanabileceği bir hak olmuştur. *Arkhai* ve *leitourgia* arasındaki ayrımın giderek kaybolması sonucu bütün kent görevleri bir yıldan fazla

---

[470] IKyme 102, str. 3-4 (İ.Ö. 1. yy.).

[471] SEG 46, 1721, str. 25-28, 38-39, 44-45.

[472] ISmyrna 779, str. 4-7 (İ.Ö. 2./1. yy.).

hatta ömür boyu yapılabilmektedir. Bu durumda uzun görev süresi[473], memuriyet için asıl gerekli şartın zenginlik olmasıyla bağlantılıdır. İmparatorluk Dönemi'ne gelindiğinde *agonothesia*'nın[474] yaşamboyu, *prytaneia*'nın 9 defa, *stephanephoria*'nın 9 ya da 13 defa, *gymnasiarkhia*'nın 14 defa üstlenilebildiği görülmektedir.[475] İmparatorluk Dönemi'nde ortaya çıkan memuriyetler *eirenarkhia* ve *dekaproteia*'nın da görev sürelerinin farklılık arz etmektedir. *Dekaproteia*'nın bir yıllık memuriyet olduğuna dair veri yoktur. *Eirenarkhia*'nın Termessos'ta beş yıl süreyle yapıldığı bilinmektedir.

İmparatorluk Dönemi'nde uzun görev süresi ile ilgili belgeler Pamphylia kentlerinde de mevcuttur. L. Audius Maximus İS. 2. yüzyılda Side'de Athena onuruna kutlanan Androneikiane adında bir bayram kurarak yaşam boyu bu themis'in rahipliğini üstlenmiştir. Daha sonra 3. yüzyılda daha geniş kapsamlı olarak böyle bir *epibaterion* Aur. Paeonianus Touesianus tarafından kurulmuş ve *agonothetes*'liği yaşam boyu kendisine verilmiştir. Attaleia Calpurnius Diodoros'un dört yıl süreyle başrahiplik (ἀρχιερασάμενον τετραετίαν) üstlenmiştir (Att. 10). Perge'de *demiourgia*'nın üç (δημιουργὸν τὸ τρίτον) ya da beş kez (δημιουργὸν τὸ πέμπτον) yapıldığını belirten ifadeler *demiourgia*'nın bir yıldan uzun süreli bir görev olup olmadığı konusunda kanıt oluşturmasa da birkaç defa üstlenilebilen bir memuriyet olduğunu göstermektedir (Per. 13, 22, 23). Zira memurluk süreleri Roma Dönemi'nde de bir yıl olmakla birlikte *summa honoraria* nedeniyle para harcama kapasitesi olan birisi eğer isterse bir kent görevini ömür boyu elinde tutabilmektedir.

Uzun görev sürelerine ilişkin bu örneklere karşın 3. yüzyıl ekonomik krizi nedeniyle ağır harcamalar gerektiren, örneğin *agoranomia, gymnasiarkhia* gibi memurluklar daha kısa dönemler- altı, dört ya da üç ay- için yapılmıştır. Perge'de 3. yüzyılda *agoranomia*'nın üç ya da dört ay gibi kısa sürelerle yapılmasının buna bağlı olduğu düşünülmektedir.

Yazıtlarda, memurluk süresinin bir ya da birkaç yıldan daha uzun olduğu ἐπὶ τετραετίαν, κατὰ πενταετίαν v.b., yaşam boyu ya da sonsuza kadar olduğu διὰ βίου, εἰς τὸν αἰῶνα şeklinde ifade edilmektedir.

---

[473] Yaşam boyu görev süresi için bkz. TAM II 765=IGR III 640 (Arneae, 18 yaşından 86 yaşında ölümüne kadar) ve TAM II 1202 ve 1200 (Phaselis).

[474] Özellikle hayırsever vatandaşlar tarafından kurulan oyunların *agonothesia*'sı kurucu aileye yaşam boyu verilebilmektedir; krş. Sid. 24-29.

[475] Dmitriev, City, s. 223, dn. 28 ve 29.

4.3 Eponymos Memuriyetler

Kentlerde yetki bakımından olmamakla birlikte rütbe olarak en yüksek makam, yıllık olarak seçilen *eponymos* memurlardır. Magistrat adıyla yılın belirtilmesi anlamına gelen *eponymos* memuriyet farklı kentlerde farklı unvanlar altında görülebilmektedir. Bazı kentlerde *epomynos* dini görevlerle ilgili; *hieropoios, neopoios, stephanephoros* gibi memurlar olmaktadır. Miletos, Smyrna gibi eski kentlerde *stephanephoros*[476] daha yaygın bir unvandı[477], ancak kökeni daha geç olan Aphrodisias, Stratonikeia gibi kentler de bu unvanı kullanmıştır. Pergamon, Ephesos ve Kolophon'da *prytanis,* Kyzikos'ta *hipparkhos,* Pamphylia, Kilikia ve Pisidia bölgelerinde genellikle *demiourgos eponymos* memurdu. Sherk Yunan kentlerinde *eponymos* memuriyetler için kullanılan kırk farklı unvan tespit etmiştir[478] Bir kentin aynı zamanda birlik üyesi olması durumunda çift *eponymos* kullanılmaktadır[479]. *Eponym* memurların unvanlarındaki bu çeşitlilik Hellenistik Dönem'de farklı toplumların kurumlarında tek tip bir sistem olmadığını gösterir.

Bazı memurluklar zaman zaman birlikte *eponymos't*ur. Örneğin Efesos'ta *eponymos* olan prytanis ve Dea Roma rahipliği ile birlikte yer alır.

Eponymos memurun Hellenistik Dönem'de yetkileri oldukça azaltılmış; devlet adına belli kurbanları kesmek ve şenliklerde kent alayının başında yürümek gibi şekilsel görevlere dönüşmüştür.[480] Görev yaptığı dönemde kurbanlar çoğu kez onun harcamalarıyla yapılmış ve kendisinden halkı eğlendirmek için bol keseden eğlenceler düzenlemesi beklenmiştir. Sonuç olarak bu görevi sadece varlıklı vatandaşlar üstlenmişlerdir. Ekonomik kriz dönemlerinde görevi üzerine almak isteyen biri bulunamazsa, memuriyet masrafları bir tapınağın gelirinden karşılanmakta ve *eponymos* unvan tanrıya verilmektedir. İ.Ö. 2. ve 1. yüzyılda bu uygulamaya birkaç örnekle tanık olunmaktadır[481]. Bu örneklerde kadınlar Sardeis'te ve Priene'de

---

[476] Başlangıçta kutsallık anlamı taşıyan *stephanephoros* Roma Dönemi'nde sekülarize oldu; krş. Macro 1980, s. 677.

[477] *Stephanephoros* Batı Anadolu'da geniş bir bölgede *eponymos* memuriyetti; krş. Jones, Greek City, s. 163.

[478] Sherk 1993, s. 277-280.

[479] Sherk bunun için Epidaurus'u örnek gösterir ve kentin kendi *eponymos* memuru Asklepios rahibi iken muhtemelen Akhaia Birliği'ne katıldıktan sonra hem kendi rahipliği hem de birliğin *eponymos* memuru *strategos*'u belgelerini tarihlemek için kullandı; Sherk 1993, s. 280-282.

[480] Jones, Greek City, s. 163.

[481] Magie, Roman Rule, s. 649.

stephanephoros olarak görev almışlardır. *Eponymos* memuriyet, görevi üstlenen için, özellikle bir rahiplik ise ağır bir maddi yük getirmekle birlikte oldukça önemli bir pretij sağlamıştır.

4.3.1 Perge

Perge'de *eponymos* memuriyetle ilgili doğrudan hiçbir kanıt olmamakla birlikte özellikle Anadolu'nun güney bölgelerinde *eponymos* bir memuriyet olan *demiourgos*'luğun Perge'de sık kullanılması *eponymos* olabileceği düşüncesine neden olmaktadır.[482] Perge'de *demiourgos*'luk, eşzamanlı yapılıp yapılmadığı kesin olmasa da genellikle Artemis rahipliği ile birliktedir. Perge'de *demiourgia*'yı kentin ünlü ailesi Plancii mensubu Plancia Magna'nın üç kez üstlendiği görülür (Per. 22, 23, 24). Tib. Claudius Apollonius'un (Per. 13) onurlandırma kararında beşinci *demiourgos*'luğundan söz edilmektedir.

4.3.2 Sillyon

Sillyon'da[483] ünlü hayırsever Menodora'nın *demiourgia*'yı sonsuza kadar üstlendiğinden söz edilmesi bu görevin *eponymos* olduğu düşüncesini akla getirir. Ancak bu konuda kesin bir kanıt yoktur. Sillyon'da *demiourgos*'luk ve *gymnasiarkhos*'luğun aynı kişi tarafından birlikte yapıldığı görülür (Sill. 1, 2, 4). L. Robert bu kentte *demiourgia*'yı *eponymos* olarak kabul eder[484].

4.3.3 Aspendos

Aspendos'ta *demiourgia*'nın *eponymos* olduğu kentin İ.Ö. 301-298'de, Aspendos'u bir düşmana karşı savunmaya gelen iki kumandan ve emrindeki askerler için aldığı bir onurlandırma kararında açıkça görülmektedir. Kentin kararı aşağıdaki gibidir: ἐπὶ δημιουργοῦ ᾿Απολλωνίου τοῦ Δημοχάριος ἐκκλησίας κυρίας γενομένης ἔδοξε τῶι δήμωι τῶι ᾿Ασπενδίων. Aspendos'ta *demiourgos*'un *eponymos* olduğu bir fragmanda da (...δημιου]ργήσαντα τὴν επώνυμον…) görülmektedir[485].

---

[482] Sherk 1991, s. 240.

[483] Sherk 1991, s.246.

[484] L. Robert, Noms indigènes dans l'Asie Greco-Romaine, premiere Partie, Paris 1963, s. 478.

[485] Sherk 1991, s. 233.

4.3.4 Side

Side'nin en yüksek memuru olan *demiourgos* aynı zamanda kentin *eponymos* memurudur.[486] Onun memurluk yılında kent tarihinin önemli olaylarının bahsedildiği yazıtlar *demiourgos*'luğun *eponymos* olması ile bağlantılıdır. Yazıtlarda ἐφ ' οὗ yani onun görevi üstlendiği dönemde, şeklinde formüle edilen bir giriş yapılır. Side'den yazıtlarda da *eponymos* bir tarih verildiği zaman Dea Roma rahipliği ile *demiourgos*'luğun birlikte verildiği görülür. Çünkü yazıtlarda kentin birinci memurluğu genellikle ἱερεὺς Θεᾶς ῾Ρώμης καὶ δημιουργός biçiminde ifade edilirken ancak iki papirüsde δημιουργός, ἱερεὺς Θεᾶς ῾Ρώμης şeklinde bulunmaktadır. *Demiourgos'*luk oldukça sık farklı memuriyetlerle birlikte, genelleme yapılamasa da neredeyse daima imparator kültü başrahipliği ile birlikte yapılmıştır.[487]

İ.S. geç 3. yüzyılda Side Pythia *agonathesia*'sını alabilmek için *demiourgos*'luk memuriyetini yerine getirmek muhtemelen şarttı; ἀγωνοθτήσας μετὰ δηιουργίαν ifadesi bu fikre sevk etmektedir. Bunu yapmakla kentin bir önlemi söz konusu olabilir. Yani her zaman daha popüler olan *agonothesia*'yı yapmak için *demiourgos*'luk memuriyeti şart koşulmuş olabilir. *Demiourgos*'luk için uygun başvuruların devamlı surette azalması bu *eponymos* memuriyeti yerine getirmiş olmak her zaman daha popüler olan *agonothesia*'yı garantileyebilir.[488] Bir istisna hariç imparatorluk dönemi *demiourgos*'ların hepsi roma vatandaşlık hakkına sahiptir. Açıkçası yabancı biri de *demiourgos*'luk yapabilirdi; 3. yy'dan komşu kent Kasai'dan biri bilinmektedir. Aşağıda Nollé'nin mümkün olduğu kadar kronolojik olarak düzenlediği liste, *demiourgos*'luklar ve *demiourgos*'lukla birlikte yapılan memuriyetler verilmektedir.

- Tib. Iulius Magnus (Sid. 2 ve ISide143.3) 1. yy ? İmparatorkültü rahibi, beş yıllık oyunların *agonothete*si, rahip….ve *gymnasiarkhes*, Apollon rahibi, *proboules* .
- Tues oğlu […]setas (Sid. 78) 1.yy ? imparator kültü rahibi
- L. Claudius Auspicatus (Sid. 6) 142
-]ius Demonikos Myros (Sid. 7) 151
- M. Annius Afer (Sid. 8) 2.yy , imparator kültü rahibi, Apollon ve Poseidon rahibi, *agonothetes*?
- T.Flavius Spartiacus (Sid. 11) 2.yy ortaları, imparator kültü rahibi.
- T. Flavius […] (Sid. 12) 2. yy ortaları.

---

[486] Sherk 1992, s. 245.

[487] ISide, s. 97-98; imparator kültüyle bağlantısı için ayrıca bak. s. 98, dn. 181.

[488] ISide, s. 98.

- T. Flavius Fl[avian]us (Sid. 10) 2. yy?
- Decmus Iunius Zenodotos (Sid. 13) 2. yy, *emporiarkh*, Dionysos rahibi.
- M. Quir[, (Sid. 15) 2./3. yy, imparator kültü rahibi, *agonothetes*.
-]C. f. Falconianus Artemas (Sid. 16) 3.yy?
- M. Aurelius Obrimianus Konon (Sid. 18) Severus sonrası, Kasai vatandaşı.
- Aurelius Diphilianus Diphilos (Sid. 21) Gordian sonrası-251, şovalye.
- Vettianus Pomponianus Claudianus Diogenes (Sid. 21) Gordian sonrası-251, şovalye.
- Claudianus [..., (Sid. 30) 3.yy?
- M. Aur. Tr. (Sid. 31) 256

BEŞİNCİ BÖLÜM
MEMURİYET MASRAFLARINI KARŞILAMA YOLLARI

5.1 Kent Kasasından

Hellenistik Dönem'de kent bütçesinin, kraliyet ailesinin onurlandırılması, elçilik harcamaları, meclis kararlarının taşa geçirilmesi ve stellerin dikilmesini de kapsayan sekreterlik harcamaları, çocukların dini aktiviteleri, gençlerin eğitimi, kent surlarının inşası ve onarımı gibi çeşitli amaçlar için tahsis edilmesi memuriyet harcamalarının kısmen kent tarafından desteklendiğini göstermektedir. [489] Roma Dönemi'nde Phrygia'daki Apameia'da *gymnasiarkhia* için yıllık 15.000 *denarii* verilmesi için kent oy birliği ile karar almıştır.[490] Asia Eyaleti proconsülü Paullus Fabius Persicus'un Ephesos maliyesiyle ilgili bildirisinden kentin rahipler, *pentaeterik* yarışmalar, *hymnodoi* (ilahi okuyanlar), yolların bakımı kanalizasyonların temizliğinde çalıştırılan özgür işçilerin ücretlerini kent kasasında karşıladığı anlaşılmaktadır.[491] Ayrıca Öğretmen, elçi, mimar ve askerlere maaş şeklinde doğrudan ödeme yapılmıştır.[492]

5.2 Memurun Kendi Kesesinden Karşılaması (*leitourgia*)

Leitourgia Yunan toplum yapısının değişmeye, aristokratik ailelerin yönetimde giderek daha fazla söz sahibi olmaya başladığı dönemde kralların kentlere yaptıkları bağışları taklit eden eşraf tabakanın bağışlarıyla Hellenistik Dönem'de çoğalır ve çeşitleri artar.[493]

Leitourgia her kentin ihtiyaçlarına göre değişmekle birlikte, genel olarak *thymelik* ve *athletik* yarışmaların tertiplenmesi, halk *gymnasium*'unun devamlılığının sağlanması (hamamın ısıtılması, öğretmenlerin maaşlarının ödenmesi, zeytinyağı temini gibi), festivaller için koroların eğitilmesi için gereken masrafların ve kent elçilerinin seyahat harcamalarının

---

[489] Dmitriev, City, s. 34-36.

[490] MAMA VI 180.I, str. 6–12 ve II, str. 7–9 (Phrygia Apameia, yak. İ.S. 160); Ayrıca bak. IGR IV 790, str. 23–28 (Phrygia Apameia, İ.S. 2. yüzyıl?); krş. Jones, Greek City, s. 241-242.

[491] Sartre, L'Asie Mineure, s. 244-246; IEphesos Ia 17, str. 53–55 (yak. İ.S. 44).

[492] SIG^3 578 str. 21-23 (Teos İ.Ö. 2. yy.) ve 577 str. 50-53 (Miletos İ.Ö. 206-205); IMagnesia 57 str. 30-33 (Kos? Hellenistik Dönem?).

[493] Finley, Ekonomi, s. 181.

karşılanması için yapılmaktadır. İ.Ö. 2. yüzyıl ile birlikte kentlerde *arkhai* üstlenen kişiler de memuriyeti, masraflarını kendi keselerinden karşılayarak (ἐκ τῶν ἰδίων) üstlenmeye başlarlar. Bu süreç *euergesia* olgusunun politik bir nitelik kazamasında son derece etkili olur ve bu şekilde *euergesia*'nın yeni bir formu ortaya çıkar.[494] *Gymnasion*'ların işletilmesi, özellikle spor antremanlarında kullanılan zeytinyağı, oldukça pahalıydı. Kentler bunun için belli bir bütçe tahsis etseler de bu görevi üstlenenlerden memuriyet harcamalarına cömert bir biçimde katkıda bulunması beklenirdi. Örneğin Iasos'tan Gaius Caninius Synallasson altı aylık bir süre için gençlerin *gymnasion*'una yağ sağlamak amacıyla 450 *denarii* ayırmıştır.[495] Kentler meclis kararlarının taşa geçirilmesi için yıllık olarak belli bir miktar ödenek ayrılmakla birlikte, bu işten sorumlu *grammateus*'un görevini bazen *leitourgia* olarak yerine getirdiği görülmektedir.[496] İmparatora ve valiye yapılan elçiliklerin yanısıra festivaller için gönderilen elçi heyetleri ve Roma Dönemi'nin getirdiği iki kurum *dekaproteia* ve *eirenarkhia* en önemli *leitourgia* arasındadır.

Asiarkh, arkhon, bularkhos gibi bireysel memuriyetleri tanımlamak için kullanılan "mükemmel", "saygıdeğer" gibi sıfatlar bu görevleri yerine getirmenin maliyetinin giderek arttığını göstermektedir. Bunlardan *summae honoraria*[497] yani oyunlar için yardım, resmi binalar, hamamlar ve diğer ihtiyaçlar için gerekli görülen şeyleri yapmaları beklenirdi. Geç Cumhuriyet Dönemi'nde görülmeye başlayan *summae honoraria* M.S. 1. yüzyıl'da sürekli bir görev haline gelmiştir[498].

Yazıtlarda geçen μετὰ πάσαν λειτουργείαν, δόντα ὑπὲρ ἀγορανομίας τῇ πόλει καὶ ἐν ἑτέραις πολλαῖς λιτουργίαις τῇ πόλει γενόμενον (Sid. 23) gibi ifadeler memuriyetin *leitourgia* olarak üstlenildiğini gösterir.

5.3 Euergesia

Euergesia zorunlu olarak yapılan *leitourgia*'dan farklı olarak, bir kentin eşraf tabakasına mensup kişilerin herhangi bir memuriyetin dayattığı bir zorunluluk olmadan, kendi rızalarıyla

---

[494] Dmitriev, City Government, s. 39, krş. Veyne, Bread and Circuses, s. 10vd; Veyne bu durum için "*euergesia ab honorem*" yani "memuriyet için gerçekleştirilen hayır işi" ifadesini kullanmakta ve *arkhe* ile birlikte gelen bir zorunluluk olduğunu ifade etmektedir.

[495] MAMA VI 180, str. I 6–12 ve II str. 7–9.

[496] IPriene 4, str. 16–20 (yak. İ.Ö. 333–326); ayrıca 102, str. 7 (yak. İ.Ö. 100)

[497] Dmitriev, City, s. 119 ve 236.

[498] Finley, Ekonomi, s. 185.

kentleri için çeşitli şekillerde yaptıkları bağışlardır.[499] Bu bağışlar belli amaçlar için kente para ve yiyecek yardımı, bir bina projesi ya da mevcut bir binanın onarımı ya da ilaveler yapılması, şenlikler, oyunlar tertip edilmesi v.s. çeşitli şekillerde olabilmektedir. *Euergesia* yapmak için memuriyet üstlenmek zorunluluğu olmaması nedeniyle, bunun memuriyet masraflarını karşılama yolu olarak kabul etmekten çok *euergesia*'yı gerçekleştirenin cömertliği ve maddi gücü ölçüsünde kent finansına katkıda bulunan bir sistem olarak görmek gerekmektedir. Zira *euergesia*'nın kentin ihtiyaçlarına yönelik bağışlar olması memuriyet masraflarına dolaylı yoldan katkıda bulunmaktadır. Örneğin yiyecek sıkıntısı başgösterdiği bir sırada cömert bir vatandaş kente yiyecek temin edilmesi için para verebilirdi. Bunun için illa *agoranomos* ya da *sitones* olmasına gerek yoktu.

Pamphylia kentleri arasında Hellenistik Dönem'e ait örnekler iki kadın *demiourgos* ile bağlantılı olarak Aspendos'tan gelmektedir. Muhtemelen İ.Ö. 3. yüzyıl ve 2. yüzyıla ait olan yazıtlardan ilkinde *demiourgos*'luk yapmakta olan Ne(v)opolis adında bir kadının kapı yapılması için 20 *mna* gümüş vermekte (Asp. 2), diğerinde ise yine *demiourgos* olan Kourasio aynı miktarda parayı bir kule yapılması için bağışlamaktadır (Asp. 3).

Roma Dönemi'nde *euergesia* örneklerini çoğaltmak mümkündür. Attaleia'dan kente kölelerle birlikte Sious adında toprak bırakan Sextus Paccius Valerianus Flaccus (Att. 7); düellolar ve hayvan dövüşleri düzenleyen imparator kültü başrahibi Calpurnius Diodoros (Att. 10); Perge'den halka ziyafet veren ve *bouleuterion* yaptıran Tiberius Claudius Apollonios (Per. 13); Side'den Bryonianus Lollianus'un Melas Irmağı'ndan kente su getiren *aquaduktus*'un onarımını gerçekleştirmesi (Sid. 46-47) buna iyi birer örnektir.

5.3.1 Bir Seferlik Bağışlar

Hellenistik kralların kentlere çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaları için bağışlar yaptıkları bilinmektedir. Philetairos Kyzikos'a, festivallerin finansmanı, kent teritoryumunun korunması, *neoi*'un faaliyetlerini de kapsayan bağışlar yapmıştır.[500] Ardılı Attalos I ise Khios *gymnasion*'unun ısınma masraflarının karşılanması için para bağışlamıştır.[501]

Memuriyet masraflarını karşılama akımı giderek memuriyet üstlenmek isteyenlerin memuriyeti garantilemek için bağış yapacağına dair söz vermeleri şeklinde uygulanır olmuş

---

[499] Akdoğu Arca, Euergesia, s. 140-143 ve 158-167.

[500] OGIS 748 str. 4-7, 13-14, 15-17 (Kyzikos İ.Ö. 280-275).

[501] Laum, Stiftungen, 2:71–73, no. 62, col. II, str. 2–6 (Khios, İ.Ö. 239–236).

ve çeşitli mesleklerden insanlar belli bir süreyle mesleklerini para almadan yapma sözü vermeye başlamışlardır. Örneğin Tenos'ta hekim Apollonios altı ay süresince hastaları para almadan tedavi etme sözü vermiştir.[502]

İ.Ö. 2. yüzyılda *agonothetesia* ve *gymnasiarkhia* üstlenenlerin maddi bağış sözü vermelerinin yanısıra daha düşük düzeydeki görevliler, örneğin Didyma'daki Apollon tapınağının bekçisinin 10 yıl boyunca bu görevi para almadan yerine getirme sözü vermesi gibi, memuriyetlerini bedava yaptıkları görülür.[503]

İ.Ö. 2. yüzyılda kent yönetiminde yeni bir gelişmeye, yani kent *arkhai*'yı yapanların da bağış yaptıklarına tanık olunur. Muhtemelen bu diğer bağışlar arasında küçük bir yer tutar.[504] Fakat bunların sayısı giderek artmaktadır. Kent memurlarının bağışları, farklı bölgelerin yerel özelliklerine göre ve farklı alanlarda görülmekle birlikte, heryerde karşılaşılan genel bir durum halini almıştır. Örneğin Priene'nin elçilik için tahsis ettiği parayı almayan Moskhion, şahsi katkısıyla bu işi yerine getirmiştir[505]. Khsanthos'ta *gymnasiarkhos, gymnasion*'un dekorasyonunu yapmıştır[506]. Iasos'ta Gaius Caninius Synalasson *neoi gymnasion*'una, 5000 *denarii* bağış yaparak bu paradan elde edilecek gelirle yılın 6 ayında kullanılacak zeytinyağının temin edilmesini sağlamıştır.[507] Stratonikeia'da Ti. Flavius Theophanes vatandaşlara tahıl temini için 10.000 *denarii* vermiştir[508]. Yine de bu bağışlar zorunlu değildi. Eğer kişinin maddi imkanı yoksa memuriyetin gerektirdiği görevler için gerekli olan para hususunda kentin destek olmasını bekleyebilirken; eğer yeterince zenginse kent ondan gerekli harcamaları üstlenmesini, ayrıca seçilmeden önce söz verdiği bağışları yerine getirmesini beklerdi. Bu ona onur ve prestij sağlamakla kalmaz, memuriyete seçilme şansını da arttırırdı. Memuriyeti üstlenecek hali vakti yerinde biri bulunamadığı zaman da memuriyetin gerektirdiği masraflar kent tarafından karşılanmaktaydı.

---

[502] IG 12, 5, 824=Syll.[3] 620, str. 11-12.

[503] I.Didyma 132, str. 10–13 (İ.Ö. geç 2. yüzyıl); krş. Dmitriev, Greek City, s. 42.

[504] Gauthier, Cités grecques, 72.

[505] IPriene 108 str. 153–155, 159–162, 163–166 (İ.Ö. 129'dan sonra)

[506] SEG 46, 1721 str. 12–16 (Ksanthos, İ.Ö. 196)

[507] IIasos 248 str. 22–26 (Hadrianus Dönemi).

[508] IStratonikeia 203, str. 24–26 (Panamara, İ.S. 164–166).

5.3.2 Vakıflar

Hellenistik Dönem'de görülmemesine rağmen İ.S. 1. yüzyıldan itibaren çeşitli vakıfların kurulduğuna tanık olmaktayız. Vakıflar toprak ve para bağışı ya da sonsuza kadar bir memuriyeti üstlenerek ya da toprak bağışlamak suretiyle gerçekleştirilmekteydi.[509] Vakıflarla ilgili yazıtlarda buna işaret eden bazı sözcükler bulunmaktadır: καταλείπω, ἐπαγγέλλομαι, ὑπισχνέομαι, δωρεάν, εἰς τὸν πάντα χρόνον καὶ αἰῶνα. Bu yolla vakıf kurmak isteyen birisi bunun için bir vasiyet yoluyla ya da bir varis tayin ederek yapardı. Örneğin Attaleia'dan adını bilmediğiz bir *euergetes* Siuos adındaki çiftliği köleleriyle birlikte kente bağışlamıştır. Başka bir örnek Lyrboton Kome'li Muas, Baris denilen mevkiide bulunan *monagrion*'u ve altıyüz adet aşılı zeytin ağacını ve "Üç Zeytin" bölgesindeki fideliği ve ayrıca "Kallikleis'in önündeki Armaka" denilen yerdeki (ağaçları) Lyrbotai Tanrısı Apollon'a bırakarak bir vakıf kurmuş ve bunu henüz hayatta ve şuuru yerinde iken yapmıştır. A. Curtius Crispinus'un vasiyet ettiği para ile Aspendos tiyatrosu yaptırılmıştır. Bayram tesis edilmesi için kurulan vakıflara da tanık olmaktayız. Buna en erken örnek Perge'den Flavianuslar Dönemi'ne tarihlenen M. Plancius Varus'un kurduğu *Themis Vareia'*dır. 2. yüzyıl sonu ve özellikle 3. yüzyılda bayram sayısında bir artış olduğu gözlenmektedir. Side'de 2. yüzyıl sonuna tarihlenen L. Audius Maximus tarafından *Androneikiane themis* ve *epibaterion*'u ve 3. yüzyıla tarihlenen, Aur. Paeonianus Tuesianus tarafından Athena ve Apollon onuruna kurulan bütün Pamphylia'lıların katıldığı *Pamphylia Touesianeion epibaterion*'u ve de Attaleia'da Zizyphos tarafından on günlük bir bayram kurulmuştur. Yukarıda saymış olduğumuz vakıfların ne kadar devam ettiğini konusunda bilgi sahibi olamasak da *Vareios*'un altıncı kez kutlandığını biliyoruz. Ancak bu konuda çarpıcı bir örnek Oinoanda'dan gelmektedir. Demosthenes'in kurduğu *Demostheneia* bayramının İ.S. 260 yılında otuz dördüncü kez yani 135 yıl sonra kutlandığı bilinmektedir.

---

[509] Akdoğu Arca, Euergesia, s. 162.

ALTINCI BÖLÜM
MEMURLARIN YARDIMCILARI

6.1 Hypo(ast)-memurlar

Yunan kent yönetiminin hierarşik bir yapısının olmadığı düşünülmekle[510] birlikte, bazı kentlerde Roma hakimiyetinden önce çeşitli memurların yardımcılarını işaret etmek için *hypo-* önekinin (Örneğin, İ.Ö. 211-212'de Miletos'ta *boule*'nin *hypo-grammateus*'u, İ. Ö. 2.-1. yy.'da Smyrna'dan *hypo-agoranomos,* Geç Hellenistik Dönem'de Pergamon'da *hypo-gymnasiarkh*)[511] kullanılması, Hellenistik Dönem'de Anadolu'daki Yunan kentlerinde durumun farklı olduğunu düşündürmektedir. Dmitriev Asia ve ona komşu eyaletlerden Roma Dönemi'nde Hellenistik Dönem'den bilinmeyen çeşitli *hypo-* memuriyetlerden örnekler (*hypeuthynos, hypephebarchos, hypagonothetes, hypotamias*) vermekte, sayıca artışını bu dönemde kent yönetiminin daha karmaşık bir yapıda olmasının yanısıra askeri ve dini memuriyetlerin kent yönetimine dahil edilmesine bağlamaktadır[512]. Ancak Hellenistik Dönem kentlerinde bu *hypo*-memurların nasıl seçildiğine, kime karşı sorumlu olduklarına ve parasal bakımdan ne durumda olduklarına dair bilgi yoktur.

Roma döneminde kentlerde *hypo-* memuriyetlerin yanısıra çeşitli anti- memuriyetlere (*antistrategos*, *antikeryks*, *antitamias, antarkhon* vs.) de rastlanmaktadır. Aynı memuriyet için hem hypo- hem de anti- öneklerinin kullanılması, *anti-* önekiyle türetilmiş memuriyetin "yardımcı" statüsüne işaret ediyor gözükmektedir. Nitekim Side'de karşımıza çıkan *antarkhon'*un[513] *demiourgos*'un yardımcısı olduğu anlaşılmaktadır. Başka kentlerde farklı memuriyetlere ait örnekler de bilinmektedir.[514]

Dmitriev *hypagoranomos, hypogrammateus* gibi memuriyetlerle *antarkhon, antistrategos, antitamias* gibi memurlar arasında bazı durumlarda yetki bakımından fark olduğunu

---

[510] H. M. Hansen, The Athenian Democracy in the Age of Demosthenes: Structure, Principles and Ideology. Oxford – Cambridge 1991, s. 229.

[511] Hellenistik Dönem'e ait farklı bölgelerden örnekler için bak. Dmitriev, City, s. 60, dn. 113.

[512] Dmitriev, City, s. 229.

[513] *Boule*'nin *antarkhon*'u için bak. Lévy,Etudes (1895), 225 n. 4, ve (1899), 270 n.5; James H. Oliver, Marcus Aurelius. Aspects of Civic and Cultural Policy in the East, Princeton 1970, 111.

[514] Dimitriev, City, s. 241.

düşünmektedir.[515] *Anti*-memurların durumu genellikle bir vekil olarak sınıflandırılır. Anti-memuriyeti üstlenen kişi hem bir memurun komutası altında bulunmakta hem de bizzat komutasında bulunduğu memurun gücüne sahiptir. Çünkü Yunanlar Roma Dönemi ve öncesinde kent memurlarının yardımcılarını *hypo-* öneki ile belirttikleri için, Roma Dönemi'nde en azından bazı durumlarda *anti*'nin Yunanlar tarafından memuriyet yapmadan yetki sahibi olanları belirtmek için kullanıldığı kabul edilebilir. Eğer bu doğruysa, Yunanlar için yeni olan bu uygulama Roma etkisine bağlanabilir.

6.2 δημόσιος δοῦλος

Yunan dünyasında kent köleliği (δημόσιος δοῦλος = δοῦλος τῆς πόλεως[516]) Klasik Dönem'den itibaren *polis*'lerde yaygın bir kurum haline gelmiştir. Bu dönemden itibaren, özellikle Atina'da, imar faaliyetlerinde işgücü oluşturma, sokakların temizliği[517] ve kent güvenliği gibi batıda rastlamadığımız[518] görevlerde kullanılmışlardır[519]. Kent kölesinin, bunun dışında kent kasasının[520] ve arşivinin[521], pazaryeri kontrolünün[522] idaresinde yardımcı olmak, kolluk gücü[523], gardiyanlık[524], cellatlık yapmak[525], kentin su temininde[526], boruların

---

[515] Dmitriev, City, s. 242.

[516] Harpokrat. s.v. δημὸσιος · δημοσίους λέγουσι τοὺς τῆς πόλεως δούλους. Αἰσχίνης κατὰ Τιμάρχου ἄνθρωπον δημόσιον, οἰκέτην τῆς πόλεως; krş.: Engelmann, Reform des Urkundenwesens, str. 5 (=SEG 33, 1177): Τρύφων δημόσιος τῆς Τλωέων πόλεως.

[517] Pergamon çöp dökme işlerinin örgütlenmesi ile ilgili olarak bak. OGIS 483, II, 49-50, 95-101.

[518] *Servi publici*'nin Kent Roma'da Kral'ın kült amaçlı görevleri için kullanıldığı daha sonra *rex sacrarum* tarafından devralınarak kamu malı sayıldığı, kült amaçlı hizmetler dışında kullanılmaya başlamasının ise çok daha sonra İ.Ö. 5. yy.'ın sonu 4. yy.'ın başında Roma'nın teritoryumunun genişlemeye, bunun sonucunda da magistrati'ye yardımcı olacak kadrolara ihtiyacın artmasıyla ortaya çıkmıştığı belirtilmektedir. Bunun için bak. Eder, Servitus Publica, 141-156, 159 ayrıca krş. Weiß, op. cit., 183 dn. 2 ve 3.

[519] Weiß, op. cit., 185.

[520] Weiß, op. cit., 37dd.

[521] Weiß, op. cit., 70dd.

[522] Weiß, op. cit., 84dd.

[523] Weiß, op. cit., 102dd.

[524] Weiß, op. cit., 110dd.; Plin. epist. 10, 19.

[525] Weiß, op. cit., 114dd.

[526] Weiß, op. cit., 117dd.

imalatında[527] (*plumbarii*), hamamlarda ve arazi ve binaların ölçümünde[528] (*mensores*) yer almanın yanında dini sahada da görevleri[529] bulunmaktaydı.

Söz konusu kurumun Anadolu'daki gelişimi Hellenistik Dönem'den itibaren takip edilebilmektedir[530]. Anadolu'nun Roma'nın egemenlik sahasına girmeye başladığı dönemde kamu köleleri büyük kentlerde önemli bir gelişim göstermiştir. İ.Ö. 2. yy.'ın sonu ve 1. yy.'dan ele geçen yazıtlar kamu kölelerinin Pergamon[531], Priene[532] ve Ephesos[533] gibi büyük kentlerde hamam ve *gymnasion*'larda faaliyette bulunduklarını göstermektedir. Lykia'da Tlos kentinin δημόσιος δοῦλος'u Tryphon'un (Τρύφων δημόσιος τῆς Τλωέων πόλεως) kent arşivinin idaresinde görevli olduğu bilinmektedir[534]. Andriake Yazıtı δημόσιος δοῦλος'un, haciz işlemi sırasında mültezimin yardımına başvurduğu kent *magistratus*'unun hizmetinde bulunduğunu gösteren önemli ve yeni bir bilgi de içermektedir[535]. Kamu köleliği kavramı Doğu'da İmparatorluk Dönemi'nde varlığını ve etkinliğini mütemadiyen korumuştur. Buna dair en geç veri İS 3.-4. yy.'a tarihlenen bir yazıttır[536]. Eder, Batı Dünyası'nda *servi publici*'nin Dominatus Dönemi'nde işlevini yitirdiğini düşünmektedir[537].

Pamphylia'da testimonia dahilindeki kentler arasında δοῦλος τῆς πόλεως'un sadece Side'de varlığı kanıtlanmaktadır (Sid. 44). Burada kent kölesi Antipatros'un, dualarını işiten tanrılar Asklepios ve Hygieia'ya bir adağı söz konusudur. Dolayısıyla yazıt δοῦλος τῆς πόλεως'un kentteki işlevi konusunda herhangi bir bilgi içermemektedir.

---

[527] Weiß, op. cit., 122dd.

[528] Weiß, op. cit., 128dd.

[529] Weiß, op. cit., 135dd.

[530] Weiß, Sklave der Stadt, 182.

[531]Weiß, op. cit., Kat. no. 279, 280.

[532] Weiß, op. cit., Kat. no. 281.

[533] Weiß, op. cit., Kat. no. 261, 262.

[534] Wörrle, Reform des Urkundenwesens, str. 5 = SEG 33, 1177 = Weiß, op. cit., Kat. no. 300.

[535] δημόσιος δοῦλος'un magistrati altındaki hizmetleri için bak.: Weiß, op. cit., 29dd.

[536] Weiß, op. cit., Kat. no. L86.

[537] Eder, op. cit., 169; krş.: Weiß, op. cit., 190.

YEDİNCİ BÖLÜM
MEMURİYETLER ARASI HİYERARŞİ

Memurlar arasında hierarşinin ortaya çıkması Hellenistik Dönem'de başlamış, Roma otoritesi altında yaygınlaşmıştır. Kurul içinde hierarşi ise Roma'yla birlikte gelişmiştir. Yunan kentlerinde demokratik ve oligarşik eğilimler kurul şeklinde ve bireysel olarak yapılan memuriyetlerle temsil edilirken,[538] kurul üyelerinin içlerinden birinin lider konumda olması eşitlik ilkesine uymamaktadır. Başka bir ifadeyle yazıtlarda "*prote* (birinci)" ve "*arkhe*" makamlardan giderek artan bir şekilde söz edilir olması, kentlerde Roma ile birlikte başlayan sosyal değişimi yansıtmaktadır. Ancak bu "birinci" görevlerin artan şöhreti kent yönetimindeki fonksiyonlarında herhangi derin bir değişikliğe yol açmaz. Çünkü bu ifade daha ziyade heyet içindeki memurların kendi aralarındaki ilişkileri yansıtmaktadır.[539] Asia Eyaleti'nden bununla ilgili en erken kanıt, İ.Ö. 1. yüzyılın ilk yarısında Priene Halk Meclisi tarafından kentin πρώτη γραμματεία'sına (birinci sekreterlik) seçilen Aulus Aemilius Zozimos'tur.[540] Zamanla kent kurullarındaki birinci makamlar gelenek haline gelmiş; onur yazıtları aynı memur heyetinde birkaç kez "birinci makam"ı üstlenenlerden giderek daha çok bahseder olmuştur. Likya'daki Balboura kentinde İ.S. 2. yüzyılın sonuna ve 3. yüzyıla tarihlenen yazıtlar "yaşam boyu birinci *agonothetes*"ten (ἐπὶ ἀγωνοθέτου πρώτου διὰ βίου) söz eder.[541]

Sözlük anlamı *bouleutai*'ın başkanı olan *boularkhes* hakkındaki yorumunda Jones, herhangi bir kurulda görüşülecek konuları belirleyen kişinin başkan olması gerektiğinden ve gündeme alınmayan bir konunun görüşülemeyecek olmasından hareketle *boularkhes*'in görece daha yetkili bir pozisyonu olabileceğini belirtmektedir.[542] Bu hususta Dmitriev ise onun kurul içindeki üstün pozisyonunun yine de kent yönetiminde belli bir hiyerarşiye işaret

---

[538] Hansen, Athenian Democracy, s. 237.

[539] Dmitriev, City, s. 236.

[540] IPriene 114 str. 8-9: . . . π]ρώτην δὲ λαβὼν παρὰ τ̣[οῦ] δήμου χιροτονία[ν τ]ῆς πρώτης γραμματείας προέστηι μὲν αὐτῆς [ἐ]πιμελῶς καὶ φιλοδόξως . . .

[541] SEG 41 (1991) 1344-1345, 1347-1348, 1350, 1352, 1354:

[542] Jones, Greek City, 165.

edecek yeterli veri sunmadığı görüşündedir. [543]. Bununla birlikte bazı memurların başka bir memur tarafından seçilmesi ve paralarının yine bunlar tarafından ödenmesi, seçim yapan makamla seçilen makam arasında bir çeşit ast-üst ilişkisinin varlığını düşündürmektedir.
Ephesos'tan Aurelius Athenaios için alınan bir onurlandırma kararında onurlandırma masraflarının *bularkhia*'nın özel bir fonu aracılığıyla finanse edilmesi,[544] bu görev için *summa honoraria* ödendiğini düşündürür. Ayrıca Caracalla için yapılan bir onurlandırmanın da aynı şekilde finanse edilmesi bu fonun varlığı hakkında daha fazla kanıt sağlar.[545]

Bazı kentlerde *gymnasiarkhos* yardımcısı olarak bir *hypogymnasiarkhos* atandığı görülmektedir.[546] Ayrıca görevini sürdürebilmesi için onun denetiminde *ephebarkhos*, *paidonomos* gibi memurlar görev yapmaktadır.

---

[543] Dmitriev, City, s. 231.

[544] IEphesos 3057 str. 9-12: ἀπὸ τῶν τῆς βουλῆς | χρημάτων, ἐκ πόρων | βουλαρχίας Πο(πλίου) Κορ(νηλίου) Ἰταλοῦ |νεωτέρου . . .

[545] SEG 37 (1987) 886.

[546] TAM II 552; IArykanda 162; TAM V.2 1203; IPergamon 323, 465, 467-468.

SEKİZİNCİ BÖLÜM
MEMURİYET ve İMTİYAZ

Kent memurları ve *boule* üyelerinin yargılanmaları ve cezalandırılmalarına ilişkin detaylar memuriyet ve imtiyaz konusunda çarpıcı sonuçlar ortaya koymaktadır. Örnek olarak *decurion*'lar ve çocukları dayaktan muaftı.[547] Kendileri, aileleri ve çocukları maden ocaklarında ve tarlalarda çalışmakla ya da diri diri yakılmakla cezalandırılamazlardı.[548] Hadrianus'un verdiği bir karara göre ana-baba katli dışında adam öldürmekten idam edilemezlerdi.[549] En geç Severus Dönemi'nde eğer bir *decurion* ya da önde gelenlerden bir vatandaş hakkında sürgüne gönderme cezası verilirse, vali bu cezayı onaylatmak için imparatora mektup yazmak zorunda idi.[550] Sonuç olarak bu imtiyazlar *bouleutai'ı* hukuksal olarak da kentin diğer yurttaşlarından daha ayrıcalıklı bir konuma getirmiştir.

Bunun yanısıra bazı memuriyetlere özgü düzenlemelerle bunlara bir takım ayrıcalıklar tanındığı görülmektedir. Örneğin *Agonothesia* üstlenen vatandaşlara bazı ayrıcalıklar verildiği bilinmektedir. Yazıtlardan bilindiği gibi oyunlar sırasında onursal bir oturma yeri (ISide 143, 145), mor şeritli toga giyme ve çelenk takma ile özel bir asa taşıma hakkına sahiptirler.[551] Side tiyatrosu oturma yeri yazıtlarında adı geçen şahsın *proboulos* unvana sahip olduğunun belirtilmesi bu unvanın önemini ve seçkin tabaka içinde ayırt edici bir konuma sahip olduğunu gösterir (ISide 143, 145).

Oinoanda'daki *Demosteneia*'nın *agonothetes*'i *panegyris*'ten önceki iki yıl ile sonraki üç yıl olmak üzere beş yıl boyunca vergiden ve tüm kent görevlerinden muaf tutulmuştur.[552] Bu muafiyetlerle ilgili olarak Halk Meclisi'nde bir kararname çıkarılması ve bir elçi heyetiyle valiye onaylattırılarak yürürlüğe girmesi sağlanmaktadır.

Pentaeterik bayramın üç kez kendi kesesinden imparator kültü başrahibi olan, imparator tarafından Roma'da devlet atıyla onurlandırılan, Roma'daki *decurion*'lardan seçilen hakim,

---

[547] Dig. 48.19.28.2.

[548] Dig. 48.19.9.11-12.

[549] Dig. 48.19.15.

[550] Dig. 48.19.27.1-2.

[551] Bremen, Limits, s. 66.

[552] Wörrle, Stadt und Fest, s. 10.

vatanın sürekli *synegoros*'u ve *proegoros*'u, M. Gavius Gallicus (Att. 16) Pamphylia, Lykia ve Asia kentleri tarafından vatandaşlıkla, heykellerle, ön sıra imtiyazlarıyla onurlandırılmıştır.

DOKUZUNCU BÖLÜM
KENT ELİTİ

Hiçbir zaman Atina gibi radikal bir demokrasi anlayışına sahip olmayan Anadolu kentlerinde Geç Hellenistik Dönem'le birlikte ortaya çıkan sosyal ve siyasi değişikliklerin etkisiyle zengin vatandaşlardan oluşan küçük bir azınlık kentsel yaşamda hakimiyet elde eder. Bu küçük azınlığı oluşturanlar kraliyet yönetiminde görev alabilen, kralın dostları (φίλοι) olan kişilerdir. Krallar ile yakın ilişki içinde bulunan ve bunu kentleri yararına kullanan bu zümre toplum içinde prestij elde ederek elit bir tabaka oluşturur ve diğer yurttaşlardan ayrılırlar.[553] Bu üst tabaka mensupları kent tarafından da desteklenen rekabet ile savunma giderlerine katkıda bulunma, kıtlık zamanında besin maddesi tedarik etme, *gymnasion*'ların ihtiyaçlarını karşılama, kentin dini bayramlarını düzenleme gibi alanlarda cömertliklerini sergilemek için yarışırlar. Elit sınıf mensuplarının kentleri için yerine getirdikleri hayırseverlik faaliyetleri Hellenistik kralların erklerini sürdürebilmek için tebaalarının rızasını kazanmak amacıyla yaptıkları bağışların devamı niteliğindedir. Geç Hellenistik Dönem'den itibaren yazıtlarda onurlandırılan şahıslar için atalarına layık davrandıklarını belirten ifadeler kullanıldığı görülür. Bunu ya *leitourgia* yoluyla bir memuriyet üstlenerek ya da *euergesia* ile kentin ihtiyaçlarını karşılayarak gerçekleştirirler. Bunun sonucunda *leitourgia* ve *euergesia* toplumsal tabakalaşmanın ve elit tabaka içindeki katmanlaşmanın önemli bir aracı haline gelir. *Isonomia* ilkesi uyarınca herhangi bir yasal ayrıcalığa sahip olmayan elitler toplum içindeki ayrıcalıklı konumlarını sürdürebilmek için zenginliklerinin bir kısmını kentleri yararına harcayarak elde ettikleri konumu sağlamlaştırmaya çalışmışlardır.

Geç Hellenistik Dönem'de kent yönetimindeki etkinliği giderek artan eşraf tabaka, Roma'nın yönetim gücünü varlıklı kesime verme yönünde izlediği politikalar sonucunda Roma Dönemi'nde daha da güçlenerek hukuksal bir statü de kazanır. Hellenistik Dönem'de olduğu gibi Roma Dönemi'de de eşraf tabakayı kentin geri kalanından ayırmak için kentler herhangi bir hukuksal düzenleme getirmez. Böyle bir ayrım ancak Roma'nın yürürlüğe koyduğu uygulamalar sonucu ortaya çıkar. Bu konuda ilk olarak *boule*'nin geçirdiği değişimden söz etmek gerekir. Vatandaşların eşit bir şekilde temsil edildiği bir kurum olan *boule,* Roma *senatus*'unun yapısal prensiplerine uyan bir değişim içine girerek toplumun

[553] Gehrke, Hellenismus, s. 53.

sadece en üst tabakasının temsil edildiği "*ordo*" niteliğinde bir kuruma dönüşür. Bu şekilde bir görev ya da memuriyetten öte bir onur ve statü sembolü olan *boule* üyeliği yaşam boyu ve babadan oğula geçen bir görev haline gelir.[554] Kent eşrafından olmanın en göze çarpan niteliklerinden birisi de birden fazla görevin bir kişide toplanmasıdır. Ayrıca bazı kentlerde belli memuriyetlerin bir aile içinde sürüp gittiği görülür. Sillyon'dan yazıtlar kentin bütün önemli memuriyetlerinin kuşaklar boyunca aynı ailede kaldığını göstermektedir (Sil. 1).

Kent elitinin statüsünü etkileyen önemli bir unsur da Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren Roma'ya karşı yararlılık gösterenlere Roma vatandaşlığı verilerek bazı yasal ayrıcalıklar tanınmasıdır.[555] Kentlerde eşraf tabakaya mensup kişiler senator sınıfı veya atlı sınıfına girmekte ve Roma ordusunun hizmet basamakları aracılığıyla Roma sosyal yapısına uygun normlara yükselebilmekte, senatör mertebesine ulaşabilmekteydi. Bu durum başarı elde etmek etmek isteyen kent eliti mensubu için çaba harcanmaya değer bir amaç anlamına geliyordu. Kuşkusuz Roma *senatus*'una girenler kent eliti içinde daha üst bir mertebeye ulaşmışlardır. Bunun sonucunda elit zümre arasında da bir tabakalaşma oluştuğu anlaşılmaktadır. Ordo *senatorius*'un katı yapısı nedeniyle Anadolu'da ilk olarak sadece burada ticaret yapan *negatiotores* ya da *veterani* yerleşmelerindeki İtalya kökenli ailelerin sosyal hierarşinin en üst tabakasında yer almaları şaşırtıcı değildir.[556] Attaleia ve çevresindeki toprakların *ager publicus* yapılmasından sonra bu topraklara yerleşen Attaleia'daki Calpurnii ve Perge'deki Plancii aileleri "*homines novi*"nin ilk temsilcileridir.[557] Bölgenin bilinen ilk senatörü Tiberius Dönemi'nde *senatus*'a giren Marcus Calpurnius Rufus'tur. İkinci olarak Nero Dönemi'nde senatör olan Perge'den M. Plancius Varus bilinmektedir. Yine Perge'den Vespasianus Dönemi'nde *senatus*'a giren C. Iulius Cornutus Tertullus'un kariyeri ise artık yerel ailelerin de *homines novi*'ye alındığını gösterir. Bu aileler tıpkı Galat dynastından köklenen Cornutus Tertullus[558] için söz konusu olduğu gibi doğrudan ya da dolaylı olarak Anadolu'nun vasal krallarının soylarına dayanan ailelerdir. Bu aileyle birlikte *homines novi*'nin başlangıçta İtalya

---

[554] *Boule*'nin değişimi ve kent elitinin temsil edildiği bir kurum olmasıyla ilgili genel olarak bak. Jones, Greek City, 167-191; Magie, Roman Rule, s. 640vd ve 1504 vd. not. 30; Pleket, Political Culture, s. 205vd; Quass, Honoratiorenschicht, s. 382-394; Zuiderhoek, Politics of Munificence, s. 60-70. Ayrıca bak. Dio, or. 48, 9-10.

[555] Burton 2001, s. 203-205.

[556] Brandt, Gesellschaft, s. 153-154.

[557] Halfmann 1972, s. 31vd. ve 54vd.; Halfmann 1982 606 ve 641vd.

[558] Halfmann 1982, s. 608 vd.

kökenli ailelerle olan bağlantısı kaybolmuştur. Bu süreç geç 2. ve 3. yüzyılda da devam etmiştir. Giderek daha fazla yerli kökenden gelen ailelerden kimseler senatörlük rütbesine erişmişlerdir. Attaleia'lı Gavii ailesinin soyunun İtalik bir aileye dayandığını gösteren kesin bir kanıt mevcut değildir. Traianus Dönemi'nde atlı sınıfında yer alan aile üçüncü kuşakta *senator* sınıfına yükselmiştir. Aile'den kariyeri hakkında bilgi sahibi olduğumuz ilk kişi Traianus Dönemi'nde Legio III Cyrenaeca'da *primipilarius* ve Legio XV Apollinaris'te *Praefectus Castrorum* olarak önemli görevler üstlendikten sonra kentine *gymnasiarkhos* ve *agonothetes* olarak hizmet eden Lucius Gavius Fronto II'dir (Att. 14). Bu aileden *senatus*'a giren ilk kişi olan Lucius Gavius Aelianus Hadrianus Dönemi'nde *pro praetor*'luğa kadar yükselmiştir. Aelianus'un oğlu Lucius Gavius Clarus ise *senator*'luğa kadar yükselmiştir. Bu bağlamda Side'den Aur. Tuesianus'un adı anılabilir (ISide 49).[559] Tuesianus pek çok imparator dönemindeki sadık hizmeti sayesinde *imperium romanum*'un en üst kademesine ulaşabilmiştir. Perge'den aynı ismi taşıyan bir imparator rahibinin ardılı olarak görünen C. Apellianus'un (Per. 29) senatörlüğe giden kariyeri önemli bir olgudur zira eyalet ya da yerel kült rahipliğinden senatör sınıfına girebilme yolu açılmıştır.[560] Eyalet üst tabakasının senatör sınıfına giderek daha fazla entegre olması bunların "*ordo senatorius*"un iç hierarşisi içinde üst mertebelerden biri olan consul'luğa ulaşmalarını sağlamıştır. Pamphylia ve Pisidia'dan bilinen ilk *consul* İ.S. 90 yılında bu makama gelen C. Caristanius Fronto'dur. Caristanius İtalyan soyundandır. Ancak İ.S. 100 yılında *consul sufffectus* olan Tertullus Galat dynastlığı ile olan akrabalığı dolayısıyla bundan ayrılır. Antiokheia Pisidia'dan 151'de *consul sufffectus* ve 168'de *consul ordinarius* II olan Sergius Paullus da İtalya kökenlidir. Buna karşın I77-178'de *consul sufffectus* olan T. Licinnius Mucianus'un[561] mensubu olduğu Licinnii soyu yerel bir ailedir. Alföldy Antoninler Dönemi'nde kraliyet elitinin homojenleşmesinin daha da ilerlediğini belirtmektedir.[562] Bu süreç muhtemelen 2. yüzyıl sonlarında tamamlanmıştır. Zira 3. yüzyılda daha önceden *ordo senatorius* mensubu yurttaşı bulunmayan Sagalassos, Kremna ve Milyas'ta beş *senator* ile karşılaşılır.[563] Bunlardan ikisi *consul* mertebesine kadar yükselmiştir.[564] Selge'den de bir *senator* bilinmektedir.[565]

---

[559] ISide, s. 248-249.

[560] Halfmann 1982, s. 642 ve ayrıca rahiplik yoluyla sosyal ilerleme için bak. s. 609vd.

[561] ISide 59, s. 340-341 ve

[562] G. Alföldy, Konsulat und Senatorenstand unter den Antoninen. Prosopographische Untersuchungen zor senatorischen Ftihrungsschicht, Bonn 1977, s. 61.

[563] Halfmann 1982, s. 641.

Kent elitinin yapısını etkileyen önemli bir olgu da bu aileler arasında evlilik ya da evlat edinme yoluyla gelişen bağlardır. Bunun çarpıcı örneklerine Perge'li Plancii ve Cornutii ailelerinde tanık olunmaktadır: Plancii ailesinden bilinen ilk *senator* olan M. Plancius Varus, Vespasianus tarafından Kilikia kralı olarak atanan Aleksandros'un kızı ile[566] ve M. Plancius Varus'un kızı Plancia Magna da Cornutus Tetullus ile evlidirler.

Pamphylia'dan çıkan senatör sayısı muhtemelen 17'dir. Bunlardan 9'u Attaleia, 4'ü Perge, 4'ü ise Side'lidir.[567]

Roma Dönemi'nde elit tabakaya mensup kadınların sosyal statüleri de daha önce olduğundan oldukça farklıdır. Kadınlar ve kız çocuklarla ilgili, Hellenistik Dönem'de görülmeyen birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Soylu aile kökeni iddialarını desteklemek için ünlü annelere ve anneannelere atıflar kullanılmaya başlamış; başka bir ifadeyle onurlandırılan kişilerin babalarının yanısıra annelerinden de bahsedildilir olmuştur. Çocukların isimlerinin her iki ebeveynin isimlerinin karışımı olması şaşırtıcı değildir. Kadınların yüksek sosyal statüleri, "kentin kızı", "kentin annesi", "Danışma Meclisi'nin annesi" gibi çeşitli onursal unvanlar aracılığıyla daha da artırılmıştır. Bu unvanlar Asya ve diğer eyaletlerin Yunan kentlerinde gördüğümüz, erkekler için kullanılan onursal unvanların benzerleridir. Perge kentinin ünlü İtalik ailesi Plancii mensubu Plancia Magna'nın "kentin kızı" unvanını taşıdığı bilinmektedir (Per. 19-24).

---

[564] Sagalassos'tan M. Ulpius Calippianus (CIG 4369) ve Kremna'dan M. Ulpius Tertullianus Aquila (IGRRP III 474).

[565] P. Plancius Magnianus Aelianus Arrius Perikles (ISelge 20)

[566] Halfmann 1979, s. 46; krş. IPerge, s. 110.

[567] Brandt, Gesellschaft, s. 159-160; krş. Halfmann 1982, s. 641vd.

ONUNCU BÖLÜM
ROMA'NIN KENT KURUMLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Roma'nın, oldukça köklü bir kent kültürüne ve gelişkin bir örgütlü yapıya sahip Anadolu'da hazır bulduğu ve iyi işleyen sistemi ufak uyarlamalar dışında olduğu gibi devralması sonucunda Hellenistik kurumlar Roma Dönemi'nde de devam etmiştir. Çünkü sınırları geniş bir coğrafyaya yayılan *imperium romanum*'un sürdürülebilirliği yerel yönetimler tarafından yerine getirilen görevlere dayanmaktadır. Bununla birlikte Roma, hazır bulduğu kent idari sisteminde, ihtiyaçlar doğrultusunda ya mevcut kurumlarda bazı değişiklikler yapmış ya da yeni bazı kurumlar oluşturmuştur.

Anadolu'nun Roma hakimiyetine girmesinden sonra köklü bir değişim geçirerek varlığını sürdüren en önemli kent kurumu *boule*'dir. Bütün vatandaşlara yönetime katılma hakkı tanıyan geleneksel Yunan demokrasisinin ruhuna aykırı olarak Roma Dönemi'nde kent elitinin temsil edildiği bir kuruma dönüşen *boule* Roma'daki *senatus*'a benzeyen oligarşik bir yapı kazanmıştır. [568] Açıkçası Roma'nın kentleri kontrol etme metodu iktidarı varlıklı kesimin eline vermektir. Bir Yunan uygulaması olan sınırlı görev süresi ile vatandaşlar tarafından doğrudan seçim yerine *bouleutes*'likte Roma Dönemi'nde yaşam boyu üyelik hakkı söz konusudur. Roma'nın izlediği kent yönetiminde elit tabakanın etkin olmasını sağlama politikası *gerousia*'nın statüsünde yaşanan değişimde de izlenir.[569] Roma Anadolu'ya egemen olduğunda eski kültlerle bağlantılı belli şenliklerde şölen ve kurban geleneklerini sürdüren bir *gerousia* halihazırda mevcuttu. Roma, *boule*'nin yanısıra *gerousia*'nın da belli ayrıcalıklara sahip ikinci bir kurum olarak kent içinde saygın bir konuma yükselmesini desteklemiş, böylece *gerousia*'nın kent yönetimine resmi olarak katılmasa da toplumsal ve politik açıdan daha güçlü pozisyona sahip bir kuruma dönüşmesini sağlamıştır.

Boule'nin kentin önde gelenlerinin temsil edildiği bir kuruma dönüşmesi, Roma'ya ödenecek kent vergilerinden sorumlu olacak şekilde oluşturulan *deka/eikosaproteia* kurumunun ortaya çıkışında[570] da yansımaktadır. Adından da anlaşılacağı üzere

---

[568] Magie, Roman Rule, s. 639; Zuiderhoek, Politics of Munificence, s. 60-61.

[569] Krş. yk. böl. 2.1.1 βουλή ve δῆμος.

[570] Kurum hakkında daha deyalı bilgi için bak. yuk. böl. 2.2.3.5. δεκάπρωτος / εἰκοσάπρωτοι.

deka/eikosaprotoi, boule'de servet bakımından en önde gelen ilk on/yirmi kişiden oluşan bir heyettir. Kentin büyüklüğüne, ödenecek vergi miktarına, üyelerin kişisel servetine ve diğer bazı koşullara göre belirlenen bu on/yirmi kişi ihtiyaç duyulduğunda kolayca tespit edilebilmekteydi. Roma yerel yönetimlerde meydana gelen mali düzensizliklerin imparatorluğa ödenecek vergilerin aksamasına yol açacağını bildiği için bu hususta önlem almayı gerekli görmüştür. Çünkü vergi gelirleri olmaksızın Roma'nın geniş bir coğrafyaya yayılan iktidarını sürdürebilmesi zordu. Bu amaçla da *deka/eikosaprotoi* kentlerin Roma'ya ödemekle yükümlü oldukları vergide doğabilecek açığı kapatmakla yükümlü kılınmıştır.

Bu doğrultuda oluşturulan yeni memuriyetlerin yanısıra önceden mevcut olan bazı kent kurumlarının yeni uyarlamalar aracılığıyla Roma'nın kent maliyesi üzerinde belli bir denetim uyguladığı görülmektedir. Özellikle imparatorlar Vespasianus, Traianus ve Hadrianus yerel yönetimlerin daha düzgün işlemesi konusunda özen göstermişlerdir. Traianus kentlerin finans işlerini denetlemek için *correctores*'ın imparator tarafından atanmasını sağlayacak yasal bir düzenleme gerçekleştirmiş, Bithynia-Pontos Eyaleti'nin yönetimini geçici olarak kendisine vermesi için *senatus*'u ikna etmiş ve imparator elçisi olarak Plinius Minor'u oraya eyaletin finasal yapısında reform yapmak üzere *imperium* yetkisiyle atamıştır. [571] Plinius, Traianus ile yazışmalarında Yunan kentlerinin kamu fonlarının yönetiminde hatalı ve savurgan davrandığından söz eder. Nikaia ve Klaudiopolis'teki binaların hatalı,[572] Nikomedeia'daki *aquaductus*'un gereksiz olduğunu[573] belirtir.

Roma'nın kent maliyesi üzerinde denetim uygulamak amacıyla kullandığı bir kurum da, İ.Ö. 4. yüzyıldan itibaren kentlerde kamusal arazilerin yönetimi, kiralanması ve dini mülklerin yanısıra kamu mülklerinin ve gelirlerinin denetimini yapan *logisteia*'dır.[574]

Roma Dönemi'nde kentin ve imparatorun atadığı olmak üzere iki tür *logistes*'in görev yaptığı görülür. Roma'nın muhtemelen Traianus Dönemi'nde kentlere atadığı *logistes, curator rei publica* ya da *civitatis* adı altında görev yapmaktadır. *Curator*'un görevi kentin finans durumunu araştırmak ve gerekli gördüğü konularda yeniden örgütleme ve ıslah etme çalışmaları yapmaktır. Kent memurları ve yardımcılarından bağımsız olarak görev yapan

---

[571] Macro 1980, s. 669.

[572] Plin. epist. 10.39.

[573] Plin. epist. 10. 37.

[574] Kamu arazilerinin yönetimi ile ilgili olarak bak. IG XII.$_5$, 1005, str. 1-4 (Ios İ.Ö. 4./3. yüzyıl); kiralanması için bak. IMylasa 108, str. 3-6 (İ.Ö. 2. yüzyıl); denetimi için bak. IG XII.$_7$, 515, str. 31-32

curator ise sadece eyalet valisine bağlıdır. Ataması tek bir kente yapılır ve birkaç yıl görevde kalırdı.

Roma Dönemi'nde gelişen önemli kurumlardan biri de kentte ve teritoryumunda güvenliğin sağlanmasından sorumlu olan *eirenarkhia*'dır. Bu memuriyet Anadolu'da sadece Roma Dönemi'nde belgelenmekte ve bir Roma düzenlemesi olarak kabul edilmektedir.[575] Bu göreve atamaların *dekaprotoi* arasından yapılmasının da gösterdiği gibi kentin en zenginleri tarafından üstlenilen bir görevdir.

Roma Dönemi'de karşılaşılan bir başka kent kurumu da imparator kültünün işleyişinden sorumlu olan *arkhiereia*'dır. Augustus Dönemi'nde başlayan İmparator Kültü her ne kadar kentlerin isteği doğrultusunda ortaya çıkan bir kurum olsa da bunun Roma'nın da çıkarlarına uygun olduğu açıktır. Price, Roma İmparatorluk Kültü'nü Anadolu'da daha önceden varolan kral kültünün dönüşümü ile oluşan "büyük bir imparatorluğun tebasının, egemen gücü tasvir edebilmek amacıyla yarattığı ve örgütlediği kalıcı bir kurum" olarak nitelemiştir. Augustus'un ölümünden sonra Tiberius ve Claudius dönemlerinde eski gücünü kısmen koruyan imparator ve aile fertlerine yönelik kültler M.S. 1. yüzyılın ikinci yarısında sayıca azalmaya başlamış, M.S. 3. yüzyılın ortalarında Caracalla Dönemi sonrasında ortadan kalkmıştır. Bu şekilde imparator kültleri M.S. 3 yüzyıl ortalarında imparatorun şahsından uzaklaşarak, yerini genel olarak Augusti için kurulmuş ve Anadolu genelinde M.S. 1 yüzyıldan itibaren yaygın olarak görülen genel kült yapısına bırakmıştır. İmparator kültünün kent ya da eyalet düzeyinde yürütülmesinden sorumlu olan *arkhiereia* oldukça önemli bir makamdır. *Arkhiereis* her zaman kentin hatta daha doğru bir ifadeyle eyaletin en seçkin tabakasına mensup kişiler arasından seçilmiştir.

Roma'nın kent yönetimini varlıklı kesimin eline verme politikası ve memuriyet üstlenme için gerekli olan *summa honoraria*[576] nedeniyle kent nüfusu memuriyet üstlenenler (βουλευταί) ve üstlenemeyenler (δημόται) olarak ikiye ayrılmıştır.[577] Bunun sonucunda kentlerdeki *leitourgiai* ve yönetimsel memuriyetlerin (*arkhai*) büyük kısmı elit aileler tarafından, kadınlar ve çocuklar da dahil tüm fertleriyle nesiller boyu üstlenilir olmuştur.

Yazıtlar kentlerde *boule* üyeliklerinin, *leitourgiai*'ın ve memuriyetlerin birkaç ailenin fertleri tarafından nesiller boyunca yürütüldüğünü gösterir. Pamphylia kentlerine ait yazıtlarda

---

[575] Bak. yuk. böl. 2.2.7.1. εἰρηνάρχης.

[576] Side'den bir yazıt memuriyete giriş için ödenen *summa honoraria*'dan söz etmektedir (Sid. 23).

[577] Dmitriev, City, s. 317; Sartre, L'Asie Mineure, s. 252-253.

da bunu takip etmek mümkündür. Attaleia'da Marcus Gavius Gallicus'un en masraflı *leitourgia*'lar arasında bulunan imparator kültü rahipliğini üç kez üstlendiği görülür (Att. 16). Perge'nin yerli ailelerinden olan Ti. Cl. Apollonios'un kentin en yüksek memuriyeti *demiourgia*'yı beş kez üstlenildiği bilinmektedir. Apollonios ayrıca hepsi de üçer kez olmak üzere imparator kültü rahipliği, *agonothetes*'lik ve elçilik görevlerinde bulunmuştur. Ti. Cl. Apollonios bütün bu hizmetlerinin karşılığında "kentin oğlu" unvanı almıştır. Ayrıca Apollonios'un kendisi, kardeşi Demetrios ve kızı Arete'nin çeşitli inşa faaliyetlerinde bulundukları bilinmektedir (Per. 13). Bir kentte en önemli memuriyetlerin kuşaklar boyunca aynı ailede kaldığını göstermesi açısından Sillyon'lu Menodora iyi bir örnektir. Menodora kendi onuruna dikililen yazıtta (Sill. 1) başrahiplik, *demiourgos*'luk, *gymnasiarkhos*'luk ve *dekaprotos*'luk yapmış kişilerin kızı, torunu ve torununun torunu olarak tanımlanmaktadır. Side'de ise Tanrıça Roma'nın rahibi, *demiourgos, arkhiereus,* elçilik ve muhtemelen *panathenik agon*'da hakemlik yapan T. Flavius Spartiaticus'un onurlandırıldığı yazıt hem *proboulos*'luğun soydan geçen bir görev olduğunu hem de kentin en önemli memuriyetlerinin bir kişide toplandığını gösterir (Sid. 11; krş. Sid. 12).

Pamphylia yazıtlarında da izlenebildiği gibi en önemli kent memuriyetleri kuşaklar boyunca aynı ailede kalmıştır. Bu önemli görevleri üstlenecek maddi güce sahip çok fazla kişi olmaması da birden fazla görevin bir kişide toplanmasına neden olmuştur. Onur yazıtları bir kişinin kentin tüm önemli memuriyetlerini üstlendiğini, *boule* üyeliğinin soya dayalı bir özellik taşımaya başladığını göstermektedir. İ.S. I. ve II. yüzyıllarda Anadolu kentlerinde zenginliğin ve politik gücün az sayıdaki yerel elit ailenin elinde toplanmasıyla elitler ve *demos*'un geri kalanı arasındaki eşitsizlik önemli ölçüde artmıştır.

SONUÇ

Girişte verilen araştırma tarihinde görüldüğü üzere rahiplik, elçilik gibi görevlerin ya da belli bir ücret ödenen mimarlar, öğretmenler, hekimlerin üstlendiği görevlerin kent memuriyeti olarak kabul edilip edilemeyeceği konusunda bazı fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Testimonia'da bulunan yazıtlar böyle bir ayrıma başvurmaksızın incelendiğinde beş kentte 30'u aşan görev tespit edilebilmekte, en sık rastlananların ise yönetimsel ve dini memuriyetler olduğu görülmektedir. Bunları sırasıyla *agonothesia*, *gymnasiarkhia* ve *agoranomia* izler. Testimonia'nın neredeyse tamamının onur yazıtlarından oluştuğu dikkate alınırsa söz konusu memuriyetlerin en prestijli görevler olduğu bu tabloyla da kanıtlanır.[578]

Testimonia'da bulunan yazıtların tamamına yakını Roma Dönemi'ne ait olsa da Hellenistik Dönem'e ait az sayıda belge önemli bilgiler içermektedir. Perge'de, *euergetes* ve cömert bir *gymnasiarkhes* olarak *boule* ve *demos* tarafından alınan kararla onurlandırılan Stasias (Per. 4) ile *agoranomoi* için (Per. 2) dikilen onur yazıtları Hellenistik Dönem Yunan kenti için karakteristik kent kurumlarının varlığını kanıtlar. Artemis Tapınağı envanter yazıtı (Per. 1), bütün Pamphylia'da tapınım gören Artemis Pergaia kültü nedeniyle kente çok sayıda yabancının geldiğini ve hatırı sayılır bağışlar yaptıklarını belgelemektedir. İ.Ö. 301-298'e tarihlenen Aspendos *demos*'unun karar metnine ilişkin yazıttan, kentin önemli kararlarının *demos*'ta gerçekleştirilen oturumlarla alındığı (Asp. 1); İ.Ö. 3. ve 2. yüzyıla ait iki yazıttan ise Aspendos'ta oldukça erken bir dönemde kentin *eponymos* memuriyeti *demiourgos*'luğu kadınların üstlenebildiği öğrenilir (Asp. 2, 3).

Roma Dönemi epigrafik verilerinde, beş kentte de oldukça ileri bir kent örgütlenmesi olduğunu gösteren birçok memuriyet bulunur. Bu yazıtlar incelendiğinde, bölgenin en yeni kenti olan Attaleia ile diğer kentler arasında farklılıklar göze çarpar. Kaydadeğer ilk farklılık Hellenistik Dönem'de beri belgelendiği (Asp. 1, 2, 3) Aspendos'un yanısıra bölgenin eski kentleri Perge, Sillyon ve Side'de Roma Dönemi'nde de *eponymos* memuriyet *demiourgia* iken, Pergamon kurması olan Attaleia'da ise Pergamon'da da olduğu gibi *eponymos* memur *strategos*'tur. Sadece Side'de rastlanan bir durum ise kentin teritoryumunda bulunan kentlerin ileri gelenlerinin Side'nin *eponymos* memuriyeti *demiourgia*'nın yanısıra diğer önemli memuriyetleri üstlenmeleridir.

---

[578] Krş. tab. 1.

Diğer bir husus bölgenin ikinci büyük limanına sahip Attaleia'da *agoranomia* ve *dekaproteia*'nın yanısıra, Side'de olduğu gibi bir *emporiarkhes*'in görev yaptığını kanıtlayan bir belgenin henüz ele geçmemesidir.

Kentler arasında kadınların memuriyet üstlenme sıklığı konusunda da birtakım farklılıklar olduğu gözlenir. Bu konuda Perge başı çekmekte, çok sayıda yazıt bulunan Side'de ise Perge'nin yanısıra diğer kentlere kıyasla kadınların memuriyete katılımının daha az olduğu görülmektedir. Perge'de Hadrianus Dönemi'nde yaşayan Plancia Magna kentin en yüksek makamı *demiourgia*'yı üç kez üstlenmiştir (Per. 25). Antoninler Dönemi'nde bir kadın *demiourgos* daha bulunmaktadır (Per. 27). Perge'de *demiourgia*'nın yanısıra *arkhiereia* üstlenenen kadın sayısı da diğer kentlere göre oldukça fazladır (Per. 28, 29, 37, 38). Side'de çok sayıda yazıt bulunmasına karşın kadınların memuriyet üstlendiğini gösteren sadece üç yazıt bulunurken, Side'yle kıyaslandığında çok az yazıt ele geçen Aspendos'ta da aynı sayıda kadın belgelenir. Sillyon'da Menodora'nın, *demiourgos*'luğun yanısıra kentin bütün dini memuriyetlerini ve *dekaproteia*'yı yaşam boyu üstlendiği bilinmektedir.

Yazıtlarda karşılaşılan memuriyet süreleriyle ilgili olarak da şu tepitlerde bulunmak mümkündür: Yerel kült rahiplikleri beş kentte de genellikle yaşam boyu (διὰ βίου) yapılmaktadır. *Arkhiereia*'nın ise yaşam boyu üstlenildiğini gösteren bir istisna (Per. 38) dışında, dört yıl (τετραετίαν), üç kez (ἀρχιερασάμενον τρὶς) gibi belli sürelerle yapılması görevlerinin dini olmaktan çok yönetimsel karakteriyle ilişkili olmalıdır.[579] Zira yıllık bir memuriyet olan *demiourgia*'nın da iki (δὶς), üç (τρὶς) hatta beş kez (πέμπτον) yapılabildiği görülür.

Bu yazıtlardan çıkan bir başka önemli sonuç da Anadolu'nun diğer kentlerinde de olduğu gibi *leitourgiai* ve *arkhai* memuriyetlerin elit aileler tarafından, kadınlar ve çocuklar da dahil tüm fertleriyle nesiller boyu üstlenilmesidir. Onur yazıtları bir kişinin kentin bütün önemli memuriyetlerini üstlendiğini, *boule* üyeliğinin soya dayalı bir özellik taşımaya başladığını göstermektedir (Sid. 11, 12). Bu memuriyetleri üstlenen elit ailelerin bazı mensuplarının kariyerlerini Roma'da sürdürerek *senatus*'a girdikleri bilinmektedir. Roma'nın kent yönetimini varlıklı kesimin eline verme politikası bağlı olarak kentlerin yerel yönetimlerinde ve sosyal yapısında meydana getirdiği değişim sonucunda, İ.S. 1. ve 2. yüzyıllarda Anadolu kentlerinde zenginliğin ve politik gücün az sayıdaki elit ailenin elinde toplandığı gerçeği Pamphylia kentlerinde de yazıtlar aracılığıyla belgelenmektedir.

---

[579] Per. 38; Att. 10, 11; Per. 13;

KAYNAKÇA KISALTMALARI

AJA	American Journal of Archaeology, New York – Londra 1897-.
ANRW	H. Temporini – W. Haase (ed.), Aufstieg und Niedergang der römischen Welt. Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der neueren Forschung, Berlin – New York 1972-.
BCH	Bulletin de Correspondance Hellénique, Paris 1877.
BGU	Aegyptische Urkunden aus den Königlichen (sonradan Staatlichen) Museen zu Berlin, Griechische Urkunden, Berlin, 1895-.
CAH	Cambridge Ancient History (second edition), Cambridge 1970-.
CIG	Corpus Inscriptionum Graecarum, Berlin 1828-1877.
CIL	Corpus Inscriptionum Latinarum, Berlin 1862-.
DAW	Denkschriften der Akademie der Wissenschaften in Wien, Viyana 1850-.
EA	Epigraphica Anatolica. Zeitschrift für Epigraphik und historische GeographieAnatoliens, Bonn 1983-.
FIRA	Fontes Iuris Romani Antejustiniani I-III Floransa 1968.
GDI II	H. Collitz, Sammlung der griechischen Dialekt-Inschriften II: Epirus, Akarnanien, Aetolien, Aenianen, Phthiotis, Lokris, Phakis, Dodna, Achaia und seine Colonien, Delphi, Göttingen 1896-1899.
IG	Inscriptiones Graecae, Berlin 1877-.
IGR	Inscriptiones Graecae ad res Romanas pertinentes I-IV Paris 1906.
IK	Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien, Bonn 1972.
ILS	H. Dessau, Inscriptiones Latinae selectae I-III, Berlin 1892-1916.
JHS	Journal of Hellenic Studies, London 1880-.
JRS	Journal of Roman Studies, London 1911.
JÖAI	Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Instituts, Wien 1898.
MAMA	Monumenta Asiae Minoris Antiqua, Manchester 1928vd.
OGIS	Orientis Graecae Inscriptiones Selectae I-II Leipzig 1903-1905.

OMS	Opera Minora Selecta. 7 vols. Amsterdam: A. M. Hakkert, 1969–1990
PIR	Prosopographia Imperii Romani.
RE	Realencyclopädie der classichen Altertumwissenschaft, Stuttgart – München 1893-1980.
REG	Revue des Études Grecques.
SEG	Suplumentum Epigraphicum Graecum, Leiden 1923dd; Alphen 1979-80; Amsterdam 1982-.
SIG	Sylloge Inscriptionum Graecarum I–IV, Leipzig 1915–1924[3].
TAM	Tituli Asiae Minoris I-V Wien 1901-1981.
ZPE	Zeitschrift Papyrologie und Epigraphik, Bonn 1967-.

KAYNAKÇA

Abbott - Johnson, Administration	F. F. Abbott - A. C. Johnson, Municipial Administration in the Roman Empire, Princeton 1926.
Adak 2006	M. Adak, Olbia in Pamphylien: Die epigraphische Evidenz, Gephyra 3, 2006, 1-28.
Ager, Interstate Arbitrations	S. L. Ager, Interstate Arbitrations in the Greek World, 337-90 B.C., Berkley – Los Angeles 1996.
Akdoğu Arca, Euergesia	E.N., Akdoğu Arca, Lykia ve Pamphylia Kentlerinde Euergesia, Antalya 2001. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
Armstrong 1987	D. Armstrong, Tribunician Dates of the joint and separate Reigns of Valerianus and Gallienus: A Plea for the August–September Theory, ZPE 67, 1987, 215-223.
Asboeck, Priene	A. Asboeck, Das Staatswesen von Priene in hellenistischer Zeit (Diss. Münich Universitesi 1913).
Bagnal, Administration	R. S. Bagnall, The Administration of the Ptolemaic Possessions Outside Egypt, Colombia Studies in the Classical Tradition Volumel IV, Leiden 1976.
Baltes 1999	M. Baltes, DNP 3, 1999, s.v. Demiourgos, 446-448.
Bean 1958	G. Bean, Inscriptions, in Antalya Museum, Belleten 1958, 21-91.
Bean, Inscr. of Side	G. Bean, Side Kitabeleri-The Inscriptions of Side, Ankara 1965.
Bean- Mitford	G. E. Bean-T. B. Mitford, Journeys in Cilicia in 1964-1968, DAW 102 , Viyana 1970.
Bernhardt, Polis	R. Bernhardt, Polis und römische Herrschaft in der späten Republik: 149-31 v. Chr. Berlin and New York: W. de Gruyter, 1985.
BMC Pamphylia	G. F. Hill, Catalogue of the Greek Coins of Lycia,

	Pamphylia and Pisidia, Londra 1897.
Boecklin-Hyatt 1934	R. Boeckin-J. P. Hyatt, A New Inscription of Jerash, AJA 38, 1934, 511-522.
Bosch 1947	C. E. Bosch, Antalya Kitabeleri, Belleten 41, 1947, 87-125.
Bosch, Pamphylia	C. E. Bosch, Pamphylia Tarihine Dair Tetkikler, Ankara 1957.
Bosch, Ankara	C. E. Bosch, Quellen zur Geschichte der Stadt Ankara im Altertum, Ankara 1967.
Boatwright, Hadrian	M. T. Boatwright, Hadrian and the Cities of the Roman Empire. Princeton: 2000.
Bowersock, Augustus	G.–W. Bowersock, Augustus and the Greek World, Oxford, 1965.
Bowersock,	G. W. Bowersock, Studies on the Eastern Roman Empire. Social, Economic and Administrative History, Religion, Historography, Goldbach 1994.
Brandt, Gesellschaft	H. Brandt, Gesellschaft und Wirtschaft Pamphyliens und Pisidiens im Altertum (Asia Minor Studien Band 7), Bonn 1992.
Brandt - Kolb, Lycia et Pamphylia	H. Brandt - F. Kolb, Lycia et Pamphylia . Eine römische Provinz im Südwesten Kleinasiens, Mainz am Rhein 2005.
Bremen 1993	R. van Bremen, Women and Wealth, surada: A. Cameron – A. Kuhrt (edd.), Images of Women in Antiquity, London 1993, 223-242.
Bremen 1994	R. van Bremen, A Family from Sillyon, ZPE 104, 1994, 43-56.
Bremen, Limits	R. v. Bremen, The Limits Of Participation, Women and civic life in the Greek East in the Hellenistic and Roman periods, Amsterdam, 1996.

Brixhe, Dialecte	C. Brixhe, Le Dialecte grec de Pamphylie. Documents et grammaire [Bibliothèque de l'Institut français d'études anatoliennes 26], Paris 1976.
Broughton, Roman Asia Minor	T. R. S. Broughton, Roman Asia Minor, in: T. Frank (ed.) An economic Survey of Ancient Rome IV, Baltimore 1938, 499-918.
Burrel, Neokori	B. Burrel, Neokori Greek Cities and Roman Emprors (Cincinnati Classical Studies N. S. 9) Leiden - Boston 2004.
Bresson – Ruillard, L'emporion	A. Bresson – P. Ruillard, L'emporion, Paris, 1993.
Burton 2001	G. P. Burton, The Imperial State and Its Impact on the Role and Status of Local Magistrates and Councillors in the Provinces of the Empire, şurada: L. de Blois (ed.), Administration, Prosopography and Appointment Policies in the Roman Empire: Proceedings of the first Workshop of the Internatioal Network Impact of the Empire (Roman Empire, 27 B.C. –A.D. 406), Leiden, June 28-July 1, 2000, Amsterdam 2001, 202-214.
Carrié 1979	J. M. Carrié, Bryonianus Lollianus de Side ou les avatars de I'ordre équestre, ZPE 35, 1979, 213-224.
Casarico 1982	L. Casarico, Donne ginnasiarco, A proposito di P.Med.inv.69.01, ZPE 48, 1982, s. 117-123.
Christol 1975	M. Christol, Les regnès de Valérian et de Gallien (253-268): travaux d'ensemble questions chronologiques, şurada: ANRW II 2, Berlin – New York 1975, 803-827.
Dareste 1882	R. de la C. Dareste, Le chreophylakion dans les villes Grecques, BCH 6, 1882, 241-245.
Debord, Aspects sociaux	P. Debord, Aspects sociaux et économiques de la vie religieuse dans l'Anatolie gréco-romaine, Leiden 1982.
Deininger, Provinziallandtage	J. Deininger, Die Provinziallandtage der römischen Kaiserzeit von Augustus bis zum Ende des 3. Jhs. n. Chr.

	(München-Berlin 1965).
Dingil, Leiturgia ve Arkhe	Dingil, F., Principatus Devri Karia'sında Leiturgia ve Arkhe ve Üstlenen Kadınlar, Ankara 2006. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
Dittenberger, Inscriptiones	W. Dittenberger, Orientis Graeci Inscriptiones Selectae, Leipzig 1905.
Dmitriev, City	S. Dmitriev, City Government in Hellenistik and Roman Asia Minor, Oxford 2005.
Dörner, Inschriften	Dorner, Fr. K., Inschriften und Denkmaler aus Bithynien. Berlin, 1941.
Duncan-Jones, Economy	R. Duncan-Jones, The Economy of the Roman Empire, Cambridge 1982.
Eck 1980	W. Eck, Die Präsenz senatorischer Familien in den Städten des Imperium Romanum bis zum späten 3. Jahrhundert, şurada: W. Eck – H. Galsterer – H. Wolff (Hrsgg.), Studien zur antiken Sozialgeschichte: Festschrift Friedrich Vittinghoff, Köln / Wien 1980, 283-322.
Eck 1991	W. Eck, L. Marcus Celer M. Calpurnius Longus Prokonsul von Achaia und Suffektkonsul Unter Hadrian, ZPE 86, 1991, 97-106.
Eder, Servitus Publica	W. Eder, Servitus Publica, Wiesbaden 1980.
Finley, Ekonomi	M. I. Finley, Antik Çağ Ekonomisi, İstanbul 2006.
Forbes, Neoi	C. A. Forbes, Νέοι: a Contribution to the Study of Greek Associations, Middletown 1933.
Foss 1977a	C. Foss, Bryonianus Lollianus of Side, ZPE 26, 1977, 161-171.
Foss 1977b	C. Foss, Two Inscriptions Attributed to the Seventh Century A.D., ZPE 25, 1977, 282-288.
Garnsey - Saller, Roman Empire	P. Garnsey – R. Saller, The Roman Empire-Economy,

	Society and Culture,Berkley and Los Angeles 1987.
Garnsey 1974	P. Garnsey, Aspect of the Urban Aristocracy in the Empire, ANRW II, 1974, 229-252.
Gauthier 1985	P. Gauthier, Les Cités Grecques et Leurs Bienfaiteurs, şurada: BCH Supplement XII
Girard – Senn, Droit romain	P. F. Girard – F. Senn, Textes de droit romain, I, Paris 1967.
Gökalp, Attaleia	N. Gökalp, Attaleia Kent Tarihi ve Yazıt Korpusu, Antalya 2008. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
Hansen, Athenian Democracy	M. H. Hansen, The Athenian Democracy in the Age of Demosthenes: Structure, Principles and Ideology, Oxford 1991.
Hansen, City-State	The Polis and City-State An Ancient Concept and its Modern Equivalent, Act of the Copenhagen Polis Centre vol. 5, M. H. Hansen (ed.), Copenhagen 1998.
Hansen – Nielsen, Inventory	M. H. Hansen – T. H. Nielsen, An Inventory of Archaic and Classical Poleis. An Investigation Conducted by The Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation, Oxford 2004.
Hansen, Polis	M. H. Hansen, Polis, An Introduction to the Ancient Greek City-State, New York 2006.
Hansen 2007	M. H. Hansen, Polis Used in the Sense of Hinterland or Territory, şurada: M. H. Hansen (ed.), The Return of Polis: The Use and Meaning of the Word Polis in Archaic and Classical Source [Papers from the Copenhagen Polis Centre 8 (Historia Einzeilschrift Heft 198), Stuttgart 2007, 67-72.
Hereward 1958	D. Hereward, Inscriptions from Pamphylia and Isauria, JHS 78, 1958, 57-77.
Hula 1902	E. Hula, Dekaprotie und Eikosaprotie, JÖAI 5, 1902, 197 vd.

IAphrodisias	J. Reynolds – C. Roueche – G. Bodard, Inscriptions of Aphrodisias, London 2007.
IEphesos	H. Wankel – C. Börker – R. Merkelbach – H. Engelmann – D. Knibbe – R. Meriç – S. Şahin – J. Nollé, IK 11-17: Die Inschriften von Ephesos, Bonn 1979-1984.
IIasos	W. Blumel, , IK 28. 1-2: Die Inschriften von Iasos, Bonn 1985.
ILampsakos	P. Frisch, IK 6: Die Inschriften von Lampsakos, Bonn 1978.
ILaodikeia	T. Corsten, IK 49: Die Inschriften von Laodikeia am Lykos, Bonn 1997.
IMylasa	W. Blumel, IK 34-35: Die Inschriften von Mylasa 1-2, Bonn 1988.
INikaia	S. Şahin, IK 9-10: Katalog der antiken Inschriften des Museums von Iznik (Nikaia), Bonn 1979-87.
IPergamon I-II	M. Fraenkel, Die Inschriften von Pergamon I-II, Berlin 1890-95.
IPerge	S. Şahin, IK 54, 61 Die Inschriften von Perge 1-2, Bonn 1999, 2004.
IPrusias	W. Ameling, IK 27: Die Inschriften von Prusias ad Hypium, Bonn 1985.
ISardis	W. H. Buckler – D. M. Robinson, Sardis 7: Greek and Latin Inscriptions, Leiden 1932.
ISide	J. Nollé, IK 43-44: Side im Altertum 1-2, Bonn 1993, 2001.
ISmyrna	G. Petzl, IK 23-24: Die Inschriften von Smyrna 1-2, Bonn 1982-1990.
IStratonikeia	M. Ç. Şahin, IK 21-22: Die Inschriften von Stratonikeia 1-2.1-2, Bonn 1981, 1982, 1990.
ITralleis	F. B. Poljakov, IK 36: Die Inschriften von Tralleis und

	Nysa 1, Bonn 1989.
Jameson, Attaleia	S. Jameson, RE Suppl. XII, 1970 s.v. Attaleia, 110-129.
Jones, Roman Economy	A. H. M. Jones, The Roman Economy, Oxford 1974.
Jones, Dio Chrysostom	C. P. Jones, The Roman World of Dio Chrysostom, Cambridge/ Mass. 1978.
Jones , Greek City	A. H. M. Jones, The Greek City from Alexander to Justinian, Oxford 1998.
Jones, Cities	A. H. M. Jones, The Cities of the Eastern Roman Provinces, Oxford 1971.
Jonnes – Ricl 1997	L. Jonnes – M. Ricl, A New Royal Inscription from Phrygia Paroreios: Eumenes II Grants Tyriaion the Status of a Polis, EA 29, 1997, 3-29.
Lanckoronski, Städte	K. von Lanckoronski, Städte Pamphyliens und Pisidiens II. Wien, Prag, Leipzig 1892.
Langhammer, Magistratus Municipales	W. Langhammer, Die rechtliche und soziale Stellung der Magistratus Municipales und der Decuriones, Wiesbaden 1973.
Laum, Stiftungen	B. Laum, Stiftungen in der griechischen und römischen Antike. Ein Beitrag zur antiken Kulturgeschichte, Leipzig 1914.
Liebenam, Städteverwaltung	W. Liebenam, Städteverwaltung im Römiischen Kaiserreiche, Amsterdam 1967.
Levick, Government	B. Levick, The Government of The Roman Empire, Sydney 2001.
Lintott, Imperium Romanum	A. Lintott, Imperium Romanum. Politics and administration, London – New York 1993.
MacMullen 1973	R. MacMullen, Women in Public in the Roman Empire, Historia 29, 1980, 208-218.
MacMullen 1986	R. MacMullen, Women's Power in the Principate, Klio 68, 1986, 434-443.

Macmullen, Romanization	R. Macmullen, Romanization in the time of Augustus, London 2000.
Macro 1980	A. D. Macro, The Cities of Asia Minor under the Roman Imperium, ANRW 2, 1980, 658-697.
Magie, Roman Rule	D. Magie, Roman Rule in Asia Minor I-II, Princeton 1950.
Mansel, Ruinen	A. M. Mansel, Die Ruinen von Side, Berlin 1963.
Marksteiner- Wörrle, Altar	T. Marksteiner – M. Wörrle, Ein Altar für Kaiser Claudius auf dem Bonda tepesi zwischen Myra und Limyra, Chiron 32, 2002, 545–569.
Meier, Dekaprotoi	M. Meier, DNP 3, (1997) s. v. Dekaprotoi, 384.
Mitchell, Anatolia	S. Mitchell, Anatolia. Land, Men and Gods in Asia Minor I, Oxford 1993.
Nissen, médicins	C. Nissen, Prosopographie des médecins de l'Asie Mineure pendant l'Antiquité classique, Liege 2006.
Nollé 1986	J. Nollé, Pamphylische Studien 1-5, Chiron 16, 1986, 199-212.
Nollé 1987	J. Nollé, Pamphylische Studien 6-10, Chiron 17, 1987, 235-276.
Oehler, Γυμανσιαρχός	J. Oehler, RE VII.2 (1912), s. 1969-2004, s. v. Γυμανσιαρχός.
Oehler, gymnasium	J. Oehler, RE VII.2 (1912), s. 2004-2026, s. v. gymnasium.
Oliver 1958	J. H. Oliver, Gerusiae and Augustales, Historia 7, 1958, 472-496.
Oliver, Greek Constitutions	J. H. Oliver, Greek Constitutions of Early Roman Emperors from Inscriptions and Papyri, Philadelphia 1989.
Önen 2008	N. T. Önen, Römische Bürger in Sillyon, Gephyra 5, 2008, 67-72.

Öztürk, Paraphylaks	H. S. Öztürk, M.Ö. II. – M.S. IV. YüzyıllardaLikya-Pamphylia Bölgesinde Kırsal Alan Güvenliği (Diss. Marmara Üniversitesi 2006).
Piérart, Platon et la cité grecque	M. Piérart, Platon et la cité grecque. Théorie et réalité dans la constitution des «Lois», Brüksel 1974.
Piérart 1974	M. Piérart, À propos de l'élection des stratèges athéniens, BCH 98, 1974, 125-146.
Pleket 1976	H. W. Pleket, Olympic Benefactors, ZPE 20, 1976, 1-18.
Pleket 1998	H. W. Pleket, Political Culture and Political Practise in Cities of Asia Minor in the Roman Empire, şurada: W. Schuller (ed.), Politische Theorie und Praxis im Altertum, Dramstadt 1998, 204-216.
Price, Ritüel ve İktidar	S. R. Price, Ritüel ve İktidar, Çev: Taylan Esin, İstanbul 2004.
Quass 1979	F. Quass, Zur Verfassung der griechischen Städte im Hellenismus, Chiron 9, 1979, 37-52.
Quass, Honoratioren	F. Quass, Die Honoratiorenschicht in den Städten des griechischen Ostens. Untersuchun- gen zur poltischen und sozialen Entwicklung in hellenistischer und römischer Zeit, Stuttgart 1993.
Radet – Paris 1886	G. Radet – P. Paris, Inscriptions d'Attaleia, de Pergé, d'Aspendos, BCH 10, 1886, 148-161.
Ramsay 1883	W. M. Ramsay, Unedited Inscriptions of Asia Minor, BCH 7, 1883, 258-278.
Ramsay, Anadolu	W. M. Ramsay, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, çev. M. Pektaş, İstanbul 1961.
Rehm, Inschriften	A. Rehm, Die Inschriften, şurada: G. Kawerau – A. Rehm (ed.), Das Delphinion in Milet, Berlin 1914.
Reid, Municipales	J.S. Reid, The Municipales of the Roman Empire, Cambridge 1913.

Reinach, Παρθενών	T. Reinach, Παρθενών, BCH 32, 1908, 499-513.
Rémy, Evolution	B. Rémy, L'évolution administrative de l'Anatolie aux troix premiers siècles de notre ère, Lyon 1986.
Rife, 2002	J. L. Rife, Officials of the Roman Provinces in Xenophon's Ephesiaca, ZPE 138, 2002, 93-108.
Robert, Etudes anatoliens	L. Robert, Etudes anatoliens, Paris 1937.
Robert, Hellenica II	L. Robert, Hellenica II: recueil d'epigraphie, de numismatique et d'antiquites grecques, Paris 1946.
Robert, Hellenica V	L. Robert, Hellenica V: Recueil d'épigraphie, de numismatique et d'antiquités grecques, Paris 1948.
Robert, BE 1948	L. Robert, şurada: REG LXI, BE 1948, s. 198–203, no. 229.
Robert, Carie II	J. Robert – L. Robert, La Carie: Histoire et geographie historique avec le recueil des inscriptions antiques II: le plateau de Tabai et ses environs, Paris 1954.
Robert, 1958	L. Robert, Inscription grecques de Sidè en Pamphylie, RPh 32, 1958, 5-53.
Robert, Noms indigènes	L. Robert, Noms indigènes dans l'Asie-Mineure grécoromaine I, Paris 1963.
Robert, Documents	L. Robert, Documents de I'Asie mineure méridionale, Genf – Paris 1966.
Robert, Troade	L. Robert, Monnaies antiques en Troade, Genf – Paris 1966.
Robert, Gladiateurs	L. Robert, Les gladiateurs dans l'Orient grec, Amsterdam 1971.
Robert 1977	L. Robert, Deux poètes grecs à l'époque impériale, şurada: Stèlè. Mélanges N. Kandoléon, Atina 1977, 1-20.
Rostovtzeff, Hellenistic World	M. Rostovtzeff, The Social and Economic History of the Hellenistic World, Oxford 1941.
Rostovtzeff, Roman Empire	M. Rostovtzeff, The Social and Economic History of

	Roman Empire, Oxford 1957[2].
Sartre, L'Asie Mineure	M. Sartre, L'Asie Mineure et l'Anatolie, d'Alexandre à Dioclétien (ıve s. av. J.-C./ıiıe s. ap. J.-C.) Paris 1995.
Schwahn Τέλη	W. Schwahn, RE VA1 (1934), s. 226-310, s. v. Τέλη.
Seeck 1901	O. Seeck, Decemprimat und Dekaprotie, Klio 1, 1901, 147-187.
Sherk 1990	R. K. Sherk, Eponymous Officials Greek Cities I, ZPE 83, 1990, 249–288.
Sherk 1991	R. K. Sherk, Eponymous Officials Greek Cities III, ZPE 88, 1991, 225–260.
Sherk 1992	R. K. Sherk, Eponymous Officials Greek Cities IV, ZPE 93, 1992, 223–272.
Sherk 1993	R. K. Sherk, Eponymous Officials Greek Cities V, ZPE 96, 1993, 267–295.
Strubbe 1987	J. H. M. Strubbe, The Sitonai in the Cities of Asia Minor under the Principate I, EA 10, 1987, 45-82.
Strubbe 1989	J. H. M. Strubbe, The Sitonai in the Cities of Asia Minor under the Principate II, EA 13, 1989, 99-122.
Şahin 2002	M. Şahin, New Inscriptions from Lagina, Stratonikea and Panamara, EA 34, 2002, 1-21.
Takmer 2004	B. Takmer, Two Milestones on the Road from Myra to Limyra, Gephyra 1, 2004, 107-117.
Ünver, Karia	G. Ünver, Yazıtlar Işığında Karia Kentlerinde Yurttaşların Kent İmarına Katılımları (MÖ I. - MS III. Yüzyıl), (Diss. Akdeniz Üniversitesi 2012).
Weiß, Sklave der Stadt	A. Weiß, Sklave der Stadt. Untersuchung zur öffentlichen Sklaverei in den Städten des R‚mäschen Reiches, Stuttgart 2004.
Weiss 1981	P. Weiss, Ein agonistisches Bema und die isopytischen Spiele von Side, Chiron 11, 1981, 315-346.

Wolf 1997	G. Wolf, The Roman Urbanization of the East, şurada: S. E. Alcock (ed.), The Early Roman Empire in the East, (Oxbov Monograph 95), Oxford 1997, 1-15.
Wörrle, Reform des Urkundenwesens	M. Wörrle, Zwei neue griechischen Inschriften aus Myra zur Verwaltung Lykiens in der Kaiserzeit I. Maßnahmen des Quintus Veranius zur Reform des Urkundenwesens, şurada: J. Borchhardt (ed.), Myra. Eine lykische Metropole in antiker und byzantinischer Zeit, Berlin 1975, 254-286.
Wörrle 1977	M. Wörrle, Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykiens I, Chiron 7, 1977, 43-66.
Wörrle, Stadt und Fest	M. Wörrle, Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleinasien, Vestigia 39, München, 1988.
Zimmermann, Zentrallykien	M. Zimmermann, Untersuchungen zur historischen Landeskunde Zentrallykiens, Bonn 1992.
Zgusta, Personennamen	L. Zgusta, Kleinasiatische Personennamen, Prag 1964.
Zuiderhoek, Politics of Munificence	A. Zuiderhoek, The Politics of Munificence in the Roman Empire: Citizens, Elites and Benefactors in Asia Minor. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

EK 1 TABLOLAR

Tablo 1: Kentler ve Memuriyetler

Memuriyetler / **İdari**	**Kentler**				
	Attaleia	Perge	Sillyon	Aspendos	Side
Antarkhon					1
Arkhiproboulos					1
Arkhon					2
Bouleutes					2?
Demiourgos		15	2	5	21
Grammateus				1	1
Komarkhos		2			
Proboulos					3
Strategos	1	1			

Dini					
Arkhiereus, arkhiereia	6	18	1	2	8
Hiereus, hiereia	8	13	1	1	19
Hieromnemon					1
Hierophantis			1		
Mali ve Ticari					
Agoranomos		11			2
Arkhisitones					1
Dekaprotos		1	1	1?	1
Emporiarkhes					1
Tamias					1?
Arşivle İlgili					
Episphragistes				3	
Khreophylakes		4			
Arşivde Görevli Köle					
Eisagog				3	

Kent kölesi					1
Eğitimle İlgili					
Ephebarkhos					1
Gymnasiarkhos	5	6	3	3	5
Arkhiatros		1			
Bayramlarla İlgili					
Agonothetes	10	10		1	9
Alytarkhes					1
Mastigophoros		2			
Khystarkhes		1			
Kolluk Gücü					
Eirenarkhes	2				1
Paraphylaks		2			
Elçilik					
Presbeutes		2			1
Proegoros	1				
Synegoros	1				
	14	47	5	12	42

Tablo 2: Memuriyetler ve Memurlar

Attaleia

Memuriyet	Memur	Roma Memuriyeti	Tarih	Testimonia no.
Dea Roma ve Drusus rahibi	N.N.		1. yy. ilk yarısı	Att.1
Iulia Augusta ve Dea Roma rahibesi, gymnasiarkhes	Caecilia Tertulla		Er. İmp. Dön.-İ.S. 2	Att.2-3
Claudius rahibi, agonothetes	N.N.		İ.S. 41-54	Att.4
Antonia rahibesi	Terentia Polla		yak. İ.S. 65	Att.5
Arkhiereus ve agonothetes	Marcus Sempronius Albanus	praefectus alae	yak. İ.S. 73–77	Att.6
Dea Roma rahibi, agonothetes, gymnasiarkhes	Sextus Paccius Valerianus Flaccus		İ.S. 2. yy. ?	Att.7-8
arkhiereia	Curtia Paulina		2. yy. ?	Att.9
arkhiereus, Apollon, Dionysos, Ares, Artemis Elaphebolos ve Leto rahibi ve agonothetes	Quadratus oğlu Calpurnius Diodoros			Att.10
Apollon rahibi, arkhiereus, agonothetes, strategos, eirenarkhos	Marcus Petronius Firmus Calpurnius Saeclarius	praefectus fabrum	2. yy. ?	Att.11
agonothetes	Puplius V....			Att.12
eirenarkhos	Marcus Plancius [...]nianus Proklos		1./2. yy., veya 3. yy. 1. çey.	Att.13
gymnasiarkhos, arkhiereus	L(ucius) Gavius Fronto II	primipilarius,	Traianus Dönemi	Att.14

agonothetes		praefectus Castrorum, quaestor pro preaetor		
gymnasiarkhos	[Crepereius?]	Praefectus cohortis, tribunus legionis, praefectus alae primae, praefectus gentis		Att.15
Sebaste Nike rahibi, arkhiereus	M(arcus) Gavius Gallicus	synegoros ve proegoros	Hadrianus Dön.	Att.16
agonothetes	Gaius Iulius Asper		Marcus Aurelius	Att.17
arkhiereus, agonothetes	Quintus Rutilius		Roma İmp. Dön.	Att.18
gymnasiarkhos ve agonothetes	N.N.		Roma İmp. Dön.	Att.19

Perge

Memuriyet	Memur	Roma memuriyeti	Tarih	Testimonia no
hiereia	N.N.		Hell.-Roma öncesi	Per.1
agoranomos	N.N.		Hell.-Roma öncesi	Per.2
hekim	Asklepiades		Hell.-Roma öncesi	Per.3
strategos, gymnasiarkhos	Bokios oğlu Stasias		Hell.-Roma öncesi	Per.4
presbeutes	Lysimakhos oğlu Apollonios		yak. İ.S. 20	Per.5
Arkhiereus ve agonothetes	Gaius Iulius Cornutus Bryoninus		İ.S. 69-79	Per.6-7-8-9
arkhiereus, agonothetes	C. Caesius Cornutus		İ.S. 1. yy.	Per.10
arkhiereia?, agonothetes?	Claudia Tertulla		İ.S. 1. yy.	Per.10
agonothetes, mastigophoros	N.N.		İ.S. 1. yy.	Per.11
Artemis rahibi, demiourgos, gymnasiarkhos	Apollonios oğlu Demetrios		İS 81-96	Per.12
Artemis rahibi, demiourgos, arkhiereus, Sebaste Homonoia rahibi, agonothetes, presbeutes	Ti. Cl. Apollonios (=Apollonios oğlu Apollonios)	praefectus fabrum, arkhiereus, agonothetes	İ.S. 81-96	Per.13
arkhiereus, agonothetes, demiourgos, gymnasiarkhos	Gnaeus Postumius Cornutus		İ.S. 69-79 sonrası	Per.14-15
Artemis rahibesi	Gnaeus Postumius Cornutus'un annesi			Per.15
arkhiereus	Gnaeus Postumius Cornutus'un kardeşi ...			Per.15
agoranomos, presbeutes	N.N.		Flavius Dönemi?	Per.17
Apollon Pythios rahibi	Zoïlos oğlu Philotas (=Melanas)		Traianus-Hadrianus	Per.18

Artemis rahibesi, demiourgos, Tanrıça Meter rahibesi arkhiereus, demiourgos demiourgos, gymnasiarkhos	Plancia Magna	Hadrian Dön.	Per.19-20-21- 22-23-24-25
Moirai rahibi	Menneas oğlu Menneas	İ.S. yak. 117-138	Per.26
demiourgos	Paulina	Antoninler Dönemi	Per.27
Artemis rahibesi, arkhiereia	Aur. Paulina Aeliane	İ.S. 176-192	Per.28
Artemis ve Athena rahibesi arkhiereus arkhiereia	Cl(audia) Paulina Artemisia Cl(audius) Apellinus Ulp(ia) Artemisia	Antoninler Dön.	Per.29
Artemis rahibi ve demiourgos	Deksios oğlu M. Aur. Dioskourides	Antoninler Dönemi	Per.30
Demiourgos khreophylaks	Eumelos oğlu Eumelos Eumelos oğlu […]odoros Konon oğlu […]	Antoninler Dönemi (2. yy. ort.?)	Per.31

	Artemidoros oğlu Mas Hoplon oğlu Thallos			
demiourgos	Titus Aelius Aurelius Asklepiades		Antoninler Dön.	Per. 32
arkhiereus	Cn. Pedanius Valerianus		Antoninler Dön.	Per. 33
		logistes		Per. 34
bouleutes, demiourgos gymnasiarkhos	Cn. Pedanius Saturninus Philotes		Antoninler Dön.	Per.35
arkhiereus, agonothetes Artemis rahibi ve demiourgos	[Tib. Claudius Vibianus Tertullus?]		Geç Antonin-Severus Dönemi	Per.36
Artemis rahibesi, arkhiereia arkhiereus	Aurelia Paulina Kidramus oğlu Aqulios		İ.S. 195	Per.37
Artemis rahibi ve demiourgos Arkhiereus arkhiereia	Tib. Cl. Aurelius Gygetianus Apellas Aurelia Matoulis		Geç Antonin-Severus	Per.38
paraphylaks	Demetrios oğlu Demetrios Keramas		İmp. Dön. (İ.S. 1.-2.	Per.39
	N.N		yy.)	Per.40
Artemis ve Ares rahibi, demiourgos	Hermaios oğlu Artemidoros		İ.S. 1.- 2. yy.	Per.41
demiourgos ve dekaprotos	Dionysios oğlu Aphrodisios		İ.S. 1-2. yy.	Per.42
bouleutes, Artemis rahibi,	N.N		İ.S. 1-2. yy.	Per.43

demiourgos, gymnasiarkhos, agoranomos			
arkhiereus	N.N	İS. 3. yy	Per.45
arkhiereus	P. Rutilius Longus	İS. 200-250	Per.46
agoronomos	M. Aur. Didymus	İS. 200-250	Per.47
	Crispus Didymus	İS. 3. yy.	Per.48-49
	Frontinianus		Per.50
	Thoas oğlu Aure[lius] Artemisius		Per.51
	N.N.		Per.52
	Aurelius Kydropolis		Per.53
	Aurelius Euklianus Maximianus		Per.54
	N.N.	İ.S. 2-3. yy.	Per.55
ksystarches	Lucius Curius Maximianus	İ.S. 200-250	Per.56
	Anatolius		
agonethetes	Faustinus oğlu Eragatianus Menodorus	İ.S. 3. yy.	Per.57
	M. Aur. Silanus Stasias		Per.58
	NN		Per.59

Sillyon

Memuriyet	Memur	Tarih	Testimonia no
arhiereia, hiereia, hierophantis, demiourgos, gymnasiarkhos, dekaprotos	Menodora	İ.S. 2. yy.	Sil. 1-2
gymnasiarkhos	Theodora?	İ.S. 2. yy.	Sil. 1
demiourgos, gymnasiarkhos	Megakles	İ.S. 2. yy.	Sil. 1, 2, 4
arkhitektosyne, sitoneia	Kleon oğlu Kleon		Sil. 5

Aspendos

Memuriyet	Memur	Tarih	Testimonia no
demiourgos	Demokharis oğlu Apollonios	İÖ 301-298	Asp. 1
	Aphordisios kızı Ne(v)opolis	İÖ 3. yy. 2. yarı sonu	Asp. 2
	Limnaos kızı Kourasio	İÖ 2. yy.	Asp. 3
hiereus		İ.Ö. 2. yy.	Asp. 4
arkhiereus	Dio…oğlu Ksenokles	İ.S. 19	Asp. 5
demiourgos	T. Flavius Politon	yak. İ.S. 69	Asp. 6
episphragistes	Apollodoros oğlu Phereas		
	Nikias oğlu Marcus		
	C. Ignatius Celer		
grammateus	Apollonios oğlu Kendas		
eisagog			
dekaprotos, gymnasiarkhos	Ti. Cl. Erymneus	İ.S. 2. yy.	Asp. 7
dekaprotos, arkhiereus, demiourgos, gymnasiarkhos, agonothetes, presbeutes	Ti. Cl. Italicus		
gymnasiarkhos	Paulinae		Asp. 8

Side

Memuriyet	Memur	Roma Memuriyeti	Tarih	Testimonia no
Zeus Nikator rahibi	Derkylos oğlu Kidramyas		İ.Ö.	Sid.1
Megalon Theon hiereus	Paion oğlu Stesion			Sid.1
Dea Roma rahibi, demiourgos, hiereus, agonothetes, gymnaiarkhos, proboulos	Tiberius Iulius Magnus		İ.S. 1. yy.?	Sid.2
grammateus, demiourgos	Tues oğlu .....asetas		İ.S. 1. yy.?	Sid.3
proboulos, arkhiereus, arkhon, gymnasiarkhos	Nineis oğlu Toues		İ.S. 2. yy.	Sid.4
dekaprotos, gymnasiarkhos, arkhiereus			İ.S . 2 yy. ?	Sid.5
demiourgos, Dea Roma rahibi	L. Claudius Auspicatus		İ.S. 142	Sid.6
demiourgos, Dea Roma rahibi	]ius Demonikos Myros		İ.S. 151	Sid.7
Dea Roma rahibi, demiurgos, arkhiereus, Apollon ve Poseidon rahibi	Marcus Annius Afer		İ.S. 2. yy.	Sid.8
Dea Roma rahibi ve demiourgos	P. Aelius Paeonianus (Cognomen?)		İ.S. 2. yy. ort.	Sid.9
antarkhon	Hermogenes oğlu Rhozias			
hieromnemon	Athenomandros oğlu Apollonios			
ephebarhos				
Dea Roma rahibi ve demiourgos	T. Flavius Fl[. . .an]us		İ.S. 2. yy.	Sid.10
Dea Roma rahibi, demiourgos, arkhiereus	T(itus) F(lavius) Spartiaticus		İS 2. yy. ort.	Sid.11
Dea Roma rahibi ve demiourgos, İsis	T(itus) Fl(avius)		İS 2. yy. ort.	Sid.12

ve Serapis rahibi?			
Athena rahibesi	Claudia Rufina		Sid.12
Dea Roma rahibi, demiourgos Emporiarkhes, Dionysos rahibi	Decimus Iunius Zenodotos	İ.S. 2. yüzyıl	Sid.13
agonothetes, themis Andronikiane rahibi	L. Audius Maximus	İS 2. yy. son çey.	Sid.14
Dea Roma rahibi, demiourgos, arkhiereus, agonothetes	Marcus Quirinus....	İ.S. 2./3. yy.	Sid.15
demiourgos	Gaius oğlu, Falconianus Artemas	İ.S 3.yy.	Sid.16
bouleutes, arkhiereus, agonothetes, agoranomos, eirenarkhes, arkhisitones, epimeletes hydatos	Aurelius Mandrianus Longinus	İ.S. 243'den sonra	Sid.17
demiourgos, agonothetes, gymnasiarkhos	M. Aur. Obrimianus Konon	İ.S. 243'den sonra	Sid.18
agonothetes	[Mo]usaios		Sid.19
probulos	Aurelius Anteianus	İ.S. yak. 212	Sid.20
Demeter rahibesi	Aurelius Quadratiana Crispa	İ.S. yak. 212	Sid.20
demiourgos, agonothetes	Vettianus Pomponianus Claudianus Diogenes		Sid.21
demiourgos, agonothetes	Aurelius Diphilianus Diphilos		Sid.21
alytarkhes	Decimus Iunius Likinnius Titianus		Sid.21

bouleutes	Marcus Aurelius I…nos Seleukos Marcus Aurelius Seleukianus Seleukos			Sid.21
agoranomos	Aurelius Maximinianus Tuesianus			Sid.22
bouleutes, arkhisitones ve agoranomos	Polemon oğlu .otesbaras		İ.S. 2. ya da 3. yy.	Sid.23
agonothetes	Aurelius Paioninus Touesianus		İ.S. 212 sonrası	Sid.24-29
Dea Roma rahibi ve demiourgos	Claudianos		İ.S. 3. yy.	Sid.30
Dea Roma rahibi, demiourgos, emporiarkhes, Dionysos rahibi	Dec(i)mus Iunius Zenodotos		İ.S. 2. yy.	
arkhiereus	M. Aur. Tr.		İ.S. 255-256	Sid.31
demiourgos ve Dea Roma	Klesippos		Geç İmp. Dön.	Sid.32
Dea Roma rahibi, demiourgos	M. Cassius Apronianus ??	proconsul	İ.S. 3. yy. ort.	Sid.33
Dea Roma rahibi, demiourgos, arkhiereus, Dinysos rahibi	[…] Celsianus […]			Sid.34
Dea Roma rahibi ve demiourgos	N.N.			Sid.35
Dea Roma rahibi ve demiourgos	N.N.			Sid.37 Sid.38
demiourgos	N.N.			Sid.39
arkhiproboulos, demiourgos				Sid.40
Dea Roma rahibi, demiourgos	N.N.			Sid.41 Sid.42
agonothetes	M(arcus) Statorius Apollodoros			Sid.43

kent kölesi	Antipatros		İ.S. 2-3. yy. ?	Sid.44
arkhiereia	Modesta			Sid.45
	Bryonianus Lollianus	ducenarius, primipilarius	İS. 3. yy'ın ilk yarısı?	Sid.46-47

Tablo 3: Memuriyet ve Süre

Attaleia

Memuriyet	Memur	Süre	Tarih	Testimonia no
Dea Roma rahipliği	Sextus Paccius Valerianus Flaccus	ἱερασάμενον θεᾶς Ῥώμης δὶς	İ.S. 2. yy. ?	Att. 7-8
Apollon, Dionysos, Ares, Artemis Elaphebolos ve Leto rahibi	Calpurnius Diodoros	διὰ βίου θεᾶς Λητοῦς	?	Att.10
arkhiereus		ἀρχιερασάμενον τετραετίαν		
Apollon rahibi	M. Petronius Firmus Calpurnius Saeclarius	διὰ βίου	2. yy. ?	Att.11
arkhiereus	L(ucius) Gavius Fronto II	ἐπὶ τετραετίαν καὶ ἀγωνοθέτην	Traianus Dön.	Att.14
gymnasiarkhos	L(ucius) Gavius Fronto II	αἰώνιον γυμνασιαρχίαν κατὰ πενταετίαν	Traianus Dön.	Att.14
Sebaste Nike rahibi	M(arcus) Gavius Gallicus	διὰ βίου Σεβαστῆς Νείκης	Hadrianus Dön.	Att.16
arkhiereus	M(arcus) Gavius Gallicus	ἀρχιερέα τῶν τριῶν πενταετηρικῶν	Hadrianus Dön.	Att.16

Perge

Memuriyet	Memur	Süre	Tarih	Testimonia no
demiourgos	Ti. Cl. Apollonios (=Apollonios oğlu Apollonios)	δημιουργὸν τὸ πέμπτον	İ.S. 81-96	Per.13
arkhiereus		ἀρχιερασάμενον τρὶς		
agonothetes		ἀγωνοθετήσαντα τριῶν ἀγώνων Σεβαστῶν		
presbeutes		τρὶς πρεσβευσαντα δωρεὰν		
demiourgos	Gnaeus Postumius Cornutus	δὶς δημιουργοῦ	İ.S. 69-79 sonrası	Per.14-15
Tanrıça Meter rahibesi	Plancia Magna	ἱέρειαν Μητρὸς θεῶν διὰ βίου	Hadrian Dön.	Per.22-25
demiourgos		δημιουργὸν τὸ δ[ύτερον		Per.24
		δημιουργὸν τὸ τρίτον		Per. 25
Athena rahibesi	Cl(audia) Paulina Artemisia	ἱέρειαν Ἀθηνᾶς διὰ βίου	Antoninler Dön.	Per.29
demiourgos	Cn. Pedanius Saturninus Philotes	πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ δημιουργούς	Antoninler Dön.	Per.35
Artemis rahibesi	Aurelia Paulina	ἱέρεια θεᾶς Ἀρτέμιδος Περγαίας ἀσύλου διὰ βίου	İ.S. 195	Per.37
Arkhiereus	Tib. Cl(audius) Aurelius Gygetianus Apellas	ἀρχιερεὺς τοῦ Σεβαστοῦ καὶ τῆς Σεβαστῆς διὰ βίου	Geç Antonin-Severus	Per.38
ksystarkhes	Lucius Curius Maximianus Anatolius	ξυσταρχίαις διὰ βίου	İ.S. 200-250	Per.56
agonothetes	NN	ἀγωνοθετοῦντος διὰ γένους τοῦ	İ.S. 3. yy.	Per.59

		ἀξιολογωτάτου		

Sillyon

Memuriyet	Memur	Süre	Tarih	Testimonia no
hierophantis,dekaprotos	Menodora	ἱεροφάντιν διὰ βίου καὶ δεκάπρωτον	İ.S. 2. yy.	Sil. 2

Side

Memuriyet	Memur	Süre	Tarih	Testimonia no
gymnasiarkhos arkhiereus	N.N.	εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τετραετίαν ἀρχιερασάμενον	İ.S . 2 yy. ?	Sid.5
Apollon rahipliği	Marcus Annius Afer	ἱερεὺς Ἀπόλλωνος πενταετηρικὸς	İ.S. 2. yy.	Sid.8
Dionysos rahibi	Decimus Iunius Zenodotos	διὰ βίου θεοῦ Διονύσου	İ.S. 2. yy.	Sid.13
themis Andronikiane rahibi	L. Audius Maximus	ἱερέως Θέμιδος διὰ βίου	İS 2. yy. son çey.	Sid.14
agonothetes	Aurelius Paioninus Touesianus	ἀγωνοθετοῦντος διὰ βίου	İ.S. 212 sonrası	ISide 121-126

Tablo 4: Memuriyet Üstlenen Kadınlar

Memuriyet	Memur	Tarih	Testimonia no
IuliaAugustaveDea Roma rahibesi, gymnasiarkhes	Caecilia Tertulla	Er. İmp. Dön.-İ.S. 2	Att. 2-3
Antonia rahibesi	Terentia Polla	yak. İ.S. 65	Att.5
arkhiereia	Curtia Paulina	2. yy.	Att.9
arkhiereia?, agonothetes?	Claudia Tertulla	İ.S. 1. yy.	Per.10
Artemis rahibesi, demiourgos, Tanrıça Meter rahibesi, arkhiereia, gymnasiarkhos	Plancia Magna	Hadrianus Dönemi	Per.22-23-24-25
demiourgos	Paulina	Antoninler Dönemi	Per.27
Artemis rahibesi, arkhiereia	Aur.] Paul[ina Aelian]e	İ.S. 176-192	Per.28
Artemis ve Athena rahibesi	Cl(audia) Paulina Artemisia	Antoninler Dön.	Per.29
arkhiereia	Ulp(ia) Artemisia	Antoninler Dön.	Per.29
Artemis rahibesi, arkhiereia	Aurelia Paulina	İ.S. 195	Per.37
arkhiereia	Aurelia Matoulis	Geç Antonin-Severus	Per.38
arhiereia, hiereia, hierophantis, gymnasiarkhos, dekaprotos, demiourgos	Menodora	İ.S. 2. yy.	Sill. 1-2

gymnasiarkhos	Theodora?	İ.S. 2. yy.	
demiourgos	Aphordisios kızı Névopolis	İÖ 3. yy. 2. yarı sonu	Asp. 2
demiourgos	Limnaos kızı Kourasio	İ.Ö. 2. yy.	Asp. 3
gymnasiarkhos	Paulinae		Asp. 8
Athena rahibesi	Claudia Rufina	2. yüzyıl ortaları	Sid.12
Demeter rahibesi	Aurelius Quadratiana Crispa	İ.S. yak. 212	Sid.20
arkhiereia	Modesta	3. yy. sonu	Sid.45

EK 2 TESTIMONIA

ATTALEIA

Att. 1 N. N.

Buluntu Yeri: Antalya, Yeni Kapı.

Durduğu Yer: Antaya Müzesi, arka bahçe. Env. No. 366.

Tarihi: İ.S. 1. yüzyılın ilk yarısı.

Edisyon: Bosch 1947, no. 16; BE 1948, s. 198-203 no. 229; Bean 1958, s. 34-5 no. 24; SEG 17, 1960 no. 582; Gökalp, Attaleia, no. 4.1.3.1.

Y: 0.90 m. G: 0.67 m. D: 0.66 m. H.Y.: 0.35-45 m.

- - - - - - - ἄν-
δρα κα[λὸν καὶ ἀγαθ]ὸν
διὰ προ[γόνων, ἱερασά-
μενον τῆς θεᾶς Ἀρ-
χηγέτιδος Ῥώμης
καὶ Δρούσου Καίσαρος
υἱοῦ Τιβερίου Καίσαρος,
ζήσαντα καλῶς
ἀρετῆς ἕνεκα.

" *[Filanca kişi/kurum]. . . atalarından beri baştanrıça Dea Roma'nın ve İmparator Tiberius'un oğlu Drusus Caesar'ın rahipliğini yapan ve güzel bir biçimde yaşamış olan hesna ve müstesna şahıs Filanca'yı erdemi nedeniyle (heykelini diktirerek onurladırdı)*".

İ.S.1. yüzyıldan olan bu yazıt, Attaleia'da Dea Roma kültünün varlığına dair bilinen en erken belge olmasının yanısıra onurlandırılan şahsın Drusus rahipliği, Dea Roma Kültü ile birlikte kentte imparatorluk kültünün Erken İmparatorluk Dönemi'nde varlığını göstermesi açısından önemlidir.[580]

[580] Gökalp, Attaleia, s. 101.

Att. 2 Caecilia Tertulla

Buluntu Yeri: Belirtilmemiştir.

Tarihi: Erken İmparatorluk Dönemi. (Hahn, yazıtın İ. S. 2 yılına tarihlendiğini belirtmektedir. Hahn, Frauen 1994, s. 102 dn. 438).

Edisyon: Pace, Adalia 1916/20, s. 10/11 no. 1; SEG 2, 1925 no. 696; Ayrıca, Hahn, Frauen 1994, s. 56 dn. 410; Gökalp, Attaleia, no. 4.1.3.3.

Y: 1.25 m., G: 0.65 m., H.Y.: 0.04 m.

ὁ δῆμος ἐτείμησε[ν]
Καικιλίαν Τέρτυλ[λαν]
ἱερασαμένην Ἰου[λίας]
Σεβαστῆς καὶ θεᾶ[ς]
ἀρχηγέτιδος Ῥώμ[ης]
καὶ γυμνασιαρχήσα[σαν]
γεραιῶν καὶ νέων καὶ π[αί]-
δων, μητέρα Μάρκου
Καλπουρνίου Ῥούφο[υ]
ἀνδρὸς στρατηγικ[οῦ],
σωφρωσύνης [sic.] ἕνεκα [καὶ]
τῆς πρὸς τὴν πόλιν
εὐνοίας.

" *Halk Meclisi, Iulia Augusta ve baştanrıça Dea Roma'nın rahibeliğini yapan, yaşlılar, gençler ve çocukların gymnasion'unda gymnasiarkhos'luk yapan, strategos'lar sınıfına mensup Marcus Calpurnius Rufus'un annesi Caecilia Tertulla'yı, alçakgönüllüğü ve kentine karşı gösterdiği iyi niyetten ötürü onurlandırdı*".

Caecilia Tertulla Attaleia'lı ünlü Calpurnii ailesinin bir üyesidir. Kocası Marcus hakkında yazıtlardan şu ana kadar ismi dışında bilgi edinemiyoruz. Ancak oğlu Marcus Calpurnius Rufus Pamphylia'dan bilinen ilk *senator*'dur. Tiberius Dönemi'nde *senatus*'a girmiştir. Caecilia Tertulla kentine Iulia Sebaste ve baştanrıça Roma rahibesi ve yaşlılar, gençler ve çocukların *gymnasiarkhos*'u olarak hizmetlerde bulunmuştur. Kocası Marcus'un da karısı Tertulla gibi rahiplik ve *gymnasiarkhos*'luk görevlerini üstlenmiş olması beklenir. Attaleia'nın diğer yazıtlarından (Att. 3, 7, 8, 19) kentte üç *gymnasion* olduğu belgelenmektedir.

Onurlandırma sebebi olan σωφρωσύνη daha çok kadınlar için kullanılmakta ve kadının toplum içindeki saygınlığını göstermektedir.

Att. 3 Caecilia Tertulla ?

Buluntu Yeri: Surlardan Antalya Müzesi'ne getirilmiştir. Taş eserler deposu I–Eski Numarası: 19.
Tarihi: Erken İmparatorluk Dönemi.
Edisyon: Paribeni–Romanelli, Studii 1914 s. 23 no. 9; Bosch 1947, xxx, no. 18; J.–L. Robert, BE 1948 s. 201 no. 229; Bean 1958, s. 30/1, no. 17; SEG 17, 1960 no. 575; Gökalp, Attaleia, no.4.1.3.2.
Y: 0.24 m., G: 0.68 m., D: 0.31 m., H.Y.: 0.035–4 m.

— — —
καὶ γυμνασιαρχήσασαν
γεραιῶν καὶ νέων καὶ
παίδων, ἀρετῆς ἕνεκεν.

" *.....yaşlılar, gençler ve çocukların gymnasion'unda gymnasiarkhos'luk yapan (Hanımefendi) Filanca'yı erdemi nedeniyle [Filanca kişi/kurum onurlandırdı.]*"

Att. 4 N. N.

Buluntu Yeri: Kaleiçi–Yeni Kapıdan
Durduğu Yer: Antalya Müzesi, Arka Bahçe, Eski Numarası 412.
Tarihi: Claudius'un yönetim dönemi.
Edisyon: Bosch 1947, no. 24; J.–L. Robert, BE 1948, s. 202 no. 229; Bean 1958, 33/4 no. 22; SEG 17, 1960 no. 580; Gökalp, Attaleia, no. 4.1.3.1.

Ἱερέα Τιβερίου Κλαυ-
δίου Καίσαρος Σε-
βαστοῦ Γερμανικοῦ
καὶ ἀγωνοθέτην τῶν
μεγάλων πενταετηρι-
κῶν ἀγώνων Καισαρή]-
[ων — — —]
[ων — — —]

" *Imperator Tiberius Claudius Augustus Germanicus'un rahibi, pentaeterik Megala Kaisareia oyunlarının agonothetes'i Filanca'yı Filanca kişi/kurum heykelini diktirerek onurlandırdı*".

İmparator Claudius'un yönetim dönemine tarihlenen bu yazıt *Megala Kaisareia* oyunlarının *agonothetes*'liğine dair ilk belgedir. Ancak yazıtın alt kısmı kırık olduğu için Claudius rahibi ve *pentaeterik Megala Kaisareia* oyunlarının *agonethetes*'liğini yapmış olan şahsın adını öğrenemiyoruz. Onurlandırma kent kurumlarından biri tarafından yapılmış olsa metnin başında yer almalıydı. Onurlandıran muhtemelen bir arkadaşı ya da ailesinden biri olmalıdır.

Att. 5 Terentia Polla

Buluntu yeri: Hadrian Takı duvarında bulunmuştur. (Pace) Antalya Müzesi'ne getirilmiştir. Env. No. A- 117. Yazıt, tekrar okunmuştur.
Tarihi: İ. S. 1. yüzyıl .
Edisyon: Pace, Annurio VI–VII, s. 416/7 no. 114; SEG 6, 1932 no. 647; Bosch 1947, no. 17; J.–L. Robert, BE 1948, s. 200/1 no. 229; Bean 1958, s. 31 no. 18; J.–L. Robert, BE 1959, s. 447 no. 42. Ayrıca SEG 17, 1960 no. 576; Gökalp, Attaleia, no. 4.1.3.5.
Y: 1.33 m., G: üst: 0.72 m.; orta: 0.57 m.; alt: 0.70 m., d: 0.55 m., H.Y.: 1. satır: 0.035 m. diğer satırlar: 0.025 m.

Ὁ δῆμος ἐτείμησεν
Τερεντίαν Μάρκου θυγα-
τέρα Πῶλλαν, γυναῖκα γε-
νομένην Γαΐου Καιτρανί-
ου Ἀκύλου, ἀγαθὴν καὶ σώ-
φρονα ἱερασαμένην τάχε[ι]-
ον Ἀντωνίας θυγατρὸς
Τιβερίου Κλαυδίου Καίσ[α]-
ρος Σεβαστοῦ Γερμανικοῦ,
χαρισαμένην τῇ πόλει
δηνάρια τετρακισχίλια
εἰς θυσίας ἐτησίους Ἀθην[ᾷ]
Πολιάδι, τῆς εἰς τὴν θεὸν
εὐσεβείας καὶ τῆς εἰς τὴν
πατρίδα εὐνοίας ἕνεκα.

" *Halk Meclisi, Marcus kızı, C. Caetranius Aquila'nın iyi ve erdemli karısı, Tiberius Claudius Caesar Augustus Germanicus'un kızı Antonia'nın rahibeliğini yapmış olan, kente Athena Polias onuruna yapılan sunular için yıllık 4.000 denarii bağışlayan Terentia Polla'yı tanrıçaya karşı olan dindarlığından ve vatanına karşı gösterdiği iyi niyetten dolayı (heykelini diktirerek) onurlandırdı".*

Demos tarafından onurlandırılan Terentia Polla'nın, Claudius'un kızı Antonia'nın rahibeliğini yapmış olması ve aynı zamanda Athena Polias onuruna yapılacak sunular için kente yıllık 4.000 *denarii* bağışta bulunması üst tabakaya mensup bir aileden olduğunu göstermektedir. Terentia Polla ve C. Caetranius büyük olasılıkla İtalik kökenlidirler. Çünkü Terentia Polla'nın üstlenmiş olduğu İmparatorluk Kültü rahibeliği ancak 2. yüzyıldan itibaren yerli aileler tarafından üstlenilebilmektedir. Caetranii *gens*'i Anadolu'da daha önceden bilinmemektedir. Bu isme Roma'da bulunan bir yazıtta rastlıyoruz (Dessau, ILS no. 8149). Benzer bir isim olarak Caetronius adını taşıyan C. Caetronius Miccio, Tiberius ve Claudius dönemlerinde daha çok İspanya'da senatör olarak hizmet etmiştir (RE Suppl. XI, W. Eck, s. v. Caetronius, s. 83). C. Caetranius Aquila, Caetronii ile akraba olabilir mi? Terentia Polla adı da kayıtlarda geçmemektedir. İ. Ö. 1. yüzyılda yaşamış Polla Terentia adlı şahıs, A. Terentius Varro adlı *legatus*'un annesidir. Varro, Delos ve Kos'ta onurlandırılmaktadır (RE VA1, s. 717 no. 100. Oğlu için, RE V A1, s. 678 no. 82). Ama yine de bu bilgiler Terentia Polla'nın akrabalık ilişkisini kanıtlamamaktadır. Onurlandırılan şahsın kocasının gentil ismi, Pace ve Bean tarafından Capranius, Bean tarafından ise Caetranius olarak okunmuştur. Capranius ismine kaynaklarda rastlanılmadığı için, yeni bir isim olmasından çok, daha çok bilinen Caetranius ismi ve hatta belki de Caetronius ismi daha olası görünmektedir.[581]

Ἄκυλος ismi Pepe-Benseler'de azatlı ismi olarak verilmiş, Cass. Dio 55.7.6'da geçiyor.

Att. 6 Marcus Sempronius Albanus

Buluntu Yeri: Bizans duvarı.

Tarihi: yakl. 73–77 yılları arasında.

Edisyon: Viale, Adalia 1925/6 s. 365–8 no. 3; SEG 6, 1932 no. 650; S. Mitchell, The Plancii in Asia Minor, JRS 64, 1974 s. 27–39; Gökalp, Attaleia, no. 4.1.3.5.

[581] Gökalp, Attaleia, s. 103-4.

[ταμίαν ἀντιστράτηγον ἐπαρχείας]
Πόντου καὶ Βειθυ-
νίας, δήμαρχον,
στρατηγόν, πρεσβευ-
τὴν καὶ ἀντιστρά-
τηγον ἐπαρχειῶν
Ἀχαίας καὶ Ἀσίας,
Μᾶρκος Σεμπρώνιος (sic.)
Ἀλβανὸς ἀρχιερεὺς
καὶ ἀγωνοθέτης,
ἔπαρχος ἱππέων ἴλης
Σεβαστῆς Γερμανικι-
ανῆς, τὸν ἑαυτοῦ φίλον.

"*Arkhiereus, agonothetes ve praefectus equitum alae Augustae Germanicae görevlerinde bulunan Marcus Sempronius Albanus, Pontus–Bithynia Eyaleti'nin quaestor ve propraetor'u, tribunus plebis, praetor, Akhaia ve Asia eyaletlerinin legatus Augusti propraetor'u, ayrıca kendi dostu da olan Filanca'yı, [onurlandırdı]*".

Marcus Sempronius Albanus'un *arkhiereus* ve *agonothetes* olarak yerel memurluklarının yanısıra *praefectus alae* olarak Roma'da da görev üstlenmiştir.[582] M. Sempronius Albanus'un bu yazıtta onurlandırdığı arkadaşı Perge'nin İtalik kökenli ünlü Plancii ailesinin bilinen ilk üyesi ve senatör M. Plancius Varus'tur.[583] M. Plancius Varus Attaleia'da bulunan başka bir yazıtta da büyük olasılıkla Attaleia *demos*'u tarafından onurlandırılmıştır. Perge'nin ileri gelenlerinden bir şahsın Attaleia'da onurlandırılması onun burada da birtakım faaliyetleri olduğunu akla getirmektedir.[584]

Att. 7 Sextus Paccius Valerianus Flaccus

Buluntu Yeri: Kent surundan Antalya Müzesi'ne getirilmiştir.
Tarihi: İ.S. 2. yüzyıl ?

[582] S. Jameson, RE Suppl. XII (1970), s. v. Attaleia 115 no. 26.

[583] Viale, Adalia, ASAA 8-9, 1925-1926, 365 no. 3; S. Mitchell, The Plancii, JRS 64, 1974, 27-39.

[584] Gökalp, Attaleia 4.1.2.5.

Edisyon: Bean 1958, 39 no. 30; J.–L. Robert, BE 1959, no. 447; SEG 17, 1960 no. 588; Gökalp, Attaleia, no. 4.1.3.9 ve 4.1.3.15.
Y: 0.70 m., G: 0.67 m., D: 0.67 m., H.Y.: 0.035 m.

ὁ δῆμος ἐτείμησεν
Σέξστον Πάκκιον Οὐα-
λεριανὸν Φλάκκον, ἱερα-
σάμενον θεᾶς Ῥώμης
δὶς καὶ ἀγωνοθετήσαν-
τα τῶν μεγάλων πεντα-
ετηρικῶν Καισαρήων
ἀγώνων λαμπρῶς καὶ
[φι]λοδόξως καὶ γυμνα-
[σια]ρχήσαντα γεραιῶ[ν]
[καὶ ν]έων καὶ παίδων κ[αὶ]
[ἀπ]ολιπόντα κατὰ δια-
θήκας τῇ πόλει ἀγρὸν
Σιοῦντα καὶ σώματα,
τῆς εἰς τὸν δῆμον εὐ-
νοίας vac. ἕνεκα.

“ *Halk Meclisi, Dea Roma'nın iki kez rahipliğini yapan, pentaeterik Megala Kaisareia oyunlarının agonothetes'liğini ünsever ve şanlı bir şekilde yerine getiren, yaşlılar, gençler ve çocukların gymnasion'unda (gymnasiarkhos'luk yapan), vasiyeti uyarınca kente kölelerle birlikte Sious adında bir arazi bırakan Sextus Paccius Valerianus Flaccus'u halka karşı gösterdiği iyi niyet nedeniyle (heykelini diktirerek) onurlandırdı*”.

Att. 8 Sextus Paccius Valerianus Flaccus

Buluntu Yeri: Kent surundan Antalya Müzesi’ne getirilmiştir.
Durduğu Yer: Antalya Müzesi, Env. No. 362.
Tarihi: 2. yüzyıl.
Edisyon: Bean 1958, s. 32 no. 20; SEG 17, 1960 no. 578; Gökalp, Attaleia, no. 4.1.3.10.
Y: 0.36 m., G: 0.70 m., D: 0.70 m., H.Y.: 0.025–0.03 m.

ὁ δῆμος καὶ οἱ συνπολιτευ-
2 όμενοι Ῥωμαῖοι ἐτείμησαν
Σέξστον Πάκκιον Σέξστου
4 υἱὸν Οὐαλεριανὸν Φλάκκον,
ἱερατε[ύ]σαντα Ῥώ[μ]ης δὶς
— — —

“ *Halk Meclisi ile kentin yurttaşlık hakkına sahip Romalılar, (Dea) Roma'nın iki kez rahipliğini yapmış olan ..... Sextus oğlu Sextus Paccius Valerianus Flaccus'u (heykelini diktirerek) onurlandırdı*”.

Attaleia’dan bir başka yazıtta[585] συμπολειτευόμενοι Ῥωμαῖοι ve *demos* tarafından Galatia ve Pamphylia Eyaleti *legatus*’u (İ. S. 6/7) Marcus Plautius Silvanus’un onurlandırılmasına dayanarak bu dönemde Attaleia’nın bir Pamphylia kenti olarak Galatia Eyaleti’ne bağlı olduğu, συμπολειτευόμενοι Ῥωμαῖοι ifadesi ile de Erken İmparatorluk Dönemi’nin henüz başında kentin Romalılaştırılma sürecinin başladığı ve Pompeius Dönemi’nde *ager publicus* yapılan Attaleia topraklarına İtaliklerin yerleştirildiği düşüncesini desteklediği belirtilmektedir.[586]

Att. 9 Curtia Paulina

Buluntu Yeri: Rott, kent surlarında gördüğünü belirtmektedir ama taş, bugün Panagia Kilisesi içinde duvara örülü durumdadır.
Tarihi: 2. yüzyıl ?
Edisyon: Rott, Denkmäler 1908, s. 365 no. 64; Ballance, Papers 1955 s. 111 no. 2; J.–L. Robert, BE 1957/8, no. 495; SEG 16, 1959 no. 762; Gökalp, Attaleia, no. 4.4.31.

Κουρτίᾳ Παυ-
2 λείνᾳ ἀρχιε-
ρείναι τοὺς
4 . . . .ου[ς].

“ *İmparatorluk başrahibesi Curtia Paulina için.....*”.

[585] Gökalp, Attaleia, no. 4.1.2.1.

[586] Gökalp, Attaleia, s. 82.

Att. 10 Calpurnius Diodoros

Buluntu Yeri: Kaleden Antalya Müzesi'ne getirilmiştir. Env. No. A-259.

Tarihi:

Edisyon: Ramsay, Inscriptions 1883, s. 263 no. 5; Robert, Gladiateurs, s. 143 no. 100; IGR III, 780; Bean 1958, s. 33 no. 21; J.–L. Robert, BE 1959, s. 255 no. 447; SEG 17, 1960 no. 579; Gökalp, Attaleia, no. 4.1.3.11.

Y: 0.93 m., G: 0.51 m., D: 0.53 m, H.Y.: 0.025 m.

[Ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐτείμησαν ἀρ]-
χιε[ρέα τῶν Σ]εβαστῶν καὶ [φ]-
ιλόδοξον ἐκ τῶν ἰδίων
Καλπούρνιον Κοδράτου
υἱὸν Διόδωρον, υἱὸν βουλῆ[ς]
δήμου γερουσίας, φιλοκαίσα[ρα]
καὶ φιλόπατριν, ἱερέα διὰ
βίου Ἀπόλλωνος Ἀρχηγέτο[υ]
καὶ θεοῦ μεγάλου Διονύσο[υ]
καὶ θεοῦ Ἄρεως καὶ θεᾶς Ἀρτ[έ]-
μιδος Ἐλαφηβόλου πρῶτον,
καὶ ἱερέα διὰ βίου θεᾶς Λητο[ῦς]
τῆς Περγαίων πόλεως, ἀρχι[ε]-
ρασάμενον τετραετίαν καὶ
ἐπιτελέσαντα κυνηγέσια[ς]
καὶ μονομαχίας μεγαλοπρε-
πῶς καὶ ἀγωνοθετήσαντ[α]
τοὺς μεγάλους πενταετη-
ρικοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς λο[ι]-
ποὺς πάντας ἐν τῇ τετραετίᾳ.

“ *Danışma ve Halk meclisleri, İmparator Kültü başrahibi, kendi kesesinden ünseverlikte bulunan, Danışma, Halk ve Yaşlılar meclislerinin oğlu, imparatorsever ve vatansever bir zat olan, baştanrı Apollon'un, haşmetli tanrı Dionysos'un, tanrı Ares'in ömür boyu, tanrıça Artemis Elaphebolos'un hem ilk hem de yaşam boyu rahibi, Perge kentinin tanrıçası Leto'nun ise yine yaşam boyu rahibi olan, dört yıl süreyle İmparator Kültü başrahipliği yapan, teke tek çarpışmalar ile hayvan dövüşleri tertipleyen, pentaeterik Megala (Kaisareia) oyunlarının*

agonothetes'liğini yapan, diğer bütün işleri ise dört yıllık dönemde tamamlayan Quadratus oğlu Calpurnius Diodoros'u onurlandırdı".

Calpurnius Diodoros *arkhiereus*'luğun yanısıra kentin baştanrısı Apollon'un, Dionysos'un, Ares'in, Artemis Elaphebolos'un ve ayrıca Perge kentinin tanrıçası Leto'nun rahipliklerini üstlenmiştir. Dört yıl süreyle *arkhiereus*'luk yapmış olması Attaleia'da başrahipliğin dört yıl süreyle yapılabildiğine işaret etmektedir[587]. Calpurnius Diodoros bütün rahiplik görevlerinin yanısıra *pentaeterik Megala Kaisareia* oyunlarında *agonothetes* olarak görev yapmış olması nedeniyle de oldukça büyük bir servete sahip olmalıydı. *Pentaeterik* oyunlar, İmparator Kültü ile bağlantılı olması nedeniyle bu kültün rahipleri tarafından yürütülen bayramlardı. Bu oyunlar bölgedeki diğer kentler Perge, Aspendos ve Side'de de kutlanmaktadır. Danışma, Halk ve Yaşlılar meclislerinin oğlu, φιλόπατρις φιλόκαισαρ[588] gibi sıfatlarla onurlandırılması onun *euergetes* olarak yaptığı hayırlarla ilgilidir ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde Anadolu'da yaygın biçimde kullanılmaktadır.

Att.11 M. Petronius Firmus Calpurnius Saeclarius

Buluntu Yeri: Kaleiçi'nde duvarda bulunmuştur.
Durduğu Yer: Antalya Müzesi.
Tarihi: 2. yüzyıl ?
Edisyon: Ramsay 1883, s. 265 no. 6; IGR III, 781; Viale, Adalia 1925/26, s. 368 no. 4; SEG 6, 1932 no. 651; Bosch 1947, no. 15; Bean 1958, s. 37/8 no. 28; SEG 17, 1960 no. 586; Gökalp, Attaleia, no. 1.4.3.13.
H.Y.: 0.03 m.

οἱ γερ[αιο]ὶ [ἐτ]είμησαν ἐκ τοῦ
[ἰ]δίου Μ(ᾶρκον) Πετρώνιον Φίρμον
[Κ]α[λ]π̣[ο]ύ[ρ]νιον Σαικλάριον, ἱε[ρ]έα
διὰ βίου θεοῦ Ἀπόλλωνος [Ἀ]-
ρχηγέτου, ἀρχιερέα τῶν Σεβασ-
τῶν, καὶ ἀγωνοθέτην τῶν [με]-
γάλων πενταετηρικῶν [Καισα]-
ρήων ἀγώνων, ἔπαρχον τ[ε]-

[587] Gökalp, Attaleia, s. 108-110.

[588] Bununla ilgili olarak, Robert, Hellenica 13, s. 215. Ve Honoratiorenschicht.

χνειτῶν, υἱὸν βουλῆς δή[μου]
γερουσίας, στρατηγήσαντ[α καὶ]
εἰρηναρχήσαντα, ἀρετῆς ἕν[εκα].

“ *Yaşlılar Meclisi, baştanrı Apollon'un yaşam boyu rahibi, imparator kültü başrahibi, pentaeterik Megala Kaisarea Oyunları'nın agonothetes'i, praefectus fabrum (lonca başkanı), Danışma, Halk ve Yaşlılar meclisleri'nin oğlu, strategos'luk ve eirenarkhos'luk yapan Marcus Petronius Firmus Calpurnius Saeclarius'u erdemi nedeniyle, masraflarını kendi kesesinden karşılayarak* (*onurlandırdı*)”.

Calpurnius ismi nedeniyle Attaleia’lı Calpurnii ile akraba olmalıdır.

Att. 12 Puplius U[. . .]

Buluntu Yeri: Kaleiçi.
Durduğu Yer: Antalya Müzesi Env. No. yok.
Tarihi:
Edisyon: Bean 1958, s. 38 nr. 29; SEG 17, 1960 nr. 587; Gökalp, Attaleia, nr. 4.1.3.14.
Y: 1.09 m., G: 0.31 m., D: 0.32 m., H.Y.: 0.03 m.
Bir kaidenin sağ tarafıdır. Alt ve üst profillerde kırıklar vardır.

ὁ δῆμος ἐτε[ίμησεν]
Πόπλιον Οὐ[- - - - - -]
Ποπλίου υἱὸ[ν - - - - -]
ἀγωνοθετή[σαντα τῶν]
μεγάλων πε[νταετηρι]-
κῶν Καισαρή[ων ἀγώνων],
ἄνδρα κα[λ]ὸ[ν καὶ ἀγαθὸν]
διὰ προγόν[ων, ἀρετῆς]
ἕνεκε[ν].

“ *Halk Meclisi, pentaeterik Megala Kaisareia oyunlarının agonothetes'liğini yapan ataları gibi hesna ve müstesna bir zat olan Puplius oğlu Puplius V[....]'ı erdemi nedeniyle* (*heykelini diktirerek*) *onurlandırdı*”.

Att. 13 Marcus Plancius Platonianus Proklos

Buluntu Yeri: Panagia Kilisesi.

Tarihi: 1. yüzyıl (SEG) 1./2. yüzyıl. Belki, 3. yüzyılın 1. çeyreği.

Edisyon: Radet–Paris, Inscriptions, BCH 1886, s. 156 no. 3; IGR III, 782; J. – L. Robert, BE 1957/8, s. 495; SEG 16, 1959 no. 761; Gökalp, Attaleia, no. 4.1.3.16.

H.Y.: 0.35–0.4 m.

Yazıt, bir heykel kaidesi üzerinde yer almaktadır.

Μ. Πλάνκιον Πλάνκιον Μ(άρκου) υ(ἱὸν) Πλατω-
νιανὸν Πρόκλον κα]-
λ]ὸν καὶ ἀγαθὸν, γέ[ν]-
οῦ γυμνασιαρχι[κοῦ - -]
κο̣ . . ξ̣αντα τη[- - - - -]
καὶ εἰρηναρχήσ[αντα]
[δ̣]ὲ ἀνδριάντα ἀν[έστησαν]
Μ̣(ᾶρκος) Πλάνκιος Πλά[των καὶ]
Α̣(ὔλου) Τιβ(ερίου) θυγ(άτηρ) Καλπουρ[νιανή].

"*Marcus Plancius Plato ile A(ulus?) Tiberius kızı Calpurniana gymnasiarkhos'luk soyundan gelen, [- - - -] eirenarkhos'luk yapan, hesna ve müstesna zat, Marcus oğlu M(arcus) Plancius Platonianus Proklos'un heykelini diktiler*".

Yazıtın sağında tam olarak okunamayan satırlara karşın Marcus Plancius ---nianus Proklos'un *eirenarkhos*'luk yaptığı kesin gözükmektedir. Aristeides'in, kent çevresinde mülklere sahip olduğu için bu göreve atandığını söylemesi kırsal bölgelerde mülk sahibi olanların onu korumakla yükümlü olduklarını düşündürür[589]. Bu durum *eirenarkhos*'un *paraphylaks't*an farklı olarak kent içinde güvenlikten sorumlu olduğu görüşü ile çelişmektedir.

Bu yazıt dışında, burada onurlandırılan kişi ve onu onurlandıranlar hakkında bilgi bulunamamıştır. Ancak, taşıdıkları isimler kimlikleri konusunda bazı ipuçları vermektedir. Onurlandırılan kişi Marcus Plancius ---nianus Proklos, Plancii gentil ismi nedeniyle bu

[589] Dmitriev, City, s. 208.

bölgede Perge'li Plancii ailesiyle ya da Selge'li Plancii ailesiyle akraba olmalıdır. Aynı zamanda bu kişi, Attaleia'lı Calpurnii ailesiyle de bağlantılı, evlat edinilmiş olabilir.[590]

Att. 14 L(ucius) Gavius Fronto

Buluntu Yeri: Kent surundan Antalya Müzesi'ne getirilmiştir. Env. No. 263.
Tarihi: Traianus Dönemi.
Edisyon: Bosch 1947, no. 19; J.–L. Robert, BE 1948 s. 201 no. 229; Bean 1958, s. 36/7 no. 26; SEG 17, 1960 no. 584. PIR 2 G 100; Gökalp, Attaleia, no. 4.1.2.10.
Y: 1.47 m., G: 0.60 m., D: 0.57 m., H.Y.: 0.030–35 m.

Λ. Γάουιον Λ. Γαουίου Φρόν-
τωνος υ(ἱὸν) Φρόντωνα, πρει-
μοπειλάριον λεγ(εῶνος) γ΄ Κυρηνα-
ϊκῆς καὶ στρατοπεδάρ-
χην λεγ(εῶνος) ιε΄ Ἀπολλιναρί-
ας πρῶτον καὶ μόνον ἐκ
τῆς πατρίδος, πατέρα Λ.
Γαουίου Αἰλιανοῦ ταμίου καὶ
ἀντιστρατήγου δήμου Ῥωμαί-
ων, πάππον Λ. Γαουίου Κλάρου
πλατυσήμου, ἵππῳ δημοσί-
ῳ τετειμημένον ὑπὸ τοῦ Σε-
βαστοῦ καὶ τειμαῖς ἀριστεί-
οις, ἐνχειρισθέντα ὑπὸ θε-
οῦ Τραϊανοῦ τρισχειλίους οὐ-
ετρανοὺς λεγεωναρίους ἰς τὸ
κατοικίσαι Κυρήνην, ἐπηνγελμέ-
νον αἰώνιον γυμνασιαρχίαν κα-
τὰ πενταετίαν πρῶτον, ἀρχιε-
ρέα πάντων τῶν Σεβαστῶν ἐπὶ
τετραετίαν κα[ὶ] ἀγωνοθέτην ἐ-
κ τῶν ἰδίων σκηνικῶν ἀγώνων
καὶ γυμνικῶν, Λ. Γάουιος Σέ-

[590] Gökalp, Attaleia, s.113, no. 4.1.3.16,

λευκος τὸν ἑαυτοῦ πάτρωνα
καὶ εὐεργέτην.

" *L(ucius) Gavius Seleucus, doğduğu şehirden Legio III Cyrenaeca'da primipilarius ve Legio XV Apollinaris'te praefectus castrorum olan ilk ve tek kişi olup Roma halkının quaestor ve pro praetor'u Lucius Gavius Aelianus'un babası, senator Lucius Gavius Clarus'un büyükbabası, imparator tarafından devlet atıyla ve en seçkin onurlarla onurlandırılan, kendisine İmparator Traianus tarafından askeri hizmetlerini bitirmiş 3000 lejyonerin Kyrene'ye yerleştirilmesi görevi verilen, beş yıl boyunca devamlı olarak gymnasiarkhos'luğu üzerine alacağına söz vermiş ilk kişi olan, dört yıl boyunca bütün imparatorların kültlerinin başrahipliğini yapan, skenik ve gymnik oyunlara para vererek agonothetes olan L*(ucius) *Gavius'un oğlu, kendi patronu ve euergetesi L*(ucius) *Gavius Fronto'yu* (*heykelini diktirerek onurlandırdı*)".

Lucius Gavius Fronto II yerel memuriyetlerden önce Traianus Dönemi'nde Roma'da III. Kyrenaika Lejyonu'na *primipilarius* ve XV. Apollinaria *Lejyonu*'na *Praefectus Castrorum* olarak önemli görevler üstlenmiştir. Traianus Dönemi'nde atlı sınıfında yer alan aile üçüncü kuşakta *senator* sınıfına yükselmiştir. Oğlu Lucius Gavius Aelianus da Roma halkının *quaestor* ve *pro praetor*'u olmuştur. Torunu Lucius Gavius Clarus ise *senator*'luğa kadar yükselmiştir. L(ucius) Gavius Fronto II'nun, L(ucius) Gavius Seleucus'un patronu ve *euergetes*'i olarak gösterilmesi nedeniyle Seleukos onun azatlısı olmalıdır.

Att. 15 T. Crepereius Fronto, Crepereius'u Onurlandırıyor

Buluntu yeri: Hadrianus Takı'nın solundaki kent duvarının bir köşesinde, yere yakın bir yerde (Von Lanckoronski). Yazıt bulunamamıştır.
Tarihi:
Edisyon: CIG 4340b, s. 1157; Le Bas–Waddington, Voyage 1870 no. 1364; Lanckoronski, Städte, s. 158 no. 9; IGR III, 777; Gökalp, Attaleia, no. 4.1.2.15.

[γυμνασιαρχήσαντα γεραιῶν καὶ]
καὶ νέων καὶ παίδων, ἔπαρχον σπε[ίρας]
Βρεττανικῆς, χειλιάρχον λεγιῶ[νος ιε΄]
᾿Απολλιναρίας, ἔπαρχον εἴλης πρ[ώτης]
Δαρδάνων, ἔπαρχον ἔθνους Δρομ[. . .],
γένους συνκλητικοῦ, φίλον καὶ ἐ[π]ί[τρο]-

πον γενόμενον τῶν Σεβαστῶν,
8 Τ. Κρεπερήιος Φρόντων τὸν ἑα[υτοῦ]
πατέρα.

“ *Filanca kişi, [. . .] gençlerin,çocukların [ve yaşlıların gymnasiarkhos'luğunu yapan], Britania cohors'unun praefectus'u, Legio XV Apollinaris'in tribunus militum'u, Ala I Dardanorum'un praefectus'u, Drom[...] ethnos'unun praefectus'u, ordo senatorius mensubu [Filancanın . . .], Augustus'ların dostu ve procurator'u olan kendi babası [Crepereius'u], T. Crepereius Fronto'yu* (*onurlandırdı*)”.

Att. 16 M(arcus) Gavius Gallicus

Buluntu Yeri: Yayınlayanlar tarafından yeri belirtilmemiştir. Yazıt Rum ustalar tarafından parçalanarak Antalya Şarampol mevkiinde İzzet Bey'in evinde kullanılmıştır. (Erten, Antalya, s. 35.) Yazıt günümüzde bulunamamıştır.
Tarihi: Hadrianus Dönemi.
Edisyon: Radet–Paris 1886, s. 148 vd. n. 1; IGR III, 778; Dittenberger, Inscriptiones, no. 567; Gökalp, Attaleia, no. 4.1.2.13.

Μ(ᾶρκον) Γάουιον Λ(ουκίου) υ(ἱὸν) Γαλλικόν̣,
2 ἱερέα διὰ βίου Σεβασ-
τῆς Νείκης, ἀρχιερέα
4 τῶν τριῶν πενταετηρ[ι]-
κῶν ἐκ τῶν ἰδίων τετει-
6 μημένον ὑπὸ τοῦ Σεβασ-
τοῦ ἵππῳ δημοσίῳ ἐν Ῥώ-
8 μῃ, ἐπίλεκτον κριτὴν ἐκ
τῶν ἐν Ῥώμῃ δεκουριῶν,
10 συνήγορον καὶ προήγορον
τῆς πατρίδος διηνεκῆ,
12 τετειμημένον πολειτεί̣-
αις καὶ ἀνδριᾶσιν καὶ προ-
14 εδρίαις ὑπό τε τῶν ἐν
Παμφυλίᾳ πόλεων καὶ τῶν
16 ἐν Λυκίᾳ καὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ
ἐπὶ τε συνηγορίαις καὶ σε-

μνότητι, ὑπό τε κολωνε[ι]-
ῶν καὶ δήμων ἐλευθέρων,
πολλοὺς ὑπὲρ τῆς πατρί-
δος καὶ πόλεων πλείστων
ἀγῶνας εἰρηκότα ἐπί τε
τῶν Σεβαστῶν καὶ τῶν ἡγε-
[μ]όνων, ἔπαρχον τεχνει-
τῶν, ν Μ(ᾶρκος) Γάουιος Εἰρη-
ναῖος τὸν ἑαυτοῦ πάτρω-
να καὶ εὐεργέτην.

" *M(arcus) Gavius Eirenaios, patronu ve euergetes'i olan, L(ucius) oğlu, Sebaste Nike'nin yaşam boyu rahibi, pentaeterik bayramın üç kez kendi kesesinden İmparator Kültü başrahibi olan, imparator tarafından Roma'da devlet atıyla onurlandırılan, Roma'daki decurion'lar arasından hakim seçilen, vatanın sürekli synegoros'u ve proegoros'u, synegoria'ları ve seçkiniği nedeniyle hem Pamphylia'nın hem de Lykia ve Asia'nın hem özgür hem de koloni kentleri tarafından vatandaşlıkla, heykellerle ve ön sıra imtiyazlarıyla onurlandırılan, vatanı ve bir çok kent adına imparatorlar ve hegemon'lar onuruna oyunlar tertipleyeceğine söz veren, ayrıca praefectus fabrum olan koruyucusu ve velinimeti olan Lucius oğlu M(arcus) Gavius Gallicus'u* (*onurlandırdı*)".

M. Gavius Squilla Gallicanus'un soyundan olabilir. PIR II s. 113 no. 66, 67. Biri 127 diğeri 150 yılında *consul* oldular[591].

Str.4-5: ἀρχιερέα τῶν τριῶν πενταετηρ[ι]κῶν ἀγώνων ifadesi Attaleia'da ilk kez geçmektedir. Perge Kenti'nde Iulius-Claudiuslar Dönemi'nde başrahip ve *agonothetes* olarak görev alan C. Iulius Cornutus Bryoninus'un bulunduğu oyunlarla paralel olarak Attaleia'daki bayram da İmparatorluk Kültü'nün kurulması ile bağlantılı olmalıdır[592].

[591] Gökalp, Attaleia, s. 94.

[592] Gökalp, Attaleia, s. 94.

Att. 17 Gaius Iulius Asper

Buluntu Yeri: Yeni Kapıdan Antalya Müzesi'ne getirilmiştir. Arka Bahçe– Env. No. yoktur.
Tarihi: Marcus Aurelius Dönemi.
Edisyon: Bosch 1947, no. 23; Bean 1958, s. 34 no. 23; SEG 17, 1960 no. 581; Gökalp, Attaleia, no. 4.1.3.12.
Y: 0.75 m., G: 0.59 m., D: 0.57 m., H.Y.: 0.04 m.

01 [ἀγωνοθέτην τῶν μεγά]-
02 [λων πενταετηρικῶν ἀγώ]-
[νων Κ]αισαρείων Γά[ϊον]
2 [Ἰ]ούλιον Γαΐου υἱὸν Φα-
[βίᾳ] Ἄσπερα ὁ πατὴρ Ἄσπερ
4 [καὶ] οἱ ἀδελφοὶ Σάνκτος
[καὶ] Ῥοῦφος.

"*Babası Asper ve kardeşleri Sanctus ile Rufus, pentaeterik Megala Kaisareia oyunlarının agonothetes'i Gaius oğlu, Fabia Tribus'una mensup, Gaius Iulius Asper'i (heykelini diktirerek onurlandırdılar)*".

Attaleia'nın yerli ailelerinden olan Gaius Iulius Asper'in ailesine roma vatandaşlık hakkının Iulius Claudius hanedanı bir imparator tarafından verilmiş olması gerekmektedir, büyük bir olasılıkla da Gaius isminden dolayı Augustus zamanında bu hakkı almış olmalıdırlar[593]. Gaius Iulius Asper yaklaşık Commodus'un yönetiminin 2. döneminde suffekt konsül olmuş, 200/210 yıllarında Afrika eyaletinin prokonsüllüğünü yapmıştır. 211/212 yıllarında ise *praefectus urbi* olmuş, 212'de 2. kez konsül (*ordinarius*) olmuştur (CIL VI 31716 (Roma); CIL XIV 2515 (Tusculunum).[594]

Att. 18 Quintus Rutilius

Buluntu Yeri: İtalyan Konsolosluğu.
Durduğu Yer: Antalya Müzesi.
Tarihi: İmparatorluk Dönemi.

[593] Gökalp, Attaleia, s. 110.

[594] Halfmann, Senatoren s. 200, no. 134.

Edisyon: Pace, Adalia 1916/20, s. 13 no. 2; SEG 2, 1925, no. 698; J.–L. Robert, Hellenica IX (1950) s. 43/4; Bean 1958, 41/2 no. 38; SEG 17, 1960, no. 596; Gökalp, Attaleia, no. 4.1.3.17.
Y: 0.31 m., G: 0.33 m., D: 0.24 m., H.Y.: 0.017–0.018 m.

[K]οΐντος Ῥοτείλιος — — —
Αὐτοκράτορος — — —
καὶ ἀγωνοθέτης τῶν [μεγάλων Καισαρείων]
ἀγώνων ἐκ τῶν ἰδίω[ν — — —]
φιλόκαισαρ καὶ φιλόπ[ατρις — — —]-
μάτων ἐχρύσωσέν τε[— — — καὶ]
τὴν βάσιν ἐνεκρόστωσε[ν — — —]
δύο θυμιατήρια καὶ το[— — — — —]-
κέλ(λ)ους καὶ δύο κ[— — — — — —].

" *İmparator [Filanca'nın . . .] ve [pentaeterik Megala Kaisareia] oyunlarının masraflarını kendi kesesinden karşılayarak agonothetes'i olan, imparatorsever ve vatansever şahsiyet [Q]uintus Rutilius, [kendi kesesinden] masraflarını karşılayarak, (heykeli) yaldızlattı [. . .] kaidesini kaplattı [. . .], iki tütsü kabı [. . .], parmaklık (?) ve iki [. . .] (ithaf etti)*".

Str. 2'de İmparator ismi silinmiş, ölümünden sonra *damnatio memoria* söz konusu olmalıdır.[595]

Att. 19 N. N.

Buluntu Yeri: Yayınlayanlar tarafından belirtilmemiştir.
Tarihi: İmparatorluk Dönemi.
Edisyon: Lanckoronski, Städte, s. 158 no. 8; IGR III, 783; Gökalp, Attaleia, no. 4.1.3.22.
G.: yakl. 1.90 m., Y: 0.60 m.

γυ]μνασιαρχή[σαντα καὶ νέων
κ]αὶ γεραιῶν καὶ παίδων καὶ ἀγω-
ν]οθετήσαντα τοὺς μεγάλους
ἱερ]οὺς ἀγῶνας τῶν Σεβασ-
τείων κοσμίω]ς καὶ ἐνδόξως
εὐεργεσίας] ἕνεκα.

[595] Gökalp, Attaleia, s. 113-4, no 4.1.3.17.

“ *[hem gençler] hem yaşlılar hem de çocukların [gymnasiarkhos’luğunu yapan] ve Augustus’ların [kutsal] Megala oyunlarının agonothetes’liğini düzenli ve şanlı şerefli bir biçimde yerine getiren Filanca’yı gösterdiği hayırseverlilik nedeniyle [filanca kurum/kişi onurlandırdı.]* ”.

PERGE

Per. 1 (Artemis Tapınağı'nın Envanteri)

Buluntu Yeri: 1919 yılında Eyilik Belen ve aquaductus arasında kalan bölgede bir duvarda bulunmuş; şu an kayıptır.
Tarihi: Hellenistik- Erken Roma Dönemi.
Edisyon: IPerge 10; ISide, s. 209-211; T. S. MacKay, The Major Sanctuaries of Pamphylia and Cilicia, şurada: ANRW II, 18, 3 (1990) s. 2066 vd. Aşağıya sadece yazıtın konuyla ilgili 4 satırı alınmıştır.

A 6 [— — — —]ος δὲ [— — ἀνάθεμα ἵε]-
7 [ρεί]ας Ἀρτέμιδος {π̣} [Ἄ]ρτεμι[δ]ώ̣[ρας],
8 [γυν]αικὸς Μεν[ν]έου [Σ]ιδήτου, ἄγον [ὁλ]-
9 [κὴν] ἐπὶ τὸ αὐτὸ [χρυσοῦν, ὀβόλους πέ]ντε

Parçalı bir durumda korunan yazıtın anlaşılması zordur. Sadece Side'li Menneas'ın eşi tarafından yapılan bir adaktan bahsedilebilir. Bununla birlikte P. Debord Artemis Pergaia rahibeliğini belli bir dönem için Side'li bir hanımefendinin üstlendiğini kabul etmektedir.[596] Buna karşın L. Robert'in, kendisi tarafından önerilen ve merkezinde Perge'deki tapınağın bulunduğu Pamphylia kült topluluğu içinde Side'nin yer almadığını özellikle belirtmesi[597] kayda değerdir. Dolayısıyla burada aynı zamanda Side'de saygı gören Artemis'in Side'li bir rahibesinden söz etmek daha makuldur.[598]

Per. 2 N.N.

Buluntu Yeri:
Tarihi: Hellenistik- Erken Roma Dönemi.
Edisyon: IPerge 11; Marshall, Ancient Greek Inscription in the British Museum IV 2 (1916) no. 1044; Merkelbach-Şahin, EA 11, 1988, s. 103 vd., no. 4; L. Robert, Rev. phil. 55 (1929), 131 (= Op. Min. II 1097, Zuweisung nach Perge); A. Wilhelm, Öjh. 24 (1929), 188

[596] Debord, Aspects sociaux 423 dn. 101.
[597] Robert, Troade 45 dn. 4.
[598] Krş. ISide, s. 210.

(=Abhandlungen und Beiträge I 664; SEG 6 (1932) no. 653; Magie, Roman Rule, s. 1135, n. 9.

[ ]ο[
[ ]η τουτο[
[ ] προνοοῦντες τῶν [εἰς ἄσκη]-
[σιν(?) καὶ εὐκ]οσμίαν ἀνηκόντων καὶ λόγωι
[καὶ πράξει] φανερὰς τὰς ἀποδείξεις ἐν πᾶ-
[σιν ἐπ]οήσαντο ἀξίως τῆς πατρίδος·
[ἀγ]αθῆι τύχηι, δεδόχθαι τῆι βουλῆι κα[ὶ]
[τ]ῶι δήμωι· ἐπῃνῆσθαι αὐτοὺς ἐπί τε το[ύ]-
[τ]οις καὶ ἐπὶ τῶι ἀ<πὸ> παντὸς τοῦ δικαίου ἄρ-
[χεσθ]αι, καὶ στεφανῶσαι αὐτοὺς στεφάνωι
[χρ]υσῶι ἀρετῆς ἕνεκεν· ἵνα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
[ἐ]πὶ τὸν αὐτὸν τόπον προχειριζόμενοι
[ἀγ]ορανόμοι εἰδότες τὸν δῆμον ἀπομνη-
[μ]ονεύοντα τοῖς καλῶς προϊσταμένοις
[π]ειρῶνται ἁμιλλᾶσθαι πρὸς φιλοδο-
[ξί]αν, ἀναγραφῆναι τόδε τὸ ψήφισμα
[εἰ]στήλην λιθίνην καὶ ἀνατεθῆναι
[ἐν] τῶι τῶν Ὡρῶν περιβόλωι κατὰ
[τ]ὸν ἐπιφανέστατον τόπον.

“ *[. . . madem ki . . .] işlerine ve davranışlarına büyük özen göstererek her hususta vatanlarına layık başarılar sergilemişlerdir, öyleyse danışma ve halk meclislerinin bu şahısları bunlardan ama bilhassa da görevleri her türlü hakkaniyet ölçüsü çerçevesinde yerine getirmelerinden ötürü övmeye ve erdemlerinden dolayı onları altın bir taçla taçlandırmaya karar vermesi gerekir. Ayrıca halk meclisinin bunu karşılıksız bırakmayacağını bilerek ileride bu makama seçilecek olan diğer agoranomos'ların da makamı uygun bir şekilde idare etmiş olanlarla rekabete girmeleri için bu kararın taş bir stel üzerine yazılarak Horai'ın çevre duvarında en göz alıcı yere konmasına da karar verilmelidir*”.

Per. 3 Asklepiades

Buluntu Yeri:

Tarihi: Helenistik Dönem.

Edisyon: IPerge 12; R. Paribeni-P. Romanelli, Monumenti antichi delle Reale Accademia dei Lincei 23 (1915), 59 vd. no. 48; Merkelbach-Şahin, EA 11, 1988, s. 104 vd. no. 5.

αἵδε ἐτίμη[σαν πόλει]ς Ἀσκλη[πι]άδην Μύρ[ωνος]
Περγα[ῖον] ἰατρόν
ἔδοξεν τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμωι· ἐπειδὴ Ἀσκλ[ηπι]-
άδης Μύρωνος Περγαῖος πολίτης ἡμῶν εὔδοξ[ος]
καὶ μεταχειριζόμενος τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἀ[πο]-
δείξεις μεγάλας πεποίηται τῆς ἑαυτοῦ ἐνπειρί-
ας, διά τε τῶν ἐν τῶι γυμνασίωι ἀκροάσεων πολλὰ χρή-
[σι]μα διατέθειται ἐν αὐταῖς πρὸς ὑγείαν τοῖς πολίται[ς]
ἀνήκοντα, τήν τε τῶν καμνόντων ἐπιμέλειαν
πεποίηται ἀξίαν ἑαυτοῦ καὶ τῶν προγόνων, τήν
τε ἀναστροφὴν παρείσχηται εὐσχήμονα καὶ
καλὴν καὶ στοιχοῦσαν τῶι ἐπιτηδεύματι,
ἀποδημήσας τε πολλὰ τῶν εἰς τιμὴν καὶ δό-
ξαν ἀνηκόντων περιεποιήσατο παρείσχη-
ταί τε τὰς πόλεις ἐκμαρτυρούσας αὐτῶι διά
τε ψηφισμάτων καὶ δημοσίων ἐπιστολῶν
καὶ περὶ τῶν γεγενημένων αὐτῶι παρ᾽ αὐτοῖς
τιμίων· δεδόχθαι ἐπῃνῆσθαι Ἀσκληπιάδην ἐπί τε τού-
τοις καὶ τῆι εὐφημίαι αὐτοῦ, δοθῆναι δὲ αὐτῶι τοῦδε τοῦ
ψηφίσματος τὸ ἀντίγραφον ἐσφραγισμένον τῇ δημο-
σίαι σφραγῖδι. vac. ψήφισμα Σελευκέων.
ἔδοξεν Σελευκέων τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμωι, πρυτάνε-
ων γνώμη· ἐπειδὴ Ἀσκληπιάδης Μύρωνος ἰατρὸς
ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν καὶ ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πρὸς ἀρε-
[τ]ὴν καὶ δόξαν ἀνηκόντων καὶ πρότερον μὲν ὀψωνι-
[ασ]θεὶς δραχμὰς χιλίας ἐφ᾽ ἔτη πλέονα μεγάλας ἀ-
[ποδ]είξεις ἐποιήσατο τῆς ἑαυτοῦ ἐπιμελείας, δια-
φέρουσαν παρασ[χ]όμενος τὴν διὰ τῆς τέχνης ἐν-
πειρίαν, πλείονάς τε τῶν πολιτῶν καὶ τῶν κατοικούν-

των ἐν τῆι πόλει διατεθέντας ἐπισφαλῶς διέσω[ισε]
τὰς ἁρμοζούσας θεραπείας προσαγαγὼν με[τὰ πά]-
σης προθυμίας, ἔν τε τοῖς κατὰ τὴν χειρουργ[ίαν πολλὰ]
καὶ παράδοξα ἀναδεξάμενος θεραπεύ[ματα διάδη]-
λον κατέστησεν τὴν αὐτοῦ προκοπ[ήν, ἔν τε ταῖς ἀκρο]-
άσεσιν πολλὰ τῶν πρὸς ὑγείαν συντε[λούντων διατιθέ]-
μενος καὶ τὸν ἐκ τούτων ἔπαινον πε[ριεποιήσατο· ἐποι]-
εῖτο δὲ καὶ τὴν ἀναστροφὴν ἀξίαν τ[ῆς τε τέχνης καὶ ἀμ]-
φοτέρων τῶν πόλεων ἀδιάβολον [διατηρῶν τὴν ἐνκεχειρισ]-
μένην αὐτῶι πίστιν ἕνεκα τῆς τ[ῶν ἀρρωστούντων πολυω(?)]-
ρίας· ὧν ἕνεκα καὶ τῆς παρὰ τοῦ δή[μου μαρτυρίας ἀξιω]-
θεὶς οὐ μόνον ἐτιμήθη ταῖς ἁρμ[οζούσαις τιμαῖς, ἀλ]-
λὰ καὶ πολιτείας ἔτυχεν αὐτό[ς τε καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ τὰ]
τέκνα· καὶ νυνὶ δὲ διαμένων ἐπ[ὶ τῆς αὐτῆς προαιρέσε]-
ως καὶ μᾶλλον ὑπερτίθεται τοῖς [πρὸς ἡμᾶς εὐεργετήμασιν]·
ἐφ᾽ οἷς ὁ δῆμος διατηρῶν τὸ καθ᾽ [ἑαυτὸν εὐχάριστον(?)]
οἴεται δεῖν μὴ ἀπαρασήμαντο[ν ἐᾶσαι τὴν προαίρε]-
σιν αὐτοῦ· δεδόχθαι ἐπαιν[έσ]αι τ[ε Ἀσκληπιάδην Μύρωνος]
καὶ στεφανῶσαι ἐν τῶι γυ[μνικῶι ἀγῶνι τῶν Σελευκεί(?)]-
ων χρυσῶι στεφάνωι καὶ [εἰκόνι χαλκῆι, τὸν δὲ κή]-
ρυκα ἀναγορεῦσαι ὅτι Σ[ελευκέων ὁ δῆμος — —]
— — —

“ *(Aşağıdaki) şu kentler Myron oğlu Perge’li hekim Asklepisdes’i onurlandırdılar. Danışma ve Halk meclislerinin kararıdır: Madem ki Bizim seçkin bir yurttaşımız olan, Myron oğlu Perge’li Asklepiades hekimlik sanatını uygularken kendi deneyimlerinin kayda değer kanıtlarını sunmuş; gymnasion’daki konferansları aracılığıyla yurttaşların sağlığına hizmet eden çok faydalı açıklamalarda bulunmuş; hastalarla hem kendisine hem de atalarına yaraşır şekilde ilgilenmiş; kentte bulunduğu günleri namuslu, onurlu, çalışkan ve mesleğine yaraşır biçimde geçirmiş; kentte bulunmadığı sıradaysa onura ve üne ilişkin pek çok şey edinmiş, ayrıca kentlerin kararları ve resmi mektuplarıyla onlar tarafından kendisine bahşedilmiş onurları belgelemiştir, öyleyse danışma ve halk meclislerinin Asklepiades’i bunlardan ötürü, ama özellikle de iyi ününden dolayı övmeye ve bu kararın kentin mühürüyle damgalanmış resmi bir kopyasını kendisine takdim etmeye karar vermesi gerekir”.*

"Seleukeia'lıların Kararı:

Prytan'ların önergesiyle Seleukeia'lıların Danışma ve Halk meclislerinin kararıdır: Madem ki Myron oğlu hekim Asklepiades iyi bir zat olarak erdem ve ünün gerektirdiği şeyler doğrultusunda çaba göstermiş ve birçok yıllar boyunca sağlanan 1000 drahmi maaş karşılığında sanatındaki birikiminin muazzam olduğunu gösterecek şekilde titizliğinin sayısız kanıtını sunmuş; ölüm tehlikesiyle yüz yüze gelmiş yurttaşları ve diğer kent sakinlerini uygun tedavi yöntemleri kullanarak hayata döndürmüş, cerrahide kendisinin son derece deneyimli bir hekim olduğunu kanıtlayan şaşırtıcı tedaviler geliştirmiş, ayrıca konferanlarında sağlığa hizmet eden pek çok şey ortaya koymuş ve bunlardan dolayı övgü almış; bunun yanında buradaki ikameti esnasında hastaların bakımı için kendisine duyulan güveni boşa çıkarmayarak her iki kentteki hekimlik sanatına yaraşır bir şekilde geçirmiş, bunlardan ötürü halk meclisinin tanıklığın layık bulununca sadece uygun onurlarla onurlandırılmakla kalmamış, bunun yanında kendisi, eş, ve çocukları vatandaşlık hakkı elde etmiş, dahası şimdi de aynı tutumu sergilemeye devam etmiş, hatta bize karşı gösterdiği hayırları daha da arttırmıştır, bunlardan ötürü halk meclisi her daim müteşekkir olmalı ve onun davranışlarına kayıtsız kalınmasına izin verilmemesi gerektiğini düşünmelidir. Şu halde Myron oğlu Asklepiades'in övülmesine ve Seleukeia'lıların spor müsabakaları esnasında altın bir çelenk ve bronz bir heykelle taçlandırılmasına, ayrıca tellalın "Seleukeia'lıların Halk Meclisi . . . ." şeklinde bunu ilan etmesine karar verilmelidir. "

Perge'li Asklepiades[599] bir δημοσιεύων ἰατρός (kamu hekimi) idi. Kendisine başvuran hastaların bakım ve tedavilerini aksatmadan yürütmüştü. Çalışmaları daha çok koruyucu hekimlik üzerineydi. Bu doğrultuda halkın sağlığını korumanın yollarını anlatıyor ve konferanslar veriyordu. Buradaki yazıtta da *gymnasion*'da verdiği mükemmel dersler nedeniyle övülmektedir. Perge'nin yanısıra Seleukeia kenti tarafından da onurlandırılmış bir hekimdir.[600] Seleukeia'da 1000 drahmi maaşla görevlendirilmişti. Perge'de ne kadar maaşla çalıştığı bilinmemektedir.

---

[599] Nissen, médicins 381-382 no. 241.

[600] L. Robert Études épigraphiques et philologiques, Paris 1938, 43 dn. 3) Asklepiades'i onurlandıran Seleukeia kentinin Pamphylia'daki değil, Kalykadnos kıyısındaki Seleukeia olduğunu düşünmektedir; krş. IPerge s. 16.

Per. 4 Stasias

Buluntu Yeri: Perge'nin güneybatısında Türk mezarlığında bulunmuştur.

Tarihi: Helenistik-Roma öncesi.

Edisyon: IPerge 14; Lanckoronski-Petersen,Städte Pamphyliens, no.29 (frag.1-2A); EA 11, 1988, 106, 7 ; SEG 6 (1932) 724-725.

Frag. 1 A Yüzü - - - - - - - - - -

τα ζηλωταὶ τῶν ὁμοίων γί-
νωνται· ἀγαθῆι τύχηι· δεδόχθα[ι]
ἐπῃνῆσθαί τε ἐπὶ πᾶσι τοῖς προ-
γεγραμμένοις Στασίαν Βοκίου
καὶ τετιμῆσθαι χρυσῶι στεφά-
νωι ἀριστείωι καὶ εἰκόνι χαλκῆ[ι],
ἣν καὶ ἀνασταθῆναι ἐν τῶι ἱερῶ[ι]
τῆς Ἀρτέμιδος κατὰ τὸν ἐπιφα-
νέστατον τόπον καὶ ἐπιγραφῆναι
ἐπὶ τῆς βάσεως· "ὁ δῆμος ὁ Περ-
γαίων ἐτίμησε Στασίαν Βοκίου
χρυσῶι στεφάνωι καὶ εἰκόνι χαλ-
κῆι γενόμενον κατὰ πόλιν στρατη-
γόν." Vac. ὁ δῆμος ἐτίμησε
τὸ δεύτερον Στασίαν Βοκίου
ταῖς ὑπογεγραμμέναις τιμαῖς
γυμνασιαρχήσαντα·
ἔδοξε Περγαίων τῆι βουλῆι καὶ τῶ[ι]
δήμωι· ἐπεὶ Στασίας Βοκίου, ἀνὴρ κ[α]-
λὸς καὶ ἀγαθός, ζηλωτὴς ὑπάρχω[ν]
τῶν καλλίστων, ἔν τε ταῖς λοιπαῖς [. . .]-
αις καλῶς ἀνεστραμμένος καὶ [ἐν]
τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἄριστα πολιτευ[όμε]-
νος διατελεῖ, κατασταθεὶς δὲ καὶ γ[υμνα]-
σίαρχος ἡγήσατο τοῦ γυμνασίο[υ πρε]-
[π]όντως καὶ τῆς τῶν ἐφήβων καὶ [νέων]
σωφροσύνης προέστη ὡς βέλτ[ιστον]
ἀκόλουθον ἑαυτὸν ενι . [

νος̣ ἀξίως ἑαυτοῦ [

- - - - - - - - - - - - - - - -

Frag. 2 A Yüzü - - - - - - ἵνα καὶ οἱ]

30 [ἄλλοι] βλέποντες τὸν δ̣<ῆ>μ̣[ον τὰς]
πρεπούσας ἀπονέμοντα τιμὰ[ς]

32 [τ]οῖς ἀρίστοις σπεύδωσιν ἐφάμιλ[λοι]
[γί]νεσθαι τοῖς τοιούτοις τῶν ἀνδρ[ῶν]

Frag. 1 B Yüzü - - - - - - -

34 ἀναστραφεὶς ἐν αὐτοῖς ἀνδρε[ί]-
ως καὶ ἐπιεικῶς, καὶ ἔσπευκεν
36 κατὰ πάντα τὸν δῆμον ἐν εἰ-
ρήνηι τε καὶ ἀσφαλείαι διατηρῆσαι,
38 δι᾽ ἣν αἰτίαν ἐσχηκότος διηνεκῶς
τοῦ δήμου ἀποδείξεις τῆς τοῦ
40 ἀνδρὸς ἀρετῆς τε καὶ εὐνοίας καὶ
φιλαγαθίας ἐπιβάλλει καὶ αὐτῶι τι-
42 μῆσαι τὸν ἄνδρα πάλιν ταῖς καθη-
κούσαις τιμαῖς· ἀγαθῆι τύχηι·
44 ἐπῃνῆσθαι Στασίαν Βοκίου ἐπὶ
πᾶσι τοῖς προγεγραμμένοις καὶ
46 ἐφ᾽ ἧι ἔχων αἱρέσει διατελεῖ εἰς τὰ
τοῦ δήμου πράγματα, καὶ ἐστεφα-
48 νῶσθαι αὐτὸν χρυσῶι στεφάνωι
ἀριστείωι, τετειμῆσθαι δὲ αὐτὸν
50 καὶ εἰκόνι χαλκῆι, ἣν καὶ ἀνασταθῆ-
ναι ἐν τῶι τῆς Ἀρτέμιδος ἱερῶι κατὰ
52 [τ]ὸν ἐπιφανέστατον τόπον, καὶ ἐπι-
[γρ]αφῆναι ἐπὶ τῆς [β]άσεως· "ὁ δῆμος
54 [ὁ Π]εργαίων ἐτίμησε Στασίαν Βοκίου
[κα]τασταθέντα ἐπὶ τῆς τηρήσεω[ς]
56 [τῆ]ς πόλεως πλεονάκι καὶ τοῦ [δή]-
[μο]υ καὶ τῶν ξένων ἀνδραγα[θὶ]-
58 [ας] ἕνεκεν καὶ ἀρετῆς ἄριστα [πε]-
[π]ολιτευμέ[νον] χρυσῷ στεφά[νωι]
60 [ἀ]ριστείωι κ[αὶ εἰκό]νι χαλκῆι".

Frag. 2 B Yüzü — — —

[— — —]ληsιν οὐδ[— —]
62 [— — —μ]ενος, ἀλλὰ πολλὰ [— —]
[— — —]ε καὶ ἅπερ οὐκ ἦν ε[— —]
64 [— — —]ν τῶν νέων καὶ ἐφήβων [— —]
[καὶ εἰς] τὴν εὐσχημοσύνην το[ῦ γυμνα]-
66 [σίου] τοῖς τε ἀπὸ τῶν μαθημάτ[ων ἀπαρχο]-
μ[έν]οις καὶ καταντῶσιν εἰς τ[ὴν πόλιν]
68 φιλαγάθως καὶ πρεπόντως [προσεφέ]-
ρετο, ἐξ ὧν συνέβαινεν τῆι [μὲν πό]-
70 λει τὴν εὐφημίαν, τοῖς δὲ ἐφήβ[οις καὶ]
τοῖς νέοις [ο]ὐ τὴν τυχοῦσαν ὠ[φέλειαν]
72 περιγίνεσθαι· ὅπως οὖν καὶ ὁ δῆμος
φαίνηται τοῖς τοιούτοις τῶν ἀνδρῶν
74 [τὰς πρέπουσας χάριτας ἀποδιδούς]
- -

Frag. 1 A Yüzü: " [- - - -] *Benzer işlerin takipçisi olsunlar diye. Hayırlı uğurlu olsun; Bokios oğlu Stasias'ın yukarıda yazılı şeylerden ötürü övülmesine, erdem nişanı olan bir çelenkle ve kaidesine "Perge'lilerin Halk Meclisi, Bokios oğlu Stasias'ı kentteki strategos'luk görevini tamamladıktan sonra altın bir çelenk ve bronz bir heykelle onurlandırdı" ifadesinin yazılacağı ve Artemis Tapınağı'nda en göz alıcı yere dikilecek olan bronz bir heykelle onurlandırılmasına karar verilmelidir. Halk Meclisi Bokios oğlu Stasias'ı, gymnasiarkh'lık görevini ifa ettikten sonra aşağıda yazılı olan onurlarla ikinci defa onurlandırdı: Perge'lilerin Danışma ve Halk meclisleri karar aldı. Madem ki Bokios oğlu Stasias, hesna ve müstesna bir zat olarak hayırlı işlerin hevesli bir takipçisidir ve diğer (görev)lerinde düzgün bir tutum sergileyerek vatandaşlık yükümlülüklerini her daim en erdemli şekilde yerine getirmiştir; ayrıca gymnasiarkhos olarak atandıktan sonra da gymnasion'u uygun şekilde idare etmiş ve ephebos'larla gençlerin ağırbaşlı davranışları için kendi yaraşır şekilde en yetkin rehberliği yapmıştır - - - -*"

Frag. 2 A Yüzü: " *Halk Meclisi'nin en iyilere gerekli onurları bahşettiğini görünce diğerlerinin de bu tür şahıslara öykünmeleri için ------"*

Frag. 1 B Yüzü: " - - - - - - *Bu hususlarda mertçe ve gerektiği gibi davranarak ve her koşulda bütün halk için barışı ve güvenliği tesis etmeye çaba göstermiş, ayrıca her fırsatta tereddüt*

etmeksizin onurlu bir insanın erdemini, teveccühünü ve iyilik severliğini halk nezdinde kanıtlamıştır, üstelik de halk meclisine böyle bir insanı uygun onurlarla bir kez daha onurlandırmak yakışık alacaktır, öyleyse hayırlı ve uğurlu olması temennisiyle Bokios oğlu Stasias'ın yukarı yazılanlardan ve halkın meselelerine karşı takınmış olduğu tutumdan ötürü övülmesine ve erdm nişanı olan altın bir çelenkle taçlandırılmasına, ayrıca kaidesine "Perge'lilerin Halk Meclisi, Bokios oğlu Stasias'ı göreve atanınca sık sık kentin olduğu kadar demos'un ve yabancıların da korunmasına sağlayacak şekilde vatandaşlık yükümlülüklerini en yetkin şekilde yerine getirdiği için insan sevgisi ve erdeminden ötürü altın bir çelenk ve bronz bir heykelle onurlandırdı" ifadesinin yazılacağı ve Artemis Tapınağı'nda en göz alıcı yere dikilecek olan bronz bir heykelle onurlandırılmasına - - - - - - - [karar verilmelidir]".

Frag. 2 B Yüzü: " [*Madem ki*] - - - - - *gençlerle ephebos'ların* - - - - - *ve gymnasium'un yetkin şekilde idamesi için, ayrıca kent için şana epheboi'la geçler içinde büyük hayırlara vesile olacak şekilde hem derslere başlamış olanlara hem de bu amaçla kentimize gelmiş olanlara iyiliksever ve gerektiği gibi katkıda ulunmuştur, üstelik de Halk Meclisi'nin böyle şahıslara gerekli şükranı açıkça göstermesi için* - - - - - -".

Altın çelenkle onurlandırma (str. 34 vd.) Stasias'ın askeri bir faaliyetine işaret eder[601].

Per. 5 [Apollonios ?]

Buluntu Yeri:

Tarihi: Germanicus'un İS 18-19 yıllarında yaptığı Doğu seyahatinden sonra.

Edisyon: IPerge 23; EA 24,1995, s. 22-36; EA 25,1995, s. 29-34.

Yan Metin A

- - - -
[τὴν] καὶ Πανθίαν
Πελοπίδης Λυσι[μάχου]
ὁ υἱὸς κατὰ διαθ[ήκην]

Yan Metin B

- - - -
᾿Αρίταν ᾿Ασκληπιά[δου]
᾿Απολλώνιος Λυσιμά[χου]
τὴν γυναῖκα
εὐνοίας ἕνεκε
καὶ σωφροσύνης
θεοῖς

[601] IPerge, s.21.

Ana Metin

01 [Περγαίων ψήφισμα·]

02 [ἐπειδὴ Ἀπολλώνιος Λυσιμάχου]

1 [ ]ΟΘ

2 [ ]ΝẠẸ[ ]ΜΕ

[ ]ΟΙ̣Δ.Ν..Μ[ ]Λ̣Ẹ̣

4 [οὐ μ]όνον ἐνθάδ̣[ε], ἀλλὰ̣ [κ]αὶ ἐπὶ τῆς ξ[έν]ης π̣[ρεσβεύ(?)]σας

[πρὸς] Γ̣ε̣ρ̣μ̣ανικὸν Καίσαρα ἐνεδείξατο· εὐσεβὴς δὲ ὑπάρ-

6 [χων πρὸ]ς̣ τὸν τῶν Σεβαστῶν οἶκον, φιλόδοξος δὲ̣ καὶ̣ πρὸς ἅπαν-(?)

[ ]ς εἰς τὴν Σεβαστὴν ἀγορὰν μετὰ πάσης χαρᾶς ἐπαν-

8 [ ]ί̣σατο· ν πάντοτε δὲ τῇ πατρίδι εἰς τὰ ἐπιτασσόμενα

[ὑπακούον]τ̣α ἑαυτὸν ἐπέδωκεν· ἀνυπέρβλητον δὲ ἔχων τὴν

10 [φιλοτειμίαν] ὑπὲρ τῶν ἐπειγόντων τῇ πόλει προθυμότατα ὑπέσ-

[χετο πρεσβε]ύσειν εἰς Ῥώμην δωρεὰν [ὡς ἂν φιλόπατριν καὶ πά-

12 [σῃ ἀρετῇ τὴ]ν̣ ἑαυτοῦ ἐπιδείξας ψυχὴν ἄφειστον καὶ δαψιλῆ· εὐτυ-

[χῶς τε τῇ πό]λει τὴν ἐπὶ Ῥώμης τελέσας ἐπιδημίαν ἐπανῆλθεν· πρέ-

14 [πον δὲ δῆμ]ος ἡγεῖται τοὺς οὕτως ὑπὲρ τῆς πατρίδος σπουδαίως

[πολιτεύοντα]ς ταῖς καταξίοις ἀμείβεσθαι τειμαῖς πρὸς τὸ καὶ τοὺς

16 [ἄλλους εἰδ]ότας τὰς τῆς πόλεως ἀμοιβαίας χάριτας εἰς τὸ λοιπὸν ζη-

[λωτὰς τῶν τ]οιούτων ἀνδρῶν γείνεσθαι· τύχῃ ἀγαθῇ· ἔδοξε τῇ βου-

18 [λῇ ἐστεφα]νῶσθαι μὲν αὐτὸν χρυσῷ στεφάνῳ ἀριστείῳ, τετειμῆσθαι

[δὲ καὶ εἰκόν]ι γραπτῇ ἐν ὅπλῳ ἐπιχρύσῳ καὶ ἀνδριάντι· καὶ τὴν μὲν εἰκόνα

20 [ἀνατεθῆναι] ἐν τῷ παιδικῷ γυμνασίῳ, ἐπιγραφῆς γενομένης· "ὁ δῆμος ἐ-

[τείμησεν] Ἀπολλώνιον Λυσιμάχου, ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ φι-

22 [λόπατριν], πάσῃ τε ἀρετῇ καὶ διὰ προγόνων κεκοσμημένον"· τὸν δὲ

[ἀνδριάντα] ἀνατεθῆναι ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος κατὰ τὸν ἐπι̣φ̣ανέσ-

23 [τατον τόπο]ν· ἐπὶ δὲ τῆς βάσεως ἐπιγραφῆναι τοῦδε τοῦ ψηφίσ[μ]ατος

τὸ ἀντίγραφον.

Yan Metin A: " ..... *Panthia ismiyle de tanınan [annesi Filancayı], Lysimakhos oğlu Pelopides vasiyetname uyarınca (onurlandırdı)*".

Yan Metin B:" *Lysimakhos oğlu Apollonios, karısı Asklepiades kızı Arista'yı iyi huyu ve fazileti dolayısıyla (onurlandırdı). Tanrılara*".

Ana Metin:" *Perge'lilerin kararı: Madem ki Lysimakhos oğlu Apollonios* [- - - - - -] *sadece burada değil, elçi ? olarak gittiği yabancı ülkede de Germanicus Caesar'a karşı*

[vazifeşinastlığını] ispat etmiş; imparator ailesinin dindar bir hizmetkarı ve ünsever bir zat olarak bütün vatandaşları çoşku içinde Forum Augustum'a davet edip, büyük bir gayretle (conventus'u) organize etmiş, kendini, vatan için her zaman emre amade biçimde hizmete hazır tutmuş, vatana hizmet söz konusu olduğunda, şan ve şöhret tutkusu herkesten üstün olduğu için, Roma'ya kendi olanaklarıyla elçi olarak gitmek üzere de en büyük arzu ve hevesi göstererek yüreğinin [hizmet] ve vatan aşkıyla dolu olduğunu kanıtlamış, Roma'daki misyonunu vatanı yararına talihli bir şekilde yerine getirerek yurduna dönmüştür; ayrıca bütün vatandaşlar, devlet işlerinde hayırhah davranışların karşılıklı olduğunu bilsinler ve gelecekte de insanlar bu tür hizmetlere özensinler diye Halk Meclisi de vatan için büyük bir çabayla hizmet verenleri, şükranla onurlandırmayı kendine vazife saymalıdır; şu halde hayırlı ve uğurlu olması dileğiyle! Danışma Meclisi onu (Apolonios'u) erdem nişanı olan altın bir çelenkle taçlandırmaya ve tamamen altın kaplama yazılı bir stel ve heykelle onurlandırmaya, ayrıca üzerinde " Halk Meclisi, vatansever ve atalarından beri hep erdemli işlerle ün salmış bir ailenin ferdi olan, hesna ve müstesna zat Lysimakhos oğlu Apollonios'u onurlandırdı" ibaresinin yazılı olduğu bu stelin çocuklar gymnasion'una, heykelin ise Artemis Tapınağı'nda en görkemli yere konmasına ve kaidesine bu kararın kazınmasına karar verdi".

Per. 6 Gaius Iulius Cornutus Bryoninus

Buluntu yeri: Kentin kuzeydoğusundaki restore edilen kule.

Tarihi: Vespasianus Dönemi.

Edisyon: IPerge 42; Lanckoronski-Petersen, no. 35; EA 11, 1988, s. 128, no. 49; IGR III, 798.

[ὁ δῆμο]ς ὁ Κλαυ̣[δει]-
[κο]νι̣έων ἐτείμη̣[σεν]
[ἀρ]χ̣ιερέα τῶν Σε[βασ]-
τῶν, ἀποδειχθ[έντα]
δὲ καὶ ἀγωνοθέ[την]
τῶν μεγάλων [Και]-
[σα]ρείων πενταετηρ[ικῶν]
ἀγώνων Γάϊον Ἰο[ύλιον]
Κορνοῦτον Βρυωνε[ῖνον].

" *Klaudikonion'luların Halk Meclisi, imparatorluk kültü başrahibi, pentaeterik Megala Kaisareia oyunlarına agonothetes olarak atanan Gaius Iulius Cornutus Bryoninus'u (onur landırdı)*".

C. Iulius Cornutus'un oğlu olan Bryoninus, imparatorluk kültü başrahibi oldu ve *pentaeterik Megala Kaisarea* ve dokuz yılda bir kutlanan Vareia oyunlarına *agonothetes* olarak atanmıştır. Klaudikonion ve Konona Danışma ve Halk meclisleri, ayrıca kardeşleri C. Iulius Trebonianus ve Tertullus tarafından da onurlandırılmıştır. İmparator Vespasianus tarafından verilen *neokoros*'luk sonucunda Perge'de *Megala Kaisarea* oyunları kurulmuştur. Neokoros kültünün Perge'de kurulmasında Bryoninus'un katkıları olmuştur.

Omega formunun Domitian takı ile aynı olmasının yanısıra yaztın içeriği Vespasian–Domitian dönemine tarihlememize izin verir. Onurlandırmanın editörlüğü Vespasian döneminde neokori ve imparator kültü ile birlikte kutlanan *pentaeterik Megala Kaisareia*'nın düzenlendiği sırada olmalıdır. Artemis tapınağı henüz asyl hakkına sahip değildir. İkinci bir adımda Domitian takının kurulmasının yanı sıra Artemiseia Vespasianeia'nın kurulması gerçekleşir. Çünkü yazıtta Bryoninus'un yalnızca *Megala Kaisareia*'nın *agonothetes*'i olduğu belirtilir. Artemiseia Vespasianeia'nın *agonothetes*'i olarak söz edilmez ki daha sonraki yazıtlarında bu bayramın *agonohetes*'i olarak geçer. Bryoninus'un *agonothetes* olduğu dönemde Artemiseia-Vespasianeia kurulmamış ve de henüz *Megala Kaisareia* ile birleştirilmemiştir. Muhtemelen bu durum Domitian döneminde asyl hakkının verilmesiyle ortaya çıktı. Bu varsayım aslında Tib. Claudius Apollonius'un onurlandırıldığı 58 no'lu yazıtla da desteklenir. Kesinlikle Domitian dönemine doğru onurlandırılan bu adam τριῶν ἀγώνων Σεβαστῶν'un *agonthetes*'i (yak. Vespasian döneminde) olmalıdır. Yazar'a göre bu lokal kutlamalar *Megala Kaisareia*'nın öncüleri olarak anlaşılmalıdır, onun kuruluşu Vespasian döneminde *neokori*'nin verilmesiyle kesinlikle bağlantılıdır. Artemisia Vespasianeia'nın kurulmasından önce kutlanan τριῶν ἀγώνων Σεβαστῶν'un μεγάλοι πενταετηρικοὶ Καισάρειοι ἀγῶνες şeklinde adının değiştirildiği kabul edilecektir. Özet olarak bu oyunların gelişimi Perge'de kronolojik olarak aşağıdaki gibi kabul edilebilir:

- İmparator kültünün kuruluş aşaması: τρεῖς (πενταετνρικοὶ) ἀγῶνες Σεβαστοὶ.
- Vespasianus tarafından *neokori* verilmesinden sonra: μεγάλοι πενταετηρικοὶ Καισάρειοι ἀγῶνες.
- Domitanus tarafından *asyl* hakkı verilmesinden sonra: μεγάλοι πενταετηρικοὶ Καισάρειοι ἀγῶνες καὶ Ἀρτεμίσεοι Οὐεσπασιάνειοι ἀγῶνες.

C. Iulius Cornutus Bryoninus için bu yekpare onurlandırmanın sebebi bir kutlamadan ziyade, muhtemelen doğrudan doğruya *neokori* verimesi ve ayrıca imparator kültü ve imparator oyunlarında aranmalıdır. Ἀποδειχθέντα partizipinin dört yazıtta da olması Bryoninus'un muhtemelen ilk imparator kültü rahibi ve bu oyunların ilk *agonothetes*'i olmasıyla bağlantılıdır aksi halde ἀποδειχθέντα partizipi diğer yazıtlarda yer almazdı. Bu düşünce uyarınca Bryoninus'un hem imparator rahibi hem de imparator oyularının *agonothetes*'i olarak atanması ve onun için yapılan bu onurlandırma kuruluşundan önceye, büyük olasılıkla Vespasian dönemine denk gelir.[602]

Per. 7 Gaius Iulius [Cornutus Bryoninus]

Buluntu yeri: Tiyatroda *skene* kalıntısının altı
Tarihi: Vespasianus Dönemi.
Edisyon: IPerge 43.

ὁ δῆμος ὁ Κονανέων
ἐτείμησεν ἀρχιερέα
[τ]ῶν Σεβαστῶν, ἀποδει-
χθέντα δὲ καὶ ἀγωνο-
θέτην τῶν μεγάλων
[Κ]αισαρείων πενταετη-
[ρι]κῶν ἀγών̣[ων Γάϊον]
[Ἰο]ύλιον̣ [Κορνοῦτον]
[Βρυωνεῖνον].

" *Konana'lıların Halk Meclisi, imparator kültü başrahibi, pentaeterik Megala Kaisarea oyunlarına agonothetes olarak atanan Gaius Iulius [Cornutus Bryoninus]u (onurlandırdı)*".

Per. 8 C. Iulius Cornutus Bryoninus

Buluntu Yeri: Akropolün güneyindeki doğu kent surunun bir kulesi.
Tarihi: Vespasianus Dönemi.
Edisyon: IPerge 44.

---

[602] IPerge, s. 56 vd.

Γάϊον Ἰούλιον Κορνοῦ-
2 τον Βρυωνεῖνον,
ἀρχιερασάμενον
4 τῶν Σεβαστῶν
ἀγωνοθέτην ἀπο-
6 δειχθέντα τῶν με-
γάλων Καισαρείων
8 ἀγώνων· Γάϊος
Ἰούλιος Κορνοῦτος
10 Τέρτυλλος ὁ ἀδελφός.

" *İmparatorluk kültü başrahibi, pentaeterik Megala Kaisarea oyunlarına agonothetes olarak atanan Gaius Iulius Cornutus Bryoninus'u, kardeşi Gaius Iulius Cornutus Tertullus (onurlandırdı)*".

C. Iulius Cornutus Tertullus, Plancia Magna'nın kocasıdır ve İ.S. 100 yılında *consul suffectus* olmuştur. Buradaki onurlandırma Tertullus'un *cursus honorum*'unun oldukça başında, İ.S. 70'lerde gerçekleşmiş olmalıdır.[603]

Per. 9 Gaius Iulius Cornutus Bryoninus

Buluntu Yeri:
Tarihi: Vespasianus Dönemi.
Edisyon: IPerge 45.

Γάϊον Ἰούλιον Κορνοῦ-
2 τον Βρυωνεῖνον,
ἀρχιερασάμενον τῶν
4 Σεβαστῶν καὶ ἀγωνο-
θέτην ἀποδειχθέν-
6 τα τῶν μεγάλων Καισαρείων ἀγώνων, Γά-
8 ϊος Ἰούλιος Κορνοῦ-
τος Τρεβωννιανὸς
10 ὁ ἀδελφός.

[603] IPerge, s. 59.

“ *İmparatorluk kültü başrahibi, pentaeterik Megala Kaisarea oyunlarına agonothetes olarak atanan Gaius Iulius Cornutus Bryoninus'u, kardeşi Gaius Iulius Cornutus Trebonnianus (onurlandırdı)*”.

Per. 10 Gaius Caesius Cornutus

Buluntu Yeri:
Tarihi: İ.S. 1. yy.
Edisyon: IPerge 47; EA 11, 1988, s. 129, no. 51; SEG 2, no. 704, ayrıca SEG 29 (1979) no. 1434.

Γάϊος Καίσιος Κορ-
νοῦτος καὶ Κλαυδί-
α, Εὐμήλου δὶς καὶ
[.]αβιου θυγάτηρ, Τέρ-
τυλλα ἀρχιερεῖς καὶ
[ἀ]γωνοθέται ἐκ
[τ]ῶν ἰδίων τοὺς
[ἐ]π’ αὐτῶν μαστει-
[γ]οφορήσαντας.

“Arkhiereis ve agonothethai olan Eumelos oğlu Eumelos’un kızı Claudia Tertulla ve C. Caesius Cornutus kendi görev dönemlerinde mastigophoroi’luk yapanları kendi keselerinden (onurlandırdılar.)”.

Onurlandırmayı yapanlardan Caius Caeesius’un, Cornutus *cognomen*’ini taşıması onun Perge’li Iulii Cornutii soyu ile akraba olabileceğini düşündürmektedir.

Per. 11 N.N.

Buluntu Yeri:
Tarihi: İ.S. 1. yy.
Edisyon: IPerge 48; EA 11.1988.130,52 — SEG 38.1398.

- - - - -
[τοὺς ἀρχιερέας(?)]
καὶ [ἀγωνο]θ̣[έτας]

2 οἱ ἐπὶ α[ὐ]τῶν
μαστειγοφορή-
4 σαντες
τὴν βωμεῖδα.

“[*Arkhiereis*] *ve* [*agonothetai olan Filanca ile (eşi) Filanca’yı onları görev süresinde mastigophoros’luk yapanlar (onurlandırdılar.)”.*
Muhtemelen Per. 11’de olduğu gibi evli bir çift söz konusudur.

Per. 12 Demetrios ve Apollonios Kardeşler

Buluntu Yeri: Sütunlu caddenin kavşağı.
Tarihi: Domitianus Dönemi.
Edisyon: IPerge 56; EA 25, 1995, s. 4vd.

Doğu Yüzü

θε[ῶι Σεβασ]τῶι [Θ]εῶι Σεβασ[τ]ῶι
2 Οὐες[πασιανῶι] [[Αὐτοκράτορι Καίσαρι Δομιτιανῶι]] Τίτω[Ο[ ]]
[[Σεβαστῶι ἀρχιερεῖ μεγίστωι δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ .]]
4 [[αὐτοκράτορι τὸ . . ὑπάτωι τὸ . . πατρὶ πατρίδος σωτῆρι τοῦ κόσμου]]
ἱερεὺς τῆς Ἀρτέμιδος καὶ δημιουργὸς καὶ γυμνασίαρχος νέων τε καὶ γεραιῶν καὶ παίδων
6 Δημήτριος Ἀπολλωνίου Ἐπικύδρου εὐσεβὴς φιλόκαισαρ καὶ φιλόπατρις πανάρετος υἱὸς τῆς πόλεως καὶ
Ἀπολλώνιος Ἀπολλωνίου Ἐπικύδ[ρο]υ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐκ τῶν ἰδίων [κα]τασκευάσαντες ἀνέ[θηκα]ν καθιερούντων
8 Γαίου Καριστανί[ου] Φρ[όντω]νος πρεσ[β]ευτοῦ ἀ[ντι]στρατήγου τοῦ [Αὐ]τοκράτορος [[Δομιτιανοῦ]] καὶ
[Λουκίου Οὐει]ήνου Λόγ[γο]υ {Kemer} ἐπιτρόπου τοῦ Σεβαστ(οῦ).

Batı Yüzü

Σεβαστῆι Σωτῆρι Παμφύλωι Σωτείραι ἀσύλωι εὐ[σεβεῖ φιλοκαίσ]αρι
2 Εὐνομίαι ἐπηκόωι Ἀπόλλωνι Περγαίαι Ἀρτέμιδι [[ἱερ[ᾶι νεωκόρ]ωι]] Πέργῃ
ἱερεὺς τῆς Ἀρτέμιδος καὶ δημιουργὸς [κ]αὶ γυμνασίαρχος νέων [τ]ε καὶ γεραιῶν καὶ παίδων
4 Δημήτριος Ἀπολλωνίου Ἐπικύδρου εὐσεβὴς φιλόκαισαρ καὶ φιλόπατρις πανάρετος υἱὸς τῆς πόλεως καὶ
Ἀπολλώνιος [Ἀ]πολλωνίου Ἐπικύδρου ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐκ τῶν ἰδίων κατ[ασκ]ευάσαντες ἀνέθηκαν καθιερούντων
6 Γαίου Καριστανίου Φρ[ό]ντωνος πρεβευτοῦ ἀντιστρατήγο[υ τοῦ] [Αὐ]τοκράτορος [[Δομιτιανοῦ]]]]καὶ
Λουκίου Οὐειηνοῦ Λό[γ]γου {Kemer} ἐπιτρόπου τοῦ Σεβαστοῦ.

Doğu Yüzü

“ Tanrı Augustus Tanrı Augustus Vespasianus’a Titus Vespasianus’a Epikydros oğlu Apollonios oğlu, Artemis rahibi, demiourgos, gençlerin, yaşlıların ve çocukların gymnasiarkhos’u, caesarsever, vatansever, tepeden tırnağa erdemle bezenmiş, kentin oğlu unvanlı Demetrios ile kardeşi Epikydros oğlu Apollonios oğlu Apollonios (bu takı) kendi keselerinden yaptırarak [[*Pontifex maximus, halkı yönetme yetkisini filanca yıldır elinde tutan, filanca kez imparator olarak selamlanan, filanca kez consul olan konsüllüğünün……yılında, vatanın babası, evrenin kurtarıcısı İmperator Caesar Domitianus Augustus için*]] *adadılar. Kutsama törenini İmparator Domitianus’un legatus propraetor’u C. Caristanius Fronto ile İmparator’un procurator’u Lucius Vienus Longus yerine getirdiler*”.

Batı Yüzü

“ *Sebaste Dualarıişiten kurtarıcı kurtarıcı ve asyl imtiyazlı dindar ve caesarsever Eunomia’ya Tanrı Apollon Pamphylos’a Tanrıça Artemis Pergaia’ya kutsal Neokor kenti Perge’ye Epikydros oğlu Apollonios oğlu, Artemis rahibi, demiourgos, gençlerin, yaşlıların ve çocukların gymnasiarkhos’u, caesarsever, vatansever, tepeden tırnağa erdemle bezenmiş, kentin oğlu unvanlı Demetrios ile kardeşi Epikydros oğlu Apollonios oğlu Apollonios (bu takı) kendi keselerinden yaptırarak adadılar. Kutsama törenini İmparator Domitianus’un legatus propraetor’u C. Caristanius Fronto ile İmparator’un procurator’u Lucius Vienus Longus yerine getirdiler*”.

Epikydros’un torunu ve Apollonios’un oğlu Demetrios, Ti. Cl. Apollonios’un kardeşidir. Artemis rahibi, *demiourgos*, gençlerin, yaşlıların ve çocukların *gymnasiarkhos*’u olarak hizmetlerde bulunmuştur. Kardeşi Apollonios ile Perge’deki Domitianus takını yaptırmışlardır. Arete adında bir kızı vardır.

Per. 13 Tib. Claudius Apollonios

Buluntu Yeri: Akropolis’in güney çıkışının batısı.
Tarih: Domitianus Dönemi.
Edisyon: IPerge 58; CIG 4342; Lanckoronski, Städte, no. 33; EA 11, 1988, s. 126, no. 47.

01 [ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος]
02 [ἐτείμησεν]
[ἱε]ρέα τῆς Ἀρτέμιδος
2 καὶ δημιουργὸν τὸ πέμ-

πτον καὶ ἀρχιερέα τῶν Σ[ε]-
βαστῶν καὶ ἱερέα Σεβα[σ]-
τῆς Ὁμονοίας Τιβέριον
Κλαύδιον Ἀπολλωνίου υ[ἱ]-
ον Κυρείνα Ἀπολλώνιον
Ἐλαιβάρην φιλοκαίσαρα
καὶ φιλόπατριν υἱὸν τῆς π[ό]-
λεως ἔπαρχον γενόμενον
ἐν Ῥώμῃ τε[χν]ε[ιτ]ῶν, ἀρχ[ι]-
ερασάμενον τρ[ὶς καὶ ἀγω]-
νοθετ[ή]σαντα τ[ρι]ῶν ἀγ[ώ]-
[ν]ων Σεβαστῶν, τρὶ[ς πρ]ε[σβευ]-
σαντα δω[ρ]εὰ[ν] εἰς Ῥώμην καὶ
κατ[ορ]θωσάμενον [τῇ Περ]-
γαίᾳ Ἀρτέμιδι τὴ[ν ἀσυλί]-
αν καὶ τῷ δήμῳ τὰ μέγιστα
[κ]αὶ συνφέροντα, [ἔν] τε ταῖς
κατασχούσαις σειτοδε[ί]-
αις προχρήσεις δόντα ἀρ-
[γ]υρίων εἰς ἀγορασμὸν πυ-
[ρῶ]ν, πολλάκις τε δόντα
[ἑστιάσ]εις πανδήμους το[ῖς]
κατοικοῦσι τὴν πόλιν καὶ τ[οῖς]
ἐ[π]ιδημή[σ]ασιν ξένοις, [ἐ]-
π[ι]σκευάσαντά τε τὸ βο[υ]-
λευτήριον ἐκ τῶν ἰδ[ίων].

“ *Danışma ve Halk meclisleri Artemis rahibi, 5. kez demiourgos olan, İmparator kültü baş rahibi ve Sebaste Homonoia rahibi , caesarsever , vatansever , kentin oğlu unvanlı, Roma’da praefectus fabrum olan, 3 kez başrahiplik, ayrıca 3 Augustus bayramının agonothetes’liğini yapmış olan, kendi kesesinden 3 kez Roma’ya elçilik için giderek Perge Artemis’i için asylia imtiyazı ile halk için en iyi ve en yararlı şeyleri onaylatan, yiyecek kıtlığı baş gösterince buğday almak için borç para veren, sık sık kentte yaşayan katoikos’lar ve yabanclarla birlikte bütün halka ziyafetler çeken bouleuterion’u kendi kesesinden yaptıran Apollonios oğlu Quirina tribus’undan, Elaibares’te ikamet eden,Ti. Cl. Apollonios’u onurlandırdı*”.

Ti. Cl. Apollonios: Epikydros'un torunu, Apollonios'un oğlu ve Demetrios'un kardeşidir. Quirina tribusuna kayıtlıdır. Artemis ve Sebaste Homonoia (=Tanrılaştırılmış imparatoriçe dirliği: Sebaste Homonoia kültü sadece Domitianus'un karısı Domitia için kullanılmaktadır.) rahipliği ile imparator kültü başrahipliği yapmış olup 5 kez de *demiourgos* olarak hizmet etmiştir. Ayrıca Roma'da zanaatkarların *praefectus*'luğu, 3 kez başrahiplik ve 3 Augustus bayramının *agonothetes*'liğini yerine getirmiştir. Masraflarını kendisi karşılayarak elçi olarak gittiği Roma'da İmparator Domitianus'tan Perge Artemis'i için *asylia* hakkını elde etmiştir. Bunun karşılığında da ağabeyi Demetrios ile birlikte İmparator'a ve Artemis Pergaya'ya kentin en görkemli yerinde bir tak yaptırmışlardır. Apollonios ayrıca Varsak'ta İmparator Domitianus'a ve Perge Artemis'ine bir kule inşa ettiren Demetrios kızı Arete'nin amcasıdır. Ti. Cl. Apollonios bir yiyecek kıtlığı sırasında buğday almak için ödünç olarak gümüş vermesinin yanı sıra kentte yaşayan *katoikos*'lar ve yabancılarla birlikte bütün halka ziyafetler vermiştir. Ayrıca kendi kesesinden bir *bouleuterion* yaptırmış ve bütün bu hizmetlerinin karşılığında kentin oğlu unvanı almıştır.

Per. 14 Gnaeus Postumius Cornutus

Buluntu Yeri: Güney hamamı.
Tarih: İS I. yy. Vespasianus Dönemi.
Edisyon: IPerge 60.

Γναῖος Ποστο[ύ]μιος Κοΐντου υἱὸς Κολ-
λείνα Κορνοῦ[τ]ος, ἀρχιερεὺς τῶν Σεβασ-
τῶν καὶ ἀγωνο[θέ]της τῶν μεγάλων πεν-
ταετηρικῶν Κα[ισ]αρήων [ἀ]γώνων ἐκ τῶν
ἰδίων, καὶ ἀγωνοθέτης Ἀρτεμεισείων
Οὐεσπασιανείων ἀγώνων, φιλόκαισαρ καὶ
φιλόπατρις, πα[ν]άρετος, υἱὸς τῆς πό-
λεως, τὸ ἐν τῷ ἱματιοφυλακίῳ τῶν
ποικίλων κειόνων δωδεκάσστυλον
καὶ τοὺς πρὸ αὐ[τ]οῦ μέσους τέσσαρας κεί-
ονας ἐκ τῶν ἰδίων ἀνέθηκε καὶ καθιέρω-
σε.

" *İmparator kültü başrahibi, pentaeterik Megala Kaisareia oyunlarının kendi kesesinden, ayrıca Artemisia Vespasianeia oyunlarının agonothetes'i olan caesarsever, vatansever,*

tepeden tırnağa erdemle donanmış, kentin oğlu unvanlı, Collina Tribus'undan Quintus'un oğlu Gnaeus Postumius Cornutus, renkli sütunlardan oluşan himatiophylakion'daki (=hamamda giyeceklerin muhafaza edildiği yer) 12 sütunlu yapıyla ve bunun önünde duran ortadaki 4 sütunu kendi kesesinden diktirerek kutsadı".

Gnaeus Postumius Cornutus: Collina tribus'una kayıtlı Quintus Postumius Fronto'nun oğlu olan Gnaeus Postumius Fronto'nun annesinin adı bilinmemektedir.Ancak annesinin Artemis rahibesi olduğunu biliyoruz. Ayrıca yazıttan isminin ne olduğunu tam olarak öğrenemediğimiz (…..Postumius…..) İmparator kültü rahipliği yapan bir de erkek kardeşi vardır. İmparator kültü başrahibi olan Postumius Cornutus, *pentaeterik Megala Kaisareia* oyunlarının *agonothetes*'liğini yaparak bu işin tüm masraflarını kendi kesesinden karşılamıştır. Bunun dışında Artemisia Vespasianeia oyunlarının *agonothetes*'liğini de yerine getirmiş olup, 2 kez *demiourgos*'luk yapmış, gençler, çocuklar ve yaşlılara ise *gymnasiarkhos* olarak hizmet etmiştir. Postumius Cornutus *himatiophylakion*'da 12 sütunlu yapıyla bunun önünde duran ortadaki 4 sütunu, ayrıca stoa'nın önünde bir *lakonikon'u* (Per. 15) kendi kesesinden diktirerek hayırseverliğini göstermiştir. Bütün bunların karşılığında da kentin oğlu unvanını almıştır.

Per. 15 Gnaeus Postumius Cornutus

Buluntu Yeri: Güney hamamı.
Tarih: Vespasianus Dönemi.
Edisyon: IPerge 61.

[Γναῖος Ποστ]ούμιος Κορνοῦτος ἀ[ρχιερεὺς]
[τῶν Σεβαστῶ]ν καὶ ἀγωνοθέτης τ[ῶν μεγάλων]
[πενταετηρικῶ]ν Καισαρήων ἀγώνων ἐκ τῶν ἰ[δίων],
[καὶ ἀγωνοθέτ]ης πενταετηρικ[ῶν ἀ]γώνων Ἀ[ρτεμει-]
[σείων Οὐεσπ]ασιανείων, υἱὸς δὶς δ[ημιουργοῦ γυμ]-
[νασιάρχου τ]ῶν τριῶν γυμνασίων Κοΐντου Π[οστου]-
[μίου Κολλείν]α Φρόντωνος καὶ ἱερείας τῆς Ἀρτ[έμιδος]
[ ]ης, ἀδελφ[ὸς ἀρχ]ιερέως τῶν Σε[βαστῶν]
[Ποστουμίου]ω̣[
[ ]ς φι̣λ̣[όκαισαρ καὶ φιλόπατρις],
[πανάρετος,] υἱὸς̣ [τῆς πόλεως τὸ λ]ακω[νι]-
[κὸν(?) (?)π]ρὸ στ̣[οᾶς(?) ἀνέθηκε] καὶ καθιέρω[σε]

[καὶ]σιν[ ]λης τοῦ βα-
14 [λανείου

“ *İmparator kültü başrahibi, pentaeterik Megala Kaisareia oyunlarının kendi kesesinden, ayrıca Artemisia Vespasianeia oyunlarının agonothetes'i olan, 2 kez demiourgos'luk ve 3 gymnasion'un (gençler, yaşlılar ve çocuklar) gymnasiarkhos'luğunu yapan Collina tribus'undan Quintus Postoumius Fronto ile Artemis rahibesi Falanca'nın oğlu ... Postimius'un kardeşi, İmparator kültü rahibi, caesarsever, vatansever, tepeden tırnağa erdemle donanmış, kentin oğlu unvanlı Gnaius Postumius Cornutus kendi kesesinden stoa önüne bir lakonikon (= hamamda caldarium'un terleme bölümü) diktirerek kutsadı*”.

Per. 16 C. Iulius Ru[f]us Neos

Buluntu Yeri:
Tarihi: İ.S. 81-96?
Edisyon: IPerge 63.

[ἡ βου]λὴ καὶ ὁ δῆ[μος]
2 [ἐτεί]μησεν ἀρχιερέα τῶν Σε-
[βαστ]ῶν καὶ ἀγωνοθέτην
4 [τῶ]ν μεγάλων πενταετηρικῶν [Και]-
[σα]ρείων ἀγώνων ἐκ τῶν ἰδίω[ν]
6 [κα]ὶ ἀγωνοθέτην Ἀρτεμεισεί-
ων τῶν Οὐεσπασιανείων κ[αὶ ἰε]-
8 [ρ]έα τῆς Ἀρτέμιδος καὶ δη[μι]-
[ο]υργὸν Γάϊον Ἰούλιον Ῥο[ῦ]-
10 [φ]ον Νέον, εὐσεβῆ φιλοκα[ί]-
[σ]αρα καὶ φιλόπατριν, πα-
12 [ν]άρετον, υἱὸν τῆς πόλε[ως].

“ *Danışma ve Halk Meclisleri imparator kültü başrahibi ve pentaeterik Megala Kaisareia oyunlarının kendi kesesinden, ayrıca Artemisia Vespasianeia oyunlarının da agonotetes'liğini yapan, Artemis rahibi ve demiourgos da olan dindar, imparatorsever, vatansever ve bütün erdemlerle donanmış, kentin oğlu unvanlı Caius Iulius Rufus Neos'u onurlandırdı*”.

Per. 17 N.N.

Buluntu Yeri:

Tarihi: İ.S. 1. yüzyılın ilk yarısı.

Edisyon: IPerge 67.

Frag. a)

]νιουρ[
]τατο χου[
]ημενον ΣΩΦΙ[
]ΙΑ[

Fag. b):1

[ἐπειδὴ ὁ δεῖνα τοῦ -]αίου τρὶς τοῦ Δημάρχο[υ
] ἱερωσύνης, ἀνὴρ καλὸ[ς καὶ ἀγαθὸς
κ]αὶ σώφρονα βίον ἑλόμε[ν]ος [
εὔ]νουν καὶ σπο[υ]δαῖον ἀγορανό[μησας
τῇ] πατρίδι ἀπὸ τῆς πρώτης πίστεως οἷος [
]Ι πάσας τὰς πρεσβείας δωρεάν· ἐφ᾽ οἷς [
πρ]οκοπὴν δὲ τῶν χρόνων ἁρμόζων [
ἀ]δυσωπήτως καὶ ὠφελίμως ω[
τοῦ] τότε διέποντος τὴν ἐπαρχείαν ἡγε[μόνος
τῆς] πόλε[ω]ς χρείαις, ἀλλ᾽ ἔν τε ἐγδικ[ίαις
εὔ]νοιαν προσαύξει πολιτευόμε[νος· τύχῃ ἀγαθῇ]·
[ἔδοξε τῇ βουλῇ ἐστεφανῶσ]θαι αὐτὸν χρυσῷ στεφάνῳ [ἀριστείῳ, τετειμῆσθαι]
[δὲ καὶ εἰκόνι γραπτῇ ἐν ὅπλ]ῳ ἐπιχρύσῳ καὶ ἀνδρ[ιάντι

- - - - - - - - - - - -

Per. 18 Philotas

Buluntu Yeri:

Tarihi: Traianus/Hadrianus Dönemi.

Edisyon: IPerge 79; V.Viale, Annuario della Regia Scuola archeologica di Atene 8/9 (1925/26) 378 n. 27; SEG 6, 1932 no. 726; EA 11, 1988, s. 125 vd. no. 45.

[ἱερέ[α] ᾽Απόλλωνος Πυθίου
Φιλώτ[η]ν Ζωΐλου τοῦ καὶ
Μελανᾶ, κατὰ τὰς τοῦ πα-
τρὸς αὐτοῦ διαθήκας, τει-
μηθέντα ὑπὸ τῆς βουλῆς
καὶ τοῦ δήμου,
Τίτος Φλάουιος, ᾽Αρτεμιδώρ[ου]
υἱὸς, ᾽Απολλώνιος <Κυ>ρείνα.

"*Danışma ve Halk meclisleri tarafından onurlandırılmış olan, Apollon Pythios rahibi, Melanas olarak da bilinen Zoïlos oğlu Philotas'ı(n heykelini) babasının vasiyeti üzerine <Qu>irina tribus'undan Artemidoros oğlu Titus Flavius Apollonios (dikti)*".

Per. 19 Plancia Magna

Buluntu Yeri: Hellenistik kulenin arkasındaki oval avlunun kuzeyinde Hadrian ve kentin onuruna P. Magna tarafından yaptırılan tak.

Tarihi: Hadrianus Dönemi.

Edisyon: IPerge 118; SEG 26 (1976/7) no. 1409; EA 11, 1988, s. 122, no. 36; Mansel, Arch. Anzeiger 71 (1956), s. 119 Abb. 69; AE 1958, 78; S. Jameson, JRS 55, 1965, 55 mit Abb.7; AE 1965, 209; vgl. J. ve L. Robert, Bull.ép.1958 n.496.

Πλανκίαν [Μ]άγναν
Μ. Πλανκίου Οὐά[ρου]
[κ]αὶ Πόλεως θυγατέρα,
[ἱέ]ρειαν τῆς ᾽Αρτέμι-
δος καὶ δ̣η̣μ̣ιουργόν,
ἱέρειαν Μη̣τρὸς θεῶν
διὰ βίου πρώτην καὶ
μ̣ό̣ν̣ην, εὐσεβῆ καὶ
φιλόπατριν.

“ *Danışma ve Halk meclisleri Artemis rahibesi, demiourgos, Tanrıça Meter’in yaşam boyu ilk ve tek rahibesi olan, dindar ve vatansever, M. Plancius Varus’un ve kentin kızı Plancia Magna’yı (onurlandırdı)*”.

Per. 20 Plancia Magna

Buluntu Yeri: Tiyatro.
Tarihi: İ.S. 124-125.
Edisyon: IPerge 120.

ὁ δῆμος
Πλανκίαν Μάγναν
Μ. Πλανκίου Οὐάρου
καὶ Πόλεως θυγατέρα,
ἱέρειαν τῆς Ἀρτέμι-
δος καὶ δημιουργόν,
ἱέρειαν Μητρὸς θεῶν
διὰ βίου πρώτην καὶ
[μόν]ην, εὐσεβῆ καὶ
φιλόπατριν.

“ *Halk meclisi, M(arcus) Plancius Varus’un ve kentin kızı, Artemis rahibesi, demiurgos, Meter Theon'un yaşamboyu ilk ve tek rahibesi, dindar ve vatansever Plancia Magna'yı (onurlandırdı)*”.

Per. 21 Plancia Magna

Buluntu Yeri: Güney Hamamının *frigidarium* girişi.
Tarihi: Hadrianus Dönemi.
Edisyon: IPerge 121; Merkelbach–Şahin, Epigr. Anat. 11 (1988) s. 123 n. 37; SEG 38, 1988, n. 1397.

[οἱ γερ]αιοὶ
[Π]λανκίαν Μάγναν
Μ. Πλανκίου Οὐάρου
καὶ Πόλεως θυγατέρα,
ἱέρ[ε]ιαν τῆς Ἀρτέμι-

6 δ[ος] καὶ δημιο[υ]ργό[ν]
[ἱέρειαν] Μη[τρ]ὸς θεῶ[ν]
8 [διὰ βίου] πρώτην κ[αὶ]
[μόνην, ε]ὐσεβῆ κ[αὶ]
10 φ[ι]λόπατριν.

" *Yaşlılar Meclisi, M(arcus) Plancius Varus'un ve kentin kızı, Artemis rahibesi, demiurgos, Meter Theon'un yaşamboyu ilk ve tek rahibesi, dindar ve vatansever Plancia Magna'yı (onurlandırdı)*".

Per. 22 Plancia Magna

Buluntu Yeri:
Tarihi: İ.S. 124-125.
Edisyon: IPerge 123.

[Πλανκίαν Μάγναν Μ. Πλανκίου]
[Οὐάρου καὶ Πόλεως θυγατέρα]
[ἱέρειαν τῆς Ἀρτέμιδος καὶ]
[δημιουργ]ὸν τὸ δε[ύτερον],
2 [ἱέρειαν Μητρ]ὸς θεῶν διὰ [βίου]
[ἀ]ρχιέρειαν τῶν Σεβασ[τῶν]
4 Μ. Πλάνκιος Πῖος την πατρώνισσαν.

"*M. Plancius Pius, Artemis rahibesi ve 2. kez demiourgos, Meter Theon'un yaşamboyu rahibi, imparator kültü başrahibesi,M. Plancius Varus'un ve kentin kızı olan hamisi Plancia Magna'yı (onurlandırdı)*".

Per. 23 Plancia Magna

Buluntu Yeri: Plancia Magna Anıtı'nın sağ nişi.
Tarihi: İ.S. 124-125.
Edisyon: IPerge 124.

[Π]λανκίαν Μάγναν Μ. Πλανκ[ίου]
Οὐάρου καὶ Πόλεως θυγα[τέρα],
[ἱ]έρειαν τῆς Ἀρτέμιδο[ς] κ[αὶ]
δημιουργὸν τὸ τρίτον,
ἱέρειαν Μητρὸς θεῶν διὰ βίο[υ],
ἀρχιέρειαν τῶν Σεβαστῶν
Μ. Πλάνκιος Ἀλέξανδρος
τὴν πατρώνισσαν.

“ *M(arcus) Plancius Aleksandros, , Artemis rahibesi, 3. kez demiurgos, Meter Theon'un yasamboyu rahibesi, imparator kültü baş rahibesi, M(arcus) Plancius Varus’un ve kentin kızı olan kendi patroniçesi Plancia Magna'yı (onurlandırdı)*”.

Per. 24 Plancia Magna

Buluntu Yeri:
Tarihi: İ.S. 124-125.
Edisyon: IPerge 125.

- - - - -
01 [Πλανκίαν Μάγναν]
02 [Μ. Πλανκίου Οὐάρου]
1 [κ]αὶ Πόλεως θυ[γατέ]-
2 ρα, ἱέρειαν τῆς Ἀρ[τέ]-
μιδος καὶ δημιουρ-
4 γὸν τὸ τρίτον, ἱέρει-
αν Μητρὸς θεῶν δι-
6 ὰ βίου, ἀρχιέρειαν τῶν
Σεβαστῶν.

“ *[Falanca kişi/kurum] Artemis rahibesi ve 3. kez demiourgos, Meter Theon’un yaşam boyu rahibesi, imparator kültü başrahibesi, M. Plancius Varus’un ve kentin kızı olan Plancia Magna’yı (onulandırdı)*”.

Per. 25 N.N.

Buluntu Yeri:

Tarihi: 1./3. yy.

Edisyon: IPerge 356; EA 11, 1988, s. 122, no. 35; IGR III, 794; Casarico 1982, no. 32.

Frg. a: [Πλ]ανκία Μά[γνα, Μ.] Πλανκίου Οὐάρου καὶ Πόλεως θυγάτηρ,
δημιου[ρ]γὸς καὶ γυμ[νασίαρχος]
2 - - - - - - - - - - - - - - - - - - -] Κοκκηίᾳ Τι̣[- - - - - -
Frg. b: - - - - - - διὰ τὴν εἰς τὴν ἐπα]ρχείαν εὐεργεσίαν

Per. 26 N.N.

Buluntu Yeri:

Tarihi: İ.S. 117-138.

Edisyon: IPerge 135.

᾿Αρτέμιδι ἀσύλωι
2 ἱερεὺς Μοιρῶν
διὰ βίου
4 Μεννέας δὶς ἀνέθηκεν.

" *Yaşam boyu Moirai rahibi, Menneas oğlu Menneas asylia imtiyazlı Artemis için adadı*".

Per. 27 Paulina

Buluntu Yeri:

Tarihi: Antoninler Dönemi.

Edisyon: IPerge 145.

- - - - -
1 Παυ]λε̣ῖναν̣ [
δημιο]υργόν [

" [*Filanca kurum/kişi* - - - - -] *demiourgos olan Paulina'yı (onurlandırdı)*".

Per. 28 Paulina

Buluntu Yeri:

Tarihi: İ.S. 176-192 ?

Edisyon: IPerge 149.

Αὐ[τ]οκράτο[ρ]α Καί[σαρα] Μ. Αὐ[ρήλιον Κόμμοδον]
[Ἀντ]ωνῖν[ο]ν Εὐ[σεβῆ] Εὐτυ[χῆ Σεβαστὸν ἀρχιερέα]
[μέγι]στο[ν] σω̣τ̣ῆρ̣α τ̣ῆ̣ς ο̣[ἰ]κο̣[υμένης πατέρα πατρί]-
[δος Αὐρ.] Παυλ[ῖνα Αἰλιαν(?)]ὴ ἱέ̣[ρεια τῆς Ἀρτέμιδος]
[διὰ βίου καὶ ἀρχιέ]ρειᾳ [τῶν Σεβαστῶν ἐν τῇ Σιλλυέων πόλει].

“ *Ppontifex maximus, dünyanın kurtarıcısı, vatanın babası İmparator Kaiser M. Au[relius Commodus Ant]oninus Pius Felix Augustus'u, [yaşam boyu Artemis rahibesi ve Sillyon'luların kentinde imparator kültü başrahi]besi olan [Aur.] Paul[ina Aelian]a (onurlandırdı)*.”

Per. 29 Cl(audia) Paulina Artemisia

Buluntu Yeri: Akropolis'te, kilise içinde.

Tarihi: Antoninler Dönemi.

Edisyon: IPerge 173; IGR III 797; Lanckoronski, Städte, 168 no. 39; EA 11, 1988, s.127 vd., no. 48

ἱέρειαν τῆς προεστώσης τῆς
πόλεως ἡμῶν θεᾶς Ἀρτέμιδος ἀσύλου
καὶ ἱέρειαν Ἀθηνᾶ[ς δι]ὰ βίου Κλ. Παυ-
λ[ε]ῖν[αν] Ἀρτεμεισία[ν, θυ]γατέρ[α Κλ.] Ἀπε[λ]-
λείν[ου καὶ] Οὐλπ. Ἀρτεμεισίας ἀρχιερέων
Μ. Κλ. Ῥοτείλιος Οὐᾶρος ἔπαρχος ἱππέων
εἴλης α΄ κολωνῶν καὶ Λ. Κλ. Προπινκι-
ανὸς Ἀ[π]ελλῖνος χειλ(ίαρχος) λεγ. β΄ Τραιανῆς
τὴν μάμμην οἱ ἔγγονοι.

“ *Praefectus equitum alae I colonorum olan M(arcus) Cl(audius) Rutilius Varus ile Legio II Traiana'nın tribunus militum'u olan L(ucius) Cl(audius) Propinquianus Apellinus, imparator kültü baş rahibi Cl(audius) Apellinus ile baş rahibesi Ulp(ia) Artemisia'nın kızı olan,*

kentimizin baş tanrıçası, asylia imtiyazlı Artemis'in rahibesi, ayrıca Athena'nın yaşam boyu rahibesi olan büyükanneleri Cl(audia) Paulina Artemisia'yı (onurlandırdılar)".

Per. 30 M. Aur. Dioskourides

Buluntu Yeri:
Tarihi: Antoninler Dönemi.
Edisyon: IPerge 174.

βουλῆς καὶ δήμου δόγματι
ἱερέα τῆς προεστώσης τῆς
πόλεως ἡμῶν θεᾶς Ἀρτέμι-
δος Περγαίας ἀσύλου καὶ
δημιουργὸν μετὰ πάσαν
λειτουργείαν Μ. Αὐρ. Δεξίο[υ]
υἱὸν Διοσκουρίδηνˑ τὸν μ̣[.]-
- - - - - - -

" *Danışma ve Halk meclislerinin kararı ile, kentimizin tanrıçası, asylia hakkına sahip Artemis Pergaia'nın rahibi ve demiourgos olan, Deksios oğlu M. Aur. Dioskourides bütün leitourgia'ları yerine getirdikten sonra (onurlandırıldı)*".

Per. 31 *Demiourgos* ve *Khreophylaks*

Buluntu Yeri:
Tarihi: Antoninler Dönemi .
Edisyon: IPerge 178; EA 25, 1995, s. 2, no. 2.

Ἀπόλλωνι Ἐλαιβαρίῳ
δημιουργὸς Εὐμηλο[ς]
Εὐμήλου Ἐλαιβάριος
καὶ χρεοφύλακες
[. .]όδωρος Εὐμήλου,
[. . .]ς Κόνωνος,
[Μ]ᾶς Ἀρτεμιδώρου,
[Θ]άλλος Ὄπλωνος.

“ *Demiourgos, Eumelos oğlu Elaibaris’li Eumelos ile khreophylaks’lar Eumelos oğlu […]odoros, Konon oğlu [. . . .]s, Artemidoros oğlu [M]as ve Hoplon oğlu [Th]allos Elaibaris Apollon’una (adadılar)*”.

Per. 32 T. Aelius Aurelius Asklepiades

Buluntu Yeri:
Tarihi: Antoninler Dönemi.
Edisyon: IPerge 179.

Τίτον Αἴλιον Αὐρήλ[ιο]ν
Ἀσκληπιάδην, ὀλυμπι-
ονίκην, δημιουργόν, φι-
λότειμον ἐν πολλοῖς,
ἄνδρα ἀγαθόν, προγόνων
ἀρχιερέων, δημιουργῶν,
γυμνασιάρχων
ἡ Πεδνηλισσέων πό-
λ[ι]ς τῆς εἰς [α]ὐτὴν προ-
[θυμίας ἕνεκεν]

“ *Olimpia galibi, demiourgos, pek çok konuda ünseverlik sergileyen, erdemli insan, arkhiereus’ların, gymnasiarkhos’ların, demiourgos’ların soyundan Titus Aelius Aurelius Asklepiades’i Pednelisos’luların kenti kendilerine karşı sergilediği ne*[zaketten] *ötürü (onurlandırdı)*”.

Per. 33 Cn. Pedanius Valerianus

Buluntu Yeri:
Tarihi: Atoninler Dönemi.
Edisyon: IPerge 180.

ἡ γερουσία ἀρχιερέα [τῶν Σεβαστῶν]
Γν. Πεδάνιον Οὐαλε[ριανὸν
- - - - -

“ Yaşlılar meclisi Gnaius Pedanius Valerianus’u [- - - - - - -] *(onurlandırdı)”.*

Bu şahıs büyük ihtimalle Per. 34'de onurlandırılan kişiyle aynı olmalıdır.

Per. 34 Cn. Pedanius Valerianus Logistes

Buluntu Yeri:
Tarihi:1./2. yy.
Edisyon: IPerge 181.

οἱ γεραιοὶ
Γν. Πεδάνιον
Οὐαλεριανὸν
ἱππικόν,
λογίστην τὸ β΄
αὐξήσαντα
τὰ σειτηρέσια
αὐτῶν
ς΄ ζ΄ η΄ θ΄ ι΄
ιβ΄ ιδ΄ [??

" *Yaşlılar Meclisi equester sınıfından, 2. defa logistes Cn. Pedanius Valerianus'u onların emekli aylıklarını yükselttiği için (onurlandırdı): 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14 [??]*".

Gerousia üyeleri genellikle bir miktar ödenek (σειτηρέσια) alırlardı. Bu yazıttan Perge'de *gerousia* üyelerinin ödeneklerinin tespitinin ve arttırılmasının *logistes'in* sorumluluğunda olduğu anlaşılmaktadır.

Gerousia üyeleri bir çok yerde γεραιοί şeklinde adlandırılmaktadır.[604] Eğer γεραιοί ve γερουσία Perge'de aynı kurumun ifadesi olsalar bile, bunlar yine de her zaman aynı faalieytleri yerine getirmemiş gözükmektedirler. Zira Cn. Pedanius Valerianus burada bir γεραιοί tarafından *logistes* olarak onurlandırılırken, bir kez de imparator rahibi olarak γερουσία tarafından (Per. 33) onurlandırılmaktadır.[605]

[604] Örnekler için bak. IPerge, s. 283-284.

[605] IPerge, s. 283.

Per. 35 Cn. Pedanius Saturninus Philotes

Buluntu Yeri:

Tarihi: Antoninler Dönemi.

Edisyon: IPerge 182.

01 [ἡ βουλὴ]
1 παρ᾽ ἑαυτῆς
2 Γναῖον Πεδάνι-
ον Σατορνεῖλον
4 Φιλώτην ὑὸν
πόλεως δημι-
6 ουργὸν καὶ γυ-
μνασίαρχον ὑ-
8 περβαλόμενον
πάντας τοὺς
10 πρὸ αὐτοῦ
δημιουργούς.

" *[Danışma Meclisi kendi üyesi, kentin oğlu unvanlı, demiourgos ve gymnasiarkhos olan, kendinden önceki bütün demiourgos'ları başarılarıyla aşmış olan Cn. Pedanius Saturninus Philotes'i (onurlandırdı)*".

Cn. Pedanius Saturninus Philotes belli ki kent için yaptığı başarılı hizmetlerinden dolayı Danışma Meclisi tarafından "önceki bütün *demiourgos*'ları aşmış olan" şeklinde bir ifadeyle onurlandırılmaktadır. Bu abartılı ifade muhtemelen sadece onun görevi esnasındaki başarıyla değil; aynı zamanda uzun hizmet süresiyle de bağlantılı olmalıdır. Zira bu her ne kadar bu bir yıllık bir makam olsa da, *demiourgos*'luğun peş peşe bir çok defa üstlenildiği bilinmektedir (IPerge 58). Cn. Pedanius Saturnius Philotes olasılıkla Cn. Pedanius Valerianus ile yakın akraba (erkek kardeş?) olmalıdır.[606]

[606] IPerge, s. 200.

Per. 36 Tib. Claudius Vibianus Tertullus ?

Buluntu Yeri:

Tarihi: Geç Antonin-Severus Dönemi.

Edisyon: IPerge 193.

- - - - - - - - -
01 [- - - - - - Οὐειβιανὸν Τέρτυλλον ?]
02 -
. ΩN . [
2 . ION MONỌ[
. εισι̣ν̣ αὐτῷ ὑπὸ τ̣ῶ̣[ν Σεβαστῶν ? καὶ ἱερέα τῆς Ἀρ]-
4 τέμιδος καὶ δημιουργ[ὸν (?)ἐκδικήσαν]-
τα ὑπὲρ τῆς πατρίδος τὰς περὶ . [δίκας?]
6 κ̣αὶ κατορθώσαντα καὶ ἐν μηδενὶ ἀπρ[όσδεκτον ? τὸ]
δαπάνημα λογισάμενον· τ̣ῇ̣ πόλει προ̣[δικήσαντα ?]
8 π̣ολλάκις ἐνδόξως καὶ ἐπωφελῶς ἐπ[ιμεληθέντα ?]
καὶ δωρεᾶς λίθων Φρυγίων τῶν χαρισθέν[των ὑπὸ]
10 θεοῦ Ἀντωνείνου καὶ κατασκευῆς πάντ[ων τῶν]
περὶ τὸ γυμνάσιον καινουργηθέντων, ἐπιμ̣[εληθέν]-
12 τα καὶ στοᾶς διπλῆς μακέλλου τοῦ πρὸς τῇ μ̣[εγάλῃ πύ]-
λ̣ῃ, κατασκευάσαντα καὶ σφαιριστήριον ἐν τ̣[ῷ̣ γυμνα]-
14 σίῳ, ἐξ ὧν παρεχώρησεν τῇ πατρίδι πόρω̣[ν - - - (?)]
υἱὸν Τερτύλλου καὶ Οὐειβίας δημιουργῶν εἰ̣[ερασάμε]-
16 ν̣ον καὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ Μουσείου.
οἱ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἀρχιερωμένου μαστειγοφ[όροι].

“ *İmparator kültü başrahibi, pentaeterik Megala Kaisareia oyunlarının agonothetes’i, ...] imparatorlar tarafından kendisine [. . .], Artemis rahibi, demiourgos, vatanı adına avukat ve danışman olarak hizmet gören, hiçbir işte ölçüsüz harcama yapmayan, vatanının haklarını seçkin ve yararlı bir şekilde koruyan, [. . .] Tanrısal Antoninus tarafından büyük miktarda Phrygia mermeri armağan edilmesiyle, gymnasion civarındaki bütün onarım faaliyetleriyle, ayrıca ana girişin yanındaki macellum’un ikili stoa’sının inşasıyla ilgilenen, bunun dışında gelirlerini vatanına bağışladığı sphairisterion’u yaptıran, her ikisi de demiourgos olan*

Tertullus ile Vibia'nın oğuları, ayrıca museion üyeleri adına rahiplik yapan [Tib. Claudius Vibianus Tertullus'u] onun başrahipliği sırasında görev yapan mastigophoroi onurlandırdı]".

Burada bir çok görev üstlenen bir şahıs onurlandırılmaktadır. Söz konusu zat kentin baştanrıçası Artemis'in rahipliği ve *demiourgos*'luğun yanı sıra kentine hukuk sahasında avukat ve maliyede yediemin olarak hizmet etmiştir. Yine kenti adına imparatordan önemli armağanlar kazanılmasını sağlamış, gymnasion ve macellum civarında bir çok bina inşa ettirmiştir. Bu şahıs hakkında söylenebilecek önemli bir özellik de Antonin'ler Dönemi'nde pek de şaşırtıcı olmayacak şekilde *museion* üyesi bir sofist olmasıdır. Yukarıda sıralanan bu nitelikler aynı dönemde yaşamış, senatus sınıfına mensup Vibianus'a (IPerge 194) uymaktadır. Eğer bu iki şahıs özdeşse, Vibianus'un atlı sınıfından *senatus* sınıfına geçirilmiştir. Yazıtın tarihlemesi için 180 yılı *terminus post quem* olmalıdır.[607] Şahıs imparatordan yüklü miktarda Phrygia mermeri elde etmiştir, ama bu anıt dikildiği zaman imparator hayatta değildir. Anıtın yapım evresini İ.S. 204'ten önceye tarihlemek mümkündür. Zira hamamalara açılan *propylon* 204 yılında bir ithaf yazıtıyla adanmıştır (IPerge 197). Bu *propylon*'un inşası büyük olasılıkla yazıtta bahsedilen *gymnasion* civarındaki imar faaliyetlerinin son aşaması olmalıdır.

Per. 37 Aurelia Paulina

Buluntu Yeri: Bean, taşı 1967 yılında kentin 250 m. Doğusunda Hacı Murat'ın evinin tarlasında görmüş.
Tarihi: İ.S. 195 (Commodus'un tanrılaştırılma tarihi baz alınarak) bir terminus post quem'dir.
Edisyon: IPerge 195.

[ἱέρε]ια θεᾶς Ἀρτέ[μ]ιδος
[Πε]ργαίας ἀσύλου διὰ
[βί]ου Αὐρηλία Παυλῖνα
[ἀρχ]ιερασαμένη τῶν
[Σεβ]αστῶν ἐν τῇ Σιλλυ-
[έων] πόλει μετὰ τοῦ γενο-
[μέν]ου ἀνδρὸς αὐτῆς Ἀκυ-
[λίου τ]οῦ φύ(σει) υἱοῦ Κιδραμύου,

[607] IPerge, s. 208.

[θυγάτ]ηρ δὲ Διονυσίου Ἀπέλλου
10 [. . . . .] καὶ Αἰλιανῆς Τερτύλλης,
[τειμηθ]εῖσα δὲ καὶ ὑπὸ θεοῦ Κομό-
12 [δου πολ]ιτείᾳ Ῥωμαίων, τὸ ὑδρεῖο[ν]
[ἐκ θεμε]λίων σὺμ παντὶ τῷ περὶ αὐ-
14 [τὸ κόσμῳ] κατασκευάσασα ἐκ τῶν ἰ[δί]-
[ων] καθιέρωσ[εν].

" *Asylia imtiyazlı Artemis Pergaia'nın yaşam boyu rahibesi, rahmetli kocası Kidramuas oğlu Aquilius ile birlikte Sillyon'luların kentinde imparator kültü başrahibeliği yapan, Apellas oğlu Dionysios ile Aelia Tertulla'nın kızı, Roma devletinde tanrısal Commodus tarafından Roma vatandaşlığı ile onurlandırılmış olan Aurelia Paulina, çeşme binasını etrafındaki süsüyle birlikte kendi kesesinden yaptırarak kutsadı*".

Per. 38 Tib. Cl. Aurelius Gygetianus Apellas ve karısı Aurelia Matoulis

Buluntu Yeri:
Tarihi: Geç Antonin-Severus.
Edisyon: IPerge 199.

1 ἱερεὺς τῆς Ἀρτέμιδος κα[ὶ] δ[η]μιουργὸς κα[ὶ ἀρχιερεὺς τοῦ Σεβαστοῦ κ]αὶ τῆς Σεβαστῆς διὰ βίου Τιβ. Κλ. Αὐρήλιο[ς]
2 Γυγητιανὸς Ἀπέλλας καὶ Αὐ[ρ]ηλία Μάτουλ[ις ἡ γυνὴ] αὐτοῦ ἀρχιερασάμενοι τῶν Σεβαστῶν ἐκ τῶ[ν] ἰδίων ἀν[έθηκαν].

" *Artemis rahibi, demiourgos, [İmparator] ve İmparatoriçe'nin yaşam boyu [başrahibi] Tib. Cl(audius) Aurelius Gygetianus Apellas ve karısı Aurelia Matoulis imparatorların başrahipliklerini yaptıkları sırada masraflarını kendileri karşılayarak diktirdiler*".

Adı geçen şahıslar macellum'da bir yapı faaliyetinde bulunmuştur. Ama bunun ne tür bir yapı olduğunu belirlemek maalesef mümkün değildir.

Per. 39 Demetrios Keramas

Buluntu Yeri:
Tarihi: İmparatorluk Dönemi.

Edisyon: IPerge 234.

ἔτους τὸ β΄ Εὐμηλιανοῦ·
Δημήτριος δὶς Κεραμᾶς
παραφυλάξας τὴν
ἀκρόπολιν τρίμηνον
πρώτην ἀμέμπτως
Ἄρει ἐπηκόῳ.

" *Eumelianos'un ikinci yılında Demetrios oğlu Demetrios Keramas, (görevinin) ilk üç ayında akropolis'te kusursuz bir şekilde paraphylaks'lık yaptıktan sonra duaları işiten tanrı Ares'e (bu steli adadı)*".

Tarihleme, Perge'den şimdiye kadar hiçbir *aera* bilinmediği için Eumelianos adında birinin görev süresine göre yapılmış olmalıdır. Perge'de *eponymos* memuriyet *demiourgia* olduğuna göre, burada bu görevi ikinci kez üstlenen Eumelianos adında bir şahıs söz konusu olmalıdır. *Paraphylaks*[608] ve yardımcıları *akropolis*'ten civarı kontrol edebilmekteydiler. İlk üç ayın olaysız tamamlanmasını Tanrı Ares için yerine getirdiği bir adak ile vurgular.

Per. 40 N.N.

Buluntu Yeri:
Tarihi: İmparatorluk Dönemi.
Edisyon: IPerge 235.

[ἔτους τὸ πα]-
[ραφ]υλάξας τὴν ἀ[κρ]όπολι[ν σὺν]
[.]ῳ καὶ Εὐτύχῳ [καὶ καὶ]
᾿Ασκληπιάδῃ καὶ Εὐτύχῳ καὶ ᾿Απολλων[ί]ῳ καὶ
Σ̣Α̣Μ̣Λ̣Ι̣[. .]κῳ καὶ Λ̣ο̣υκίῳ καὶ ᾿Ι[ο]υλίῳ καὶ Τ̣ε̣ι̣[ ]λ
Δ̣Ε̣Ν̣Φ[—]λ̣[— — —] κα̣τ̣᾽ ε̣ὐ̣χ̣ὴ̣ν̣ Ἄ̣ρ̣ε̣ι̣ καὶ [τ]ῇ̣ π̣ατρί[δι].

" [*Filanca'nın falanca yılında, Filanca kişi] akropolis'te [Falanca], Eutykhos, [Falanca, Falanca], Asklepiades, Eutykhos, Apollonios, [Falanca], Lucius, Iulius ve Tertullus ile birlikte paraphylaks'lık yaptığı sırada (bu steli) adağı gereği Ares'e ve vatanına adadı*".

[608] IPerge s. 272.

Per. 41 Artemidoros

Buluntu Yeri:

Tarihi: İmparatorluk Dönemi.

Edisyon: IPerge 252.

[οἱ γερ]αιοὶ ἐτείμη-
σαν καὶ ἐστεφάνω-
σαν χρυσῷ στεφάνῳ
κ[αὶ] ἀνδριάντι ἱερέα τῆς
Ἀρτέμιδος καὶ δημιουρ-
γόν, ἱερέα Ἄρεως
Ἀρτεμίδωρον Ἑρμαίου,
θέσει δὲ Κλέωνος Ἑρμαίου,
ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγαθὸν
διὰ προγόνων.

“ *Yaşlıar Meclisi, Artemis rahibi, demiourgos, Ares rahibi, atalarından beri hesna ve müstesna insan Hermaios oğlu Kleon'un evlatlığı Hermaios oğlu Artemidoros'u onurlandırdı altın bir taç ve bir heykelle taçlandırdı*”.

Per. 42 Aphrodisios

Buluntu Yeri:

Tarihi: İmparatorluk Dönemi.

Edisyon: IPerge 254.

ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐτείμησεν
Ἀφροδείσιον Διονυσίου Ἀλεξίωνος
γένους τοῦ πρωτεύοντος ἐν τῆι ἐπαρχείᾳ
[δ]ημιουργὸν καὶ δεκάπρωτον.

“ *Danışma ve Halk meclisleri eyaletin ileri gelenlerinin soyuna mensup, demiourgos ve dekaprotos olan, Aleksion oğlu Dionysios oğlu Aphrodisios'u onurlandırdı*”.

Per. 43 N. N.

Buluntu Yeri:

Tarihi: İmparatorluk Dönemi.

Edisyon: IPerge 257.

ἡ βουλὴ παρ᾽ἑ[αυ]-
τῆς [τὸν δεῖνα]τ̣[ ]
ωτ[ἱερέα Ἀρ]-
τ[έμιδος Περγαίας]
ἀσύλου κ̣[αὶ]-
τον δημ[ιουρ]γὸν
καὶ γ̣[υμνα]σίαρχον
ΑΥΟ̣[ ]ον ἀγο-
ρανόμο[ν]. βασ-
[.]ον κ̣[αὶ τ]ὸν υἱὸν̣ [πόλεως].

“ *Danışma Meclisi kendi üyesi, asylia imtiyazlı Artemis Pergaia rahibi, demiourgos, gymnasiarkhos ve agoranomos olan, kentin oğlu unvanlı [Filanca’yı] (onurlandırdı)*”.

Per. 44 Dragillianus Tullianus Eleusianus Pulcher

Buluntu Yeri:

Tarihi: İ.S. 3. yy.

Edisyon: IPerge 322.

Δραγιλλιανὸν ε΄
Τυλλιανὸν Ἐλευ-
σεινιανὸν Ποῦλ-
χρον ἱππικόν,
ὑὸν καὶ ἔγγονον
δημιουργῶν, γέ-
νους συνκλητι-
κοῦ καὶ ὑπατικοῦ
ἱερὰ πλατεῖα.

“ *Senatores ve consules’in soyundan, demiourgos’ların torunu ve oğlu, atlı sınıfından Dragillianus 5. Tullianus Eleuseiniaus Pulcher’i tören yolu(nun sakinleri onurlandırdı)*”.

ἱερὰ πλατεῖα ile Büyük ihtimalle kentin güneyindeki sütunlu caddeyle özdeş olabilecek ve Artemis Tapınağı’na ulaşan cadde kastedilmektedir.

Per. 45 N.N.

Buluntu Yeri:
Tarihi: İS. 3. yy.
Edisyon: IPerge 326.

- - - - -
EI. . .
[ἀρχιέρ]ειαν τῶν Σεβα̣[στῶν]
[ ]ỊΔ̣ỊỊTỊ ỊỊ Θοα̣ν̣[τ-
[?γυναῖκ]α τοῦ ἀξιολο[γωτάτου]
[ ]Λ̣Ị ỊỊανοῦ Διοδοτ̣[ο -]
[ ]. . καὶ φιλοδο[ξοτά]-
[του]ω̣.λ̣ιος Καπετωλε̣[ί]-
[νου]OỊOY τῆς πόλ[εως]
[ἡμῶν] κ̣τίστου vacant ?
[ ]. μ̣ιος Διογενι̣[ανὸς ?]
[τὴ]ν̣ συνγενίδα.

“[- - -] imparator kültü başrahibesi, [- - -] Thoas[ın kızı], övgüye değer [- - -] Diodot[. . .]’un eşi, kentin kurucusu, ün tutkusuyla yanıp tutuşan Capetolinus’un [. . .]sı [Filanca’yı] akrabası Diogenianus (onurlandırdı)”.

Per. 46 P. Rutilius Longus

Buluntu Yeri:
Tarihi: İS. 209-211.
Edisyon: IPerge 328.

ἡ πατρὶς

Π. Ῥοτίλιον Μά[κε-]
ρα υἱὸν Π. Ῥοτιλί[ου]
Λόγγου ἀρ[χι]ερ̣ασ[αμέ]-
ν̣ου τῶν Σεβββ. ἐπ[ί τε]
------?------?------?-- καὶ ?]
κυνηγεσίοι̣ς κ̣[αὶ μονο-]
μαχίαις ἡμερῶ[ν

" *Vatanı, günlük sürek avları ve gladyatör oyunlarını içeren üç imparatorun kültünün başrahipliğini yapmış olan P. Rutilius Longus'un oğlu P. Rutilius Macer'i (onurlandırdı)*".

Yazıtın harfleri İ.S. 3. yüzyılın ilk yarısına işaret etmekle birlikte, beşinci satırdaki τῶν Σεβββ. = τῶν Σεβ(αστῶν τριῶν) ifadesiyle sadece Septimius Severus ile oğulları Caracalla ve Geta kastedilmiş olmalıdır. Buna göre yazıt Geta'nın Augustus unvanını aldığı 209 ile Septimius Severus'un öldüğü Şubat 211 yılları arasına tarihlendirilmelidir. Onurlandırılan P. Rutilius Macer'in babası imparator kültü rahibiydi ve bu göreve gelmeden önce gladyatör oyunları ve hayvan dövüşleri tertiplemek için söz vermişti. Gladyatör oyunları imparator kültü için her şeyden önemliydi ve bu oyunlar kentlerdeki imparator kültü rahipleri tarafından organize edilirdi.[609]

Per. 47 [M.] Aur(elius) Didymus

Buluntu Yeri:
Tarihi: İS. 200-250.
Edisyon: IPerge 299; EA 31, 1999, s. 42, no. 4.
Perge'de yeni bulunan bir sunak üzerinde şu yazıt bulunmaktadır:
Yazıtta adı geçen şahıs, olasılıkla, kurşun ağırlıklar üzerindeki Didymus ile akrabadır.

[M.] Αὐρ. Διδύ-
[μ]ου υἱὸς
[Δ]ίδυμος
[ἀ]γορανο-

[609] IPerge, s. 49; krş. Robert, Gladiateurs, s. 270 vd.

[μ]ῶν τῆι
6 [θε]ῶι τὸν
[Ἔ]ρ̣[ω]τα̣

"*Didymos oğlu [M.] Aur. Didymos, agoronomos olduğu sırada Tanrıça'ya Eros (heykelini) (sundu)*".

Per. 48 Crispus Didymus

Buluntu Yeri:
Tarihi: İS. 3. yy.
Edisyon: IPerge 300.

Ön Yüz: Κρίσπου Διδύμου ἀγορανόμου. Arka Yüz (çerçeve içinde): Γ

"*Agoronomos* Crispus Didymus'un (ağırlığı)". *Arka yüz:* "3"

(a) ve (b) başlığı altında iki adet kurşun ağırlık tanıtılmaktadır.

Per. 49 Crispus Didymus

Buluntu Yeri:
Tarihi: İS. 3.yy.
Edisyon: IPerge 301.

Ön Yüz: Κρίσπου Διδύμου ἀγορ[α]νόμου. Arka Yüz (çerçeve içinde): A

" *Agoranomos Crispus Didymos'un (ağırlığı)*". Arka yüz: "*1 (uncia*)"

Per.50 Frontonianus

Buluntu Yeri:
Tarihi: İS. 3. yy.
Edisyon: IPerge 302.

Ön Yüz: Φρον-
τωνια-
νοῦ ἀγ-
ορανό(μου).

Arka Yüz (çerçeve içinde): B

“ Agoranomos Frontinianus’un (ağırlığı)”. *Arka yüz: “2 (uncia)”*

Per. 51 Aurelius Artemisius

Buluntu Yeri:
Tarihi: İ.S. 3. yy.
Edisyon: IPerge 303.

Αὐρή[λιος]
Θόαντ[ος τοῦ]
ἈΑρτεμε[ισίω]-
νος ἈΑρτ[εμεί]-
σιος ἀγ[ορα]-
νομῶν [τῇ]
πατρίδι [τὸν]
vac. ῞Ερω- vac.
vac. τα vac.

“ *Artemision oğlu Thoas oğlu Aure[lius] Artemeisios, agoranomos olduğu sırada Eros’u vatanına (adadı)*”.

Per. 52 N.N.

Buluntu Yeri:
Tarihi: İ.S. 3. yy.
Edisyon: IPerge 304.

a) βου]λευτ[η—

b)]μαρτ[—

c)] ἀγορανομῶν.

Per. 53 Aurelius Kydropolis

Buluntu Yeri:

Tarihi: İ.S. 3. yy.

Edisyon: IPerge 305.

τῇ πατρίδι
Αὐρήλιος Κυδρόπο-
λις, υἱὸς Κλέου
δημιουργή-
σαντος, ἀγορα-
νομήσας ἐνδό-
ξως καὶ τὸν Ἔρω-
τα ἐφιλοτιμήσατο.

“ *Demiourgos’luk yapmış olan Kleas’ın oğlu Aurelius Kydropolis övgüye değer bir şekilde agoronomos’luk yaptıktan sonra vatanı için Eros’u adama onur severliğini gösterdi*”.

Per. 54 [Aure]lius Euklianus Maximianus

Buluntu Yeri:

Tarihi: İ.S. 3. yy.

Edisyon: IPerge 306.

[Αὐρή]λιος
Εὐκλιανὸς
Μαξιμιανὸς
ἀγορανομή-
σας τὸν Ἔρω-
τα τῇ πατρίδι.

“ *Aurelius Euklianus Maximianus agoranomos’luk yaptıktan sonra Eros’u (heykelini) vatanı için (adadı)*”.

Per. 55 N. N.

Buluntu Yeri:
Tarihi: İ.S. 2-3. yy.
Edisyon: IPerge 307.

- - - - -
ἀγορανομήσας
τὸν Ἔρωτα
τῇ πατρίδι.

“ *[Filanca kişi] agoranomos’luk yaptıktan sonra Eros’u (heykelini) vatanına (adadı)*”.

Per. 55a N. N.

Buluntu Yeri:
Tarihi: İ.S. 2-3. yy.
Edisyon: IPerge 307a.

- - - - -
]ι̣ων νε[
ἀγορα]νομήσ[ας.

Per. 56 Lucius Curius Maximianus Anat[olius ?]

Buluntu Yeri:

Tarihi: İ.S. 200-250.

Edisyon: IPerge 314.

Λούκιον Κούριον
Μαξιμιανὸν Ἀνατ[όλιον ?]
νικήσαντα παίδων [πάλην ?]
ἀγῶνος Τερτυλλείο[υ]
ἀχθέντα τὸ δεύτερον,
κρ[ιθ]έντα καὶ Ὀλύμπια
ἐν Πείσῃ, ἱερονίκην,
πλε[ιστ]ονίκην παράδ[οξον]
τιμηθέντα καὶ ὑπὸ τῶν
θειοτάτων αὐτοκρ[ατόρων]
ξυσταρχίαις διὰ βίου καὶ
ἄλλαις πλείοσιν τιμαῖς.
Ὀλύμπι.

" *İkinci kez düzenlenen Tertulleios agon'unda çocuk güreşlerinin galibi, aynı zamanda Pisa'da yapılacak olan Olympia oyunlarına katılmaya hak kazanan,* hieronikes, pleistonikes *ve paradoksos ünvanlarını taşıyan, imparatorlar tarafından da yaşam boyu ksystarkhes ve daha pek çok onurlarla onurlandırılan Lucius Curius Maximianus Anatolius. Hey gidi Olimpia'lı*!"

Hieronikes: Kutsal *agon*'lardan birini kazanarak dünya çapında sporcular içinden ἱερονῖκαι zümresine hak kazanan sporculara verilen resmi unvan.[610] *Pleistonikes* de benzer şekilde resmi bir unvan olmalıdır.[611] Son satırda Ὀλύμπι = Ὀλύμπιε. Bu başarılı sporcuya onursal "Olympos'lu" unvanı verilmiştir.[612]

[610] Erythrai'dan bir yazıtın (IErythrai 429) gösterdiği gibi οἱ ἀπὸ τῆς οἰκουμένης ἀθληταί ile οἱ ἀπὸ τῆς ἱερονῖκαι arasında fark bulunmaktadır; krş. IPerge II, s. 34.

[611] IPerge II, s. 34.

[612] Unvan için bak. IPrusia ad Hypium, s. 42; krş. IPerge II, s. 35.

Per. 57 Eragatianus Menodorus

Buluntu Yeri:

Tarihi: İ.S. 3. yy.

Edisyon: IPerge 315.

ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος [καὶ]
ἡ γερουσία
ἐτείμησαν τὸν ἀξιολο[γ(ώτατον)]
Τιβέριον Κλαύδιον Σιμο̣[εί-]
σ̣ιον Οἰ̣κουμένιον νεική-
σαντα τὴν πάτριον μεγάλ[ην]
θέμιν ἐννεαετηρίδα παλ[αί-]
σαντα καὶ τὴν ἐπὶ Λ̣α̣β̣ί̣ῳ̣ καὶ
νεικήσαντα ἄπτωτον,
ἀμεσολάβητον, ἀχθεῖσαν
{το} τὸ θ΄
ἀγωνοθετοῦντος τοῦ
ἀξιολογωτάτου Ἐραγατι-
ανοῦ Μηνοδώρου τοῦ
vac καὶ Λ̣Ε̣Ξ̣Ι̣Ν̣Α̣Ι̣Ο̣Υ vac
υἱὸν τοῦ κρ(ατίστου) Φαυστείνου
ἀπὸ πραι[τ]ωριανῶν.

“ *Danışma, Halk ve Yaşlılar meclisleri, praetor’lar sınıfından seçkin Faustinus’un oğlu [- - -]inaios adıyla da bilinen Eragatianus Menodoros’un agonethetes’liği sırasında, vatanında düzenlenen enneaeterik Megale Themis Oyunlarını’nın galibi, ayrıca Labios onuruna dokuzuncu kez düzenlenen oyunlarda güreşip sırtı yere gelmeden ve beli hiç kavranmadan galip gelen, Tiberius Claudius Simoeisios Oikoumenios’u onurlandırdı*”.

Onurlandırılan şahsın taşıdığı cognomina oldukça ilginçtir. Bunlardan Σιμοείσιος Homeros’ta geçen Σιμόεις Irmağı’ndan türetilmiş şiirsel bir isimken, bütün Roma dünyasının katılabildiği üst düzey bir *agon*’a işaret eden Οἰκουμένιος ise şahsın sporcu olarak başarılı bir kariyere ulaşmasından sonra verilmiş olmalıdır. Burada anılan ennaeterik πάτριος μεγάλη ἐννεαετηρίς θέμις ile θέμις ἐννεαετηρίς Οὐάρειος (IPerge 128) kastedilemektedir. *Agonothetes* Eragatianus

Menodoros'un sofist Eragatianus Menodoros'un torunu ve Eragatiana Menodora'nın oğlu olduğu aşikardır (IPerge 316).

Per. 58 M. Aur. Silanus Stasias

Buluntu Yeri:
Tarihi: İ.S. 3. yy.
Edisyon: IPerge 317.

ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος καὶ
[ἡ γ]ερουσία ἐτείμησαν
Γάϊον Φίρμιον Πρόσδεκτον
Τ̣ρ̣[. . . .]Τ̣Α̣[ ]
νει̣[κήσαντα πα-]
λ[αί]σαν[τα τὴν πά-]
τριον με[γάλην ἐννεαετη-]
ρίδα θέμι[ν ἄ]π̣τ̣ω̣τ̣ο̣ν̣ [ἀχ]θε̣ῖ̣-
σαν τ̣[ὸ] η΄, ἀγωνοθετοῦν-
τος Μ̣. Αὐρ. Σειλανοῦ Στασία·
τ[ὸ]ν δὲ [ἀ]νδριάντα ἀνέστησεν
[ὁ ἀξι]ο̣λο(γώτατος) [Νε]ωνιανὸς Σωκράτης,
[ἔκγ]ονος καὶ ἀνεψιὸς δημι-
[ου]ργῶν, τοῦ συνγενοῦς.
κατὰ [κατὰ] κατὰ
σ[τάσιν?], [κρίσιν], λέκτιν.

" *Danışma, Halk ve Yaşlılar meclisleri, vatanında M. Aur. Silanus Stasias'ın agonothetes'liği altında sekizinci kez düzenlenen enneaterik Megale Themis oyunlarında sırtı yere gelmeden güreşerek zafer kazanan Gaius Firmius Prosdectus'u - - - -'u, onurlandırdı. Akrabasının heykelini ise demiourgos'ların yeğeni ve evladı olan övgüye değer Neonianus Sokrates dikti*".

Çelenk içinde üç hakem kararı: "*pozisyon gereği, hakem kararıyla, oy birliğiyle*".

Per. 59 M. Aurelius Epiktetos

Buluntu Yeri:
Tarihi: İ.S. 3. yy.
Edisyon: IPerge 318.

01 [βουλῆς καὶ]
[δή]μου δό[γματι]
2 Μ. Αὐρ. Ἐπικτή-
του υἱὸν Ἐπίκτη-
4 τον νικήσαντα
πάλην ἀγῶνος
6 Δημητρίου ἄπτω-
τον, ἀγωνοθετοῦν-
8 τος διὰ γένους τοῦ
[ἀ]ξιολογωτ[άτου]
- - - - - - -

“Danışma ve Halk Meclisinin kararıyla: yaşam boyu agonothetes olan övgüye değer [Filanca’nın - - - -] görevi esnasında Demetrios agon’ununda sırtı yere gelmeden galip gelen Epiktetos oğlu M. Aur. Epiktetos’u”.

Per. 60 *Mastigophoros*

Buluntu Yeri: Tiyatro.
Tarihi: Tacitus Dönemi.
Edisyon: IPerge 350.

Λουκίου μαστειγο–
φόρων.

“ Mastigophoros Lucius’un (koltuğu?)”.

Per. 61 N.N.

Buluntu Yeri: Tiyatro.

Tarihi: Tacitus Dönemi.

Yayım Yeri: IPerge 351.

Λο[υκίο]υ ἀ[πὸ] μα[στει]-
γοφόρων.

“ Mastigophoros’dan Lucius’un (koltuğu?)”.

Per. 62 N.N.

Buluntu Yeri:

Tarihi: İS. 3. yy.

Edisyon: IPerge 352.

[ ]α̣ δ̣η̣μίουργε
4 [φιλ]όδοξε
[ ]σι̣[

- - - - - -

“ Ey, talihli, [- - - -] asil, [- - - -] ünsever [- - - -] demiourgos Dio[dotos] [- - -]”.

Per. 63 N.N.

Buluntu Yeri:

Tarihi:

Edisyon: IPerge 502; EA 11, 1988, 122, no. 35; IGR III, 794.

] δημιου[ρ]γὸς καὶ γυμ[να]σίαρχος [

“ *- - - -] demiourgos ve gymnasiarkhos olan [Filanca - - - -”.*

Per. 64 N.N.

Buluntu Yeri: Antik yerleşimin batı ucundaki Hellenistik Kule.

Tarihi: Hadrianus Dönemi.

Edisyon: IPerge 77; EA 11.1988.159,152; SEG 6.673; Ormerod-Robinson,Annual Brit. School Athens 17(1910),228 n. 8; Keil, ÖJh. 23 (1926) Beibl. 93 n.2.

Αὐτοκράτορι Καίσαρι Τραιανῷ Ἁδριανῷ Σεβαστῷ καὶ Ἀπόλλωνι Λυρβωτῶν
2 Μούας Στασίου Τροκό[ν]δου ζῶν καὶ φρονῶν ἀπολ[είπ]ω [τῇ μ]ητρί μου [ἰ]ς τὸν τῆς ζωῆς χρόνον μο[νά]γ[ρ]ιον
τόπῳ βα<ρ>ῳι καὶ χ΄ ὡρασμ[έν]α[ι] ἔλεαι καὶ μοσχάδες ἐλεῶν τόπῳ Τρισὶν ἐλέαις· καὶ ἄλλῳ τό[π]ῳ λεγομένῳ
4 πρὸς Καλλικλῆδος Ἀρμακᾳ· μ[ε]τὰ δ[ὲ] τὴν τελευτὴν τῆς μητρό[ς μου ἀ]πολείπω θεῷ Ἀπόλλωνι Λ[υρ]βωτῶν, ἐφ' ᾧ οἱ κατὰ ἔτο[ς]
αἱρούμενοι κωμάρχαι προνοῶσι[ν], ὅπως μισθοῦνται τὰ προδ[η]λο[ύ]με[να], καὶ ἡ ἀπ' αὐτ[ῶν] τὸ κατ' ἐνιαυτὸν πρόσοδο<ς>
6 χωρῇ εἴς τε θυσίας τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἀγορασμὸν οἴνου καὶ ἄ[ρ]των ἰς τὸ ἄγεσθαί μοι ἡμέραι καὶ ἀγῶνες τὸ
κατ' ἐνιαυτὸν μηνὶ ἐνάτῳ τρίτῃ εὐωχουμένων πάντων τῶν κατοικούντων τὴν κώμην ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἀπομνημο-
8 νεύεσθ[α]ι ἐμέ τε καὶ Κότην Στασίου τὸν ἀδελφόν μου καὶ Κίλλην Μόου τὴν μητέ-
ρα μου, μηδενὸς ἔχοντος ἐξουσ[ί]αν τὰ προγεγραμ[μένα] ἢ καὶ μέρο[ς] τι αὐτῶν πωλῆσαι
10 ἢ ἐξαλλοτριῶσαι ἢ τὸν ἐξ αὐτῶν πόρον ἢ καὶ μέρος τι ἀ[ναλίσκειν] εἰς ἑτέρας χρείας κατὰ μηδένα τρό-
πον· εἰ δὲ μή, ὁ παρὰ τὰ ὑπ' ἐμοῦ διατεταγμένα [ποιήσας ἀπο]τεισάτω ἰς Ἄρτεμιν Περγαίαν
12 δηνάρια χείλια, καὶ τὰ ὑπ' ἐμοῦ διατεταγμέ[να μενεῖ] καθὼς διεταξάμεν ἰς τὸν
ἅπαντα χρόνον.

" *Imperator Caesar Traianus Hadrianus Augustus'a ve Lyrbos'luların (Lyrbota'lıların) Apollon'una (adadı). (Ben) Tokondas oğlu Stasias oğlu Mouas, henüz hayatta ve akıl sağlığım da yerindeyken Baris mevkiindeki monagrion'u, 600 adet aşılı zeytin ağacını, 'Üç Zeytin' mevkii ile 'Kallikleis'in taş yığını kenarı' olarak bilinen diğer mevkideki zeytin fidelerini anneme ömür boyunca kullanması için devrediyorum. Annemin ölümünün ardındansa (bunları), o yıl görevde bulunan komarkhos'un yukarıda beyan edilenlerin kiralanması ve bunlardan elde edilen yıllık gelirin Apollon adına yapılan kurbanlarla her yılın 9. ayının 3. gününde benim adıma düzenlenecek oyunların yürütülmesi için ekmek ve yiyecek alımında kullanılması; bu sayede tam tekmil ağırlanan bütün köy sakinlerinin beni, kardeşim Stasias oğlu Kotes'i ve de annem Mouas kızı Kille'yi söz konusu günde yâd etmeleri hususunda özen göstermeleri koşuluyla Lyrbos/ Lyrbota'luların Apollon'una (devrediyorum). Yukarıda sayılanları veya bunların bir kısmını satmaya ya da elden çıkarmaya; bunlardan elde edilen geliri veya bunun bir kısmını şu ya da bu şekilde başka bir amaçla kullanmaya hiç kimsenin izni yoktur. Aksi takdirde, benim tarafımdan saptanan hususlara aykırı davranan kişi Perge Artemis'ine 1000 denarii ceza ödeyecektir. Benim tarafımdan saptanan bu hususlar her daim saptamış bulunduğumuz şekilde kalsın*".

Str. 2'de adı vasiyeti yapan Muas Trokondas oğlu Stasias ile Mouas kızı Kille'nin ikinci evliliğinden olan oğludur. Yazıttan öğrendiğimize göre Kotes adında bir erkek kardeşi vardır .

Ayrıca annesi Mouas kızı Kille'nin Menneas ile evliliğinden olma Timotheos adında bir oğlu vardır. Timotheos'un babaannesi Arete Apollonios oğlu Demetrios'un kızıdır.

Per. 65 N.N.

Buluntu Yeri: Varsak'ın kuzeyinde traverten terası üzerindeki antik yerleşimin batı ucundaki kule.
Tarihi: Hadrianus Dönemi.
Edisyon: IPerge 78; EA 11.1988.160,153; SEG VI (1932) n. 674; Ormerod-Robinson, Annual Brit. Schoolat Athens 17 (1910),233 n.10; Keil, ÖJh. 23 (1926) Beibl. 95/6 n.3; EA 25 (1995) s. 14 dok.7.

[εἰς τὰ δην]άρια χείλια πεντακόσια τὰ ἀπολειφθέντα ὑπὸ Μεννέου· Τειμοθέου
Μεννέου εἰς τὸ ἀγορασθῆναι χωρίον θεῷ Ἀπόλλωνι τῷ ἐν τῇ κώμῃ πρὸς τὸ τὴν
πρόσοδον αὐτοῦ τὸ καθ' ἔτος ἀναλοῦσθαι ὑπὸ τῶν κωμαρχῶν εἵς τε θυσίας
τοῦ θεοῦ καὶ εἰς εὐωχίαν τῶν κατοικούντων τὴν κώμην ἐνηλίκων ἐν μηνὶ α΄
ἐν κ΄ ἡμέρᾳ καὶ ἀπομνημόνευσιν γείνεσθαι τοῦ Μεννέου ἐξεχώρησεν
[τῇ κώμῃ]. . . . . λ . . ε . . Λῆς Τειμοθέου, ἡ ἀδελφὴ καὶ κληρονόμος τοῦ Μεννέου,
[κλῆρον σὺν] τοῖς ἰδίοις δικαίοις τὸν ὄντα ἐν τῇ κώμῃ ἐπιλεγόμενον
. . . . . [ἐφ' ᾧ] ἀπὸ αὐτοῦ γείνεσθαι κατ' ἔτος τὰ ὑπὸ τοῦ Μεννέου διατετα-
[γμένα· τοῦτον τὸν κ]λῆρον δοκιμάσαντες καὶ κοινῇ γνώμῃ εὐδοκήσαντες
[οἱ κατοικ]οῦν̣τ̣[ες] τὴν κώμην εἰς τὰ χείλια πεν[τακ]όσια δηνάρια ἀ[
]λα . . . ἡ . ἑλησαν

"*Menneas oğlu Teimotheos oğlu Menneas tarafından devredilen 1500 denaria, buradan elde edilecek yıllık gelirin köy muhtarları tarafından her yılın ilk ayının 20. gününde tanrı (Apollon) adına yapılan kurbanlarla ergin yaştaki köy sakinlerine tam tekmil ikram için kullanılması; bu sayede Menneas'ın anısının yad edilmesi amacıyla Tanrı Apollon adına köyde bir arazi satın alınmasında (kullanılacaktır). Menneas'ın kız kardeşi ve mirasçısı, Teimotheos kızı Les köyde bulunan ve . . . . . olarak bilinen araziyi, Menneas tarafından saptanan hususların her yıl düzenli olarak gerçekleşebilmesi amacıyla . . . . köye devretmiştir. Köy sakinleri bu arazinin 1500 denaria değerinde olduğunu onamış ve ortak bir kararla hükme bağlamışlardır . . . . . .*" .

SILLYON

Sil. 1 Menodora

Buluntu Yeri: Stadionun yukarısındaki aşağı kent.

Tarihi: İ.S. 2. yy.

Edisyon: Lanckoronski, Stadte, no. 60; IGR III, 802.

[Ἡ β]ου[λὴ καὶ]
[ὁ δῆμος] ἐτείμησεν
ἀρχιέρειαν τῶν Σεβασ-
ῶν, ἱέρειαν Δήμητρος
καὶ θεῶν πάντων καὶ ἱερό -
φαντιν τῶν πατρίων θεῶ[ν]
καὶ κτίστριαν καὶ δημιουργ[ὸν]
καὶ γυμνασίαρχον ἐλαίου θέ[σει]
[Μ]ηνοδώραν Μεγακλέους τ[ε]-
λεσαμ]ένην δεκαπρωτίαν, θυγα[τέ]-
[ρα καὶ] ἐγγόνην καὶ ἀπόγονον
[ἀρχιερέ]ων καὶ δημιουργῶν [καὶ]
[γυμνασ]ιάρχων ἐλαίου θέσει καὶ
δεκαπρώτων, ἐπιδοῦσαν ἔν τε [τῇ]
δημιουργίδι καὶ τῇ γυνμασιαρχ[ίᾳ]
καὶ τῇ ἀρχιερωσύνῃ καὶ ταῖς ἱε –
ρωσύναις καὶ ἐν τῇ τοῦ υἱοῦ δ[ημι]-
υργίδι καὶ ἐν τῇ τῆς θυγατρὸς [γυ]-
μνασιαρχίᾳ ἑκάτῳ βουλευτ[ῇ]
ἀνὰ δηνάρια πη᾽ καὶ σείου μό(διον) α΄ ,
γεραιῷ δὲ ἑκάστῳ δηνάρια πα᾽ καὶ
[σ]είτου μό(διον) α΄, ἐκκλησιαστῇ δέ
[ἑ]κάστῳ δηνάρια οη΄, καὶ σείτου μό(διον) α΄,
γυναιξὶ δὲ τοῦ τῶν ἑκάστῃ δηνάρια γ΄,
[οὐι]νδικταρίοις δὲ καὶ ἀπελευθέροις
[ἑκ]άστῳ δηνάρια δ΄, ἔτι ἐπιδοῦσαν ὑπὲρ τοῦ
[υἱο]ῦ αὐτῆς Μεγακλέους τῇ πατρίδι [εἰς]
[παί]δων τροφὰς ἀργυρίου μυ(ριάδας) λ΄.

“ *Danışma ve Halk meclisleri, imparator kültünün yanı sıra Demeter ile bütün tanrıların rahibesi, geleneksel tanrıların hierophantis'i, kurucu, zeytinyağı yardımıyla gymnasiarkhos'luk yapan, dekaprotia görevini yerine getiren; başrahiplik, demiourgos'luk, zeytinyağı yardımıyla gymnasiarkhos'luk ve dekaprotos'luk yapmış kişilerin kızı, torunu ve torununun torunu; demiourgos'luğu, gymnasiarkhia'sı, baş rahibeliği ve rahibelikleri sırasında, ayrıca oğlunun demiourgos'luğu ile kızının gymasiarkhia'sı esnasında Danışma Meclisi üyesi başına 88 denarii ile 1 modius buğday, Yaşlılar Meclisi üyesi başına 81 denarii ve 1 modius buğday, Halk Meclisi üyesi başına ise 78 denarii ve 1 modius buğday, bunların eşlerinin her birine 3 denarii, vindictae ile apeleutheroi'un her birine 4 denarii bağışlamış olan, şimdi de oğlu Megakles adına çocukların beslenmesi (=alimenta) için vatanına 300.000 gümüş veren Megakles kızı Menodora'yı onurlandırdı*”.

Sil. 2 Menodora

Buluntu Yeri: Akropolün doğusu
Tarihi: İ.S. 2. yy.
Edisyon: Lanckoronski, Stadte no. 59, IGR III, 801.

[ʿΗ γ]ερυσία καὶ ὁ δῆμος ἐτ[είμη]-
σεν] ἱέρειαν θεῶν πάντων καὶ [ἱε-
ροφάντιν διὰ βίου καὶ δεκά[πρωτον]
Μηνοδώραν Μεγακλέους ,[δημι]-
ουργὸν καὶ γυμνασιάρχον [ἐλαι]-
ου θέσει, θυγτέρα δημιουρ[γοῦ καὶ]
δεκαπρώτου καὶ γυμνασιά[ρχου]
ἐλαίου θέσει, ἐπιδοῦσαν ὑ[πὲρ]
τοῦ υἱοῦ Μεγακλέους τῇ π[ατρί]-
δι εἰς παίδων τροφὰς ἀργυρ[ίου]
μυρίαδας τρίακοντα, ἔτι ἐ[πιδοῦ]-
σαν ἔν τε τῇ ἰδίᾳ γυμνασια[ρχίᾳ]
καὶ τῇ τοῦ υἱοῦ δημιουργί[δι καὶ]
τῇ ἰδίᾳ δημιουργίδι καὶ τῇ [τῆς]
θυγατρὸς γυμνασιαρχίᾳ [βου]-
[λ]ευτῇ μὲν ἑκάστῳ δηνάρια πε΄, γε[ραιῷ]
δὲ ἑκάστῳ δηνάρια π΄, ἐκκλεσιαστ[ῇ]
δὲ ἑκάστῳ δηνάρια οζ΄, γυναιξὶ δὲ το[ύ]-

των ἑκάστῃ δηνάρια γ΄, πολείτῃ δὲ ἑ[κά]-
18 [σ]τῳ δηνάρια θ΄, οὐινδικταρίοις δὲ κ[αὶ]
ἀπελευθέρις καὶ παροίκοις [ἀ]-
20 νὰ δηνάρια γ΄ · τὸνδε ἀνδριάντα ἀν[έ]-
[σ]τησεν φυλὴ ι΄ Μεαλειτιδῶν.

" *Yaşlılar ve Halk meclisleri, bütün tanrıların rahibesi, yaşam boyu hierophantis olan, ayrıca dekaprotos, demiourgos, zeytinyağı yardımıyla gymnasiarkhos'luk yapan, oğlu Megakles adına çocukların beslenmeleri için vatanına 30.000 gümüş vakfetmiş olan, şimdi de kendi gymnasiarkhia'sı, oğlunun ve kendisinin demiourgos'luğu ve kızının gymnasiarkhia'sı sırasında Danışma Meclisi üyesi başına 95, Yaşlılar Meclisi üyesi başına 90, Halk Meclisi üyesi başına 87, bunlardan her birinin eşi için 3, (sıradan) yurttaş başına 9, vindictae, apeleuteroi ve paroikoi için adam başına 3 denarii para bagışlayan Megakles kızı Menodora'yı onurlandırıyor. Heykelini ise 10. Mealeitis'liler phyle'si diktirdi*".

Megakles'in kızı olan Menodora'nın kocası Apollonios'tur. Ve Megakles adında bir oğulları ve adını bilmediğimiz bir kızları vardır.

Sil. 3 Megakles

Buluntu Yeri: Mauseleum
Tarihi: İ.S. 2. yy.
Edisyon: Bean, Insc. of Side, no. 191; L. Robert, BE 1967, no. 606.

[ὁ δῆμος ἐτείμησεν]
2 [. . . Μ]ε̣γ̣α̣κ̣λ̣ε̣α̣ [Μεγακλέ]-
[ους, φ]ύσει Ἀπολλωνίου [τρὶ]-
4 [ς Μ]εγακλέους, υἱὸν κ[αὶ ἔκ]-
[γον]ον δεκαπρώτων [τε καὶ]
6 [δη]μιουργῶν καὶ γυμ[νασι]-
[άρ]χων, ἐπιδόντα τῇ [πόλει δ]-
8 [ιὰ] τοῦ πατρὸς εἰς κα[τασ]-
[κευ]ὴν πλινθείων ἀργυ[ρίου]
10 [μυ]ριάδας δέκα, καὶ [διὰ]
[τῆς] μητρὸς ἀρχιερ[είας]

12 [καὶ] ἱερείας Δήμη[τρος]
[καὶ] θεῶν πάντων [καὶ]
14 [ἱερο]φάντιδος, Μη[νοδώρα]-
[ς Μ]εγακλέους, ε[ἰς τρο]-
16 [φὰς] παίδων ἀργυρί[ου μυ]-
[ρι]άδας τριάκοντα, [ὃς- -]
18 [_ _ _ _ _] τὴν πατρίδα Δ[_ _ _ _]
[_ _ _ _ _] καὶ ναϊκῷ [_ _ _ _ _ _]
20 [_ _ _ ἐκόσ]μησεν; τὸν δὲ [ἀν]-
[ριάντα] ἀνέστησε [ν ἀρχι]-
22 [έρεια τ]ῆς Σεβας[τῆς _ _ _]
[_ _ _ _ _]λα Θεοδώρ[α ἡ]
24 [ἀδελ]φή αὐτο[ῦ].

" *Halk Meclisi Megakles'in doğal, Megakles oğlu Apollonios oğlu Apollonios oğlu Apollonios'un ise evlatlığı olan, dekaprotos'lar, demiourgos'lar ve gymnasiarkhos'ların oğlu ve torunu, kente babası aracılığıyla kaideler (=plintheia) yapılması için 100.000 denarii bağışta bulunan; baş rahibe, Demeter ve bütün tanrıların rahibesi ve hierophantis'i olan annesi Megakles kızı Menodora aracılığıyla çocukların beslenmesi için 30.000 gümüş kendi vatanını [filanca yapı].ve bir tapınakla süsleyen Megakles'i onurlandırdı. Heykeli ise, İmparatoriçenin başrahibesi, kızkardeşi [- - - - -]le Theodora diktirdi*".

Megakles oğlu Apollonios 3'ten doğma, Megakles'in evlatlığı ve Megakles kızı Menodora'nın oğlu olan Megakles *demiourgos* ve *gymnasiarkhos* olarak hizmet etmiştir. Theodora ? adında bir kız kardeşi vardır. Bremen'in ailenin soyağacı ile ilgili ilginç bir çıkarımı bulunmaktadır: Menodora ailesinin tek çocuğu olarak amcası Apollonios ile evlenmiş ve Megakles ile Theodora adında iki çocukları olmuştur. Apollonios'un ölümü üzerine ise Genç Megakles'i Menodora'nın babası evlat edinmişti[613].

[613] Bremen, Sillyon 1994, s. 49-50.

Sil. 4 Megakles

Buluntu Yeri: Akropolün doğusunda aşağıda yer alan Türk mezarlığı.
Tarihi: İ.S. 2. yy.
Edisyon: Lanckoronski, Stadte, no. 58 ayrıca bkz., no. 61; IGR III, 800.

[Ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐ]τείμη[σεν]
Μεγακλέα Μεγακλέους
φύσει Ἀπλλωνίου τρὶς
Μεγακλέους, δημιουργὸν καὶ
γυμνασίαρχον, ἐπιδόντα δι –
ὰ τῆς μητρὸς Μηνοδώρας ἐν
τῷ ἔτει τῆς δημιουργίδος αὐ -
τοῦ διανομῆς ἑκάστῳ βου –
λευτῇ δηνάρια κ΄, γεραιῷ δὲ καὶ ἐ[κ]-
κλησιαστῇ ἀνὰ δηνάρια ιη΄, πολείτ[η]
δὲ ἀνὰ δηνάρια β΄, ἀ[πε]λευθεροις δὲ καὶ
παροίκοις ἀνὰ δηνάρια α΄ · ἔτι ἐπιδόντα δ[ι]-
ὰ τῆς μητρὸς καὶ εἰς τροφὰς παίδων
ἀργυρίου μυ(ριάδας) λ΄ · ἥτις κατεσκεύασε
τὸν τε ναὸν καὶ τὰ ἐν τῷ ναῷ ἱε[ρὰ],
τὰ τε ἀργύρεα τρία ἀπὸ μυ(ριάδων) α΄ καὶ δηναρία ιδ΄,
καὶ τὸ τῆς Τύχης ἱερὸν ἀκρελε–
φάτινον ἐπίχρυσον σὺν τοῖς
παρέργοις περὶ τὴν βάσιν κα[ὶ]
τὴν ἀργύρεον τράπεζαν καὶ τὰ
πλινθεῖα καὶ τὰς στοὰς καὶ τὸν
ἀνδριάντα,
πάντα εἰς μνήμην καὶ τειμὴν
τοῦ υἱοῦ αὐτῆς .

" *Danışma ve Halk meclisleri, Megakles'in doğal, Megakles oğlu Apollonios oğlu Apollonios oğlu Apollonios'un ise evlatlığı olan, demiourgia ve gymnasiarkhia makamlarında bulunan, annesi Menadora aracılığıyla demiourgos'luk yaptığı yılda Danışma Meclisi üyesi başına 20, Yaşlılar Meclisi'yle Halk Meclisi üyesi başına18, (sırdan) yurttaş başına 2, apeleuteroi ve paroikoi içinse adam başına 1 denarius para dağıtmış olan, şimdi de yine annesi aracılığıyla*

çocukların beslenmesi için 30.000 gümüş bağışlayan Megakles'i onurlandırdı. Annesi tapınakla birlikte tapınağın içindeki 300.000 gümüş ve 14 denarii değerinde üç gümüş nesne, ayrıca Tykhe'nin fildişinden ve uçları altın kaplama kült yontusu,oğlunun heykeli, heykelin kaidesi civarındaki ilave işler, gümüş masa, altlıklar ve stolardan oluşan bütün bu eserleri oğlunun anısı ve onuruna yaptırdı".

Sill. 5 Kleon

Buluntu Yeri:

Tarihi:

Edisyon: G. Radet – P. Paris, BCH 10, 1886, s. 500-501, no. 1; Strubbe 1987, s. 45-82 no. 65.

ὁ δῆμος ὁ Σιλλυέων ἐτείμησεν Κλέ-
ωνα δὶς, ἄνδρα ἀγαθὸν, ἐπαινεθέν-
τα ἀρχιτεκτοσύνης ἕνεκεν, ἐπιδε-
δωκότα τῷ δήμῳ (δην.) πεντακόσια εἰς
σειτωνείαν, τὸν δὲ ἀνδριάντα ἀνέστη-
σεν Μέμνων ὁ ἀδελφὸς κατὰ διαθήκην.

" *Sillyon'luların Halk Meclisi mimarlık görevinden ötürü övülen, sitoneia için demos'a 500 denarii bağışlayan, hesna ve müstesna zat, Kleon oğlu Kleon'u onurlandırdı. Heykelini de vasiyeti uyarınca erkek kardeşi Menon dikti*".

ASPENDOS

Asp. 1 Demokharis oğlu Apollonios

Buluntu yeri: İtalyan konsolosluğunda.

Tarih: İÖ 301-298.

Edisyon: Bean 1958, no. 63.

ἐπὶ δημιουργοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Δη-
μοχάριος, ἐκκλησίας κυρίας γεν-
ομένης, ἔδοξε τῶι δήμωι τῶι Ἀσ-
πενδίων· ὅσοι μετὰ [Φι]λοκλέους κ[αὶ]
Λεωνίδου παραγενόμενοι ἐβοή[θη]-
σαν τῆι πόλει τῆι Ἀσπενδίων [Πάμφ]-
υλοι, Λύκιοι, Κρῆτες, Ἕλληνες, Πισί-
δαι, ἐπειδὴ ἄνδρες ἀγαθοὶ γεγέ[νη]νται καὶ χρήσιμοι τῶι τε βασιλ-
[εῖ Π]τολεμαίωι καὶ τῆι πόλει, εἶναι
[αὐτο]ὺς πολίτας καὶ εὐεργέτας το[ῦ]
[πλήθ]ους καὶ ἐκγόνους· στήλην δὲ σ-
[τησ]άτωσαν ἐν τῶι [ἱερῶι τ]ῆς Ἀρτέ-
[μι]δος καὶ ἀναγραψά[τωσα]ν τὰ ὀνό-
ματα αὐτῶν καὶ π[ατέρω]ν· ἐὰν δέ
[τι]ς αὐτῶν βούληται [κατ]αχωρ[ισθῆ]-
[ν]αι εἰς φυλήν, [τελείτω ἀργ]ύριον [ὅσ]-
[ον] ἡ πόλις βου[λεύσηται].

I 19 [Μέ]νανδ[ρος]

I 20 - - - - - - - -

I 21 - - - - - - ιος.

II 19 - - - - - - - -

II 20 - - - - - άνους

II 21 [Μι]λήσιος.

“ *Demokharis oğlu Apollonios’un demiourgos’luğu sırasında, olağan ekklesia toplantısında Aspendos Halk Meclisi karar aldı: madem ki Demokles ve Leonidas ile birlikte hazır bulunup Aspendos’luların kentine yardıma gelen Pamphylia’lılar, Lykia’lılar, Giritliler, Hellenler ve*

Pisidia'lılar olarak kral Ptolemaios'a ve kentimize yararları dokunan ne kadar kişi varsa, bunların hem kendilerine hem oğullarına hem de torunlarına vatandaşlık hakkı ile birlikte halkın euergetes'i unvanının verilmesine, Artemis tapınağında bir stel dikilerek üzerine kendilerinin ve babalarının adlarının yazlmasına ve eğer onlardan bir phyle'ye kaydolmak isteyen olursa, bunun kentin istediği miktarda parayı ödemesine (karar verilmiştir) ".

İsim Listesi: " [Filanca oğlu Filanca'lı] Menandros, [- - - -]anes oğlu Miletos'lu Filanca.

Asp. 2 Névopolis

Buluntu yeri: Hirschfeld'e göre Kalenin kuzeyinde bulunmuş, Brixhe tarafından Belkıs Camiliköyde İbrahim Demir adlı şahsın evinin duvarında görülmüş; bu şahıs yazıtın *aquaductus* civarından getirildiğini söylemektedir.
Tarihi: İÖ 3. yy. 2. yarısı sonu.
Edisyon: Brixhe, Dialecte 17.

[**N**]ε*Ϝ*[ό]πολις ᾽Αφορδισίι[υ]
2 **N**ε*Ϝ*οπόλεις δαμιοργίσω̄–
σα περτέδω̄κε ἰς ερε-
4 μνι καὶ πυλῶνα ἀργύ-
ρυ μνᾶς φίκατι.

" *Névopolis oğlu Aphrodisios kızı, demiourgos Névopolis* eremni(?) *ve kapı için 20 gümüş mna (2000 drakhme) verdi*".

Str. 1: **N**ε*Ϝ*όπολις = **N**εόπολις; ᾽Αφορδισίιυ = ᾽Αφροδισίου

Str. 2-3: δαμιοργίσω̄σα = δαμιοργίσασα; περτέδω̄κε = προσέδωκε

Str. 4-5: ἀργύρυ = ἀργύρου; φίκατι = *Ϝ*ίκατι = Att. εἴκοσι.

Asp. 3 Kourasio

Buluntu yeri: İtalyan konsolosluğu.
Tarih: İÖ 2. yy.
Edisyon: Brixhe, Dialecte 18.

Κουρασιὼ Λιμνάου

2 Κουρασίωνυς
δαμιοργίσωσα
4 περτέδωκε ἰς πύργο
ἀργύρυ μνᾶς φίκατι.

“ *Kourasion oğlu Limnaos kızı demiourgos Kourasio kule için 20 gümüş mna (2000 drakhme) verdi*”.

Asp. 4 Rahip Epigeneis.

Buluntu Yeri: Camiliköy.
Tarihi: İ.Ö. 2. yy.
Edisyon: Brixhe, Dialecte 123.

Ορυμνεύς
2 Φορδισίιυ.
᾽Αρτιμιδόρα
4 ᾽Επιγένεις
ἰαρῖϝυς
6 ᾽Επειγένεις
Ορυμνεῖϝους.

“ *Aphrodisios oğlu Orymneus, rahip Epigeneis’in kızı Artemidora ve Orymneus oğlu Epigneneis’in (mezarı)*”.

Str. 2: Φορδισίιυ = ᾽Αφροδισίου
Str. 3: ᾽Αρτιμιδόρα = ᾽Αρτεμιδώρα
Str. 5: ἰαρῆϝος = ἱερέως.

Asp. 5 Dio[. . .]’un oğlu Ksenokles

Buluntu yeri: Aspendos.
Tarihi: İ.S. 19.
Edisyon: C Brixhe – R. Hodot, L’Asie Mineure du Nord Sud: Inscriptions inédites, Nancy 1988, no. 40; EA 17, 1991, s. 133/4 no. 6.

01 [Γερμανικῷ Καίσαρὶ

[τ]ῷ, υἱῷ Αὐτοκράτορ[ος Τι]-
2 [βερί]ου Καίσαρος Σεβαστ[οῦ
ὁ δῆμος.
4 [ἐπὶ ἀρ]χιερέως Καίσαρος Σ[εβ]-
[αστο]ῦ Ξενοκλέους Δι[ο-]

"*Dio[. . .] oğlu Ksenokles'in Caesar Augustus'un baş rahipliğini yaptığı sırada Halk Meclisi Imperator [Tiberi]us Caesar Augustus'un oğlu [Germanicus Caesar'a] (ithaf etti)*".

Satır 01: Yazıt büyük olasılıkla İmparator Tiberius'un iki oğlundan birine, yani Drusus'a ya da Germanicus'a ithaf edilmiştir. Brixhe ve Hodot, yazıtın kırık olan kısmını Drusus'un ismiyle tamamlamaktadırlar. Şahin'in yorumuna göre: Drusus hayatında hiçbir zaman Küçük Asya'ya gelmediği için ismine yazılmış onur ya da ithaf yazıtları Anadolu'da çok fazla değildir. Ancak Germanicus İ.S. 19 yılında çıktığı Doğu seyahati sırasında Aspendos'un komşusu Perge'yi ziyaret ettiğini bir yazıt sayesinde bilinmektedir. Bunun yanısıra Küçük Asya'da Germanicus'u onurlandıran birçok yazıt bilinmektedir. Bu nedenle Perge'nin komşusu Aspendos'un da Germanicus adına bir ithaf yapmış olması beklenmelidir.[614]

Asp. 6 Demiourgos Episphragistes Grammateus Eisagog

Buluntu Yeri:
Tarihi: Flaviuslar Dönemi.
Edisyon: EA 31, s. 43-4; SEG 49, 1874.

ἐπὶ δημιουργοῦ Τ. Φλαουίου Πολείτωνος
2 ἐπισφραγισταί.
Φηρέας Ἀπολλοδ̣ό̣ρ̣ου, Μ̂ᾶρκος Νεικ̣[ε]ίου,
4 Γ. Ἰγνάτιος Κέλερ. ὕ̣π̣α̣ρ̣[χος] ἐπισφραγιστῶν·
Κενδᾶς Ἀπολλωνίου. vac. γραμματεύς·
6 Γ. Μούλβιος Ἰοῦ̣τ̣ος. ε̣ἰ̣σ̣α̣γ̣ω̣γ̣οί· ΑΠΟΠΛΙΝΟ vac. ?
vac. Χαρίξενος vac. Εὔτυχος vac.

" *T. Flavius Politon'un demiourgos'luğu sırasında mühür memurları Apollodoros oğlu Phereas, Nikias oğlu Marcus ve C. Ignatius Celer; mühür memurlarının başı Apollonios oğlu*

[614] EA 17, 1991, 133/4, no.6.

Kendas; grammateus C. Mulvius Iu(s)tus ve eisagogoi Apoplin[-?], Khariksenos ve Eutykhos (idi)".

Str. 4: ΙΙ[.]ΑΡ[.] ἐπισφραγιστῶν = ὑ̣π̣α̣ρ̣[χ](ος) ἐπισφραγιστῶν ·

Str. 6: ε̣ἰ̣σ̣α̣γ̣ω̣γ̣ο̣ί̣ = εἰσαγωγες. Bu şahısların baba isimleri verilmediği için buların, arşivde görevli olup kent mahkemelerinin kayıtlarını tutan δημόσιοι δοῦλοι oldukları kabul edilebilir.

Şahin:Bu memuriyet (*eisphragistai*) yanında yazıcı ve 3 *eisagagoi* olmalıdır. *Eisagogoi*'lar zabıta hizmetlileridirler.

Asp. 7 Tib. Cl. Italicus

Buluntu Yeri:

Tarihi: İ.S. 2. yy.

Edisyon: Radet – Paris, 1886, no. 8; IGR III, 804: Brandt, Gesellschaft, s. 101.

Τιβ. Κλ. Κυρείνᾳ Ἐρυμν[έ]-
α, δεκάπρωτον, γυμνασ[ι]-
αρχήσαντα ἀλείμμασι[ν]
ἑλκυστοῖς, υἱὸν Τιβ. Κλ.
Ἰταλικοῦ, δεκαπρώτου,
ἀρχιερέως, δημιουργοῦ,
γυμνασιάρχου καὶ ἀ-
γωνοθέτου τῶν μεγά-
[λ]ων πενταετηρικῶν
Καισαρήων ἀγώνων,
[ἐ]πιδόντος εἰς τ[ὴν-
τ]οῦ ὕδατος εἰαγ[ω]γ[ὴν]
ἀργυρίου δηνάρια μυριάδας ς΄
καὶ πρεσβεύσαντο[ς]
πρεσβείας τρεῖς π[ρὸς] τοὺς αὐτοκράτ[ορας]
προῖκα.

" *Dekaprotos, başrahip, demiourgos, gymnasiarkhos, pentaeterik Megala Kaisareia oyunlarının agonothetes'liğini yapmış, (kente) su getirmek için 2.000.000 gümüş denarii bağışlamış ve imparatorlara elçilik için üç kez kendi cebinden harcayarak gitmiş olan Tib(erius) Cl(audius) Italicus'un oğlu, dekaprotos, iyi rafine zeytinyağı (vererek)*

gymnasiarkhos'luk yapan, Quirina tribus'undan Tib(erius) Cl(audius) Erymneus (onurlandırıldı)".

Lykia'nın Claudius devrinde Roma eyaletine dönüştürülmesiyle birlikte bu aileye olasılıkla Claudius tarafından Roma vatandaşlık hakkı verilmiştir. Kenti ilk on kişisinden biri olan Italicus, *arkhiereus, demiourgos, gymnasiarkhos, pentaeterik Megala Kaisareia* oyunlarının *agonothetes*'i olarak hizmetlerde bulunmuştur. Aspendos kentine su getirmek amacıyla yapılacak *aquaductus* için 2.000.000 gümüş *denarii* bağışlamış (bu meblağ Lykia'lı ünlü milyarder Opramoas'ın bağışlarına yaklaşmaktadır) ve 3 kez Roma'ya elçilik için giderek bu işin tüm masraflarını kendisi karşılamıştır. Ti. Cl. Italicus'un oğlu olan Ti. Cl. Erymneus Quirina tribus'una kayıtlı olup babası gibi kentin en zengin ilk 10 kişisinden (δεκάπρωτος) biridir ve *gymnasiarkhos*'luk yaparken zeytinyağı yardımında bulunmuştur.

Asp. 8 Paulina

Buluntu Yeri:

Tarihi:

Edisyon: Hereward 1958, s. 59/61 n. 3; J.-L. Robert, REG 72, 1959, 258 n. 452; SEG 17 (1960) 840.

[γυμνα]σι[αρχοῦντος]
. . είου Φλαυ[ίου. . . .]
. . ν Παυλῖναν ἐ[. . .]
[. .]αν ἀνδριάντι ἐ[κ τῶν ἰ]-
δίων · οἱ ἀπο γυμνα[σίων]
οἱ περὶ Φλάουιον Σωσίπα[τρον]
καὶ περὶ Κλαύδιον [Π]ύρρον [καὶ οἱ]
περὶ Ξενοκλέα Δημάρ[χου]
καὶ οἱ περὶ Φηρέαν Ἀφρο[ᾶ(?)]
καὶ οἱ περὶ Δημήτριον Ἀρετ[ᾶ(?)]
ἀρετῆς ἕνεκεν.

" *Gymnasion üyesi olup Sosipatros oğlu Flavius'un, Claudius Pyrrhos'un, Demarkhos oğlu Ksenokles'in Aphroas oğlu Phereas'ın ve Aretas oğlu Demetrios'un takipçileri gymnasiarkhos'luk yapmış olan [. .]eius Flavius kızı [. . . .]a Paulina'yı kendi keselerinden onurlandırdılar*".

Str. 3-4: ἐ[τεί/μησ]αν

Paulina sık karşılaşılan bir isimdir. Burada onurlandırılan Paulina İ.S. 81-83'te Pamphylia valisi olan Caristanius Fronto'nun karısı Sergius Paullus'un kızı olan Paulla ile ilişkili olabilir. Daha geç bir tarihte bir Sergia Paulina bilinmektedir.[615]

[615] Hereward 1958, s. 59/61 n. 3.

SİDE

Sid. 1 Derkylos oğlu Kidramyas

Buluntu Yeri: Kentin girişinde, *aquaductus*'un ayaklarından biri üzerinde.

Tarihi: İ.Ö. 3.-2. yüzyıl.

Edisyon: ISide 90; Bean**,** Insc**.** of Side, no. 100; Robert, Deux poètes, 13 dn. 36 (= OMS 7, 581 dn. 36); İnan, Sculpture, 8 (zum Künstler); H. Schwabl, RE Suppl. 15, 1978, s.v. Zeus II, 1166.

Y: 0.76 m. G: 0.66-64 m. D: 0.54 m H.Y: 0.02-0.025 m.

Κιδραμυαν Δερκύλου [τοῦ
ἱερέα Διὸς Νικάτο[ρος
Στησίων Παίονος το[ῦ
ἱερεὺς Θεῶν Μεγάλ[ων
καὶ Δερκύλος Λάγου [τοῦ
καὶ Παίων Ἀρτέμωνο[ς τοῦ
οἱ ἐπίτροποι κατὰ τὴν κ[έλευσιν
Διοσκουρίδης Παγκράτ[ους ἐποίησεν].

" *Ulu tanrıların rahibi Falanca oğlu Paion oğlu Stesion, [Falanca görevde olan?], Lagos oğlu Derkylos ile [Falanca görevde olan?] Artemon oğlu Paion vekilleri olarak Filanca'nın isteği gereğince, Zeus Nikator'un rahibi Falanca oğlu Derkylos oğlu Kidramyas'ı (onurlandırdılar). Heykeli Pankrates oğlu Dioskurides yaptı*".

Π harfinin sağ bacağının kısa ve kıvrık olması yazıtın Hellenistik Dönem'e ait olduğunu göstermektedir. Bu durum özellikle İ.Ö. 2. yy.'da Güney Anadolu'da sıkça görülmektedir.[616]
Str.1: Anadolu kökenli bir isim olan Kydramyas[617] Pamphylia'da da kullanılmaktadır.[618] İsmin ilk kısmı Anadolu'nun güney kısımlarında yaygın olarak kullanılır. -μυας, μουας ya da –μουης olarak görülen ikinci kısım bir Hitit-Luwi kökü olan "yaşam gücü, canlılık, dayanıklılık" gibi anlamlara sahip "muwa"dan gelir ve "filiz (Sproß)" anlamında insan ismi oluşturur.

---

[616] Krş. ISide II, s. 380 dn. 2.

[617] Zgusta, Personennamen 350 § 603-4.

[618] Bak. Lanckoronski I, no. 98 (Aspendos).

Str. 2: Zeus Nikator kültü Gölcük'te (muhtemelen Side'nin kuzey komşusu Lyrbe'nin kırsal bir yerleşimi ile özdeş) ve Pisidia Tymandos'ta (muhtemelen Apollonia'nın territoryumundadır ve Seleukos Kralları tarafından kurulmuştur) ispatlanır. Asia Minor'dan diğer kanıt Arykanda'nın teritoryumundan gelmektedir. Augustus Dönemi olabilir. Burada Zeus Nikator'un bir kent rahibi gösterilmektedir. Bu üç kentte de Zeus Nikator kültü Seleukos onuruna kurulan Seleukos kral kültünün kuruluşuna hatta daha erkene Antiokhos III'e kadar geri gidebilir. İ.Ö. 3. ve 2. yüzyıllarda Side'nin Seleukos'larla yakın ilişki içinde olduğu hesaba katılırsa Seleukos yönetici kültünün kurulmasına şaşırmamak gerekir. Seleukos yönetiminin çöküşüyle yönetici kültü geç imparatorlukta yaşamaya devam ederek Zeus Nikator'a dönüşür. Seleukos yönetici kültü ile Zeus Nikator kültünün ilişkili olup olmadığı tartışılır ancak henüz daha kesinlik kazanmamıştır.[619]

Str. 5 ve 6: Burada dede adlarından ziyade adı geçen kişilerin görevlerinin kaydedilmiş olması olasıdır.

Str. 7: οἱ ἐπίτροποι vasi ya da mütevelli olabilirler.[620]

Sid. 2 Tiberius Iulius Magnus

Buluntu Yeri: Museion Hamamı.

Tarihi: İ.S. 1. yüzyıl.

Edisyon: ISide 75; Bean, Inscr. of Side, no. 112; (AE 1966, no. 479); Mellor 226 no. 215.

Y: 0.38 m. G: 0.80 m. D:? H.Y: 1.str.'da 0.04 2. Str.'da 0.032 m.

Τιβέρι[ος Ἰούλι]ος Μάγ[νος, ἱερεὺς]
Θεᾶς [Ῥώμης] καὶ δημιουρ[γος, ἀρχιερεὺς]
Καίσαρο[ς Σε]βαστοῦ, ἀγωνοθ[έτης τῶν]
Πενταετηρικῶν ἀγώνων, ἱε[ρεὺς
καὶ γυμνασίαρχος, ἱερεὺς θεοῦ]
Ἀ[πόλλων]ος, πρόβουλος [

"*Dea Roma rahibi, demiourgos, Caesar Augustus'un başrahibi, pentaeterik oyunların agonothetes'i, rahibi ve gymnaiarkhos'u, Tanrı (Apollon'un) rahibi, proboulos,[- - -] Tiberius Iulius Magnus [- - -]".*

[619] ISide, s. 380.

[620] Bean, Inscr. of Side, s. 14.

Harf karakteri en erken İ.S. 1. yy'a tarihlemeyi mümkün kılmaktadır. Side tiyatrosunda Iulius Magnus adına bir oturma yeri yazıtı bulunmaktadır.[621] Burada belirtilen kişi aynı zamanda *agonothetes* olduğu için büyük olasılıkla bu iki yazıtta aynı kişiye aittir.

Str. 2: Πενταετηρικοὶ ἀγῶνες büyük olasılıkla imparator kültü ile bağlantılı olan ve imparator rahipleri tarafından düzenlenen oyunlardır. Bu tarz oyunların Hierapolis, Perge, Aspendos ve Attaleia'da, Selge ve Lykia'da da düzenlendiği bilinmektedir.

Str. 4: ἱε[ρεὺς - - -]καὶ γυμνασίαρχος : καὶ dan sonra *hiereus* ve *gymnasiarkhos* arasında *gymnasion* tanrılarından Hermes ya da Herakles olmalıdır.[622]

Sid. 3 Toues oğlu […]asetas

Buluntu Yeri: Bir köy evinin bahçesinde bulunmuş olup şimdi Müze bahçesinde sergilenmektedir (Env. No. 416).

Tarihi: Erken İmparatorluk Dönemi.

Edisyon: ISide 78; Bean, Inscr. of Side, no. 122; Veligianni - Terzi, Damiurgen, 144 dn. 85.

Y: 0.525 m. G: 0.325 m. D: ? H.Y: 0.026-0.030 m.

[ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐτείμησαν]
[. . .]ασηταν Τουε̣ο̣[υς τοῦ εἰ]-
[κό]νι γραπτῇ ἐνόπ̣[λω, γραμματεύοντα τῇ ἱερᾷ̣]
[βου]λῇ̣ δωρεάν, δημ[ιουργήσαντα , ἀρχ]-
[ιε]ρασάμενον φι[λοτείμως καὶ]
[. .]ύ̣σαντα ἁγνῶς [καὶ δικαίως, διανομὰς (ἐπι)]-
[δόν]τα δαψιλῶς [πολείταις καὶ τέκνοις καὶ πο]-
[λίτ]ισι καὶ ξένοι[ς , ἄνδρα]
[ἐκ γ]ένους πρώτο[υ καὶ]
[. .]ν̣ καὶ ἤθους ἀγαθ[καὶ περὶ]
[τὴ]ν̣ πατρίδα σπου[δ]
[τ]ετειμημέ[νον ταῖς αὐταῖς τειμαῖς]
[ὅσαι καὶ] τοῖς ἄλλ[οις εὐεργέταις δέδονται]
[ ] καὶ εὐν[οίας]

[621] Krş. ISide, nr. 143.3.

[622] ISide, s. 367.

“ *[Danışma ve Halk meclisleri], kutsal [Danışma mecli]si’nin [grammateus’liğini] kendi kesesinden yerine getiren, dem[iourgos’luk yapan, cö[mert bir şekilde baş]rahiplik yapan, yolsuzluk ve haksızlık yapmadan [filanca görevi yerine ge]tiren, [erkek ve ka]ın vatandaşlara, [çoculara] ve yabancılar[a] cömertçe [para dağıtımında bulu]nan, önde gelen ve [. . .] bir soya mensup olan, [. . .] ve vatanı için zahmetli [işler ortaya koyarak] diğer euergetes’lere verilen benzer onurlarla onurlandırılan Toues oğlu .....asetas’ı [. . .] ve iyi niyetinden [dolayı] Tondo içine çizilen bir bir resimle onurlandırdı*”.

Str. 1: Bean’e göre[623] -ασηταν ile biten hiçbir sözcük bilinmemekte, bunun Dorca olduğu düşünülse bile durum değişmemektedir. Eğer bu satırın sonu τοῦ ἔθ[νους] ile tamamlanırsa ασηταν harfleri herhengi bir eyalet memuriyetini gösteren bir sözcüğün sonu olmalıdır.
Str. 5-7: ἁγνῶς ile kent memurlarının dürüstlüğü ve rüşvet yemeden görev yaptığı belirtilir. Ancak belli bir memuriyet için özel olarak kullanılmaz. Bundan sonra genellikle δικαίως zarfı kullanılmaktadır.[624]διανομὰς (ἐπι-)|δόν]τα: Bu gibi dağıtımlarda kullanılan terminoloji için bak. Robert, Hellenica 11-12, 470-474: διανομὰς yerine διαδόματα ya da διαδόσεις olabilir. Dağıtım yapılması (paradan ya da mülkten) İmparatorluk Dönemi’nde politik açıdan etkin gruplara (*bouleutes* ya da *geraioi*) seçilmeyi garantilemek için başvurulan bir yöntemdi. Para dağıtımınlarının politik açıdan önemli figürlerle sınırlı kalmaması, kadınların, çocukların, hatta kölelerin de bunlardan pay almaları, bu dağıtımlarda öncelikle *euergesia* olgusunun ağır bastığını göstermektedir. δαψιλῶς ya birşeye (cömert biçimde sunulan) ya da bir kişiye (cömert davranan) bağlıdır.
Str. 8-11: Olasılıkla burada, daha sonra gelen ᾐθους’un bağlı olduğu bir δια + Akk formülasyonu söz konusudur. Vatan için şevkle çalışmak Hellenistik Dönem’de olduğu Roma Dönemi’nde de övgüyle söz edilen bir durumdur.

Sid. 4 Nineis oğlu Toues

Buluntu Yeri: Kilikia’daki Laertes’te (Cebelires) bulunmuş ve buradaki belediye binasının basamağında tekrar kullanılmış.
Tarihi: İS 2. yüzyılın sonundan önce.
Edisyon: ISide Tep 5.

---

[623] Bean, Inscr. of Side, s. 31, no. 122.

[624] Bununla ilgili yazıtların derlendiği bir çalışma için bak. Robert, Hellenica 13, 215.

ἡ βουλὴ καὶ
ὁ δῆμος ἐτείμησε
Τουην Νινειτος, ἄν-
δρα ἐκ πατέρων προ-
βουλικὸν καὶ φιλότει-
μον ἐν ταῖς ἐνχειρισ-
θείσαις αὐτῷ ἀρχαῖς,
ἀρχιερέα γενόμενον,
βουλευταῖς καὶ πο-
λείταις διαδόματα
δόντα καὶ ἑστιάσαν-
τα δὶς, ἄρχοντα γενό-
μενον καὶ γυμνασί-
αρχον καὶ τὴν Μέλα-
νος ποταμοῦ διάβα-
σιν ἀπολύσαντα, τει-
μηθέντα δὲ καὶ ὑπὸ
τῆς Σιδητῶν πόλε-
ως εἰκόνι.

" *Danışma ve Halk meclisleri babalarından beri proboulos olan, kendisine emanet edilen görevlerde cömertlik gösteren, imparator kültü başrahipliği yapmş olan, Danıışma Meclisi üyleriyle vatandaşlara para dağıtımında bulunan ve onlara iki kez ziyafet veren, arkhon'luk ve gymnasiarkhos'luk makamlarında bulunmuş olan, Melas Irmağı'ndan karşıya bedava geçiş imkanı sağladığı için Side'lilerin kenti tarafından da bir heykelle onurlandırılan Nineis oğlu Toues'i onurlandırdı*".

L. Robert'e göre Toues daha önce köprü olmayan Melas nehri üzerinden geçiş ücretini hem Leartes hem de Side kenti için sonsuza kadar kaldırmıştır.[625] Nollé ise Toues'in geçiş ücretini sadece Laertes için kaldırmak amacıyla Side'lilerin kent kasasına yüklüce bir meblağ ödemiş olup olamayacağı hususunun açık bırakılması gerektiğini belirtmektedir.[626]

[625] Robert, 1958, 128.

[626] Nollé, ISide, s. 208.

Sid. 5 N.N.

Buluntu Yeri: Kentin doğusundaki basilika yakınındaki *episkopos*'luk merkezi.
Tarihi: İS 2. yy. ?
Edisyon: ISide n. 103; Bean, Inscr. of Side, n. 194; Bremen, Limits, 344 vd.
Y: 0.49 m. G: 0.91 m. D: 0.54 m. H.Y: 0.025 m

A

[ὁ δῆμος ἐτείμησεν]
[ ]
[ ]
[ἀρχιερα]-
[σαμένην κατ]ὰ τετραε-
[τίαν, ζήσασα]ν κοσμίως
[καὶ σωφρόνως], θυγατέρα
[ ]εους Ιαν-
[βει, ἀδελφὴν δ]εκαπρώτου
[καὶ εἰς τὸν αἰ]ῶνα γυμνα-
[σιάρχου].
[τὸν δὲ ἀνδριά]ντα ἀνέ-
[στησεν Κνεις] Τουεους
[Νέωνος ἡ μήτ]ηρ αὐτῆς
[φιλοτεκνίας ἕνεκεν].

B

[ὁ δῆμος ἐτείμησεν]
[ ]
[δε]-
[κάπρ]ωτον, φιλ̣ό̣πατριν, π̣[ανά]-
ρετον, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα [γυ]-
μνασίαρχον, κατὰ τετρα[ετί]-
αν ἀρχιερασάμενον τοῖ[ς Σε]-
βαστοῖς εὐσεβῶς καὶ φιλ̣[ο]-
τείμως, καὶ ἐπιδόντα τῇ [βου]-
λῇ ἀργυρίου δηνάρια πε[ντα]-
κισχείλια.
τὸν δὲ ἀνδριάντα ἀνέστ[η]-
σεν Κνεις Τουεους Νέ[ω]-
νος ἡ μήτηρ φιλ̣οτεκνί[ας]
[ἕνεκεν].

A Yazıtı:" *Halk Meclisi, dört yıl süreyle imparator kültü başrahibeliğini yapmış, düzgün ve namuslu bir hayat sürmüş olan, Ianbeis oğlu [. . .]es'in kızı, dekaprotos ve ebedi gymnasiarkhos'un kız kardeşi olan [Filanca]'yı onurlandırdı. Heykelini ise annesi Neon oğlu Toues kızı Kneis kızına duyduğu sevgi nedeniyle diktirdi*".

B Yazıtı:" *Halk Meclisi, dekaprotos, vatansever, erdemle dolu, ebedi gymnasiarkhos, dört yıl süreyle imparator kültü başrahipliğini dindar ve cömert bir şekilde yapmış olan, Danışma Meclisi'ne 5.000 gümüş denarii bağışlayan Filanca'yı onurlandırdı. Heykelini ise annesi Neon oğlu Toues kızı Kneis oğluna duyduğu sevgi nedeniyle diktirdi*".

Her iki yazıtın ilk üç satırı noksan olduğu için onurlandırılan kız ve erkek kardeşlerin adlarını öğrenemiyoruz. Ancak satır 10-12'den annelerinin Neon oğlu Toues'in kızı Kneis olduğu

anlaşılıyor. İkinci yazıtta onurlandırılan erkek kardeş kentin ilk on kişisinden biri (*dekaprotos*) olmanın yanı sıra ebedi *gymnasiarkhos*'tur ve dört yıl süreyle imparator kültü başrahibidir. Ayrıca Danışma Meclisi'ne 5.000 denarii para dağıtımında bulunmuştur. Kız kardeşi de benzer biçimde 4 yıl süreyle imparator kültü başrahibeliği yaptığına göre iki kardeşin bu görevi aynı anda üstlendikleri anlaşılmaktadır.

Sid. 6 L. Claudius Auspicatus

Buluntu Yeri: Açık arttırmayla satın alınmış bir papirüs.
Tarihi: İ.S. 142.
Edisyon: ISide, s. 613-617 P1, PKöln 6211.

13 [Λουκίω Κουσπίω Ῥουφίνω κ]αὶ Λουκίῳ Στατίῳ Κοδράτῳ ὑπατοις, ἐν Σίδῃ ἐπὶ δημ̣[ι-]
[ουργοῦ ἱερέως· Θεᾶς Ῥώμ]ης Λουκίου Κλαυδίου Αὐσπικάτου, μηνὸς Λῴου, ϛκ΄.

" *Lucius Cuspius Rufinus ile Lucius Statius Quadratus'un consul'lukları; Side'de ise Lucius Claudius Auspicatus'un demiourgos'luk ve Dea Roma rahipliği sırasında, Loos ayının 26'sında*".

Side. 7]ius Demonikos Myros

Buluntu Yeri: Faium (Mısır). Şimdi Berlin Müzesi'nde (Env. No. 7403).
Tarihi:, İ.S. 151.
Edisyon: ISide, s. 617-622 P2.

1 [Σέξστω Κουιντιλίῳ Μαξ]ίμῳ καὶ Σέξστῳ [Κ]ο̣υ̣ι̣ντιλίῳ Κονδ[ι]ανῷ ὑπάτο[ις, π]ρὸ η΄
εἰδῶν Ἰουλίων, ἐν Σίδῃ ἐπὶ δημιουργοῦ ἱερέως
2 [Θεᾶς Ῥώμης Δημονεί]κ̣ου Δημονείκου Μ̣ύ̣ρου, μηνὸς Πανήμου ϛι΄·

" *Sextus Quintilius Maximus ile Sextus Quintilius Condianus'un consul'lukları sırasında Iulius ayının 7'sinde; Side'de ise Myros oğlu Demonikos oğlu Demonikos'un demiourgos'luk ve Dea Roma rahipliği enasında Panemos ayının 16'sında*".

Sid. 8 Marcus Annius Afer

Buluntu Yeri: Hamamın (Müze) döşemesinde.
Tarihi: Neredeyse kareye yakın harf karakteri ile erken İmparatorluk Dönemi[627].
Edisyon: ISide 71; Bean, Inscr. of Side, no. 111.
Y: 0.41 m. G: 0.90 m. D: ? H.Y: 0.025 m.

Μᾶρκος Ἄννιος Μάρκου υἱὸς
Ἀφερ, ἱερεὺς Θεᾶς Ῥώμης καὶ.
δημιουργός, ἀρχιερεὺς τῶν Σε –
βστῶν, ἱερεὺ[ς Ἀπόλλω]νος πεν-
[ταετ]ηρικὸς, ἱε[ρεὺς Ποσ]ειδῶνος
[Ἀσφαλείου,] . ς, συν-
[ ] τῆς ἱερᾶς
[ ]ικοῦ.

" *Dea Roma rahibi ve demiourgos, imparator kültü başrahibi, dört yıllığına Apollon rahibi, ayrıca Poseidon [Asphaleios ?....,] rahibi olan Marcus oğlu Marcus Annius Afer [. . .]*".

Bean, Inscr. of Side, s. 139: Ἀσφάλειος yani "denizde güvenlik sağlayan" sıfatı Poseidon'a sıklıkla verilmektedir (ISide 15). Bu tanrıya ithafen bir sunağın liman civarında bulunması şaşırtıcı değildir.

Sid. 9 P. Aelius Paeonianus (Cognomen?)

Buluntu Yeri: Şu anda müze deposunda bulunuyor.
Tarihi: İ.S. 2. yy. ortaları.
Edisyon: ISide 70; Bean, Inscr. of Side, no. 107.
Fragmanlar halinde bulunmuş, H.Y: 0.035 m.

[ἱερεὺς Θεᾶς Ῥώμης καὶ δημιουργὸς Π. Αἴλιος]
[Παιωνιανὸς (Cognomen), ἐφ' οὗ]
πολε[τῇ]
πόλει χα[ρι -]
ὑπόθεσις .[ἀ]-

[627] ISide, s. 361.

πηρτίσθη καὶ [ἐπανορ]-
θώθησαν, ὃς καὶ [ ]
σατο καὶ πάσας τὰ̣[ς ὑποσχέσεις ἀπέδωκεν ἀνελλείπτως]
καὶ ἐμπροθέσμως ἔτισ[εν καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ὑπαρ-]
χόντων πολλὰ ἐπέδωκε κα[ὶ ἐφιλοτειμ]ήσατο τοῖς πο-
λείταις, καθὼς τὰ ψηφίματα π[εριέχει, ἐφ' ο]ὗ ἐγένετο
εὐκαρπία τῇ πόλει καὶ πάντα τ[ὰ ἀγαθά, υ]ἱὸς Αἰλίου
Παίονος φιλοκαίσαρος, νέου Ὁμήρο[υ, τοῦ τὰς ἐπι]σήμους
ἀρχὰς καὶ λειτυργίας φιλοτείμως πε[πληρωκότο]ς. vac.
ἀντάρχων Ροιζας Ἑρμογένους Οσυ[. . . . . ἱερομ]νή -
μων Ἀπολλώνιος β' Ἀθηνομάνδρο[υ, (görev)]
Λεωνίδας Πάπου, ἐφήβαρχος Ε[(isim)]

" *Memuriyet döneminde kent[i için] hay[ırlara vesile olan, davaları kent yararına [sonuçlandıran, imar faaliyetlerinin] tamamlandığı, ayrıca [.... yapan], verdiği bitin sözleri ertelemeden yerine getiren ve [. . .] gecirtirmeden ödeyen, Halk Meclisi kararının da belgelediği gibi kendi servetinden bir çok kez para dağıtımında bulunan ve yurttaşlara cömertce davranan, memuriyeti döneminde kentte bereket ve faydalı işlere vesile olan, Osy[. . .]'un torunu,Caesarsever, Yeni Homeros, en seçkin arkhe ve leitourgia'ları cömertce yerine getiren Aelius Paion'un ise oğlu olan Dea Roma rahibi ve demiourgos P. Aelius Paeonianus. Osy[. . .] oğlu Hermogenes oğlu antarkhon Rhozias; Athenomandros oğlu Apollonios oğlu hieromnemon Apollonios; Papas oğlu [görev] Leonidas; [Falanca oğlu] ephebarkhos E[(isim)] (bu anıtı diktiler)*".

Burada yardımcıları, *hieromnemon, antarkhon, ephebarkhos* ve görevleri tam olarak bilinemeyen memurlar tarafından bir *demiourgos* onuruna dikilen anıt sözkonusudur. ἐφ' οὗ ve ὃς ile onun memuriyette bulunduğu dönemde meydana gelen olaylar ve hizmetleri sayılmaktadır.

Str. 3-5: oldukça kötü korunmuş olduğundan tamamlamak mümkün değildir; ama bu satırlarda olasılıkla armağanlardan (χαρίζεσθαι), onurlandırılan kişinin kazandığı ve kente bir

gelir sağlayıp bu gelirlerden bazı imar projelerinin finanse edilebildiği (ἀπαρτίζειν) davadan (ὑπόθεσίς) bahsedilmektedir.[628]

Str. 5-9:Buradaki relatif yan cümlesinde onurlandırılan şahsın Side yurttaşlarına karşı söz verdiği ve vaktinde (ἐμπροθέσμως) yerine getirdiği finansal cömertlikten söz edilmektedir (büyük ihtimalle memuriyete giriş ücreti ve adaklar kasdedilmiş olmalıdır). Bu gibi durumlarda daha önceden alınmış meclis karalarına gönderme yapılması yaygındı.

Str. 10: *Demiourgos*'un babası birçok yazıttan bilinen şair P. Aelius Pompeianus Paion için ayrıca bak. TEp 16, 43 ve 44 . Bu şaire Yeni Homeros unvanını büyük olasılıkla kentin kendisi bahşetmiştir. Paion Side için Hadrianus'tan bazı imtiyazlar, özellikle *agon mystikos* için, elde etmiştir (ISide 130).

Antarkhon yüksek kent memurlarının vekilidir.[629] Dolayısıyla Side'de *antarkhon demiourgos*'un vekilidir. Side'den bir başka yazıtta (ISide 254) *antarkhon* δεύτερος ἄρχων olarak tanımlanmaktadır. Bu yazıtta ikinci defa karşımıza çıkan *hieromnemon*'un görevi hakkında bilgi elde edilememektedir. Ancak bu iki yazıtta da *antarkhon* ile birlikte geçmektedir. Bunlar genellikle bir tapınakta hazineden sorumlu üst düzey görevlilerdir.[630]

Sid. 9a

Buluntu Yeri:

Tarihi:

Edisyon: ISide 254; Bean, Inscr. of Side, no. 98.

\- - - - - - - - - - - -
ἐπρέσβευεν δεύτερος
2 ἄρχων Λάμυρος Ἑρμείου,
ἱερομνήμων Μαρος
4 Ἀθηνοδώρου Μαρου.

---

[628] Benzer bir durum için krş. IGR IV 914 (Kibyra): καὶ ἐγδικήσαντα δημοσίας ὑποθέσεις πολλὰς καὶ μεγάλα[ς], ἐξ ὧν ἱκανὸν ἀργύριον ἐχώρησεν εἰς τὸν κτισμὸν τῆς πόλεως (*bu gelirlerden kentin imarı için yeterince para ayırdığı pek çok ve büyük davayı yürütmüş olan . . .*).

[629] Krş. ISardis 8 str. 132-133: Χρυσογόνου νεώτερος Οπινας, ὁ γραμ<μ>ατεὺς τοῦ δήμου τὸ δεύτερον καὶ ἀντάρχων τῶν στρατηγῶν. Robert (1977, 11vd.) memurların ya da rahiplerin yardımcıları için kullanılan ve ἀντ- ile başlayan görevlerin bir listesini çıkarmıştır.

[630] Krş. ISide, s. 360 dn. 18.

“ *Maros’un torunu Athenodoros’un oğlu hieromnemon Maros ve Hermias oğlu ikinci arkhon Lamyros elçilik yaptı*”.

Sid. 10 T. Flavius Fl[avian]us

Buluntu Yeri: Hotel Kleopatra’nın kuzey yakasındaki kumsalda.
Tarihi: İ.S. 2. yüzyıl?.
Edisyon: ISide 72.

[[Τ. Φλά[βι]ος Φλ[. . . αν]ὸς ἱε -]]
2 ρεὺς Θεᾶς Ῥώμης καὶ δημ[ιουργός]
- - - - - - - - - - - - - - - - - -

“ *T. Flavius Fl[. . .an]us, Dea Roma rahibi ve dem[iourgos]*…. ”

Str. 1: olasılıkla Φλ[αβιαν]ός.

Sid. 11 T(itus) Flavius Spartiatikos

Buluntu Yeri: Bilinmiyor. Şimdi müzede (Env. No. 554 ve 1159).
Tarihi: İS 2. yüzyıl ortaları.
Edisyon: ISide 73; Bean, Inscr. of Side, no.189; SEG XLVIII,1556.
Y: 0.50 m. G: 0.33 m. D: 0. 04 m. H.Y: 0.020-0.024 m.

[ἱερεὺς Θεᾶς Ῥώμης καὶ δημιου]ργὸς Τ. Φ. Σπαρτια-
2 [τικός , ἀρχιερεὺς πενταετηρίδ]ος Αὐτοκράτορος
[Καίσαρος Σεβ]αστοῦ, πατρὸς πα-
4 [τρίδος, υἱὸς Φλαουίου ,] ἔκγονος Φλαουίου
[καὶ ἀρχ]ι προβούλων, ἀδελφι-
6 [δοῦς] καὶ Οὐολου-
[σι-]. ων Οὐειβι-
8 [ων ἀρχι]προβούλων,
[ ]ης, φιλόκαισαρ, φι-
10 [λόπατρις ἐφ’ ο]ὗ τὸ θέατρον ἤρξατ[ο]
[ἐπρεσβεύθ]η δὲ καὶ γ’ πρὸς τὸν Αὐ-
12 [τοκράτορα, ἐθεωρήσατο πρὸς τὸν] Παναθηναϊκὸν ἀγῶνα.
[ἀνέστησαν καὶ Τ.] Φ. Σπαρτιατικὸς οἱ τού-

14 [του υἱοί,]ων γ᾽ νέος γραμμα-
[τεὺς,]της , Σεξ. Αὐσπίκ̣α̣τος.

“ *[Dea Roma’nın rahibi, demiourgos, vatanın ba[bası] Imperator [Caesar Filanca Aug]ustus’un pentaeterik festivalinin arkhiereus’i olan Flavius Falanca’nın oğlu, arkhiprobulos’lardan Flavius Filanca ile Filanca Filanca’nın torunu, arkhiproboulos Volusius soyundan Filanca ile Filanca’nın yeğeni, arkhiproboulos olan Vibius soyundan Filanca ile Filanca’nın filancası, görevde bulunduğu süre zarfında tiyaronun tamiratına başlanan, imparatorun huzuruna üç kere elçi, Panathenaia bayramına da theoroi heyeti gönderilen, caesarsever, vatansever T. Fl. Spartiatikos (burada dikili). [Heykelini] oğulları [Falanca ile T(itus)] F(lavius) Spartiatikos, gramma[teus] Genç [....]on III, [……]tes [Filanca ve filanca görevde bulunan] Sex(tius) Auspicatus [diktiler]*”.

Onurlandırılan şahsın *nomen gentilicum’u* ve harf karakteri göz önüne alındığında yazıt Vespasianus ve Antoninus Pius arasında tekbaşına iktidarda olan bir imparatorun egemenlik yıllarına tarihlendirilmelidir. T. Fl. Spartiatikos, Tanrıça Roma’nın rahibi, *demiourgos ve arkhiereus* olmuş; ayrıca imparatora elçilik ve muhtemelen Panathenik *agon*’da hakemlik yapmıştır. Ayrıca memuriyet yaptığı dönemde tiyatronun onarılmasında oldukça cömert davranması φιλόπατρις, üç kez de imparatora elçi olarak gitmesi φιλόκαισαρ unvanlarıyla onurlandırılmasına temel olmuştur.

Σπαρτιατικός: -ικός ile biten isimler İmparatorluk Dönemi için karakteristiktir. Str. 5 ve 8’de geçen ἀρχ]ιπροβούλων ifadesi T(itus) F(lavius) Spartiatikos’un *arkhiproboulos*’ların soyundan geldiğini göstermektedir. *Arkhiproboulos*, *proboulos* heyetinin başıdır ve bu heyetin yönetiminden sorumludur.

Str. 14:]ων γ' νέος: νέος Aynı ismi taşıyan baba ya da erkek kardeşten farkını belirtmek için kullanılır. Side’den Auspicatus *cognomen*’ini taşıyan bir başka *demiourgos* daha bilinmektedir (Sid. 6).

Sid. 12 T(itus) Flavius […]

Buluntu Yeri: Müze Hamamı’nın tabanında. İki fragman halinde müzede duruyor (Env. No. 442 ve 447).

Tarihi: 2. yüzyıl ortaları.

Edisyon: ISide 74; Bean, Inscr. of Side, no. 128; (AE 1966, no. 466); Veligianni-Terzi, Demiourgen, 144 no. 85.

Y: 0.38 m. G: 0.40 m. D: 0.02 m. H.Y: 0.027-0.030 m.

[ἱερεὺς Θεᾶς Ῥώμης καὶ δημιουργὸς Τ. Φλ.]
- -
[ἱερεὺς θεῶν μεγά]λων Εἴσιδος κ[αὶ Σαράπιδος
2 [πατὴρ] Τ. Φλ. Πρόκλου ἀρχιπρο[βούλου, πάππος]
[Τ. Φλ. ἀρ]χιπροβούλου, προπάπ[πος Τ. Φλ.
4 [? ἀρχισιτώ]νου καὶ ἀρχιπροβούλου, . [
[ἀνὴρ Κ]λαυδίας Ῥουφείνης ὑπ[ατικῆς,
6 [ἱε]ρείας διὰ βίου θεοῦ Ἀθην[ᾶς, θυγατρὸς?
[συνκλ]ητικοῦ ἠρχιεραμένου πε[νταετηρίδα ?
8 [Κλ. υἱ]οῦ Κυρείνα Ῥούφου δεδη[μιουργηκότος
[ἐφ᾽ οὗ ἀ]φιερώθη ἡ η . [. . .]τ . [
- -

" *Arkhipro[boulos] T. Fl. Proklos'un [babası], arkhiproboulos T. Fl. (cognomen)'in dedesi, arkhisitones ve arkhiproboulos T(itus) Fl(avius) (cognomen)'in büyük dedesi, [pe]ntaeterik] başrahip olan ve senator soyuna mensup Filanca'nın kızı; demiourgos'luk yapmış bulunan, ve bu görevi sırasında filancanın ithaf edildiği Quirina tribus'undan Cl(audius) Rufus'un [kızkardeşi], yaşam boyu Athena rahibesi olan ve con[sul soyuna mensup C]laudia Rufina'nın [kocası], [Dea Roma rahibi, demiourgos, ...ve Yü]ce [Tanrılar] Isis v[e Serapis'in rahibi olan T. Fl. Falanca] (burada dikili)*".

Onurlandırılan T. Flavius'un yazıtta bahsedilen memuriyetlerinden str. 1'de korunmuş olan Isis ve Serapis rahipliği oldukça itibarlı bir görev olmalıydı. Bunun yanında Serapis ve Isis için μέγαλοι θεοί *epitheton*'unun kullanılması Mısır kültlerinin Side'de özel bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.[631] . Herşeyden önce *senator* sınıfına mensup bu *gens*'in bir erkek üyesinden değil de bir kadından söz edilmesi bu kişinin *demiourgos*'un karısı olduğu yönünde güçlü bir kanıt olmaktadır. Yaşam boyu tanrıça Athena'nın rahibeliğini yapan Claudia Rufina bu görevi ile Side'de bir kadın için belgelenen en yüksek makamın sahibi olarak görünmektedir. Takip eden satırlarda muhtemelen kadının babasının imparator kültü başrahipliği ve erkek kardeşinin *demiourgos*'luk görevlerinden söz edilmektedir. Str. 9'da *demiourgos*'luk sırasında meydana gelen önemli olaylar sıralanmaktadır.

[631] Krş. OGIS 677, Σαράπιδι καὶ Ἴσιδι θεοῖς μεγίστοις.

Sid. 13 Decmus Iunius Zenodotos

Buluntu Yeri: Müze Hamamı. Şimdi müze deposunda (Env. No. 419).
Tarihi: İ.S. 2. yüzyıl.
Edisyon: ISide 76; Bean, Inscr. of Side, no. 127; (AE 1966, no. 465); Mellor, 226 no. 216; Robert, Deux poètes, 10 (= OMS 7, 578); Veligianni-Terzi, Demiourgen, 128 vd.
Y: 0.71 m. G: 0.49 m. D: 0.035 m. H.Y:0.030-0.033 m.

ἀγαθῆι τύχηι·
ἱερεὺς Θεᾶς Ῥώμης
καὶ δημιουργὸς καὶ
ἐμποριάρχης καὶ ἱερεὺς
διὰ βίου θεοῦ Διονύσου
Δέκμος Ἰούνιος
Ζηνόδοτος ἁγνός, δίκαιος,
φιλόπολις, συμφέρων
τῇ πατρίδι, ἐφ ‘ οὗ πάσας τὰς
δίκας ἡ πόλις ἐνίκησεν
ἐπὶ τοῦ θειοτάτου
Αὐτοκράτορος περὶ ὧν
- - - - - - - - - - - - - - - - - -

“ *Hayırlı uğurlu olsun ! Dea Roma rahibi, demiourgos, emporiarkhes, tanrı Dionysos’un yaşamboyu rahibi dürüst, adil, şehrini seven, kentine yarar sağlayan, görevi sırasında tanrısal İmparator’un huzurunda şehrimizin ..... ile ilgili bütün davalarını kazanan Decmus Iunius Zenodotos (burada dikili)*”.

Str. 4: ἐμποριάρχης bir *emporium*’un en yüksek memuruna verilen addır. ἐμπόριον ticaret yapılan, tüccarların buluştuğu bir yerdir. Kentte ya da teritoryumunda olabilir. Aphrodisisas’taki *emporiarkh* olasılıkla kentin içindeki *emporion*’un başındaydı. Apameia’da da durum böyle olmalıdır. *Emporia*’da kendi hukukuna sahip tamamen sınırsız bir bölge sözkonusudur. Bununla birlikte statüsü, örneğin vergi muafiyeti olup olmadığı gibi ya da idari organizasyonuna dair ayrıntılar hakkında neredeyse hiçbirşey bilinmemektedir. Decmus Iunius Zenodotos’un *emporiarkh*’lığı Side’nin içinde mi yoksa bugünkü Manavgat civarında yani territoryumunda bir *emporion*’un başkanı mı olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu *emporion*’ların başkanları, pek tabii Decmus Iunius Zenodotos da, kentin eşraf tabakası içinde

görece daha yüksek bir mertebede bulunuyorlardı. Birçok yabancının akınına uğrayan kentsel *emporion*'un başkanlığını başarıyla yerine getirebilmek için hırslı bir mizaca sahip olmak gerekirken kırsal *emporia*'da büyük toprak sahipleri bu işi üstlenmekteydi. Dionysos Side'nin en önemli tanrılarındandır. 3.yüzyılda *gerousia*'nın şölen salonunda *neokor* kült heykeli dikilmiştir. Yani kentin bu kurumu ile Dionysos kültü arasında yakın bir ilişki vardı (krş. ISide 26 ve 153).

Str. 6: Dec(i)mus Iunius Zenodotos muhtemelen Side'nin en saygın ailelerinden birinin üyesidir. İ.S. 3. yüzyılda Pythia oyunlarının *alytarkhes*'liğini yapan Decmus Iunius Licinnius Titianus (Sid. 21=ISide 134) onun akrabası, olasılıkla da torunu olabilir.

Str. 8vd. συμφέρων τῇ πατρίδι başka yazıtlarda da görüldüğü gibi bir *demiourgos* için standart bir övgüdür.

Str. 9vd. δίκην νικᾶν dava kazanmak anlamında kullanılmıştır. İmparator huzurunda yapılan mahkemelerden söz eden iki Ephesos yazıtında olduğu gibi νικᾶν bazen tek başına kullanılabilmektedir. Bu yazıtlardan birinde P. Vedius Antoninus *senatus*'a ve imparatora elçilik yapğı için övülmekdir (πρεσβεύσαντα πρός τε τὴν Σύγκλητον καί τοὺς Αὐτοκράτορας περὶ τῶν μεγίστων καὶ ἀεὶ νικήσαντα). Böyle bir davranışın koşulları hakkında bir Ephesos yazıtı daha fazla bilgi içermektedir.; Bu metin 3. yy.'dan Ephesos'lu başarılı bir avukat içindir (περὶ τῶν πρωτείων καὶ τῶν λοιπῶν δικαίων καὶ νεικήσαντα, πρεσβεύσαντα δὲ καὶ συνδικήσαντα ἐπὶ θεοὺς Σεουῆρον καὶ Ἀντωνῖνον εἵς τε τὴν βασιλίδα Ῥώμην πλεονάκις). Side'nin imparator huzurunda yürüttüğü bu davalar da komşu bir kent ile ilgili olabilir.

Sid. 14 L. Avidius Maximus

Buluntu Yeri: Buluntu yeri bilinmiyor. Şimdi müze deposunda (Env. No. 395).
Tarihi: İ.S. 1. yy.'ın sonu 2. yy'ın başı.
Edisyon: ISide 120; Bean, Inscr. of Side, no. 146.
Y: 0.27 m. G: 0.50 m. D: ? H.Y: 1. Str.'da 0.012, 2. Str.'da 0.009 m.

ἈΑντίπατρος Βακχίου παίδων πάλην νεικήσα[ς]
ἈΑνδρονεικιανὴν θέμιν καὶ ἐπιβατήριον τῆς ἈΑθ[η]-
νᾶς ἀγωνοθετοῦντος εὐσεβοῦς φιλοπάτριδο[ς]
ἱερέως Θέμιδος διὰ βίου Λ. Αὐδίου Μαξίμου
τοῦ ἀναθέντος τὴν θέμιν vac. πολείταις μόνοις ἐκ τῶ[ν ἰδί-]
ων εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἀνδριάντα λαβὼν ἔπαθλον Θέ[μιδι]
καὶ ἈΑθηνᾷ καὶ τῇ βου̣[λαία].

"*Bakkhios oğlu Antipatros, (Tanrıça) Themis'in ömür boyu dindar ve vatansever rahibi L. Avidius Maximus'un sadece Side yurttaşlarına açık olacak ve ilelebet sürecek şekilde kendi kesesinden Athena'nın epibaterion'u onuruna vakfettiği Andronikiane Agon'unun agonothetes'liğini yaptığı sırada çocuklar güreşini kazanınca ödül olarak aldığı bu heykeli Themis'e, Athena'ya ve Boulaia'ya adadı*".

Str. 2-3: ἈΑνδρονεικιανὴ θέμις καὶ ἐπιβατήριον τῆς ἈΑθηνᾶς: Athena'nın *epibaterion*'u onuruna kutlanan bu bayram ilkbaharın başlangıcında tanrıçanın (daha sonradan onun erkek partneri Apollon'un da dahil edildiği) heykelinin Side'nin devlet gemisine bindirilerek deniz sezonun açılışının simgelendiği bir festival olmalıdır.[632] Side'de tanrıçanın *epibaterion*'u onuruna kutlanan bir başka *agon* daha bilinmektedir (Sid. 24-29): θέμις Παμφυλιακὴ Τουησιάνειος ἐπιβατήριος θεῶν ἈΑθηνᾶς καὶ ἈΑπόλλωνος. Bütün Pamphylia'lıların katılabildikleri Tuesianus'unkinden (212'den sonra) daha erken bir döneme ait olan L. Avidius Maximus'un *agon*'u[633] yalnızca Side vatandaşlarına açıktı. Her ikisinin adlarından da anlaşıldığı üzere bunlar önceleri Athena'nın daha sonradan ise Athena ve Apollon'un onuruna kutlanan *epibaterion* festivaliyle birlikte düzenlenmektedirler.

Str. 7: Burada *Boulaia epithet*'inin hangi tanrıçaya ait olduğu anlaşılamamakla birlikte, kentin baştanrıçası Athena hem *Themis* hem de *Boulaia* kültü ile yakın bir ilişki içinde gözükmektedir.

---

[632] ISide I, s. 109vd; ISide II, s. 424-425: Bu tahmin Tanrıça Athena'nın bir geminin pruvasında betimlendiği bir Side sikkesi aracılığıyla da doğrulanmaktadır. Epibaterion hakkında ayrıca bak. Robert, Hellenica V, 74-76; Robert, Etudes anatoliens 20 dn. 1; Bean, Insriptions 1965, s. 44-47.

[633] P. Weiss'ın (1981, 335) düşündüğü gibi θέμις Παμφυλιακὴ Τουησιάνειος'un θέμις ἈΑνδρονεικιανή'nin yerini aldığı varsayımı kesin değildir; krş. ISide II, s. 424.

Sid. 15 Marcus Quir[inius…]

Buluntu Yeri:

Tarihi: İ.S. 2./3. yüzyıl.

Edisyon: ISide 77.

Y: 0.43 m. G: ? D: 0,03m. H.Y: 0,03m.

Μᾶρκ[ο]ς Κυρ[ίνιος ἱερεὺς Θεᾶς Ῥώμης καὶ]
δημ[ι]ουργ[ός, ἀρχιερεὺς πενταετηρικὸς Αὐτοκράτορος Καί]-
σαρος Σεβ[αστοῦ]
ἀγωνοθέ[της μ]εγάλων ἀγώνων πενταετηρικῶν]
χ[.].ος αν[ ]
[. . .].ος, ἀ[νὴρ ἀγ]αθὸς [ ]
[συ]μφέρω[ν τῇ π]όλει, ἐφ ‘ οὗ εννν[ἐγένετο καὶ]
[εὐ]καρπ[ία καὶ] .ἀγαθὰ πάντα τ[ὰ πράγματα].

“ . . . . . *Dea Roma rahibi, demiourgos, Imperator Caesar Augustus [. . .]’un pentaeterik başrahibi, pentaeterik Megala oyunların agonothetes’i, - - - - - -, kentine yararı dokunan - - - - -, görevi esnasında bol ürünün alındığı ve her şeyin yolunda gittiği - - - -, müstesna insan, - - - - Marcus Quirinus [cognomen] (burada dikili)”.*

Sid. 16 […] Falconianus Artemas

Buluntu Yeri: Bilinmiyor. Şimdi müze deposunda (Env. No. 1341).

Tarihi: İmparatorluk Dönemi.

Edisyon: ISide 80.

- - - - -
Γαίο[υ]
υἱὸς
Φαλκω-
νιανὸς
Ἀρτεμᾶς
δημι-
ουργός.

“ *. . .] demiourgos, Gaius oğlu Falconianus Artemas*”.

Sid. 17 Aurelius Mandrianus Longinus

Buluntu Yeri: Side – Aydolin Kalesi, Karallia.
Tarihi: İ.S. 220-240.
Edisyon: ISide Tep 1.

1 ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῆς λαμπροτάτης καὶ ἐνδόξου Σίδητῶν πόλεως ἐτείμησεν
Αὐρήλιον Μανδριανον Λογγεῖνον, τὸ̣[ν]
2 ἴδιον βουλευτήν, ἀρχιερασάμενον τῷ̣ Σεβαστῷ̣ εὐσεβῶς καὶ φιλοτείμως, ἐπιδόντα
νομὰς βουλευταῖς τε καὶ πολείταις,
3 ἐπιτελέσαντα θεωρίας παρὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ μεγαλοπρε-
πῶς, ἀγωνοθετήσαντα σέμνῶς καλουμέ̣-
4 νου ἀγῶνος Φοιβείου καὶ δόντος ἐπὶ τῇ̣ ἀγωνοθεσίᾳ̣ αὐτοῦ διανομὰς βουλευ -
ταῖς τε καὶ πολείταις, ἀγορανομήσαντα
5 ἀγνῶς τριμήνου τρίτης, ἐιρηναρχήσαντα ἀνδρείως καὶ ἐπιμελῶς, ἀρχισειτωνη-
σάμενον, πρακτορεύσαντα, προθύσαν-
6 τα ὑπὲρ τῆς σεμνότατης βουλῆς, παραπέμψαντα ἱερὰς ἀννώνας εἰς τὸ Σύρων
ἔθνος τρίς, συνιερασάμενον τή̣ γυ-
7 ναικί αὐτοῦ Αὐρηλίᾳ Κιλλαραμωτιανῇ̣ Ειῃ τῃ προκαθεζομένη θεῷ̣ Ἀθηνᾷ̣ πεντα-
ετηρίδι, προστατήσαντα κυνη-
8 γεσιῶν καὶ μονομαχιῶν τῶν καταλειφθεισῶν ὑπὸ τοῦ τῆς ἀρίστης μνήμης ὑπα-
τικοῦ Τίτου Λικιννίου Μουκιανοῦ
9 ἐνδόξως καὶ μεγαλοπρεπῶς, γενόμενον καὶ ἐπιμελητήν τοῦ ὑδρείου καὶ ἐν ἄλ-
λαις ἐπιμελείαις πολλαῖς καὶ ὑ-
10 πηρεσίαις χρησιμεύσαντα τῇ̣ πόλει καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἐν τοῖς πρώτοις
11 σεν Αὐρ. Κιλλαραμωτιανὴ Ιης ἡ γυνὴ αὐτοῦ φιλανδρίας χάριν.

“ *Side’lilerin seçkin ve şanlı kenti kendi Danışma Meclisi üyesi, imparator kültü başrahipliğini dindar ve cömert bir şekilde yerine getiren, hem Danışma Meclisi üyelerine hem de yurttaşlara para dağıtımında bulunan, kendi başrahipliği sırasında görkemli gösteriler tamamlayan, Phoibeios adıyla bilinen müsabakalara seçkin bir şekilde agonothetes’lik yapan ve agonothetes’liği sırasında Danışma Meclisi üyelerine ve yurttaşlara para dağıtımında bulunan, yılın üçüncü çeyreğindeki agoranomos’luğu dürüstlükle yerine getiren, cesaret ve itinayla eirenarkhes’lik yapan, arkhisitones ve praktor olarak hizmet eden, saygıdeğer boule adına kurbanlar sunan, Syria Eyaleti’ne üç defa kutsal annona gönderilmesini sağlayan, karısı Aurelia Killaramotiane Ies ile birlikte şehrin baştanrıçası*

Athena'nın rahipliğini dört yıllık dönem için üstlenen, Senatus sınıfı üyesi Titus Licinnius Mucianus'un aziz anısı tarafından kente bırakılan hayvan ve gladyatör dövüşlerine son derece gösterişli bir şekilde önderlik eden, nymphaion'un curator'u olmanın yanı sıra kentin diğer bir çok curator'luk görevlerinde ve hizmetlerinde yararı dokunan Aurelius Mandrianus Longinus'u onurlandırdı. Heykelini ise kocasına beslediği sevgiden ötürü eşi Aurelia Killaramotiane Ies diktirdi ".

Sid. 18 M. Aurelius Obrimianos Konon

Buluntu Yeri: Kasai kenti teritoriumundaki Taşağır Kalesi.

Tarihi: İ.S. 243'den sonra.

Edisyon: ISide Tep 4; Bean-Mitford, RC 1964-68, 43-45 no. 21 (AE 1972, 628.

Önyüz

ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῆς Κασα-
τῶν πόλεως ἐτείμησεν Μ[ᾶρ]-
κον Αὐρήλιον Ὀβριμιανὸν Κ[ό]-
νωνα νέον, ἄνδρα τῶν πα[ρ' ἡ]-
μεῖν πρωτευσάντων, γ[ένους]
τε πρώτου καὶ ἐνδόξ[ου , ἄρξαν]-
τα τὴν ἐπώνυμον [ἀρχὴν ἀξί]-
ως καὶ ἀμέμπτος [καὶ ἀρχι]-
ερας[ά]μενον φιλο[τείμως τῷ] θε[ί]-
ῳ οἴκῳ δὶς καὶ ε[ἰρηναρχήσ]αντα
[ἐννό]μως καὶ ἀμέ[μπτω]ς, καὶ ἄν-
[νωνα]ν παραπένψα[ν]τα ἰς τὸ Σύ-
[ρων ἔθ]νος, καὶ πρεσβεύσαντα
[προῖκα πρ]ὸς [θε]ὸν Ἀλέξανδρον,
[τὸν δὲ ἀνδρ]ιάντα ἀνέστησεν
Αὐρηλία Κονωνιανὴ Κλας ἡ θυγά-
τηρ, τοῦ γλυκυτάτου πατρὸς
μνήμης χάριν·

Yanyüz

δημιουργήσαντα δὲ καὶ ἐν
[τῇ λαμπροτ]άτῃ καὶ ἐνδόξῳ
[Σιδητῶν π]όλι ὑγιῶς καὶ φι-
[λοτείμως] καὶ ἀγωνοθετήσα[ν]-
[τα καὶ] γυνασιαρχήσαντα πο-
[λυτ]ελῶς μετὰ τὴν δημιουρ[γί]-
[α]ν ἀγῶνος ἱεροῦ οἰκουμενικ[οῦ]
Ἀπολλωνείου Γορδιανείου Ἀντω-
νεινίου ἰσοπυθίου ἐκεχειρίου
ἰσελαστικοῦ ἰς ἅπασαν τὴν οἰ-
κουμένην κατὰ θεῖαν δωρεὰν
τοῦ πρώτως ἀχθέντος ἐπ' αὐ-
τοῦ, φιλοτειμησάμενον δὲ κα[ὶ]
ἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑδρείου
τοῦ κατασκευαζομένου ἐν τῇ
λαμπροτάτῃ καὶ ἐνδόξῳ Σιδητῶν
πόλι ἀργυρίου δηνάρια πεντακισ-
χείλια.

Önyüz: " *Kasai'lıların kentinin Danışma ve Halk meclisleri, honorationes zümresi, en önde gelen ve son derece seçkin ve önde gelen bir soyun mensubu olan, eponymos memuriyetlerini layıkıyle ve kusursuz bir şekilde yerine getiren, imparator hanehalkı için iki kez cömert bir şekilde başrahip olan, yasalara sadık kalarak ve kusursuz bir şekilde eirenarkhes'lik yapan,*

Syria Eyaleti'ne annona yollayan ve masraflarını kendisi karşılayarak tanrı (Severus) Aleksander'e 2 kez elçilik olarak giden Genç Marcus Aurelius Obrimianos Konon'u onurlandırdı. Heykelini ise pek sevgili babasının anısı vesilesiyle kızı Aurelia Kononiane Klas diktirdi'';

Yanyüz: *'' ayrıca Side'lilerin son derece parlak ve seçkin kentinde de yolsuzluk yapmadan cömert bir şekilde demiourgos'luk yapan, bu görevin ardından imparatorun tanrısal imtiyazıyla onun görevi esnasında ilk kez kutlanan ve tüm yeryüzü için kutsal, ökümenik, isopythios, ekekheirios ve eiselastikos olan Apollonios Gordianeios Antoninios bayramının agonothetes'liğini hiçbir masraftan kaçınmadan yerine getiren, aynı yılda ayrıca gymnasiarkhos da olan, Side'lilerin son derece seçkin kentinde inşa edilmekte olan nymphaion'un inşasına da 5.000 gümüş denarii bağışta bulunarak cömertlik sergileyen (zatı muhteremi)*".

Genç M. Aur. Obrimianus Konon Kasai kentinin önde gelen ailelerinden birinin mensubu olarak hem kendi kentinde (imparator kültü başrahibi, *eirenarkhos*) hem de bölgenin öncü kenti Side'de (*demiourgos, agonothetes ve gymnasiarkhos*) önemli memuriyetler üstlenmiştir. Side'nin *eponymos* memuriyeti *demiourgos*'luk ve 243 yılında Gordianus III tarafından çeşitli onur unvanları[634] ve büyük ayrıcalıklarla donatılan ἱερὸς οἰκουμενικὸς Ἀπολλώνιος Γορδιάνειος Ἀντωνείνιος ἰσοττύθιος ἐκεχείριος εἰσελαστικὸς εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην ἀγὼν'un ilk *agonothetes*'liğini üstlenmiş; aynı yıl yine Side'de *gymnasiarkhos*'luk yapmıştır. M. Aur. Obrimianos Konon üstlendiği memuriyetlerin yanısıra Side kentinde inşa edilmekte olan *hydreion*'un inşası için 5.000 gümüş *denarii* vermiştir. Burada Hellenistik kent surunun önündeki büyük *nymphaion* kastedilmektedir.

Sid. 19 [Mo]usaios

Buluntu Yeri: Büyük Kapı yakınında.
Tarihi: En erken İ.S. 205.
Edisyon: ISide 130; Bean, Insc. of Side, n. 149.

H.Y: 0.02 m.

ἀγαθῇι τύχηι
2 Μᾶρκον Αὐρήλιον Φιλόξενον Σιδήτν, κήρυκα

[634] Unvanlar hakkında genel bilgi için bak. Sid. 21 (kommentar).

καὶ κωμῳδὸν, ἱερο̣νείκην, παράδοξον,
νεικήσαντα ἀγῶνας τοὺς [ὑπογεγραμ̣μένους·
[ἐ]ν̣ τ̣ῇ̣ λαμπροτάτῃ καὶ ἐνδόξῳ πατρ[ίδι τὸν] Μυστιὸν
[. .]τάκις, καὶ Ἰσοκαπιτώλιον ἐν Ἑρμου[πόλει], Σεβά-
[σ]μια ἐν Δαμασκῷ, Ἁδ[ριά]νεια ἐν Ἀντιοχ[ί]ᾳ τῇ π[ρὸς] Δά-
φνην καὶ τὸν Εὐκράτους, κοινὸν Πόντου ἰσά-
κτιον ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ἱεροὺς οἰκουμενικοὺς
εἰσελαστικούς. καὶ ἐν Κασταβάλοις Σεουήρεια
Περάσεια δὶς κ[ατὰ τὸ ἑξ]ῆ̣ς, ἀγῶνας ἱεροὺς εἰσε-
λαστικούς. καὶ κοινοὺς ἄ[λλους καὶ ταλαν]τιαίους δεκαπέντε,
καὶ ἡμιταλα[ντιαίους κ. χιλιοδ]ραχμιαίους πε΄.
ὁ δὲ ἀνδριὰς [ἐδόθη ὑπὸ Κο]̣νιτος Κόνωνος ἆθλον,
[ἀγωνοθετο]ῦντος
[Μο]υσαίου.

“ *Hayırlı uğurlu olsun! Tellal, komodia rejisörü, aşağıda yazılı oyunları: kutsal, ökümenik ve eisalastik agon’lar olan, parlak ve şanlı vatanında agon mystikos’u [. . .] kez; Hermopolis’te isokapitolios’u, Damaskos’ta Sebasmia’yı, Daphne yakınındaki Antiokheia’da Hadrianeia’yı ve Eukrates agon’unu, Neokaisareia’da Koinon Pontou isaktikon’u; kutsal ve eislelastik agon’lar olan Kastabala’da Severeia Peraseia’yı peşpeşe iki kere kazanan, ayrıca bir talanton para ödüllü yarışmalarda 15, yarım talanton ve 1000 drakhmai para ödüllülerde ise 85 kez galip gelen, hieronikes ve büyük şampiyon, Side yurttaşı Marcus Aurelius Philoksenos’u (selamla). Heykel [Filanca] Mousaios’un agonothetes’liği sırasında zafer ödülü olarak Konon oğlu Konis tarafından armağan edildi*”.

Sid. 20 Aurelia Quadratiana Crispa

Buluntu Yeri: Tiyatro.
Tarihi: İ.S. 212’den sonra (Aurelius ismi nedeniyle Lex Antoniniana’dan sonra).
Edisyon: ISide 92; CIG 4345; Athena Tapınağı ,için bak Strab. XIV s. 667.

ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμ[ος]
ἐτείμη̣σεν
Αὐρηλίαν Κοδρα –
τιανὴν Κρί[σ]π̣αν
ἱερασαμένην θε –

6 ο[ῦ Δ]ήμη[τρ]ο[ς]
ε[ὐσε]βῶ[ς] καὶ
8 φι[λο]τείμ[ω]ς ἐκ
[τῶ]ν ἰδίων, γενο –
10 [μέ]νην γυναῖκα Αὐρ.
Ἀντηιανοῦ προβούλου.
12 τὸν δὲ ανδριάντα
[ἀ]νέστησαν Αὐρήλ[ιος]
14 Ἀντηιανὸς νέ[ος καὶ]
[Α]ὐρήλιος Τουησιανὸς ΟΜ-
16 [.]λων τῆς γλ̣υ̣κυτάτης
[μη]τρός .

“ *Danışma ve Halk meclisleri probulos Aurelius Anteianus'un karısı olan, Tanrıça Demeter'in rahibeliğini dindar ve kendi kesesinden cömert bir şekilde yapan, Aurelius Quadratiana Crispa'yı onurlandırdı. Çok sevgili annelerinin heykelini ise genç Aurelius Anteianus ve Aurelius Tuesianus diktiler*”.

Sid. 21 Vettianus Pomponianus Claudianus Diogenes

Buluntu Yeri: Kutsal Pythia oyunları sunağının altlığı. Şimdi müze bahçesinde.
Tarihi: Gordianus III sonrası.
Edisyon: ISide 134.

1 [θε]ῷ πατρίῳ κτί̣[στ]ῃ Ἀ̣π̣όλλωνι [καὶ τῷ Σεβαστῷ Μᾶρκος Αὐρήλιος Ι .[.ια]-
2 νὸ̣ς Σέλευκος καὶ Μᾶρκος Αὐρήλιος Σελευκιανὸς Σέλευκος τετράκι νέος ὁ
3 υἱὸς βουλευταὶ τὸν βωμὸν κατασκευάσαντες καὶ χρυσώσαντες ἀνέθεσαν
4 σὺν τῇ βάσει, ἀγομένου τὸ τρίτον ἱεροῦ οἰκουμενικοῦ ἰσοπυθίου Ἀπολ-
5 λωνίου ἐκεχειρίου εἰσελαστικοῦ εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην, ἀγωνοθετούν-
6 των μετὰ δημιουργίαν Οὐεττιανοῦ Πομπωνιανοῦ Κλαυδιανοῦ Διογένους ἱππικοῦ
7 καὶ Αὐρηλίου Διφιλιανοῦ Διφίλου ἱππικοῦ, ἀλυταρχοῦντος Δέκμου Ἰουνίου
8 Λικιννίου Τιτιανοῦ υἱοῦ Τιτιανοῦ φιλοδόξου.

“ *Danışma Meclisi üyeleri Marcus Aurelius I[…]nus Seleukos ile oğlu Genç Marcus Aurelius Seleukianos Seleukos IV tüm yeryüzü için kutsal, ökümenik, isopythios, ekekheirios ve eiselastikos olan Apollonios agon'unun üçüncü kez kutlandığı ve aynı zamanda*

demiourgos'luk görevini de yapan, atlı sınıfından Vettianus Pomponianus Claudianus Diogenes ile yine atlı sınıfından Aurelius Diphilianus Diphilos'un bayramın agonothetes'liğini; Titianus oğlu ünsever Dec(i)mus Iunius Licinnius Titianus'un alytarkhes'lik yaptığı sırada, bu altarı inşa ettirerek ve altınla kaplatarak kaidesi ile birlikte, kentin kurucu Tanrısı Apollon'a ve imparatora adadılar".

Agonothetes'in ve yarışmacıların kurbanlarını sunduğu taşınabilir altarların *agon*'larda önemli bir işlevi vardı. Yazıtta geçen Seleukos adı Hellenistik Dönem'de Seleukos hanedanıyla bağlantılı olarak tam manasıyla bir soylu sınıf adıdır. İsim eski bir aile geleneğiyle ilişkili olmalıdır. Ariston gibi Seleukos da tam olarak bir Yunan adıdır. Bölgenin 2. yy. başında Seleukos egemenliğine girmesinin sonucu yaygınlık kazanan bir isim olduğunu varsaymak akla yatkındır.

Agon'un 243 yılında ilk kutlanışında tam unvanı ἀγὼν ἱερὸς οἰκουμενικὸς Ἀπολλώνειος Γορδιάνειος Ἀντωνείνιος ἰσοττύθιος ἐκεχείριος εἰσελαστικὸς εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην idi. Ölümünden sonra Gordianus'un ismi silinmiştir. *Agon'un aynı zamanda birer imtiyaza da işaret eden unvanları* (ἱερὸς, οἰκουμενικός, ἰσοπύθιος ve εἰσελαστικός) kentin Gordianus III'ten Gallienus'kadar bastığı sikkeler üzerinde takip etmek mümkündür. *Agon*'un üçüncü kez düzenlendiği 251 yılında Decius'un öldürülmesi üzerine tahta Trebonianus Gallus geçmiştir. *Agon*'un hazırlıkları tam da bu imparator değişimine denk geldiği için kent sikkelerinde her iki imparator da görülür.

ἱερὸς unvanına sahip *agon*'larda çelenk gibi simgesel onurların dışında para ödülü verilmemesine rağmen, Side sikkelerinde *pythia* galiplerinin şişkin para keseleriyle tasvir edilmesi 3. yüzyıl insanının düşüncesinde artık sadece onur için savaşmanın bir ἀγὼν ἱερὸς'u tanımlayan en önemli kriter olmadığına işaret etmektedir. Belirleyici olan imparatorluktan oyunlara verilecek olan ayrıcalıklar ve itibardı.

οἰκουμενικός: Roma dünyasının tamamından atletlerin ve elçilerin katılımına açık oyunlar anlamına gelmektedir. Bu unvan, sadece bir kentin ya da eyaletin sakinlerinin katıldığı daha küçük turnuvalardan farkı yansıtmaktadır.

ἰσοπύθιος: Bu ifade Herhangi bir *agon*'un Delphoi'da kutlanan asıl Pythia oyunlarının yaş ve ödül yönetmeliğine göre (ταῖς τε ἡλικίαις καὶ ταῖς τιμαῖς) düzenlendiğini dile getirmektedir. Kuşkusuz bunun için Delphoi'daki rahibin izni gerekliydi. Valerianus Dönemi'nde Side ve Delphoi arasındaki *homonoia*'yı kutlayan sikkeler bu konuya ışık tutmaktadır.[635] Side'de

[635] ISide II, s. 448.

kutlanan bu *agon* Pamphylia'daki ilk *isopythios agon*'dur. Bu nedenle Side'liler Gallienus portreli sikkelerinde kendi Πύθια'larını πρώτα Παμφύλων olarak tanımlarlar. Gordianus III ἀγὼν Φοιβεῖος ἰσοπύθιος'u ἱερὸς ἀγὼν statüsüne yükselterek onun bundan böyle Φοιβεῖος değil, Πύθια olarak adlandırılmasını sağlayacak pekçok ayrıcalık bahşetmiştir. Yazıtta adağı yerine getiren ve agpn'un *agonothetes*'liğini de üstlenen iki hayırhahın bu görevlerinden önce *demiourgos*'luk yaptıkları anlaşılmaktadır. Side'deki ilk *pythia*'nın *agonothetes*'inin de (Sid. 18) aynı formülasyonla bu görevden önce *demiourgos*'luk yaptığının belirtilmiş olması *pythia*'nın *agonothesia*'sı için demiourgia'nın zorunluluk olduğunu göstermektedir. *Agonothetes*'lerden atlı sınıfı üzesi aynı zamanda *proboulos* olan Οὐεττιανὸς Πομπωνιανὸς Κλαυδιανὸς Διογένης için tiyatroda bir oturma yeri ayrıldığına dair belge bulunmaktadır (ISide 143).

ἀλυπταρχοῦντος: Olimpia oyunlarında kırbaçlarla (μαστιγοφόροι) ve coplarla (ραβδοφόροι) donatılmış ve düzeni sağlamakla görevli kolluk gücüne bir *alytarkhes* komuta etmekteydi. *Ptyhia*'da bir *alytarkhes*'in görevli olması şaşırtıcı olmakla birlikte; Side'de Olimpia' oyunlarının da kutlandığını bilindiğinden[636] beri artık anlaşılır bir durumdur. Muhtemelen Side'de kutlanan Olimpia'nın *alytarkhes*'i aynı zamanda *Pythia*'nın da güvenliğinden sorumlu olmuştur.[637] Buradaki *alytarkhes demiourgos* Dec(i)mus Iunius Zenodotos'un (ISid. 13) soyundan olabilir.

Sid. 22 Aurelius Maximinianus Tuesianus

Buluntu Yeri: 1959 yılı kazılarında sütunlu caddede, tiyatronun karşısında bulunmuştur. Şimdi müze bahçesinde (Env. No. 8.871).

Tarihi: İ.S. 3. yy.'ın ortaları (harf karakterlerine göre).

Edisyon: ISide 155; Bean, Inscr. of Side, n. 136.

Αὐρήλι[ος] Μαξιμειναν̣ὸς
Τουησιανὸς ἀγορανομῶν
τὸ ἄγαλμ[α] τῇ γλυκυτάτῃ πα –
τρίδι · ἐκ τῶν ι]δίων.

[636] Nollé 1987, 254.

[637] ISide II, s. 450.

“ *Aurelius Maximinianus Tuesianus agoranomos’luk yaparken sevgili vatanı için bu tanrı heykelini kendi parasından (adadı)*”.

Agoranomos’ların memuriyetleri sırasında veya sonrasında *agora*’nın süslenmesi için geleneksel olarak Eros ve Nike heykelleri armağan etmekteydiler.

Sid. 23 Polemon oğlu [M[?]]otesbaras

Buluntu Yeri: Batı nekropol’unde, sahil kenarında bulunan anıtta devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Şimdi müze bahçesinde (Env. No. 422).
Tarihi: İ.S. 2. - 3. yy.
Edisyon: ISide 102; Bean, Inscr. of Side, no.114; Strubbe, 1987, s. 74 no. 66.
Y: 0.42 m. G: 0. 82 m. D: 0.34 m H.Y: 0.028-0.030 m.

ἡ βουλη καὶ ὁ δῆμος ἐτείμεσεν̣ [M[?]]ο-
τεσβαραν Πολέμωνος , ἄνδρα βου-
λευτὴν τῆς Σιδητῶν πόλεως , εὐγ[ε]-
νῆ ἐκ προγόνων καὶ ἀρχισειτώνης γ[ε]-
νόμενος καὶ δόντα ὑπὲρ ἀγορανομίας
τῇ πόλει καὶ ἐν ἑτέραις πολλαῖς λι-
τουργίαις τῇ πόλει γενόμενον. τὸν
δὲ ἀνδριάντα ἀνέστησεν Ια ̔Εκα-
ταίου τὸν ἴδιον ἀγώριν φιλοσ-
τοργίας χάριν. ♠

“ *Danışma ve Halk meclisleri, Side’lilerin kentinin danışma meclisi üyesi, atalarından beri asil bir zat olan, arkhisitones’liği tamamlamış olan, agoranomos’luk makamı için kente ödeme yapan ve kenti için daha pekçok leitourgia’ı yerine getiren, Polemon oğlu [M[?]]otesbaras’ı onurlandırdı. Vakitsiz ölen kocasını(n)/oğlunu(n)[?] heykelini ise Hekataios’un kızı Ia ona karşı beslediği sevgiden ötürü dikti*”.

Bean, Polemon oğlu [M[?]]otesbaras ile eşi/annesi Ia’nın isimlerinden dolayı muhtemelen Pisidia’lı olduklarını düşünmekle[638] birlikte, Nollé’nin[639] de haklı bir şekilde belirttiği gibi,

[638] Bean, Insc. Side, s. 24.

[639] ISide, s. 392.

Side'de yerel isimler taşıyan birçok soylu aile[640] bulunduğuna göre sadece isme bakarak bu ismi taşıyan kişinin yabancı olduğunu söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla gereksiz gözükmekle birlikte, üçüncü satırdaki Σιδητῶν πόλις ifadesinin güçlü patriotizmi yansıtmak için kullanıldığı düşünmek daha uygundur.

Onurlandırılan kişinin ἀρχισιτώνης ve ἀγορανόμος makamlarını üstlenmiş olması, onun tahıl ticaretinde tecrübeli olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca kendisi *agoranomia* için *summa honoraria* ödemiştir.

Str. 9: ἀγώριν = ἀώριος. Burada erken yaşya ölen [M[?]]otesbaras'ın, Ia'nın eşi mi yoksa oğlu olduğunu anlamak mümkün değildir.

Sid. 24 Aurelius Paeoninus Tuesianus

Buluntu Yeri: Nymphaion. Şimdi kayıp.
Tarihi: İ.S. 212'den sonra.
Edisyon: ISide 121.

ἀγωνοθετοῦντος διὰ βίου Αὐρηλ.
Παιωνείνου Τουησιανοῦ καὶ ἐ-
πιτελοῦντος θέμιν Παμφυλιακὴν
Τουησιάνειον ἐπιβατήριον θεῶν
᾿Αθηνᾶς καὶ ᾿Απόλλωνος ἐξ ἰδίων
χρημάτων, ἐνείκησαν παίδων
πάλην συνστεφανωθέντες Αὐρ.
Κονωνιανὸς Νεοπτόλεμος
καὶ Αὐρήλιος ῾Ερμιππιανὸς ῞Ερμιπ-
πος νέος, Σιδῆται, λαβόντες
ἆθλον τὸ τε θέμα καὶ
τὸν ἀνδριάντα σὺν τῇ

♠ βάσει. ♠

"*Aurelius Paeoninus Touesianus'un tanrılar Athena ve Apollon'un epibaterion'u onuruna sadece Pamphylia'lıların katılabildikleri Tuesianeios festivalini masraflarını kendisi karşılayarak kurduğu ve bu festivalin ömür boyu agonothetes'liğini yaptığı sırada, Side'li*

[640] ISide 103.

Aur(elius) Kononianos Neoptolemos ile Side'li Genç Aurelius Hermippianos Hermippos çocuklar güreşini birlikte taçlandırılarak kazandılar ve zaferlerinin ödülü olarak şampiyonluk pirimi ve kaidesiyle birlikte (bu) heykeli aldılar".

θέμις Παμφυλιακὴ Τουησιάνειος ἐπιβατήριος θεῶν ᾽Αθηνᾶς καὶ ᾽Απόλλωνος için bak. Sid. 21 (kommentar).

Sid. 25 Aur. Paeoninus Tuesianus

Buluntu Yeri: Sahil. Şimdi müze bahçesinde (Env. No. 871).
Tarihi: İ.S. 212'den sonra.
Edisyon: ISide 122; Bean, Inscr. of Side, n. 145.
Y: 1.14 m. G: 0.52 m. D: 0.44 m. H.Y: 0.027-0.031 m.

[ἀγνοθ̣ετο]ῦντος διὰ βίου
[Αὐρ]η̣λίου Παιωνείνου
Τουησιανοῦ
κ̣αὶ ἐπιτελοῦντος θέμιν
Παμφυλιακὴν Τουησιά-
νειον ἐβατήριον
θεῶν ᾽Αθηνᾶς καὶ Απολλω-
νος ἐξ ἰδίων χρημάτων,
ἐνείκησεν παίδων
παγκράτιον Αὐρήλιος
Κονωνιανὸς Κόνων νέ-
ος Σιδήτης , λαβὼν ἆ-
θλον τό τε θέμα καὶ τὸν
ἀνδριάντα σὺν τῇ̣ βάσει.

" *Aurelius Paeoninus Touesianus'un tanrılar Athena ve Apollon'un epibaterion'u onuruna sadece Pamphylia'lıların katılabildikleri Tuesianeios festivalini masraflarını kendisi karşılayarak kurduğu ve bu festivalin ömür boyu agonothetes'liğini yaptığı sırada, Side'li Genç Aurelius Kononianos Konon çocuklar pankration'unu kazandı ve zaferinin ödülü olarak şampiyonluk pirimi ve kaidesiyle birlikte (bu) heykeli aldı*".

θέμις Παμφυλιακὴ Τουησιάνειος ἐπιβατήριος θεῶν ᾽Αθηνᾶς καὶ ᾽Απόλλωνος için bak. Sid. 21 (kommentar).

Sid. 26 Aure[lius] Paeonin[us Tu]esianus

Buluntu Yeri:
Tarihi: İ.S. 212'den sonra
Edisyon: ISide 123.

ἀγωνοθετοῦτος δι[ὰ βίου]
Αὐρη[λίου] Παιωνείν[ου]
[Το]υησιανοῦ
καὶ ἐπιτελοῦντος θέμιν
Παμφυλιακὴν Τουησιά -
νειον ἐπιβατήριον θεῶν
Ἀθηνᾶς καὶ Ἀπόλλωνος
ἐξ ἰδίων χρημάτων,
ἐνείκησεν παίδων
πυγμὴν Αὐρήλιος
Ἀρτέμων δὶς Διονυσίου
Ἀσπένδιος, λαβὼν ἆθλον
τὸ τε θέμα καὶ τὸν ἀνδριάντα
σὺν τῇ βάσει.

" *Aurelius Paeoninus Touesianus'un tanrılar Athena ve Apollon'un epibaterion'u onuruna sadece Pamphylia'lıların katılabildikleri Tuesianeios festivalini masraflarını kendisi karşılayarak kurduğu ve bu festivalin ömür boyu agonothetes'liğini yaptığı sırada, Dinysos oğlu Artemon oğlu Aspendos'lu Aurelius Artemon çocuklar boksunu kazandı ve zaferinin ödülü olarak şampiyonluk pirimi ve kaidesiyle birlikte (bu) heykeli aldı*".

θέμις Παμφυλιακὴ Τουησιάνειος ἐπιβατήριος θεῶν Ἀθηνᾶς καὶ Ἀπόλλωνος için bak. Sid. 21 (kommentar).

Sid. 27 Aur(elius) Paeoninus T[ue]sianus

Buluntu Yeri: Sahil. Şimdi kayıp.
Tarihi: İ.S. 212'den sonra.

Edisyon: ISide 124; J. Franz, CIG 4354 (nach der Kopie von C. R. Cockerell in der Abschrift von O. Müller).

[ἀγωνοθετοῦντος διὰ [βί]-
ου Αὐρ. Παιωνείνου Το[υη]-
σιανοῦ καὶ ἐπιτελοῦν[τ]-
ος θέμιν τὸ δεύτερον
Παμφυλιακὴν Τουησιά-
νθ
νιον ἐπιβατήριον
- - - - - - - - - - - - - - - - - - -

" *Aurelius Paeoninus Touesianus'un tanrılar Athena ve Apollon'un epibaterion'u onuruna sadece Pamphylia'lıların katılabildikleri Tuesianeios festivalini masraflarını kendisi karşılayarak ikinci kez tertiplediği ve bu festivalin ömür boyu agonothetes'liğini yaptığı sırada [. . . .* ".

θέμις Παμφυλιακὴ Τουησιάνειος ἐπιβατήριος θεῶν Ἀθηνᾶς καὶ Ἀπόλλωνος için bak. Sid. 21 (kommentar).

Sid. 28 Aur(elius) [Paeonin]us Tuesianus

Buluntu Yeri: Antalya'da bir evin bahçesi.
Tarihi: İ.S. 212'den sonra.
Edisyon: ISide 125; H. A. Ormerod-E. S. G. Robinson, Notes and Inscriptions from Pamphylia, ABSA 17,n1910-11, 215-249, bes. 242 no. 24

01 - - - - - - - - - - - - - - -
02 [ἀγωνοθετοῦντος]
[διὰ] βίου Αὐρ. [Παιωνεί]-
[ν]ου Τουησ[ιανοῦ]
[καὶ] ἐπιτελοῦν[τος θέ]-
[μιν] τὸ β' Παμφυλια]-
[κὴν Τουησιάνιον

" *Aurelius Paeoninus Touesianus'un tanrılar Athena ve Apollon'un epibaterion'u onuruna sadece Pamphylia'lıların katılabildikleri Tuesianeios festivalini masraflarını kendisi*

karşılayarak ikinci kez tertiplediği ve bu festivalin ömür boyu agonothetes'liğini yaptığı sırada [. . . . ".

θέμις Παμφυλιακὴ Τουησιάνειος ἐπιβατήριος θεῶν ᾽Αθηνᾶς καὶ ᾽Απόλλωνος için bak. Sid. 21 (kommentar).

Sid. 29 Aurelius Paeoninus Tuesianus

Buluntu Yeri: Sahil. Şimdi kayıp.
Tarihi: İ.S. 212'den sonra.
Edisyon: ISide 126.

[ἀ]γωνοθετοῦντος
διὰ βίου Αὐρηλίου Πα[ιω-]
[ν]είνου Τουησιαν[οῦ]
[κ]αὶ ἐπιτελοῦντος [θέμιν]
[τ]ὸ γ΄ Πανφυλιακὴν
[Τουη]σιάνιον ἐπιβατή[ριον]
[θεῶν ᾽Αθηνᾶς καὶ ᾽Απ[όλ-]
[λ]ωνος ἐξ ἰδίων χ̣ρη̣[μά-]
[τω]ν, ἐνείκησεν ἐν τῇ̣ λαν-
[προ]τάτῃ καὶ [ἐ]νδό[ξῳ Σι-]
[δητ]ῶν πόλει πα[ίδων]
π̣ανκράτιον̣ [Αὐρή-]
Λιος Γλαύκιππο[ς Ἑρ-]
μίππου Περγαῖο[ς λαβὼ-]
ν ἆθλον τὸ̣ τε θέμ[α καὶ τὸν]
ἀνδριάντα σὺν τῇ̣ βάσει.

" *Aurelius Paeoninus Touesianus'un tanrılar Athena ve Apollon'un epibaterion'u onuruna sadece Pamphylia'lıların katılabildikleri Tuesianeios festivalini masraflarını kendisi karşılayarak üçüncü kez tertiplediği ve bu festivalin ömür boyu agonothetes'liğini yaptığı sırada, Side'lilerin pek parlak ve ünlü kentinde çocuklar pankration'unu Perge'li [Aure]lius Glaukippo[s Er]mippos kazandı ve zaferinin ödülü olarak şampiyonluk pirimi ve kaidesiyle birlikte (bu) heykeli aldı*".

θέμις Παμφυλιακὴ Τουησιάνειος ἐπιβατήριος θεῶν Ἀθηνᾶς καὶ Ἀπόλλωνος için bak. Sid. 21 (kommentar).

Sid. 30 [Cla]udianos

Buluntu Yeri: Bilinmiyor. Şimdi müze deposunda (Env. No. 1180).
Tarihi: İmparatorluk Dönemi.
Edisyon: ISide 82.

[ἱερεὺς Θεᾶς]
[Ῥώμης] καὶ
2 [δημιο]υργὸς
[Κλα]υδιανὸς
- - - - - - - -

" *Dea Roma rahibi ve demiourgos olan Claudianus [. . .* ".

Sid. 31 M. Aur. Tr.

Buluntu Yeri: 1962 yılında Büyük Hamam'ın tabanı altında bulunmuştur.
Tarihi: İ.S. 255-256.
Edisyon: ISide 44; Bean, Inscr. of Side, n.183; (AE 1966, 460).
Parçalar halinde bulunmuştur. H.Y: 0.035-0.045 m.

1 [τὸν κύριον ἡμῶν Αὐτο]κράτορα Καίσαρα Πούβ̣[λιον Λι]κί[ννι-]
2 [ον Ἐγνάτιον Γαλλιην]ὸν Εὐσεβῆ Εὐτυχῆ Σ[εβαστόν, Γερμανι-]
3 [κὸν μέγιστον , ἀρχιερέ]α μέγιστον, δημαρχικῆς ἐξ[ουσίας τὸ .,]
4 [αὐτοκράτορα τὸ .,] ὕπατον τὸ β΄, π(ατὴρ) π(ατρίδος), ἀνθύπατο[ν, υἱὸν]
5 [τ]οῦ κυρίου [ἡμῶ]ν Οὐαλεριανοῦ Σ[εβαστοῦ,]
6 [τοῦ . . . . . τ ῆ]ς οἰκου[μένης·]
7 [ἐκ τοῦ] λαμπ[ροτ]άτ[ου ὑ]πατικοῦ Ο[ὐ]λπίου Μαρκέλλου [φιλοτιμίας?]
8 [ἡ φίλη,] σύμμ[αχος, πι]στὴ Ῥωμαίων̣ [Σίδη μ]ύστι[ς] καὶ ν̣[εωκοροῦσα]
9 [τῷ πατρ]ώ̣ῳ θ[εῷ] κτ[ίσ]τῃ Ἀπόλλ[ωνι κ]αὶ νεωκοροῦ[σ]α [θεᾷ Ἀθηνᾷ τὴν]
10 [χρυσόφ]αντον βα̣φήν. ἀφιερώ̣θη̣ [. . .]σ̣[ ]. . ἱερ[έως]
11 [. . . Ἀντ]ωνε̣[ί]νου τὸ β' ἐπὶ ἀ̣ν̣θ[υπάτου καὶ ἐπὶ]

12 [ἀρχιερέω]ς τῶ[ν Σ]εβ[α]στῶν κα[ὶ] τῆς [. . . . . M.] Αὐρ. Τρ[

" *Evrenin [.....'sı] efendimiz Valerianus A[ugustus'un oğlu], halkı idare etme yet[kisini filanca yıldır elinde bulunduran, filanca defa imparator olarak selamlanan], 2. kez consul olan, vatanın babası, proconsul, [Efendimiz Imp]erator Caesar Pub[lius Li]ci[nnius Egnatius Gallien]us Pius Felix A[ugustus, Germanicus Maximus, pontife]x maximus'u(n bu) altın kaplama (heykelini) Romalılara dost, müttefik ve sadık olan, aynı zamanda hem kent kurucu Apoll[on] Patroos'un hem de [Tanrıça Athena'nın] neokoros kenti olan Side Mystis, consul sınıfından şanlı Ulpius Marcellus'un [cömertliği?] vasıtasıyla (diktirdi). Kutsama töreni Filanca'nın valiliği, M. Aur. Tr[...]'un ise Augusti ve [August]a'nın [başrahi]pliğini yaptığı sırada, [. . .] Antoninus tarafından kendisi [Filanca] Tanrı(ça)'nın rahipliğini ikinci kez yaparken icra edildi*". ".

Yazıt muhtemelen Valerian ve Salonina için yazıt ve heykellerinin durduğu bir anıtın parçasıdır.

Str. 1-6: Gallienus 1 Ocak 255 tarihinde ikinci, 1 Ocak 257'de ise üçüncü kez *consul* olmuştur. Buna göre yazıt 255-256 yılları arasına tarihlendirilmelidir.[641] Valerianus'un 3.-5. *tribunica potestas*'ı da aynı yıllar arasındadır.[642] Germanicus ya da daha büyük olasılıkla Germanicus Maximus unvanını almıştır. Kaç kez imparator olarak selamlandığı kesin veri bulunmamakla birlikte, 258/9 yılında üçüncü kez imparator olarak selmalandığı bilinmektedir.[643]

Str. 7: Ulpius Marcellus kentte heykelin kaplanmasında kullanılmak üzere altın bırakan ve *consul* sınıfına mensup olan Ulpius Marcellus, tıpkı T. Licinnius Mucianus ve (M.?) Aurelius Tuesianus gibi büyük ihtimalle Side kökenlidir.

Str. 8: Yerel geleneklerden kaynaklanmış gözüken[644] μύστις sıfatı, bir sikkeden de anlaşıldığı üzere,[645] kuşkusuz Dionysos ve Demeter ve kültleriyle bağlantılıdır. Ayrıca Ankyra'dan

---

[641] Armstrong 1987, 217-218; krş. ISide II, s. 317 dn. 78.

[642] Armstrong 1987, 219.

[643] Cordoba'dan bir yazıtın (CIL II 2200 = ILS 552) yeniden değerlendirilmesi için bak. Christol 1975, 817 dn. 70a; krş. ISide II, s. 317 dn. 81.

[644] Kentin kuruluş mitosu onu Kadmos'la yakın bir ilişki içine sokmaktadır (detaylı bilgi için bak. ISide I, s. 41). Valaerianus-Gallienus Dönemi'nde kullanışan μύστις sıfatı yine bu bağlantıya işaret eder. Zira efsaneye göre Mystis, Kadmos'un kızı Ino'nun hizmetçisidir. Hermes, Ino'nun kızkardeşi Semele Zeus'un yıldırım olarak belirmesinin ardından ölünce öksüz kalan ve Side'de büyük itibar gören Dionysos'u büyütmesi için Mystis'e teslim eder.

benzer isimli bir *agon*'un[646] da işaret ettiği gibi imparatora biatın da aracı olmalıdır.[647] Bu kent unvanı sadece *agon*'un kutlandığı yere işaret etmekle kalmaz aynı zamanda kente dini çevrede hatırı sayılır bir kutsallık kazandırır.

Str. 10vd: Anıtın adanmasından söz edilmektedir. Bu anıtı adayan kent olduğu için bu süreç olasılıkla kentin en yüksek memuru *demiourgos* tarafından yerine getirilmiştir ve söz konusu kutsamayı yerine getiren ama yazıtta ismi okunamayan demiourgos bu görevi ikinci kez üstlenmiştir.

Str. 11-12: Aynı dönemden başka iki adak yazıtında (Sid. 33, ISide 158) olduğu gibi bu iki satırda tarihleme unsurları söz konusudur. Tarihleme unsuru olarak önce vali anılmaktadır ve kendisi Gallienus'un altın kaplama heykelinin kutsanması sırasında (255/6) henüz *proconsul* düzeyindedir.[648] Yukarıda bahsedilen diğer iki adak yazıtında validen sonra Side'nin *demiourgos*'u anılırken burada anıtın kutsanmasında doğal olarak görev alan, Augusti ve Augusta'nın imparator kültü başrahibi gelmiştir.

Sid. 32 Urangeis

Buluntu yeri: Manavgat'ın doğusunda, Seydiler Köyü'nde bir evin köşe duvarı.
Tarihi: Geç İmparatorluk Dönemi (harf karateri)
Edisyon: ISide 375

[ἐπὶ δ]ημιουργο[ῦ ἱερέ-]
ος Θεᾶς Ῥώμης Κλη-
σιππου, Ουρανγεις
Οπραμωτος, Πυργοῦ
Αβδαωτος, ἐκ τῶν ἰ-
δίων ὑπαρχόντων
τοὺς ἐν τῷ πύργῳ ἀνέ-

---

[645] BMC Pamphylia, no. 118 (krş. Nollé 1986, 205). Ön yüzünde Gallienus'un portresi bulunan sikkenin arka yüzünde ise ödül taçlı, rahip benzeri bir figür tasvir edilmiştir. Figürün solunda Dionysos'a işaret eden bir *thyrsos*; bunun sağında da Demeter'in belirteci olan bir meşale resmedilmiştir. Lejant: ἱερὸς Μυστικός - Σιδητῶν νεωκόρων.

[646] Bosch, Ankara, 155vd no. 128.

[647] ISide I, 86.

[648] Valerianus-Gallienus ile Diocletianus arasında eyalet valiliği görevlerini atlı sınıfından kişiler üstlenmiştir: Krş. TAM III 89, Rémy, Evolution 109.

8 θηκε θύρας φιλοδο-
[ξ]ίας χάριν.

" *Klesippos'un demiourgos ve Dea Roma rahibi olduğu sırada, Abdaôs kalesinden Opramôs oğlu Urangeis kuledeki kapıları ünseverliği nedeniyle kendi servetinden diktirdi*."

Str. 4-5. Πύργος Αβδαωτος: Bir *anthroponym* veya *toponym*'den türemiş olabilecek bu isim Melas'ın doğusunda, olasılıkla nehrin eski ağzının yakınında, bir tepe üzerinde bulunması gereken bir gözetleme kulesine işaret etmektedir. Yazıt Side'nin *eponymos* memuriyeti olan *demiourgia*'ya göre tarihlendiği için Side teritoryumunun Melas'ın doğusuna kadar uzandığını göstermesi açısından önemlidir.[649]

Sid. 33 N.N.

Buluntu Yeri: Bilinmiyor.
Tarihi: İ.S. 3. yy. ort.
Edisyon: ISide 157; Bosch, Inschr. von Side, n. 41 ve 43; Bean, Inscr. of Side, n. 96; (AE 1966, n. 464)

- -
]. .[
2] Σιδητῶ[ν
κα]θιέρωσεν [
4 ἐπὶ ἀνθυπάτου Ἀπ[
ἱερέως Θεᾶς Ῥώμης καὶ] δημιο[υργοῦ

"*Ap[…]'un valiliği, [Filanca'nın Dea Roma rahipliği] ve demio[urgos'luğu sırasında] Sideli'ler[in filanca kurumu [. . .]yı kut]sadı".*

Bean, Inscr. Of Side, s.11, n.96: Bu bir binanın ithaf yazıtıdır. İthaf eden Side halkı olabilir. Üçüncü satırda bir proconsulden söz edildiği için, yazıtın tarihi, Likya-Pamfilya eyaletinin senatoya bağlandığı tarihten, yani Marcus Aurelius zamanından daha geç olsa gerektir. İlk proconsullar arasında bir de M. Cassius Apronianus vardır (bak Pros. Imp. Rom.2 Cassius no 485); bu şahsın, yazttaki ile aynı olması olasılığı yüksektir.

---

649 ISide II, s. 600.

Sid. 34 […] Celsianus […]

Buluntu Yeri: Bilinmiyor. Şimdi müze deposunda (Env. No. 396, 443, 1236).

Tarihi:

Edisyon: ISide 79; Bean,Inscr. of Side, no. 175; Robert, Deux poétes, 10 vd.(=OMS 7, 578 vd.)

Y: 0.27 m. G: 0. 34 m. D: ? H.Y: 0.023-0.025 m.

[ἱερεὺς Θεᾶς Ῥώμης καὶ δημιουργὸς]ος Κελσιανὸς
[ω]ν καὶ ἀρχιερασάμε -
[νος ἐφ ‘ οὗ ἐγενετο ὑγίει]α καὶ εὐκαρπία πάν -
[των]το πρω -
[ἱερεὺς γενόμενος θεοῦ] Διονύσο[υ]
[ ]νου καὶ
[ ]το[

εὐκαρπία ile memuriyet yaptığı dönemde bol ürün alındığına değinilmektedir.

Str. 5: Dionysos rahibi için 76 no’lu yazıta bak.

Sid. 35 N.N.

Buluntu Yeri: Bilinmiyor. Şimdi müze deposunda (Env. No. 344 und 1336).

Tarihi:

Edisyon: ISide 81; Bean, Inscr. of Side, n. 190

Y: 0.49 m. G: 0.24 m. D: 0.025 m. H.Y: 0.025 m.

[ἱερ]εὺς [Θεᾶς Ρώμης καὶ δημιουρ]-
[γ]ὸς, Τ[ ]
[.] . ος Κυ[ἀρχιε]-
[ρ]εὺς τ[ῶν Σεβαστῶν ?]
[σας τρι̣[ ]
ἱερεὺς [γενόμενος πενταετη]-
ρικὸς τ[ῶν μεγάλων θεῶν Εἴσιδος]
καὶ Σαρ[άπιδος.

Sid. 36 N.N.

Buluntu Yeri: Bir evin bahçesinde bulunmuştur. Şimdi müze deposunda (Env. No. 331).

Tarihi:

Edisyon: ISide 83

[ἱερεὺς Θεᾶς Ῥώμης καὶ δημιουργὸς]
- - - - - - - - - - - - - - - - - - -
]ησ[
2]ω καὶ τ[
ε]δρεύει . [
4]είρων ζω[
]ων κατασκ[ευα-
6]νος, ἐφ ‘ οὗ [

Sid. 37 N.N.

Buluntu Yeri: Müze deposunda (H. Yıldız takas tarafından 1989 yılında takas sırasında bulundu).

Tarihi:

Edisyon: ISide 84

[ἱερεὺς Θεᾶς Ῥ]ώμης κ[αὶ δη]μιου[ργὸς
2] παρα . φ[
- - - - - - - - - - - - - - - - - - -

Sid. 38 N.N.

Buluntu Yeri: Liman hamamında bulundu. Şimdi müzede (1326 ve 1168).

Tarihi:

Edisyon: ISide 85; Bean, Inscr. of Side, no. 186.

Y: 0.23 m. G: 0.20 m. D: 0.015-0.02 m. H.Y: 0.04 m.

- - - - - - - - - - - - -
[ἱερεὺ]ς Θεᾶ[ς Ῥώμης]
2 [καὶ δημιου]ργὸς [
] κατα[

4]κατ[

- - - - - - - - - - - - - - - -

Sid. 39 N.N.

Buluntu Yeri:

Tarihi:

Edisyon: ISide 86; A. W. Van Buren, Inscription from Asia Minor, Cyprus, and the Cyrenaica, JHS 28, 1908, 192 no. 21.

- - - - - - - - - - -
] δημιουργ[-
2]. καὶ πάσας [
π]ολειτευ[σαμεν-
4 κ]αὶ τοῖς πα[
ἀρ]γυρέους [
6] ἐν αὐτῷ [
- - - - - - - - - - - - - -

Sid. 40 N.N.

Buluntu Yeri:

Tarihi:

Edisyon: ISide 87; J. Franz, CIG 4347.

- - - - - - - - - - - - -
]αν . [
2] Μαρκιαν[
]ον ἀρχιπρό[βουλ-
4]δίς, δημι[ουγ-
- - - - - - - - - - - -

Sid. 41 N.N.

Buluntu Yeri: Bilinmiyor. Şimdi müzede (Env. No. 324).

Tarihi:

Edisyon: ISide 88

[ἱερεὺς Θεᾶς Ῥώμης καὶ δ]ημι[ιουγὸς
2 Ἀπολ]λόνιο[
] μεγάλων [
4]ος , ταμία[
]σ. . [
- -

Sid. 42 N.N.

Buluntu Yeri:

Tarihi:

Edisyon: ISide 89

[Ὀ]κτάουιον
2 [ἱερέα Θεᾶς Ῥώμης καὶ δημι]ουργ]ὸν
- - - - - - - - - - - - - - - - - - -

Sid. 43 M. Statorius Apollodoros

Buluntu Yeri: Bilinmiyor. Şimdi kayıp.

Tarihi: Harf karakteri Geç İmparatorluk Dönemi

Edisyon: ISide 131

ἀγωνο[θετοῦν]-
2 [τ]ος Μ. Στατωρίου
[Ἀπ]ολλοδώρου
4 [. .]. ο[

"M(arcus) Statorius Apollodoros agonothetes'lik yaptığı sırada……"

Sid. 44 Antipatros

Buluntu Yeri: 1985 yılında limanın taranarak temizlenmesi sırasında bulundu. Şimdi müzede (Env. No. 85. 6. 2).

Tarihi: İ.S. 2-3. yy. ?

Edisyon: ISide 7

᾽Ασκληπιῷ καὶ ῾Υ-
γείᾳ ᾽Αντίπα-
τρος δοῦλο[ς]
τῆς πόλε[ως]
ἐπηκόοις εὐ̣-
χήν. ♠

" *Kent kölesi Antipatros, duaları işiten tanrılar Asklepios ve Hygieia'ya (adadı)*".

Sid. 45 Modesta

Buluntu Yeri:

Tarihi: 3. yy. sonu.

Edisyon: ISide 112; Bosch, Inschr. von Side, n. 2; J. ve L. Robert, Bull. 1951, n. 219a; Robert, Gladiateurs, n. 101 ve 102.

Μοδέσταν τὴν ἀρχιέριαν
τὴν ἐκ προγόνων φιλότε[ι]-
μον, ἡ Τετραπωλειτ[ῶν γε]-
α᾽ ρουσία κρίσει τῆ[ς μητρο] [ἐ.]
πόλεως Σίδ[ης ἐξά-]
κις νεωκόρ[ου. ([vac.])]

" *[Birinci] kent, metropolis, altı defa neokoros Side'nin Tetrapoleitos gerousia'sı, atalarıdan beri onursever olan başrahibe Modesta'yı (onurlandırdı)*".

Sid. 46 Bryonianus Lollianus

Buluntu Yeri: Sütunlu cadde

Tarihi: İ.S. 3. yy'ın ilk yarısı

Edisyon: ISide 105; Foss, Lollianus 1977, s. 161-172; Mansel, Side 1978, sh. 32 ve 94; Lanckoronski, Stadte I 1892, no. 107; IGR III, no. 811.

Βρυωνιανὸν Λολλιανὸν τ[ὸν κράτιστον]
δουκηνάριον, πρειμιπειλά[ριον, ἀπὸ]

ἐπιτρόπων, συνγενῆ ὑπατικῶν, τὸν]
4 κτίστην καὶ φιλόπατριν, γ[εροισία τῶν]
Μεγαλοπυλειτῶν.
6 νηοῦ Νυμφάων σε παρασχεδὸν ἐστήσα[ντο]
ἡγεμόνες πυλεών, Κτίστιε, τῶν μ̣[εγάλων]
8 τερπόμενον ῥείθροισι διειπετέος πο[τάμοῖο]
θεσπεσίῃ τ᾽ ἠχῇ ὕδατος ἀενάου;
10 ὑψηλῇ κραδίῃ γὰρ ἐδείμαο σοῖσι τέλεσσ[ι]
αὐτῶν ἐκ πηγῶν ὁλκὸν ἀπειρέσιον.
12 εὐτύχι Κτίστι.

“ Son derece seçkin ducenarius, primipilarius, procurator’lar sınıfından (procurator’lar arasından gelen) , ve konsüllük yapmış kişilerin akrabası, kurucu ve vatansever Bryonianus Lollianus’u Büyükkapılar Mahallesinin yaşlılar meclisi (onurlandırdı:)
Ey kurucu,
Nymphe’lerin tapınağının yanında
Kapılar (Mahallesi) hegemon’ları
Gökten doğan nehir sularının çağlayışının sevinci içinde
Senin heykelini diktiler.
Çünkü sen kaynaklardan itibaren ölçülemeyecek kadar büyük olan nehir yolunu
Yücegönüllülük içinde ve kendi paranla takviye ettin (tekrardan işler hale getirdin)”.

Bryonianus Lollianus Pamphylia kenti Side'de 3. yüzyılın ilk yarısı yaşamıştır[650].Consul sınıfının akrabası olan bu şahıs, Roma ordusuna *primipilarius, procurator* ve *ducenarius* olarak hizmetlerde bulunmuştur. İlk önce *primuspilus* olarak orduya girdi. Daha sonra servet sahibi olması dolayısıyla *equester* sınıfına yükselerek *procurator* oldu. Ve son olarak da *ducenarius* rütbesine ulaştı. Bundan sonra, memleketi olan Side'ye döndü. Bir *senator* kızı olan Quirina Patra ile evlendi. Side’ye komşu kentlerde Quirina Patra’nın akrabalarına ait kanıtlar mevcuttur. Etenna’dan bir yazıtta senator sınıfından olduğu açık olan Volussia Quirina Patra’dan söz edilmektedir. Bu Volussia Quirina Patra, Selge’den Aurelia Volussia Quirinia Atossa ile akraba olabilir. Son olarak Syedra’dan bir yazıtta geçen Q. Tineius Sacerdos Clemens’in karısı Volussia Ladike bu aileden olabilir.

[650] C. Foss, Bryonianus Lollianus of Side, şurada: ZPE 26, 1977, s. 161–171.

Muhtemelen Bryonianus Iasonianus Seleukos onun oğludur. Anatolios olarak tanınmaktadır. Seleukos ismi Side'de 3. yüzyıl ortalarına tarihlenen iki *senatores*'in adıdır. 251'de Side Pythia'sı için bir altar tesis eden bu iki soylu ile akrabadır. Oğluna ἀξιολογώτατος (*honestissimus*) unvanı verilmiştir. Bu unvan Severus Dönemi'nde belli bir rütbeye bakılmaksızın takdire şayan şahıslara verilen bir unvandır. Bu unvan İ.S. 3. yy'da özellikle kent soyluları için kullanılmıştır. Vatanı için yerine getirdiği hizmetler sonucunda Bryonianus Lollianus φιλόπατρις, εὐεργέτης ἐν πάσιν ve κτίστης olarak ve bir onur yazıtı serisi ve heykellerle ödüllendirildi. Kentin su ihtiyacını karşılayan su yolunun onarılmasını sağladı. Onarım muhtemelen kentin Gotlar tarafından 269'da kuşatılmasından sonra gerçekleştirilmiştir.

Sid. 47 Bryonianus Lollianus

Buluntu Yeri:

Tarihi:

Edisyon: ISide 106; Bosch, Inschr. von Side, n. 6; J.-L. Robert, Bull. 1951, no. 219a.

Βρυωνιανὸν Λολλιανὸν, ♠
τὸν κράτιστον δουκηνάριον,
ἀπὸ ἐπιτρόπων, πρειμοπειλά-
ριον, ἔγγονον καὶ ἀπόγονον ὑ-
πατικῶν, τὸν κτίστην καὶ φι-
λόπατριν, γερουσία Τετραπω-
Λειτῶν.
[ἦλ]υθεν οὐκ ἀέκων ποταμὸς πάλι σαῖσιν ἀρωγαῖς,
Κτίστιε, σοῖς τε πόνοις ἐς πόλιν ἠγαθέην.
[αὐ]τὸς γὰρ πόρον αὖθις ἀκοιμήτοιο ῥεέθρου
δειμάμενος προχοαῖς ἤγαγες ὀλλύμενον.
[ο]ὗ Τετραπωλεῖταί σε χάριν τείουσι γεραιοὶ
εἰκόνι μαρμαρέῃ κρέσσονι χρυσελάτου.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı **:** Gülden PEKER

Doğum Tarihi ve Yeri **:** 10/09/1961- ANTALYA

Medeni Durumu **:** Evli

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise **:** Antalya İsmet İnönü Kız Meslek Lisesi

Lisans Diploması **:** Akdeniz Üniversitesi Klasik Arkeoloji Bölümü

Yüksek Lisans Diploması **:** Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı

Tez Konusu **:** Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Pamphylia'da Kent Memuriyetleri

Yabancı Dil / Diller **:** İngilizce

E-Mail Adresi **:** guldenpeker2004@superposta.com